

banka ve ekonomik yorumlar

10. SAYIDA:

Okuyuculara Mektup	3
Tanrıya Şükürler Olsun Böyle Bir Ordumuz Var	5
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Ekonomik Göstergeler	10
Ekonomik Yorumlar	11
Dr. Öztin Akgüç	
Prof. Dr. Erdoğan Alkin	
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Aydın Dündar	
Osman Nuri Torun	
Mali Tedbirler ve Sanayinin Kaynak Sorunu	41
Muzaffer Gümüş	
Ayın Ekonomik Olayları	45
Doç. Dr. Yıldırım Kılıç	
Söyleşi: Yönetim Sorunları	51
Cevher Özden	
Besim Baykal	
Sermaye Piyasası	59
All K. Erten	
OPEC Ülkeleri Ödemeler Dengesi Fazlalarının Yönlendirilmesi	67
Dr. İsmail Hakkı Albayrak	

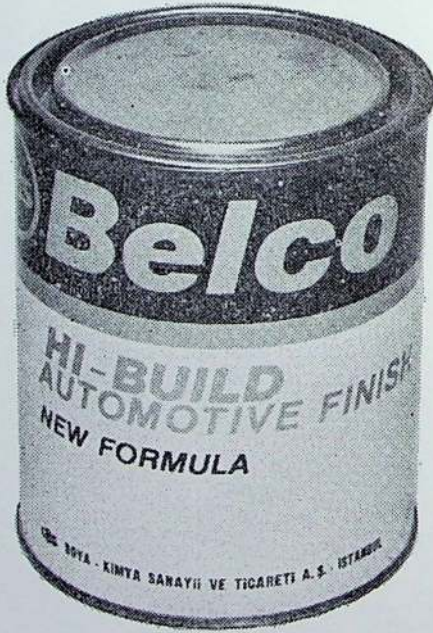
«1980'de ülke ekonomisi; üretimdeki gelişmeler, karşılaşılan darboğazlar, alınması gerekli önlemler ve izlenmesi gerekli politikalar.»

Ekonomik Yorumlar

çBS

BELCO

otonuzun boyası

çBS
güçlü boya

çbs pazarlama ve boya yatırımı a.ş.
Fermenciler Cad. No. 56 Karaköy - İstanbul Tel: 43 49 55

**BİLGİSAYAR ÇAĞINDA
BİLGİSAYAR ÖĞRENİN**

Gelir ve yaşam düzeyinizi yükselterek
çevrenizde saygınlık kazanın.

bil-merk **BİLGİSAYAR öğretiyor..**

Hafta sonları Türkçe olarak verilen
ve 16 - 35 arası her yaşta, her tahsil
seviyesinde kişilere göre hazırlanmış
olan Bilgisayar Seminerlerimize
katılabilirsiniz.

Bilgi ve kayıt için lütfen merkezimize
müracaat ediniz.

bil-merk
Bilgi Hazırlama Merkezi

İnönü Cad. Ankara Paales Apt. 77/9
Ayaşapaşa-İstanbul
Tel : 43 57 76 - 43 57 77

Lütfen ücretsiz broşürünüzü gönderiniz
Adım Soyadım :
Adresim :
/ / / / /

A.Ş. Aras İncilli

SELENA

**HAZIR BANYO
VE
MUTFAKLARI**

İNTEMA

İNŞAAT ve TESİSAT MALZEMELERİ
YATIRIM ve PAZARLAMA ANONİM ŞİRKETİ

Büyükdere cad. Tam han 15/A kat.5 Şişli-İstanbul Tel. 47 98 93 - 47 98 94

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.

Adına Sahibi
Bülend Çorapçı

Yazı İşleri Müdürü
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Danışma Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Erol Aksoy • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. O. Fikret Arkun • Besim Baykal • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Ahmet Demirel • Necdet Durakbaşa • Aydın Dündar • Kaya Erdem • Özhan Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferman • Prof. Dr. Emre Gönensay • Memduh Güp-güpoğlu • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Av. Dr. Halük Kabaalioğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan B. Kafaoğlu • A. Nazif Keyman • Doç. Dr. Yıldırım Kılış • Kemal Kurdaş • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Er-tan Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Reha Poroy • Ertuğrul Soysal • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Prof. Dr. Baran Tuncer • Av. Fikret Tuncer • Doç. Dr. Gül G. Turan • Turhan Tümay • Dr. T. Güngör Uras • Dr. Halük Ünal • Doğan Yalım • Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın •

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tarrk Yaşa

OKURLARA MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

Cumhuriyeti korumak ve kollamak görevini bir kez daha üstlenen Türk Silahlı Kuvvetleri, aynı zamanda demokratik rejime işlerlik kazandırmak amacıyla, «12 Eylül 1980, Cuma» günü, emir-komuta zinciri içinde yönetime el koymuştur. 59 yıl önce aynı gün, Mustafa Kemal'in komutasındaki Türk Ordusu'nun Sakarya'da verdiği «Meydan Savaşı» zaferle sonuçlanmıştı.

Bilindiği gibi, giderek şiddetini artıran anarşi ve onun doğurduğu terör belası, ekonomik darboğazlardan ve enflasyonun olumsuz etkilerinden kurtulma çabası içindeki ülkemizin üstüne bir karabasan gibi çökmüştü. En azından el ele vererek yurdumuzu bu zor durumdan kurtarma çareleri bulması gereken politikacılar, tam aksine bir davranış göstererek çeşitli çevrelerden gelen uyarılara kulaklarını tıkamışlar, kendilerini anlamsız bir hırsa kapılarak parti ve kişisel çıkarları uğruna en değerli günleri karşılıklı çekişme ve zıtlıkta içinde geçirmişler, bu yüzden tüm ülke sorunlarını çıkmaza sokmuşlardır.

Atatürk'ün izinde yürüyen Türk Silahlı Kuvvetleri, işte böyle bir ortamda yönetime el koymuştur. Ordunun yegâne dayanağı ve desteği, içinden çıktığı Türk Ulusu'dur. Yeni yönetimin başarılı ve ülkemiz için hayırlı olmasını dileriz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

EKİM 1980

YIL : 17

SAYI : 10

40 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No.17, Kat: 4; Cağaloğlu-İstanbul • TELEFON: 26 34 11
• YAZIŞMA: P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA: Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek şartıyla ıktibas edilebilir • YILLIK ABONE: 480.— TL.; Öğrencilere: 240.— TL. • İLÂN FİYATLARI: Arka kapak 7.000.— TL., Kapak içleri 5.000.— TL. Tam sayfa 4.000.— TL., Yarım sayfa 2.000.— TL., Renk Farkı 2.000.— TL. • BASKI: Met/Er Matbaası, Çemberlitaş-İstanbul; Telefon: 28 28 90 • TARİHİ: 6 Ekim 1980

**ŞİMDİ İYİ DİNLE! İSTANBUL BANKASI
TASARRUF HESAPLARININ AYLIK FAİZLERİNİ
İKİ MİSLİ ÖDÜYOR. ÜSTELİK, ANA PARAYI DA
ARTIRARAK, ANLADIN MI?**

!?...

ANA PARA	AYLIK NET GELİRİNİZ	ARTAN ANA PARA	AYLIK GELİR VE ANAPARA TOPLAM
25.000.-	1.075.-	50.000.-	101.600.-
50.000.-	2.140.-	100.000.-	202.720.-
100.000.-	4.275.-	200.000.-	405.200.-
200.000.-	8.540.-	400.000.-	809.920.-
300.000.-	12.810.-	600.000.-	1.214.880.-
400.000.-	17.075.-	800.000.-	1.619.600.-
500.000.-	21.340.-	1.000.000.-	2.024.320.-

**TASARRUF HESABINIZ
ESKİ YA DA YENİ OLMUŞ FARKETMEZ.
İSTANBUL BANKASI'NDA
HER ZAMAN KAZANIRSINIZ.**
İstanbul Bankası
tasarruflarınıza değer katmak için
sürekli sistemler geliştirir.
İşte,
faizsiz, tasarrufa teşvik kredisi.

Diyeğim,
50.000 liranız var.
İstanbul Bankası, size hemen
50.000 daha veriyor.
Yatırın hesabınıza ve ilk günden itibaren
100.000 liranın faizini almaya başlayın.
Boylece,
Hem aylık faizlerinizi iki misli, hem vadesi
sonunda ana paranızı iki misli alacaksınız.

Gelin İstanbul Bankasına,
İstanbul Bankası atılımlar,
İstanbul Bankası sistemler bankasıdır.

*Saygılar
Sizlisiniz*

**İSTANBUL
BANKASI**

TANRIYA ŞÜKÜRLER OLSUN BÖYLE BİR ORDUMUZ VAR

Prof. Dr.
MUSTAFA A. AYSAN

EN iyimserlerimizin bile umutlarını yitirdiği, çirkin politikacıların bütün sorunlarımızı çıkmaza soktuğu, anarşinin günde 20 can almaya başladığı, okulları işlemez, öğretmeni ders veremez, öğrencisi çalışmaz, devlet çarkı dönmez, devlet başkansı, dövizsiz, üretimsiz, nefessiz kaldığımız bir sırada; halkının desteği ve emir komuta zinciri içinde hepimize umut aşıl原因 Silahlı Kuvvetlerimize bir defa daha şükran borçluyuz.

Bu zor koşullarla boğuşmayı, bunları hep birlikte yenmeyi bize öne- ren ve yeniden geleceğimize ışık tu- tan ordumuzun, bu zor koşullarla uğ- raşırken gelecek günlerde alabilece- ği bizlere sıkıntı verecek önlemleri gördükçe, bu zorlukları ve ordumuzun hangi koşullar altında bütün Dünya'- nın saygısını kazanmış o ünlü cesa- retleyle nasıl ortaya çıktığı unutulma- lıdır.

Dünya'nın birçok ülkesinde as- kerî yönetimler vardır. Dünya'nın bir- çok ülkesinde bu askerî yönetimler, kaba silah gücüyle ayakta durur; ken- di halkına özgürlüklerini tanımaz. Hal- kının desteğini kaybetmiş birçok dik- tatörün içinde bulunduğumuz yıllar- da bile halkına ne işkenceler çektir- diğini görüyoruz. Ama bir başkadır bi- zim ordumuz...

Bununla birlikte Doğu'da Batı'da Silahlı Kuvvetlerimizin bu soylu davra- nışını, «cunta idaresi», «askerî yöne-

tim», «demokrasiye ara verilmesi» ve benzeri adlarla adlandırmaya başla- mışlardır bile. Çünkü bizim Silahlı Kuvvetlerimizle, diğer ülkelerdeki as- kerî yönetimlerin bu büyük farkını bi- lemezler, bizi uzaktan izleyenler. Ama hepimiz bu farkı anlayarak, yabancı- lara bu farkı anlatarak, Silahlı Kuv- vetlerimizin bu davranışının soylu amacı arkasına bütün desteğimizi koymamız gereklidir.

Millî Güvenlik Konseyimiz, bu amacı belirlemiştir: Demokratik rejî- me işlerlik kazandırmak. Ve amaca hızla yürümektedir. Geçici Anayasa hazırlanmış, güçlü bir sivil hükümet kurulmuş, bir Kurucu Meclis kurul- ması hazırlıklarına başlanmış, önceki hükümetçe oldukça başarılı olarak yürütülen ekonomik istikrar programı benimsenmiş ve programın eksik kal- mış yönlerini tamamlama çalışmalarını ileri bir düzeye getirilmiştir.

Anarşi ve terör konusunda alınan önlemler, bütün ülkede bu alanda iyi- leşmeyi sağlamıştır. Sıkıyönetimin bü- tün ülkeyi kapsayacak biçimde geniş- letilmesi, başarılarını önceki görevle- rinde kanıtlamış bir komutanımızın Başbakanlığa atanması, bu alanda bi- rinci derecede sorumluluğu olan Ba- kanlıkların başına değerli komutanla- rın getirilmesi, anarşi odaklarının üs- tüne yürünmeye başlanması, bu alan- da hepimizin özlediği ferahlamayı sağ- lamıştır bile. En önemlisi, terörün al-

diği can sayısı hemen düşmüş, halk sokakta korkusuz dolaşabilmeye başlamıştır. 12 Eylül öncesinin ortalama rakamlarıyla ordumuz bugün (30 Eylül'de) 300'den fazla yurttaşımızın canını kurtarmıştır. Yalnız bu sonuç bile bin defa şükretmeye değer.

Milli Güvenlik Konseyimiz emrine çalışacak yeni hükümetimizin önünde aşılacak çok çetin yollar vardır. Bize düşen onlara bütün imkânlarımızla yardımcı olmaktır. Silahlı Kuvvetlerimizin bize tanıdığı bu sonuncu fırsat iyi değerlendirilmeli ve bu yüksek maliyetli operasyona bir daha gerek göstermeyecek bir demokratik rejimin kurulması sağlanmalıdır.

1. Alınacak önlemlerle ilgili olarak nazara alınması gerekli en önemli faktör, zamandır. Hükümet Programı'nda bu faktörün üzerinde önemle durulduğu görülmüş ve birçok konuda «pratik tedbirler»in «süratle uygulamaya» konacağından söz edilmiştir. Zaman faktörü üzerindeki bu titizliğin sürdürülmesi büyük umudumuzdur. Devletteki anarşiden, terörün azgınlığından, geçimin ağır baskısından halk bunalmıştır. Onu birkaç hafta içinde ferahlatmanın yolu muhakkak bulunmalıdır.

2. Terör artık ordumuzun elindedir. Bu alanda ilk ferahlık sağlanmıştır. Suçluların ceza görmesi mekanizması da hızlandırılmak üzeredir. Savaşın ilk çatışmalarında başarı kazanılmıştır; savaşın tümü de kazanılacaktır.

3. Devletteki anarşi, daha çok zaman alacağı benzemekte, bakanlarımıza bu alanda ağır görevler düşmektedir. Devlete her alanda işlerlik kazandırmak, suçluyu, sahtekârı, edepsizi ödüllendiren; masumu, namuslu, edeplyi cezalandıran köhnemiş yöntemlerin tümü ile ortadan kaldırılması gereklidir. Üzerinde iyi çalışılırsa, bu konuda kısa sürelerde alınacak çok sayıda pratik önlem bulunduğu görülecektir. Görülecektir ki,

büyük kentlerimizde park yasağı levhalarının altında sıra sıra park etmiş otomobillerin temizlenmesi kadar, pratik ve uygulaması kolay yöntemler vardır. Devlet yasaklarının aslında bir anlamı bulunduğunu anlamayan, anlamak ve uygulamak istemeyen devlet memurlarını cezalandırmanın bir yolu bulunmalıdır. Aynı biçimde Devlet'in kurallarını iyi niyet ve iradeyle uygulayan memuru ödüllendirmenin de yolu bulunmalıdır. Hükümet Programı'ndan, 657 sayılı Kanun'da önemli değişikliklerle bu amaca ulaşmaya çalışılacağı anlaşılmaktadır. Bu kanun değişiklikleri zaman alsa da, bakanlarımızın belirli bazı olaylardaki davranışlarının devlet memurları üzerinde önemli etkileri vardır. Birkaç gün içinde bile bu olumlu davranışların etkileri görülmeye başlamıştır.

4. Terörün önlenmesi ve devletteki anarşinin dayanılır boyutlara indirilmesinden sonra halka ferahlık verecek önlemler ekonomi alanındadır. Bu alanda aşağıdaki pratik tedbirlere büyük öncelik verilmeli ve önümüzdeki birkaç hafta içinde uygulamaya konmalıdır :

a) Son üç yılın hızlı enflasyonu, Gelir Vergisi'ni, namuslu, masum ve iyi niyetli vatandaşın bütün kazancını elinden alan bir işkence aracı haline getirmiştir. Ücretliler, her kazandığı 3 liranın, 2'sini devlete vermekte, biri ile çocuğuna çocuğuna ekmeğe götürmeye çalışmaktadır. Eski «Aşar» vergisi, nasıl köylünün elindekini avucundakini alarak bir işkence aracı idi ise, şimdi uygulanan Gelir Vergisi ücretli için aynı durumdadır. Atatürk, 1925'de Aşar'ı kaldırırken, bunun yaratacağı gelir kaybına fazla önem vermemiştir. 1925 gelir bütçesinin % 25'ini sağlayan Aşar'ın kaldırılması, o yıl kesin hesabında 31 milyon TL. açık yaratmış, ama 1926'da alınan önlemlerle, devlet bütçesi 8 milyon TL. fazla ile kapatılabiliştir. Aynı yaklaşımla, bir ücret vergisi haline dönüşmüş bulunan Gelir Vergisi'nin bu işkence-

sine son verilmelidir. Önceki çalışmalarda bunun biçimi de saptanmış bulunmaktadır :

- Asgari ücreti vergi dışı bırakmak,
- Gelir Vergisi Kanunu'ndaki gelir dilimlerini enflasyona göre düzeltmek.

Bu iki tedbir, Gelir Vergisi gelirlerinde yılda 100 - 150 milyar TL.'lik bir azalma yaratabilir. Bu endişe ile daha önce hazırlanan «Mali İstikrar» tasarısında yapılan öneriler, çok karışık biçimde ortaya konulmuştur. 1963'te tespit edilen Gelir Vergisi konusundaki TL. tutarların bir katsayı ile çarpılması, çok pratik bir çözümdür. Yaratacağı gelir kaybına bakılmadan böyle bir çözüm getirilmesi, bu işkenceye son verecektir. Örnek olarak, 1963'te saptanan esaslara göre, ücretliden yılda 6.000 TL. geçim indirimi yapılıyorsa, bu indirim enflasyona göre ayarlanması, arada geçen süredeki fiyat indeksi artışına göre kolayca yapılabilir. Yine örnek olarak, 1963'te 100 olan İstanbul geçime indeksi, 1980 yılı ortalarında 2000'e ulaşmıştır. O halde 1963'te saptanan bir

TL tutarın $20 \left(\frac{2000}{100} \right)$ ile çarpılması,

bu tutarların enflasyona göre ayarlanmasını sağlayacaktır. Şu halde 1963'te yılda 6.000 TL. olan asgari geçim indiriminin 1980'de 120.000 (6000 x 20) lira olması gerekecektir. Aynı biçimde, 1963'te saptanmış olan gelir dilimlerinin (TL. tutarlar biçimindedir) de 20 ile çarpılması, ücretlileri bu işkenceden büyük ölçüde kurtaracaktır. Bu yaklaşım asgari geçim indirimini asgari ücrete bağlamak, ya da Gelir Vergisi konusundaki gelir dilimlerini yeniden düzenlemekten daha pratik görülmelidir. Ama bu yöntemin daha adil olacağı kuşkusuzdur.

b) Bu yöntemle asgari geçim indirimi ve gelir dilimleri 20 ile çarpıldıktan sonra, gelir vergisinin % 70'ini ücretliden alma olanağı kalmayacak-

tir ve bu sonuç, hem adil, hem de ekonominin asıl sorununa yönelinmesi açısından çok yararlıdır. Bu sorun, ücretli dışında gelir elde eden diğer gelir sahiplerinin ödedikleri vergi tutarının çok düşük olması sorunudur. Kazandığı 3 liranın 2'sini vergi olarak ödemek, birçok yükümlüye çılgınlıkla eş anlamlı görüldüğü için, Gelir Vergisi ancak kaynaktan tevkif (stopaj) yoluyla tahsil edilebilmekte, beyannameli yükümlülerin sayısı bir türlü artırılamamaktadır. O halde yapılacak iş, Gelir Vergisi'nin bütün yükünü ücretliler üzerine kaydırmak (enflasyon alabildiğine hızlanırken yukarıdaki ayarlamaları yapmamanın pratik sonucudur) yerine, ücretliler dışındaki beyannameli yükümlülerden vergi alınmanın yolunu bulmaktır.

c) Batı ülkelerindeki uygulamalara göre yükümlünün beyanına dayalı vergileri, ücretliler dışındaki yükümlülerden alınan beyan yolu, yükümlüye gerçeklere uygun beyan yaptırmaktan geçmektedir. Bunun için bu beyanların kamuoyuna açıklanması ve açıklanan bu bilgilerin denetlenmesi sağlanmalıdır.

Ülkemizde beyannameli yükümlüler için açıklama kuralları yoktur. Açıklanacak bilgileri denetleyecek «Muhasebe Uzmanlığı» (daha yaygın deyimle Serbest Mali Müşavirlik) serbest mesleği henüz kurulumamıştır.

d) Beyannameli yükümlülerin bilanço ve kâr-zararlarının, tirajı yüksek günlük gazetelerde en az yılda bir defa yayınlanması kanunla zorunlu kılınmalıdır. «300'den fazla işçi çalıştıran firmalar ile dernek, vakıf, sendika, siyasi parti gibi kâr amacı gütmeyen kuruluşların bilanço ve kâr-zararlarının tirajı yüksek bir günlük gazetede yayınlanması zorunludur. Yayınlanacak bilanço ve kâr-zararların biçimini ve içeriğini T.C. Maliye Bakanlığı düzenler.» gibi kanunla bu zorunluluk getirilebilir.

e) Yayınlanacak bilginin denetli-

mini sağlamak çok önemlidir. T.C. Maliye Bakanlığı'nda bu denetim nasıl yapılacağı ve «Muhasebe Uzmanlığı» mesleğinin nasıl kurulup işleyeceği konusunda tasarılar vardır. Bu tasarılardan biri süratle kanunlaştırılmaktadır.

Bu tasarıların «mümkün olan en iyi biçimde çıkması» gerekçesiyle 30-40 yıldır, hükümetlerle parlamento arasında mekik dokuduğu düşünüldürse, eksiklerle çıkması kabul edilmelidir. Sonradan düzeltmeler yapmak mümkündür.

Ancak bu kanunların çıkması bile bir yıldan öbürüne beyannameli yükümlülerin ödedikleri vergileri % 50-60 oranında arttırılabilir. Bu oranda bir artış da, asgari geçim indirimi ve gelir dilimlerinin enflasyona göre ayarlanmasından doğacak gelir kayıplarını karşılamaya yeterlidir. Önümüzdeki birkaç yılda kanunlar uygulandıkça,

gelir vergisi gelirini tam katlamak mümkün olacaktır.

f) Enflasyon, kanunlarda TL. tutarları olarak saptanmış bulunan vergi, resim ve harçlarla, muafiyet ve istisnaların tutarlarını da etkisiz hale getirmiştir. Maliye Bakanlığı'nda bu konuda hazırlanmış olan tasarı ile bunların da enflasyona göre ayarlanması sağlanabilir, sağlanmalıdır.

Evet, Sayın Başbakanımızın söylediği gibi vergi adaletinin sağlanması konusundaki kanunların çıkarılmasına büyük öncelik verilmelidir.

Artık dağ başlarından duman çekilmektedir; Ankara ufkunda yine bir umut güneşi vardır. Ordumuz bizim teröre esir olmamıza razı olmamıştır. Sağolsun!

Dergi'nin Notu : Bu yazı, 30 Eylül 1980 tarihinde kaleme alınmıştır.

OYAK SİGORTA

• yangın • nakliyat
• kaza
• makine montaj
• hayat
sigortalarında hizmetinizde

Merkez

İstanbul Salıpazarı Meclisi Mebusan Cad. 319 Oyak İş Hanı Kat 6-7

Telgraf : OYAKSİGOR - İSTANBUL

P.K. : 279 Karaköy

Telefon : 49 07 00 - 01 49 69 22

• OYAK SİGORTA A.Ş. Ordu Yardımlaşma Kurumunun (OYAK) bir kuruluşudur.

100. Doğum Yıldönümünde
ATATÜRK/ÜN
EKONOMİ POLİTİKASI
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

ES
YAYINLARI

İsteme Adresi : Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokağı No. 17/4 Cağaloğlu - İstanbul
Telefon : 26 34 11 Fiyatı 100 lira + Ptt ücreti

ekonomik göstergeler

	1978	1979	1980		
			Mayıs	Haziran	Temmuz
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	645.8	651.1	695.7	603.8	857.2
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	113662	182877	195330	202229	237750
Merkez Bankası kredileri (milyon TL.)	241886	382136	460475	486028	540823
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	56639	91740	112092	120700	147474
BANKALAR (milyon TL.)					
Toplam Mevduat	322916	490017	521562	540535	585064
Ticari	87280	155976	167197	175704	183667
Tasarruf	160757	235871	253139	259688	280858
Vadesiz Tasarruf	105380	144493	155060	161434	169259
Vadeli Tasarruf	55377	91378	98080	98254	111598
Resmi	35348	50925	51678	52471	68636
Bankalar	39531	45916	47707	49832	50921
Diğer Mevduat	—	1329	1838	1810	1981
Toplam Krediler	297602	456601	536745	576796	588779
Tarım	61156	115946	131131	138697	140049
Kalkınma Bankaları	13415	23831	36694	36614	39113
Küçük Esnaf ve Sanatkâr	13707	28088	26568	28387	29374
İpotek Karşılığı	10807	13303	13527	13862	14127
Ticari, Sınai, sair	190352	271365	320629	349424	355253
İller Bankası	8165	9067	8195	7612	7862
PARA ARZI (milyon TL.)	290450	453635	505610	—	—
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak)					
Toplan Eşya Fiyatları	869.9	1577.8	2479.7	2547.9	2552.4
Gıda Maddeleri ve Yemler	813.9	1349.0	2082.1	2144.3	2131.4
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	963.1	1959.1	3142.3	3210.6	3254.1
İstanbul Geçinme İndeksi	1049.0	1907.5	2648.1	2754.3	2812.9
Ankara Geçinme İndeksi	873.7	1500.2	2333.6	2423.9	2464.1
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	4599.0	5064.5	2302.3	2809.2	3194.2
Dışsatım	2288.2	2261.2	1104.4	1266.9	1412.3
İşçi Dövizleri	983.0	1691.7	586.1	743.6	1017.6

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla birikmeli (kümülatif)'dir. Yalnız T.C. Merkez Bankası'nın Temmuz 1980 durumu ile aynı aya ait para arzı rakamları 1 Ağustos 1980 tarihi itibarıyla'dır.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankaları kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Erdoğan ALKİN
- Prof. Dr. Mustafa A. AYSAN
- Aydın DÜNDAR
- Osman Nuri TORUN

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜC

1980'de ülke ekonomisi; üretimdeki gelişmeler, karşılaşılan darboğazlar, alınması gerekli önlemler, izlenmesi gerekli politikalar. Genel değerlendirme.

ekonomik durum

AKGÜC — Efendim, toplantıya katıldığınız için çok teşekkür ederim. Bugün tartışmak istediğimiz konu, 1980 yılında üretimdeki gelişmeler, üretimde karşılaşılan darboğazlar ve bu darboğazların giderilmesi konusunda alınması gerekli önlemler ve izlenmesi gerekli politikalar olacaktır. Elimizde 1980 yılının ilk altı ayna ait sanayi üretim rakamları mevcut bulunmaktadır. Buna göre, temel malarda çok önemli oranlarda düşüşler gözlenmektedir. Bu konuda bilgi sunmak için şu rakamları vereyim. Geçen yılın aynı dönemine kıyasla, res-

mi rakamlara göre, ham petrolde % 20, taşkömüründe % 16,2, bakır konsantresinde % 36, şekerde % 75, pamuk ipliğinde % 8,1, pamuklu ham dokumada % 13,2, yünlü ham dokumada % 29,8, kok kömüründe % 15,5, ham demirde % 6,4, pikte % 41,3, sıvı çelikte % 4,5, kâğıtta % 5,8, gübrede % 7,7, çimentoda % 20,2, blister bakırda % 39,7, otomotiv sanayinde traktörde % 28,4, otomobilde % 15,2, kamyonda % 94,4, kamyonette % 32,8 oranlarında üretim düşüşü görülmektedir. Aynı dönem için, işlenmiş petrolde % 16,6, linyitte % 18,6, alüminyumda % 98,4, iç lastikte % 40,1, kamyon ve otobüs lastiğinde % 7,4 oranında üretim artışı gözlenmektedir. Elektrik

enerjisi üretimindeki artış ise binde beş dolaylarındadır. Temel madde olarak nitelendirilebilecek mal ve hizmet üretimindeki genel gelişmeler bu yönde...

AYSAN — Tarım üretimi ile ilgili bilgi var mı?

AKGÜÇ — İlk altı ay sonunda yapılan milli gelir tahminlerine göre bu yıl tarımda reel olarak % 2,5 oranında bir gerileme beklenmektedir. Açıklanan hububat rekoltesinde de toplam olarak, geçen yıla kıyasla düşüş var.

ALKİN — Tarımda şöyle tahmin var. Arpa, şeker pancarı, ayçiçeği, üzüm, çay ve zeytinde artış tahminleri yapılıyor. Gerileme tahminleri ise mısır, tütün, pamuk ve incirde. Buğday hemen hemen olduğu yerde sayacak. Fındık ve narenciye hakkında henüz kesin bilgi yok.

AKGÜÇ — Önemli bir değişiklik olmazsa 1980 yılında tarımın yaratacağı katma değerde % 2,5'lük bir düşüş tahmin ediliyor. Türk ekonomisinde, 1949 yılından sonra ilk defa reel milli gelirde bu yıl % 2,2 oranında bir gerileme bekleniyor. Bence bu gerileme rakamı, oldukça iyimser ve bir miktar da politize edilmiş. 1980 yılında ilk 6 aylık göstergelere göre, milli gelirdeki azalışın % 2,2 den fazla olması gerekiyor. Bildiğiniz gibi iktisatçılar, öznel bir tasnife göre ikiye de ayrılabilir. Bazı İktisatçılar «Arzcılar» olarak bazıları da «Talepçiler» olarak yaftalanıyor. Sorunların özellikle enflasyonun çözümünü, bazıları talep bazıları da arz yönünde arıyorlar. Kanımca, Türkiye'de izlenen politikalara, daha çok meselelerin talep yönünden bakan iktisatçıların görüşleri, önerileri egemen oldu. Bugünkü tartışmalarımızda daha çok meselenin arz yönü üzerinde durmayı öneriyorum. İlk sözü Sayın Aydın Dündar'a veriyorum. Sayın Dündar,

sanayiın içinde yaşayan bir kişi olarak, 1980 yılında üretim alanındaki gelişmeler, önümüzdeki dönemdeki gelişmeler ve alınması gerekli önlemler hakkındaki görüşlerinizi rica edebilir miyim?

**en önemli sorun :
üretimin düşmesi**

DÜNDAR — Teşekkür ederim, Sayın Akgüç. Üretimin bugünkü aktualitesini siz açıkladınız. Ekonomik durum tartışmalarında bence, üretim meselesine diğer genel ve önemli konular arasında değinilmekle beraber yeteri genişlikte yer verilmemekte, bu sorun âdeta açıkta kalmaktadır. Bugün ulaşılan sonuçlar, bu meselenin artık öncelikle tartışılmasını gerekli kılıyor, kendi görüşüme göre. Ben, sizinle, teorik konulara, üretim ile büyüme arasındaki ilişkilere girmeden, daha çok, 1980 yılı başından itibaren uygulanan ekonomik politikanın üretim üzerindeki sonuçlarına değinmek istiyorum. Üretimde sizin de belirttiğiniz düşüşlerin nedenleri nelerdir? Ne gibi çözümler, önerilerimiz olabilir? Bunlar üzerinde ağırlıklı durmak istiyorum. Üretimin, teorik tartışmasına girmemekle birlikte, piyasa ekonomisindeki bazı önemli fonksiyonlara işaret edeceğim, söyleminin arasında.

Açıkladığınız gibi, altı aylık sonuçlara baktığımızda, sınai üretimde % 10 ila % 25 arasında bir önceki yılın aynı dönemine nazaran düşüşler izlenmektedir. Bence bu üretim rakamlarında dikkatimizi çekmesi gereken daha çok temel mallardaki düşüşlerdir. Taşkömürü, kok, demir-çelik, çimento, ham petrol gibi... İhracata yönelmiş sınai kollarında da üretimi düşüşü gözleniyor. Hatırlanacağı üzere Sayın Akgüç, sanırım Mayıs ayında yaptığımız ve 25 Ocak kararlarını genelde tartıştığımız bir toplantıda şahsen ben, «Üretim konusun-

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Prof. Dr. Erdoğan Alkin (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Mustafa A. Aysan (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Osman Nuri Torun (Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Mali Koordinatörü), Aydın Dündar (MAT Motorlu Araçlar Ticaret A.Ş. Genel Müdürü) ve Dr. Öztin Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi); tartışma sırasında görüşüyorlar.

da bir düşünme temayülü var ve bu kararlarla üretimin artması ihtimali zayıftır.» diye bu noktaya parmak basmıştım. O toplantıdaki diğer konuşmacı arkadaşlarımız ise üretimde gözlenen düşüşün kış şartlarından ileri geldiğini, geçici olduğunu belirtmişler ve ileride bu açığın kapanacağı görüşüne varmışlar idi. Ama altı aylık sonuçlar üretim düşüşünün devam ettiğini bize göstermektedir. Şunu hemen belirtmek istiyorum ki, 25 Ocak kararları, kişisel görüşüm olarak, belli bir ekonomi mantığı ile alınmış tutarlı kararlardır. Daha önceleri ortaya atılmış bölük pörçük öneriler, ekonominin tedavi metodları bir paket program haline getirilmiştir. Bu açılan kararlar başarılıdır yahut isabetlidir görüşündeyim. Ancak 25 Ocak kararlarında bence, üretim meselesi bilerek veya bilmeyerek ihmal edilmiştir. Çünkü bu kararlarda ulaşılabilecek ilk hedef enflasyonu durdurmak

olarak gözüküyordu. Ve enflasyonun durdurulması için de daha çok para politikasına dönük, efektif talebi azaltıcı, talebi baskı altına alıcı tedbirler ön plana alınmış idi. Ancak, enflasyon dediğimiz olay hızlı ve sürekli fiyat artışları şeklinde yorumlandığına göre, fiyat artışlarına yol açan nedenlerden arz cephesi gözden kaçmıştır. Ve 25 Ocak kararları, fiyat artışlarını yavaşlatma konusunda başarılı olmuştur, son rakamlara göre. Ama fiyat artışları için yavaşlamıştır? Kendi kanaatime göre, stokların eritilmesi suretiyle... Şu anda yılbaşına göre Türk ekonomisinde, üretici firmaların stoklarında azalmalar vardır. Şu halde stokların eritilmesiyle bugüne gelinmiştir. Bundan sonrası için, üretime dönük ilave tedbirler alınmadığı takdirde; talep cephesinde alınmış tedbirler aynı ciddiyet ve baskı ile devam ettirilse dahi fiyatlarda artma ihtimali büyüktür. Bu herkes ta-

rafından da kabul ediliyor. Nitekim 12 Eylül 1980'de Türkiye'de yeni kurulan yönetimin başındaki Sayın Devlet Başkanımız daha ilk tebliğinde, üretimin artırılması meselesine şiddetle parmak basmışlardır.

Biraz önce verdiğiniz rakamlar arasında zirai üretim rakamları da geçti. Bu toplantıda, üretim tartışmaları sırasında zirai üretim meselesine pek girmek istemiyorum. 25 Ocak ekonomik kararları ile zirai üretim arasındaki köprüyü, irtibatı da şu anda kurabileceğimiz kanaatinde değilim. Çünkü zirai üretim, büyük ölçüde doğal koşullara bağlı, bazı fiziksel şartların sonunda ortaya çıkıyor. Geçirilen süre henüz bu irtibatı kurmak için de kafalı değildir görüşündeyim; yalnız ortada bir vakıa var, üretim düşüyor. Neden düşüyor üretim? Sebepleri arasında, enerji krizi ile akaryakıt darboğazı, çok ileri sürülen bir mesele. Bu konuda ben kendimi yetkili hissetmiyorum. Fakat bir enerji krizi olduğu, akaryakıtta da bir takım darboğazlar olduğu muhakkak... Bunun çaresi vardır görüşündeyim. Endüstrinin ne kadar enerjiye ihtiyacı olduğunu belirledikten sonra burada bazı temel tercihlere gidilebilir. Hangi endüstrilere öncelikle enerji verilmesi lazımdır? Bu bir planlama işidir; bu bir öncelikleri tespit işidir. Üretimin enerji yokluğu veya akaryakıt yokluğu nedeni ile durması, bence izlenen ekonomi politikasının büyük bir noksanıdır.

İkinci önemli neden çalışma barışı. Grev, lokavt, direnişler, iş aksatmaları... Bu meseleyle çeşitli basın organları defalarca yazdılar, rakamlar verdiler. Sayın Torun, bu konular hakkında herhalde çok daha yetkili ve tecrübeli olarak bilgi sunacaktır. Onun için bu konuya da değinerek geçmiş olayım.

Üçüncü neden piyasadan kaynaklanıyor. Bu bence önemli. «Üretim niçin düşüyor?» diye soruyoruz. Talepte düşme olduğu için. Stoksuz ça-

alışma ilkelerine göre, imalat programları düzenleniyor bizim endüstrimizde. Burada başka bir nokta daha karışımıza çıkıyor. Türk sanayiinin çok eskilerden gelen, kötü bir alışkanlığından bahsetmek gerekecek. Türk iş adamları genellikle satıcı piyasasında çalışmağa alışmışlardır. Yani imal edecekler, o mal aranacak ve onlar da bir nevi dağıtıcı olarak satacaklardır. Şimdi talepteki düşmeler nedeniyle imalatın derhal talebe göre yeniden düzenlenmesi veya ona göre ayarlanması bir politika olarak izlenmektedir. Tabii bu konuda kişisel olarak hiç kimseyi itham etmiyorum. Fiyatların serbest bırakılması, tam rekabete ulaşma açısından bence iyi niyetli ve mantıklı bir karar. Ancak sanayicilerimiz genelde az üretim ile aynı kârı elde edecek fiyat politikasını benimsemiş. Bu uygulama herşeyden önce bence, Türkiye'nin dışsatım şansını tüketmektedir. İç piyasa devamlı sürükleyici kabul edip ona göre üretim programı yapmak, henüz çok başlangıcında olduğumuz dışsatım bakımından tehlikelidir. Dışsatımda bize tecrübe ve gelenek kazandırmıyacak bir kötü başlangıç yaratmaktadır. Kaldı ki üretim artışının ayrıca maliyetler üzerinde olabilecek müspet etkisinden de yoksun kalıyoruz. Kalite ve fiyat rekabeti açısından bir haksızlık yaratılıyor.

finansman sorunu ve işletme kredisi

Dördüncü neden, üzerinde ağırlıklı duracağım neden, finansman sorunudur. Bizim Türk sanayii, daha çok, ithal girdilerine dayalı bir sanayidir. Bu tenkit ediliyor. Ben aynı görüşte değilim. Sanayileşmenin ilk aşamasında, ithal girdilerinin yüksek olmasının normal karşılanması gerektiği kanısındayım. Yapılan hesap ne kadar gerçekçidir, bilmiyorum ama, bizim endüstrinin tam kapasite ile

çalışabilmesi için, akaryakıt hariç, 5 milyar doların üzerinde ithal ihtiyacı vardır. Halbuki döviz tıkanıklığı buna imkân vermiyor. 1973 petrol krizinden sonra durum daha da açık ortaya çıktı ve vahimleşti. Sanayi için ithalât iki yolla yapılıyor bugün. Ya normal akreditif mekanizması çalışıyor ya da kabul (acceptance) kredileri kullanılıyor. Bunlar, sanayici için büyük fon ihtiyacı yaratan yollardır. Sanayici, üretimde kullanmak zorunda olduğu ithal girdilerinin paralarını imalat sürecinden çok daha evvel bankalara bloke etmek, transferi veya malın gelişini beklemek, bila-

Aydın Dündar

hare imalata geçmek durumundadır. Bu şekildeki bir dışahım büyük bir fon ihtiyacı yaratmaktadır. Bir taraftan sanayii suçluyoruz; ancak finansman yönünden bir handicap içerisindedir bizim Türk sanayicisi. Bu aleyhindeki durum, 25 Ocak kararlarından sonra daha büyük boyutlara ulaşmıştır. Bildiğiniz gibi önemli oranda bir devalüasyon yapılmıştır ve bu devalüasyonun sonunda kur farkları he-

men talep edilmiş ve kur farklarının yatırılması şartıyla transferlerde öncelik sistemi getirilmiştir. Bunun sonucu, bazı sanayi kollarında işletme sermayesi ihtiyacı hemen hemen iki misli artmıştır.

Öte yandan antlenflasyonist bir para politikası sonucu kredileri limitliyoruz. Sanayici artan kaynak gereksinimini nasıl karşılayacak? Ya sermaye artışı ile ya da borçlanma yolları ile... Halbuki biz borçlanma yollarını sanayici için zaten tıkamış oluyoruz. Sonuç şu olarak çıktı karşımıza. Bu bir gerçektir. Herkes kendi vücuduna, açıkcası bulabildiği finansman imkânına göre yeni bir imalat programı yaptı ve üretim miktarını düşürdü. Yine bir başka olgu, bizim sanayide, demin arzettiğim gibi satıcı piyasası hâkim olduğundan, genellikle işletme sermayesi finansmanında alıcı avansları kullanılırdı. Bugünkü piyasa koşullarında müşteri avansları da ortadan kalktı. Banka kredileri limitlendi ve de çok pahalılandı. Bunlar çok ciddi bir işletme sermayesi sorunu yarattı. Bugün daha çok yatırımların finansmanı üzerinde durulduğu halde, bu işletme sermayesi konusuna gereken önem verilmiyor.

AKGÜÇ — Bizim Dergi, 25 Ocak kararları alındığı zaman, bu kararların işletme sermayesi gereksinimini çok büyük ölçüde artıracak ve bunun da ayrı bir sorun yaratacağını, zannediyorum ki konuya ilişkin ilk toplantısında dahi vurgulamıştı.

DÜNDAR — Bence, imalat sanayiinde en önemli sorun işletme sermayesi sorunu... Efendim, deniyor ki işletme sermayesi ihtiyacı arttı, ama bu arada banka kredileri de arttı. Ben İş Bankası'nın elimdeki son bülteninden söylüyorum. Ayıklanmış rakam yok; fakat muhtelif krediler adı altında toplanan kredilerin tümünün sanayi kredisi olduğunu farzederek rakamları arz edeyim. Haziran sonu

itibariyle bu kredilerin ulaştığı boyut 386 milyar liradır. Yılbaşına göre artış % 20. Halbuki bizim kabaca yaptığımız bir hesaba göre, işletme sermayesi ihtiyacı artışı, imalat sanayiinde % 90 seviyesindedir. Kaldığı bir başka olgu daha var. Çoğunlukla söylüyoruz. Bu açılan krediler de aldaticıdır. Kredi rakamlarının tam üstüne göz attığımızda, vadesiz ticari mevduat adı altında bir kalem görüyoruz. Bu kalem yılın ilk altı ayında 152 milyardan 184 milyar liraya çıkmıştır. Ticari mevduat da, aynı dönemde % 20 oranında artmıştır. Ticari mevduatın önemli bir bölümü, sanayie açılan kredilerden bankaların çekip geri aldıkları, blokaja aldıkları meblağdan oluşmaktadır. Şu halde gerçekte büyük bir kredi artışı olmamıştır. Kredilerle özel kesim imalat sanayinin desteklediği söylenemez. Efendim, tartışmalarda genellikle; «Bu mümkün değil, çünkü amacımız enflasyonu önlemek olduğuna göre, gayet tabii kredileri limitlemeliyiz.» deniliyor. Kredileri açarsak tekrar enflasyonist sürece gireceğimiz ileri sürülüyor. Benim mukabil görüşüm şu : Bu belki gereklidir, enflasyonla mücadele için, ama üretim yapmak için de paraya ihtiyaç vardır. Bu bir denge meselesidir. Para ve kredi politikalarında genellemeden çok daha selektif olmağa, daha özel çalışmalara ihtiyaç var.

AYSAN — İşletme sermayesinde teşvik yok mu?

DÜNDAR — Tam tersine tokat var. İki faktör çok önemli finansman açısından. Birisi dış para ihtiyacı... Bu ihtiyaç, devletin yapabildiği transferlerle, ihracat yapabilen firmaların kullanım hakları ile ve de dıştan temin edilebilen özel kredilerle karşılanmaya çalışılıyor. Fakat bunlar, toplam olarak sanayinin dış para ihtiyacını karşılamıyor. Bu böyle olduğu sürece, «Niye üretim artmadı?» diye sormak, biraz gerçeği görememek

olacaktır. İç finansman ihtiyacı da 1980 Türkiye'sinde bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Geçmiş yıllarda böyle bir sorunumuz belki yoktu veya daha hafifti. Bugün imalatçı ithal edeceği girdilerin bedelinin büyük bir kısmını daha önceden bloke edecek, bütün ödemelerini peşin yapacak ve sonra transfer bekleyecektir. Bunun gerektirdiği finansman ihtiyacı büyük ölçüde artmıştır. Bu meseleyi, bazı selektif kararlarla halledemediğimiz zaman, imalatın artmasını beklemiyelim. Çünkü normal imalat yönetiminde çok önemli yeri olan stok yönetimi, bugünkü şartlarda ülkemizde raporlarda kalan bir fanteziden ileri gidememektedir. Çünkü dışa dayalı girdilerin ikmal süreleri hakkında kimse doğru dürüst bilgi sahibi olamıyor, dolayısıyla bir planlama yapamıyor. Ne oluyor o takdirde? Üretimi durdurmamak için belki de fazla stokla çalışma zorunluğu ile karşılaşıyorsunuz. O da ilave bir işletme sermayesi finansman sorunu ortaya çıkarıyor. Şimdi karşımıza bir de para maliyeti çıktı. Demin Sayın Aysan sormuştu, «İşletme sermayesi kredilerinde teşvik yok mu?» diye.

Oraya geleceğim. Bir kere sanayici için paranın maliyeti 25 Ocak kararlarından sonra feci bir şekilde yükseltilmiştir. Tasarrufu teşvik açısından yapılan ilave faiz ödemeleri, daha yüksek oranlarda katlanarak kredi kullanana intikal ettirilmiştir. Şöyleki; faiz haddi yükselişi, Banka Muameleleri Vergisi matrahını büyüttüğünden, bu verginin yükü otomatikman artıyor. Bir de buna tabii komisyonları eklemek gerekir. Ve bir başka yenilik, yeni kararlarda, gerice bölgelerdeki yatırımlar ile dış satıma, Merkez Bankası'ndaki fondan yapılacak faiz farkı idelerinin finansmanının da sanayie açılan kredilere yüklenmiş olmasıdır. Bu kredilere verilen sübvansiyonların faturasını bugünkü iş hayatı ödemektedir. Burada kanaatimce yine bir mantık hata-

sına düşülmüştür. Türkiye'de mevcut kapasitenin altında çalışılıyor iken, gerice bölgede dahi olsa teşvikle yeni yatırıma gitmek ve mevcudu durdurmak, mantıklı bir tutum olmuyor.

AKGÜÇ — Gerice yörelerdeki yatırım kredilerine verilen faiz ödümlerinin pratikte etkisi oluyor mu? Yatırımları o bölgelere doğru yönlendiriyor mu?

DÜNDAR — Hayır. Böyle olmakla beraber, Merkez Bankası'ndaki Faiz Farkı İade Fonu'na yatırılan meblağlar sanayicinin kullandığı krediye % 15 - % 25 oranında pahalılandırılmaktadır. Bunun üretimi azaltmak yönünde bir etkisi olduğu muhakkaktır, bunun hesabı yapılmalıdır. Dışsatımı teşvik için kredinin maliyetini ucuzlatmak amacıyla yapılan faiz ladelerinde de bir küçük mantık hatası var. Bu endüstrinin üreteceği mallar dışsatımına konu olacaktır. Üretim yapmadan, dışsatım yapmağa olanak yoktur. İzlediğimiz faiz politikası ile üretimi evvelâ köstekliyoruz. Üretimi kısıtlayıcı bir takım tedbirleri almış oluyoruz. Sonra da artan üretimin bir bölümünün dışa satılmasını düşünüyoruz. Bence burada da gözden kaçan bir hata var. 25 Ocak kararlarında düzeltilmesi gerekli bir noktadır bu ve sanayi açılan kredinin boynundaki bu halka süratle çıkarılmalıdır.

Beşinci ve önemli nokta bence yönetim meselesi. Biz henüz zor şartlarda limitli imkânlarla başarılı bir yönetim yapabilme tecrübesine, performansına ulaşmış değiliz. Kişisel görüşüm. Hepimiz, sanayide çalışanlarımız, daha çok piyasanın müspet olgularını, koşullarını derleyip toparlama, organize etme şeklinde alışkanlıklar edinmişiz. Şimdi şartların değişmesi üzerinden kısa da bir zaman geçtiği için, hemen kendimizi toparlayıp yeni şartlara intibak edip, yeni bir tecrübe ile daha yüksek per-

formansa ulaşma durumuna gelmiş değiliz. Bunun için herhalde bir süre beklememiz gerekir. Bu tecrübeyi edinmemiz şarttır. Şimdi denetim konusuna geliyorum. Özellikle kamu kesiminde yöneticiler bu nedenle cesur kararlar veremiyorlar, planlama yapamıyor, uzun vadeli bir politika izleyemiyorlar. Bu kesimde adam değerlendirme ölçüleri değişik, tamamen subjektif. Ne yapabiliriz yönetim konusunda? Kısaca arzedeğim. Ülkemizde üretime önem veren yeni bir yönetim var. Şu anda bazı bürokratik engeller ortadan kalkmış gözüküyor.

neler yapılabilir?

«Neler yapılabilir?» sorusuna, kamu kesimine öncelik vermekle başlamak istiyorum. Büyük Kamu İktisadi Teşebbüsleri'mizin sayısı sınırlı. Bunları alt alta sıralasak, iki defter sahifesini dahi dolduramaz. Evvelâ mutlak surette bu kuruluşların iş programları (işletme bütçeleri), mutlaka yeniden gözden geçirilmelidir. Her biri için özel toplantılar tertip edilme- li ve yeniden üretim dönük bir programlamaya gidilmelidir. Bu kuruluşlarda üretim artışını sınırlayan belli darboğazlar tespit edilmelidir. Bu arada bunların genel olarak ekonomiye ne ölçüde faydalı olacağı dikkate alınarak, temel malları üreten kuruluşlara verilecek tavizleri belirleyip, mutlaka bunların yüksek seviyede üretim yapmaları temin edilmelidir. Döviz temini hususunda çok önemli darboğazlar varsa, bugüne kadar kamu kesiminde yapılmıyan, döviz cinsinden katma değer hesaplarına gidip, dünya piyasalarından daha da ucuz teklifler yapmak suretiyle, kamu kesimi üretiminin bir bölümünü dışa satma olanaklarını aramalıyız. Kendi dövizini kamu kesimi yaratmalıdır. Dar kapsamlı kâr-zarar meselesine gitmeden, bu kuruluşlara tam yetki vermeliyiz ve bunlar,

dışarıda belki o ülkelerin yerli sermayesiyle de iş birliği yapmak suretiyle devamlı bir döviz akışı elde edecek, devamlı bir ihracat rayını kuracak tarzda sistemler geliştirilmelidir.

Meselâ, Sümerbank gibi bir kuruluş dış dağıtım şebekesini kendi kurabilmelidir. Bugün ihracat bir parti mal satmak meselesi değildir. Otomotiv endüstrisinden örnek vereyim. Bugün komple araç satmak bir parti işidir. Satarsınız 300 tane araç, iş biter. Dünyada bu tür dıştatan giderek tükenmekte ve bu nedenle gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere montaj hatları kurmaktadırlar. Biz 20 sene, 25 sene önce bu aşamayı geçirmişiz. Şimdi bu tecrübeleri yaşamış bir ülke olarak yanibaşımızda gelişmekte olan ülkelere aynı sistemi uygulayabiliriz. Montaj hattını diğer ülkede kurarsak parçaların bir bölümünü burada imal ederek devamlı oraya satabiliriz. Bunlar cesur ve korkmadan alınması gerekli kararlardır kanaatimce. Ve bir de tabii mevzuat çıkıyor karşımıza. İhracatın en büyük sorunlarından biri de budur. Kambiyo mevzuatı pek çok kişiyi ürkütmektedir. Yeni yönetimin mevzuatı düzeltmek açısından büyük şans var.

AYSAN — O kararnamelerin hepsini kaldırırsanız olmaz mı?

DÜNDAR — Hedefli tayin ettikten sonra, bu hedefe ulaşmada ayağa dolanan şeyler tespit edilir ve bunlar kamu yararına düzeltilebilir. Ama evvela üretimin artması şart. Üretimi artırmadan zaten dışsatım bir hayaldir. Üretimin artması için de işe kamu kesiminden başlanmasında yarar görüyorum. İkincisi, KİT'lerdeki personel rejimini kesinlikle devlet memurlarının personel rejiminden ayırmak lazım. Şu personel kanunu, yan ödemeler, yatay, düşey terfiler, bunlar da üretimi tıkayan bulgulardan. Siz tapu memuruna uyguladığınız memur statüsü ile KİT'lerdeki üreti-

ciyi, mühendisi, muhasebeciyi, müdürü çalıştıracaksınız. Bu mümkün mü? Burada zaten bir mantık çapraşıklığı var. Bunu da süratle, bu fırsattan istifade ile düzeltmek bence gereklidir. «Kamu kesiminde fazla istihdam var.» deniliyor. Fazla istihdamı tüketmenin tek yolu üretimi artırmaktır. Bazı kişileri, işten çıkartarak işsiz yapmanın sosyal bir anlamı, bir yararı yok. Tek yol, fazla görülen personeli çalıştırarak üretimi artırmaktır.

Ülkemizde son beş-on yıldır köyden şehre akın çok hızlanmış ve büyük bir sosyal mesele haline gelmiştir. Tarım, birçok iktisatçı arkadaşımızın gizli işsizlik iddialarına rağmen, istihdam imkânları geniş bir kesimdir. Kaldı ki, ben tarım kesiminde çalışanların bir bölümünün hiç birşey yaratmadıkları görüşüne de katılmıyorum. Özellikle bizdeki nüfus artışı dikkate alındığında, tarım kesimine önem verip, özellikle istihdam olanakları geniş hayvancılık projelerine, orman ürünleri projelerine öncelik vermek lazım. İstihdam açısından olduğu kadar ihracat açısından da önemli, bu projelere öncelik vermek...

Özel kesim için ne yapabiliriz? Bu konuda belki size ters gelebilecek bir önerim var. Döviz temin ederek, bu kuruluşların dış finansman sorununu çözelim. Hep genelleme yapıyoruz. Özel kesimin büyüklüğü nedir Türkiye'de? Üretimin temeline hâkim olan, belli cesamete ulaşmış, belli miktarda işçi çalıştıran, 500 veya 600 civarında firma var özel kesim olarak. Ayrıca ona bağlı, onun yan sanayii, onun arka sanayii olarak çalışan da bir sürü irili, ufaklı firma var. Ashında bu 500 veya 600 firmayı belli bir politika mihrakına oturtabildiğiniz takdirde, üretimde bazı aşamalar, büyümeler kendiliğinden ortaya çıkar. Bence bu 500-600 firmayı ya sektörlerine göre veya büyüklüklerine göre sınıflayarak her biri ile kamu

yönetimi mülakat tertip etmelidir. Bugünkü üretimleri ne safhadadır? Kapasiteleri nedir? Ne kadar üretim yapabilirlerdi? Niye bu kadar yapıyorlar? Üretimde darboğazlar, sorunlar nelerdir? Bunlar arasında müşterek nedenleri kamu yönetimi tespit etmeli ve bu müşterek nedenler içerisinde çözebilecekleri varsa, hemen çözmeli; çözülmesi zamana bağlı olanlar için de bugünden bir planlama yapmalıdır. Uygulama böyle değil. Uygulamada bazı genel kararnameleler çıkıyor; bu tür kararnameler bir yarar temin etmiyor. Çünkü çoğu değişik koşullar içerisinde firmaların, hepsi aynı şartlara süratle intibak edemiyor. Burada aklımıza şu sual gelebilir. Belirli firmaları koruyan, onlara avantaj sağlayan bir duruma düşebilir miyiz? Bence bu endişelerden hemen kaçınmalıyız. Çünkü meseleyi firmalar açısından genel olarak ele alıp bütün firmalarla bu çalışmayı yaptıktan sonra, firmaların ihtiyacına göre özel kararlar alınması, bence kamunun özel himayesi anlamına gelmez. Bu söylediklerim çok da teorik değildir. Gelişmekte olan ülkelerde, hatta gelişmiş ülkelerde devlet; dışsattım sorununu, istihdam sorununu, sermaye piyasasındaki güvenin korunmasını dikkate alarak; belirli özel firmaları desteklemiştir.

AKGÜÇ — Çok teşekkür ederim. Sayın Alkin, üretim hakkında bazı bilgiler sunuldu. Sizin de tamamlayıcı olarak buna bazı ilaveleriniz olabilir. Fakat esas üzerinde durmamız gerekli konu, yeni öneriler ve izlenmesi yararlı olan politikalar olmalıdır. Amacımız pratik yarar sağlayabilecek hususları tartışmaktır. Sayın Dündar, üretimdeki düşüşün başlıca nedenlerini açıkladılar. Şimdi tartışmanın ağırlığını, daha çok; «Üretimdeki bu darboğazları giderici politikalar neler olmalıdır?» konusu üzerinde yoğunlaşmakta yarar var. Bu yurun Sayın Alkin.

GSMH yerinde sayıyor

ALKİN — Gerçekten, Sayın Dündar üç tane soruyu gayet açık olarak cevaplandırdı. Birincisi, sizin baştaki açıklamanız ile birlikte, 1980 yılı ortalarında üretim ne durumda? İkincisi, üretim neden artırılmıyor, yahut bu gerileme niçin meydana geldi? Üçüncüsü, üretimi artırmak için neler yapılabilir? Hemen bununla ilgili, ben bir dördüncü soruyu da ekliyorum: Üretimi artırdığımız zaman nereye, kime ve nasıl satacağız? Gerçi Sayın Dündar bununla ilgili önerilerde bulundu, ama bunu da ayrı soru olarak tartışmanın yararı var. Bu sorunun özellikle 25 Ocak stratejisinin bazı araçları ile ilişkilili yanı oldukça kuvvetli. Üretim için benim pek ilave edeceğim birşey yok. İlk altı aylık verilere, yani Haziran sonu verilerine göre iyimser bir gayrisafı yurt içi hasıla tahmini vardı. Buna göre, tarımsal üretimde % 2,5'lük bir artış, sanayide % 5'lik bir gerileme, hizmetler kesiminde % 5 bir artış, yıl sonu itibarıyla tahmin ediliyordu. Ağırlıklarına göre % 50 hizmetler kesimi, % 23 tarım, % 27 de sanayi dersek; yurt içi gayrisafı hasılanın % 1,9 - % 2,2 dolayında bir artış göstereceği tahmin ediliyordu. Şimdi tarım kesimindeki son kötümser tahminler, bu kesimde bir üretim artışı değil, aksine % 2,5'lük bir üretim daralması beklendiğini ortaya koyuyor. Sanayide en aşağı geçen seneki kadar gerileme olsa, hizmetler kesiminin % 5 civarında katma değer artışı sağlanacağını varsayarsak, yıl sonu itibarıyla en iyimser tahminle olduğumuz yerde sayacağız gibi geliyor gayrisafı yurt içi hasılda. Daha kötümser bir tahminle, negatiflere doğru gidiyoruz. Tabii fert başına milli gelir mutlak olarak azalıyor.

Bence, 25 Ocak kararları alınırken sonucun böyle olacağı az çok biliniyordu, belki stratejinin bir par-

çası da buydu. Onun için ben, bu üretim daralmasını boyutları biraz fazla olmakla beraber olağandışı saymıyorum. Fakat boyutları ilk anda tahmin edilenlere göre biraz fazla gözüküyor. O bakımdan bir takım sakıncalar yaratmaya başladı. 25 Ocak kararlarının ana hedefi enflasyon hızını yavaşlatmak olduğuna, sıkı para politikası bir araç olarak kullanılacağına göre, bunun doğal sonucu olarak üretime hiç olmazsa talep yönünden bir darbenin geleceği idi. Bu bekleniyordu. Ama tabii buna ilave olarak, Sayın Dündar'ın da gayet açıklıkla anlattığı bir takım darboğazlar eklendiğinde, talepten gelen olumsuz etkilerin daha üstünde olumsuz bir üretim etkisinin ortaya çıktığı açıkça belli oluyor. Hep bu toplantılarda tartışırız. Şunu düşünmek bile istemiyoruz, ama kanımız hep aynı. Türkiye'de ekonomik kararlar alınırken çok ayrıntılı hesaplara gidildiği izlenimi bizde bir türlü yanmıyor. Aslında 25 Ocak önlemleri, çok önemli bir paket Türkiye ekonomisi tarihinde. Acaba bunun ne dereceye kadar bir ayrıntılı hesabı yapıldı? Gönül istedikleri bu önlemler paket açıklanmazdan ve yürürlüğe konmazdan önce bunun muhtemel sonuçlarının kısa ve orta dönemde neler olabileceği belirlenebilseydi. Parasal göstergeleri de içeren bir model olsa idi de bir test edilseydi. Hangi şartlarda nelerin ortaya çıkabileceği görülebilseydi. Ondan da vaz geçtim ama; hiç olmazsa Türk ekonomisinin bir yıl içerisindeki dış para ve iç paraya ilişkin fon akışı hesabı yapıldı mı? Türkiye'nin belli bir kapasite kullanımı için ne kadar ithalata gereksinme duyduğu ayrıntılı bir şekilde hesaplandı mı?

AKGÜÇ — Sayın Alkin, bazı iyimler ve kaba tahminler yapıldı. Bazı iyimler varsayımlara dayanıldı. Anımsadığım kadarı ile. Türkiye'nin 1980 yılında 8 - 8,5 milyar dolar kadar bir ithalat kapasitesi olabileceği;

Türkiye'nin normal dış gelirlerinin 5 milyar dolar dolayına ulaşabileceği, 3 milyar dolarlık da bir dış imkânının yaratılabileceği ve bu şekilde 8 milyarlık bir ithalat programının gerçekleştirilebileceği resmi ve yetkili ağızlarca açıklandı. Bu gerçekçi bir tahmin değildi. Hem dışsattım, hem işçi dövizleri, hem de sağlanabilecek dış imkânlar açılarından. Hatırlıyacaksınız, kararların hemen ertesinde bu masanın başında, çok kaba bir hesap yaptık, en iyi olasılıkla 1980 yılında Türkiye'nin dışalımının 6 - 6,5 milyarlık düzeyi aşamayacağı sonucuna vardık. İkincisi, kararlar alınırken şöyle bir varsayım daha yapıldı. İç talebi kısım, üretimi aynı düzeyde muhafaza edip, üretim fazlasını dış satıma yöneltmek. Devalüasyonun oranının yüksek tutulması, bazı ihracatı teşvik tedbirlerinin ardında bu varsayım yatıyor idi. İç talebi kısmak ve dolayısıyla meydana gelecek olan üretim fazlasını dışarıya satmak suretiyle dışsattımda bir atılım yapmak isteniyordu. Türkiye'de kısa dönemde firmalar iç pazardan hemen dış pazara yönelebilirler mi? Türk ekonomisinde bu esneklik var mı? Bunun hesabı yapıldı mı? Sınai ürünler dış satımında dış pazarda o kadar çeşitli sorun karşımıza çıkıyor ki, ulaştırma, yükleme, sipariş büyüklüğü, kalite, standardizasyon, zamanında teslim, tamamlayıcı malların sağlanması, mamul çeşidi; çok kısa zamanlarda halledilebilecek sorunlar olarak görünmüyor. Bugün hangi sanayi malını ihraç etmeğe kalksanız karşınıza öngöremediğiniz sorunlar çıkıyor. İç pazarda satılamayan bir malı hemen dışarda pazarlamak, bu tip esneklikler Türk ekonomisinde yok. Hem üretim esnekliği hem pazarlama esnekliği yok. Sanıyorum ki 25 Ocak kararlarına ilişkin yanıtıcı bir varsayım da bu esneklikler konusundadır.

ALKİN — Vardı bir kabaca hesap. Ondan da benim bazı şüphelerim

var. Türkiye'nin tahmin edilen 1980 yılı gayrisafi milli hasılası 50 milyar dolar diyelim işte ona göre sanayiın yaratacağı katma değer 10 - 12,5 milyar dolar. Şimdi kapasite kullanımını artırma dolayısıyla ortaya çıkacak olan hiç olmazsa 3 - 4 milyar dolarlık bir üretim fazlalığı. Sanayide 3 - 4 milyar dolarlık üretim fazlalığı demek, 1980 yılı içerisinde ihracatın en aşağı 5 - 5,5 milyar olarak gerçekleş-

Prof. Dr. Erdoğan Alkin

mesi demektir. İmkânı var mı? Sizin bütün söylediğiniz engeller ortadan kalksa dahi... İhracatta büyük sıçramalar yapan ülkeler yok mu? Var. Bir senede %90 ihracatını artıran ülke yok mu dünyada. Var, ama bunlar çok istisna. Tabii o ülkelerin çok özel koşulları var. Dünya piyasasında çok canlılık gösteren önemli hammadde niteliğinde üretimleri var. Bakır gibi, petrol gibi... Böyle bir takım stratejik hammadde üreten ülkeler, dünya konjonktürünün yardımı ile de ihracatta büyük atılımlar yapabildiler. Bunlar hep ayrıntılı hesap meselesi.

AKGÜÇ — Kaldığı karar alınırken 1980 yılındaki dünya konjonktürü de dikkate alınmadı kanımca. Dünya konjonktüründe durgun bir yıl 1980. Hemen tüm dünyada dış ticaret tahditlerinin, siz daha iyi bilirsiniz, yoğunlaştığı, belki himayeciliğin harp sonrası en yüksek düzeye yükseldiği bir yıl 1980.

dış krediler ve ötesi

ALKİN — Hata sadece dışsatım tahminlerinde olmadı. 3 milyar dolara yakın bir dışsatım, 1,5 milyar dolarlık bir işçi döviz sağlanabilir. Türkiye'nin sağlayabileceği cari döviz gelirlerinde yanılmanın hafif olduğu söylenebilir. Fakat esas yanılma dış kredide. Dünya koşullarına dikkatle baktığımızda bence en büyük sınırlama burada. Türkiye ekonomisinin belli bir kapasite kullanımını için belli bir dışalım gereksinmesi var. Bunu kısa dönemde kendi döviz kazançlarımızla, olanaklarımızla sağlamamıza imkân yok. Dış kredi almamız lazım. Bu boyutlarda dış krediyi biz alabilir miyiz? Dünya koşullarına baktığımızda bunun olanağı var mı? Şöyle çok kısa bir göz gezdirelim. Bırakın zengin ülkelerin, OPEC'in durumu bir tarafa, sade bizim gibi net petrol ithalatçısı ülkelere bakalım. Bunların borçları 300 milyar dolara yaklaşmıyacak mı 1980 yılı içinde? Yaklaşacak. Bunların en azından bir 60 milyarlık petrol faturası olmayacak mı? Olacak. Bunların en aşağısından yine 40 - 50 milyar dolar dolayında bir borç servisi yükü olmayacak mı? Olacak. Peki bu tip ülkelerin ki biz de bu ülkeler içerisindeyiz, bu dış ödeme sorunlarını, gayet basit, üniform, istikrar programları ile çözmenin imkânı var mı? Bu kadar büyük çaptaki bir ödeme sorununa 1980 dünyası ve koşulları elverişli mi? Zengin ülkelerin bu konuda yardımcı olması olanaksız; çünkü kendileri sıkışmış

vaziyette. Koşulları son derece olumsuz. Uluslararası kurumların IMF gibi, Dünya Bankası gibi zaten olanakları çok sınırlı. Mevcut imkânları ile bu boyutlarda ödeme sorunlarını kısa dönemde çözemezler. Uluslararası bankacılık alanında böyle bir umut var. Ama borç yükleri servisiyle beraber 300 milyar doları aşan, ayrıca önünde 60 milyar dolarlık bir petrol faturası olan ülkelere borç verirken uluslararası bankacılık kesimi daha ihtiyatlı davranmıyacak mı? Geri

Okuyucularımıza ve Reklam Veren Kuruluşlara Duyuru

Artan maliyetler ve ağırlaşan piyasa koşulları nedeniyle; **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Ocak 1981 sayısından itibaren 50.— TL'na satılacaktır. 12 sayı için :

Yıllık Abone : 600.— TL.
Öğrenci Abonesi : 300.— TL.

Aynı nedenlerle Dergi'nin reklam fiyatları, Ocak 1981 sayısından itibaren aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Arka kapak : 10.000.— TL.
Kapak içleri : 7.500.— TL.
Tam sayfa : 5.000.— TL.
Yarım sayfa : 2.500.— TL.
Çeyrek sayfa : 1.250.— TL.

Zorunlu olan bu fiyat artışlarını, abonelerimizin ve Dergi'ye reklam veren kuruluşların, anlayışla karşılayacaklarını sanıyoruz.

ödeme olanaklarını araştırmıyacak mı? Garantiler aramıyacak mı? Bu garantiler, geri ödeme olanakları, herhalde şu ödeme sorunu olan ülkelere yok. Bu şartlarda zaten 1980 içerisinde 3,5 milyar dolar dolayında net bir dış olanak sağlamamız ihtimali yoktu ortada. Şimdi bu durum açıkca ortaya çıktı. En büyük darboğaz buradan geliyor bence. Bizim yalnız bu yıl değil, 1981 yılında da bu boyutlarda dış kredi sağlamamız olanağı yok. Sayın Dündar'ın da az önce söylediği gibi, enerjiden alt yapıya, hammaddeye kadar üretimi sınırlayan engellerin birçoğu dövizle bağlantılı... Demekki biz; ister kötümser deyin, ister gerçekçi deyin; ne bu yıl içerisinde ne de önümüzdeki yıl içerisinde, döviz yetersizliğinden gelen bu daraltıcı etkileri kolay kolay çözemeyeceğiz. Bunu bence açıkca kabul etmemiz gerekiyor.

DÜNDAR — Yani siz, üretim 1979'a kıyasla düşmüştür derken, «Bu düşüş 1980'deki uluslararası şartlardaki kötüleşmenin bir sonucu mu?» demek istiyorsunuz.

ALKİN — Hayır değil. Kesinlikle değil. Ben baştaki tahminlerdeki iyimserliği söylüyorum. Enflasyonu yavaşlatmak için biraz aceleci davranıldı gibi geldi. Gerçi benim bu görüşüme itiraz edecekler olacak. Dövizle bağlantılı fiziksel engellerin ne bu sene, ne gelecek sene önemli ölçüde hafifletilebileceğine inanmıyorum. Çünkü bunun ucu sonunda geliyor, dışsatımı çok hızlı artıramıyacağımıza göre, dış krediye dayanıyor. Şimdilik bir olağanüstü sürpriz olmazsa, 1981'in koşulları da açıkça bize bu boyutlarda net bir kredi akışının olanaksız olduğunu gösteriyor. Yabancı sermayeyi ne kadar teşvik edersek edelim, boyutlarının bu sorunumuzu çözebilecek bir şekilde olabileceğini düşünemiyor musunuz? Yabancı sermayeyi olağanüstü uyarırsak, en iyi koşulları koysak ve 1981 yılında bu du-

rumda net 300 milyon dolar yabancı sermaye girişi olsa; bu Türkiye için olağanüstü bir performansdır.

AYSAN — Net yabancı sermaye girişi 20 - 25 milyon doları aşmaz.

ALKİN — Olağanüstüdür. Gerçek Sayın Aysan bu rakama da itiraz ediyor. Ekonominin bugünkü boyutlarında kısa dönemde yabancı sermaye mutlaka teşvik edilmesi gereken bir unsurdur ama, bu dış ödemeler sorununa bir çare bulacak kaynak niteliğinde görünmüyor. 1970'lerde bir 100 - 150 milyon dolar çok manidar bir rakamdı özel yabancı sermaye olarak. Ama bugün öyle bir noktadayız ki Türkiye'nin kapasitesini biraz daha artırmak için gereksinime duyduğumuz dışalım 8 milyar dolar dolayında... Bu durumda yabancı sermayenin teşviki ile gelecek 200 - 300 milyon dolara tabii ihtiyacımız var. Ancak bu boyutlarda bir yabancı sermaye girişi de soruna çare bulacak bir kaynak değil maalesef. Bu konuda kamuoyuna çok fazla umut vermemek lazım. Döviz sorununu öyle bir iki yılda Türkiye çözebilecek durumda değildir. Ne dışsatımın teşvikiyle, ne işçi dövizlerinin girişinin teşviki ile ne de dış kredilerle bu boyutlardaki sorunu çözüp 8 milyar 9 milyar dolar dolaylarında dışalım yapmak; yakın bir gelecek için olanaksız görünmüyor.

Gelelim parasal sınırlamalara. Bir yandan enflasyonu yavaşlatmak istiyoruz, ona göre para politikası oluşturmuşuz, onun getirdiği bir talep daralması var. Öte yandan da talep daralmasının üretim üzerindeki olumsuz etkilerinin giderilmesi sorunu tartışılıyor. Bunun bir orta yolunu bulmak lazım, ama gene bu da bir hesap işi. Hesap yapılmadan bu işi çözenin olanağı yok. Bunun bir optimum noktası mutlaka kısa dönemde bulunmalı. Bir de bu konuda da kamuoyuna yanlış izlenim vermemeli. Bakalım enflasyonla mücadele eden

bize benzer dünya ülkelerine... Uyguladıkları istikrar programlarında az çok aynı araçları kullandıklarını görüyoruz. Fakat çok enteresan, ülkelerin özelliklerine ve dünya konjonktürüne ve tabii bu istikrar programlarının yürürlüğe konulduğu dönemlere göre her ülkede programın bir tarafı aksamış. Kimisinde üretim artışı çok iyi teşvik olunmuş ve olağanüstü dışalım, olağanüstü kredi akışı var. Döviz sorununu tamamen çözmüşler; fakat bu hiç beklenmedik bir olay olduğu için, biriken rezervler ve artan döviz girişleri, ne kadar sıkı para politikası uygulanırsa uygulanırsa bir türlü sifa olamamış; enflasyonu yavaşlatamamış. Şimdi bizde de bu durumun tersi görülüyor. Enflasyonu belki yavaşlatmakta başarılıyız, fakat üretim de hemen hemen belli oranda ona paralel olarak yavaşlıyor. Bu biraz sakıncalı.

ekonomik konularda kamuoyuna fazla ümit vermemek gerekiyor

Tekrar edeyim. Kamuoyuna çok fazla ümit vermemek lazım. Halk ülkemizdeki yönetim değişikliği sonunda büyük beklentiler içerisinde girebilir. Hayır girmemelidir. Kısa sürede hem enflasyonu yavaşlayacaktır, hem gelir dağılımı düzelecektir, hem de üretim hızla artacaktır. Bunların kısa sürede birarada gerçekleşmesine imkân yok. Geçmişin ağır bir faturası var; bunun da bedeli çok kısa bir sürede ödenemez. Sayın Dündar'ın yerden göğe kadar hak verdiğimiz bir eleştirisi var. Kapasitesinin % 50'sini kullanamayan bir ekonomide yeni yatırımlar teşvik edilir mi? Bunun ben anlamını göremiyorum. Şimdi bazılarının göre yeni yatırımların teşvik edilmemesi, gelecekteki büyüme hızından özveride bulunmaktır; bu bir. İstihdamı sınırlamaktır, bu da iki.

Şöyle gene bir hesap yapalım. Acaba öyle bir dönemde Türkiye'de yeni yatırım yaparak mı daha çok istihdam etkisi yaratırız, yoksa kapasite kullanımını yükselterek mi daha çok istihdam yaratırız? Açıkcası bir vardiya yerine iki vardiya koyarak, iki vardiya üç vardiyaya çıkararak mı daha çok istihdam sağlarız; yoksa bir iki yerde gene bölük pörçük yatırımlar yaparak mı? Bunun da hesabını yapmak mümkün. Kaba bir hesapla bugün kapasite kullanımını % 50'den adım adım yukarıya çıkarırsak, izlenecek politikalarla bunu desteklersek % 5'den daha aşağı bir net üretim artışı olur mu? Kapasite kullanımı artırılır ve nihayet iki üç yıllık bir süreden sonra yeni yatırımlara başlayıp gelecekteki büyüme hızından özerinde bulunmadan da aynı büyüme hızı devam ettirilebilir. Ama bu dönemde yeni yatırımlara başlamak savurganlıktan başka hiçbir şey değildir. Türkiye'nin kapasitesinin yarısını kullandığı bir dönemde yatırımları teşvik ile hiç bir üretim yaratmadan sade talep yaratacaksınız.

DÜNDAR — Kaldığı yatırımların ortalama devreye girme süresi 3-5 yıl. 3 ila 5 sene sonra üretime başlayabiliyor.

AKGÜÇ — Darboğaz olan sektörleri iyi tespit edip oralardaki darboğazları giderici yeni yatırımlara gerek sinme var.

ALKİN — Şimdi önerilere geliyorum... Herşeyden önce enflasyonu yavaşlatmak zorundayız. Aynı düzeyde bırakamayız. Enflasyonun toplumsal etkilerini, hele şimdi bir yönetim değişikliği de var, frenlemek zorundayız.

AYSAN — Niçin frenlemek? Durdurmak zorundayız.

ALKİN — Bence, enflasyonun hızını ancak üç senede % 20'ye indirebiliriz. Enflasyonun yıllık hızı hâlâ

% 100'ün üzerinde. Enflasyonu yavaşlatacaksınız, üretimi çok fazla engellemeyeceksiniz; ikisinin bir arada yürümesini amaçlayan bu stratejinin üçüncü sacayağı da «Üretimi kime satacaksınız?» sorusuna cevap vermektir. Buna dışsatım diyorum. Şimdi dışsatımı biz gerçekten teşvik etmek için birşey yapıyor muyuz? Sadece döviz kurunu değiştirerek Türkiye'de dışsatımın artırılmıyacağını Sayın Akgüç de az önce söyledi. Kaldığı maa- lesef burada da bir yapı bozukluğu var. Bu stratejiyi kullanarak dışsatımın artırılması yolu ile dışarıya işsizlik ihraç eden, üretim fazlası ihraç eden ülkelerde bir özellik var. İthalat üzerindeki vergi ve benzeri yükler, bizimki kadar yüksek değil... Biz ithalat üzerindeki yükleri gümrük vergisi, damga resmi, belediyeler payı, liman resmi, ithalde Alınan İstihsal Vergisi gibi çeşitli vergi, resim ve harçlarla ağırlaştırmışız. Döviz kurunu devamı düzeltmekte, dalgalanmaya bırakmakta, hatta konvertilite getirsek, ihracatı teşvik etmemek

için her türlü yapısal koşulu yaratmışsınız. Doların bedeli 80.— TL. ithalata maliyeti ise en azından 130 lira. İşte bu aradaki 50 liralık fark aslında korumacılık ile dışsatımı teşvik arasındaki farktır. Her zaman ihracatçının cebine girecek olan dolar başına 80 liradır; ithal edecek adamın maliyeti ise 130 lira... İçeride dönük sanayi, iç piyasayı koruyorsunuz. İç piyasaya imalat yapan sanayiciyi koruyorsunuz demektir. Kuru dalgalanmaya bıraksanız da bu aradaki marjı kapatmanız ihtimali var mı? Vergi yapısını değiştirmeden? Bu vergi yapısını da değiştirmenize imkân var mı kısa dönemde?

AYSAN — Yeni yönetimde böyle bir ümit var.

dışsatım nasıl artar?

ALKİN — Sayın Akgüç, benden öneri istiyorsunuz, isterseniz çok ütöpik öneri sayın, bu marjı ortadan kaldırmadıkça, döviz politikasını yumuşatarak dışsatımı uyarmanın imkânı yoktur, parasal olarak. Başka ülkeler ne yapmışlar? Dışsatıma tercihli alt yapı tahsis etmiş. Tercihli döviz vermiş. Ucuz hammadde ve enerji sağlamış. Sadece marjlarla bir sanayinin durup dururken iç piyasasının cazibesinden kurtulup dışsatıma yönelmesi olanaksız. Hâlâ bu kurlarla ve bu dış ilişkiler yapısı ile görüyoruz ki dışsatıma yönelmek son derece ağırdır bazı sanayiler için. Bırakın kalite, standartizasyon, haberleşme, ulaştırma, alt-yapı zorluklarını bir yana; hâlâ dışsatım için parasal çekicilik bile yok.

DÜNDAR — Burada bir sorabilir miyim? Dışsatımın teşviki çok karmaşık bir takım sistemlerle yürüyor bizde. Sosyal tarafı zayıf olabilir ama, oldukça yüksek nispette katma değer vergisi koysak, dışsatımda bu vergi ortadan kalkacağından, kendi-

liğinden dışsatımı teşvik edici bir etki yapar. Dışsatımı teşvik sistemlerini mizi basitleştirsek, olumlu etkisi olmaz mı?

ALKİN — Yollardan birisi. Bu arada hele ithalattaki vergi ve benzeri yükleri de azaltabilirseniz, hiç olmazsa daha yumuşak bir kur politikasının olumlu sonuç vermesine yol açacak. Çözüm gene vergiden geçiyor. Sözlerimi şöyle bağlayayım. Hal-ka açık olarak anlatmak lazım ki, ekonomik sorunları çözmek kolay iş değildir. Kısa dönemde çözülecek işler değildir. Ne üretim kısa dönemde önemli çapta artırılabilir, ne döviz darboğazı giderilebilir, ne de enflasyon kısa dönemde durdurulabilir.

Ben bir noktaya daha açıklık getireyim. Besin maddesi ithal etmeyen az sayıda ülkeden biri olduğumuz, genellikle ifade edilmektedir. Tarım üretimi için, yapay gübre, gübre hammaddesi, traktör parçası, mazot ithalatı hesaba katılsa, tarım üretiminin bir milyar doların üstünde yükü var. Bu gerçekleri de ortaya koymak lazım. Niçin besin maddesi ithal etmemle övünüyoruz, anıyamıyorum. Bir ülke sanayi için döviz harcarken tarımı için döviz harcamasın, buna imkân yok. İşte tarımın döviz kullanma portresi en aşağı 1 milyar dolarla 1,5 milyar dolar arasındadır.

AKGÜÇ — Sayın Aysan, üretimin artırılmasına ilişkin önerilerini rica edeceğim.

uygulama tam tersine çevrilmeli ve araştırma işine önem verilmeli

AYSAN — Bizim maliye politikası, para politikası, faiz politikası, ekonomik politikanın hangi aracını alırsanız alın, Türkiye'de ithalata teşvik ediyor ve ihracatı köstekliyor. Tabii kur politikası da öyle. Uzun dönemli

bakarsanız, her politikamız bu amaçla göre planlanmış ve o da oluyor. Ekonomi de bu politikalara reaksiyon gösteriyor ve bu döviz darboğazına düşüyor. Şimdi buradan çıkmanın çarelerinden bir tanesi, bence bunu tam tersine çevirmek. Şimdi bir örnek vereceğim size. Sayın Alkin'in sözünü ettiği boş kapasite varken yatırım yapmak hususuna... Bizim kurulu bir traktör kapasitemiz var. Bazı tahminlere göre 40 bin, bazı tahminlere göre de yılda 60 bin 70 kapasite var. Bu kapasite kullanılmazken, önceki hükümetler Tümosan yatırımını başlattılar. Tümosan yatırımı en azından 80 milyar TL. istiyor, son rakamlara göre. Tümosan yatırımı ile traktör kapasitesi artırılıyor. Mevcut kapasitenin ancak 1/3'ü kullanılabilirken kapasiteyi artırıcı yeni yatırım. Bu tür politika hatalarının yapıldığı bir ekonomide döviz darboğazına düşmek mümkün değildir. Belki 50 sendir ithalatı teşvik edici, ihracatı destekleyici bir politika izlemişiz, sonunda da döviz darboğazına düşmüşüz. Öyleyse ilk yapılacak şey, bunu tersine çevirmektir. Şüphesiz mevcut kapasiteyi kullanmaya öncelik verilmeli. Bunun çözümü de sanayie işletme sermayesi temininden geçer. Ben esasta karşıyım selektif kredi politikasına. Bizde uygulandığı şekilde selektif kredi politikasına karşıyım. Piyasa neyi çekerse, onu verir bankacılık sistemi. Ama selektif kredi politikasını kabul etsek bile, orada en büyük teşviki görmesi lazım gelen, işletme sermayesi kredisidir. Hele şu dönemde. Enflasyonu durdurmak için aldığımız parasal tedbirler üretimi etkilemesin diyorsak, kapasiteyi daha yüksek oranda kullandıracak işletme sermayesi kredilerine büyük teşvik verilmelidir. Halbuki bunun tam tersi yapılıyor şimdi. Şimdiki faiz politikası, ihracat garantili yatırım kredisine en büyük teşviki veriyor; ihracata en büyük teşviki veriyor. Üretim olmadan ihracatı nereden yapacaksi-

niz? Üretim teşvik edilmiyor; üretimde aksine boş kapasite yaratıcı kredilere öncelik var. Evvela bu politika tersine çevrilecek.

İkincisi, bizim memleketimizde bir ekonomi politika tedbiri alınırken hiçbir test ve araştırma yapılmaz. Bizim ekonomimizde politika kararı alınırken hiçbir zaman sistem yaklaşımı yapılmamıştır. Bugün bizim Planlama Teşkilatımızın en başta yapması gereken iş budur. Türkiye'nin ekonometrik bir modelini yapmak... Böyle bir model aınan ekonomik politika kararların sonuçlarını bize hatta sayısal olarak gösterebilir. Bizde bu çalışmalarını, araştırmalarını yapacak olan organ, Devlet Planlama Teşkilatı, bir kısım icrai kararlar içine gömülmüştür. D.P.T. bu icrai tedbirlerden, kararlardan sıyrılmalı, esas görevini yapmalıdır. Dünyada ekonomik modeller çok; ama D.P.T.'nin Türk ekonomisinin şartlarına uygun bir model yapıp, bu modeli de test etmesi lazımdır.

AKGÜÇ — Bizde kararlar el yordamı ile, bazı ön yargılarla, saplantılarla alınıyor.

AYSAN — Evet Türkiye için bir ekonomik model yapılmalı, Planlama Teşkilatı devamlı olarak bunun üzerinde çalışmalı. Bu fonksiyonunu yapmıyor D.P.T.'miz; ama ayrıntıya inen icrai kararların içine gömülmüş vaziyette... D.P.T.'ni evvela kuruluş amacına uygun şekilde çalışır hale getirmek lazımdır. O bir danışma organıdır. O bir etüd ve araştırma organıdır. Hiçbir icrai fonksiyonu olmaması lazımdır. Bizde bir karar alındığı zaman, sonucu ölçme imkânımız yok. Üniversitelerde de bu çeşit araştırmalar yetersiz. Üniversitelerimizin de yapması lazım.

ALKİN — Araştırma, inceleme yapmak ucuz bir iş değilki. Hem zaman hem para gerektiren bir iş... Bugün araştırma yapmak için yeterli kapasitede eleman da var.

AYSAN — Devlette bunun mekanizmasını kurmak lazım. Ben acıyorum, bu halde sonuçlarını kestiremeden ekonomik karar almamıza. Ben ce en başta bu düzeltilmelidir. Ondan sonra, bizim dış piyasalardan kredi temin etme mekanizmamız da işe yaramaz. Dış kredi için yalnız devlet gider, bazı devlet kuruluşları gider, Merkez Bankası gider. Halbuki bura-

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan-

da da ademi merkezîyet şarttır. Dışarıdan kredi bulabilecek herkese bu imkân verilmelidir.

ALKİN — Türk Parasını Koruma Kanunu değiştirilmelidir.

AYSAN — Tabii. Kökten. Bu konuda ne kadar kararname varsa, onların hepsi sıyrılmalı.

AKGÜÇ — Ancak, Döviz Çevrilebilir Mevduat uygulamasına dönmeyin, özel firmalar, aldıkları dış kredileri, kendi döviz gelirlerinin bir kısmı ile ödemeliler.

AYSAN — Tabii. Yoksa özel bir firma dışardan kredi alsın, ondan

sonra yükünü devletin üstüne yüklesin... Şimdiki düzen o. DÇM uygulaması gibi...

AKGÜÇ — Sonunda devletin üstünde kalmasından kaygı duyarım.

AYSAN — Bunu tamamen tersine çevirmeli. Her kuruluş, özel veya kamu, kendi taahhüdünü ile gidip, dış kredisini kendi imzası ile alsın.

ALKİN — Bütün kambiyo sistemini değiştirmek lazım.

AYSAN — Tabii. Ben bunu yıllardır söylüyorum. Bunu yapmazsanız, Türkiye'ye kredi gelmez. Halbuki büyüklüğü 1 trilyon dolar tahmin edilen Euro-dolar piyasası var. Tıkır tıkır da işliyor. Bizim istediğimiz türden krediler gidiyor diğer ülkelere. Kredi hacmi olarak bu tür piyasalardan borçlanmaların hacmi çok yükselmiş son zamanlarda, devletten devlete kredi türlerinde ise hacim çok küçülmüştür. Son zamanlarda dünya kredi piyasalarında genel eğilim budur. Halbuki biz bu değişikliği ekonomimizde yapamadık. Bankalarımız bile gidip dışardan bugün döviz kredisi alamıyor. Nasıl iştir bu, ben hiç anlayamadım. Onun için bu esasları değiştirmek lazımdır.

enflasyonu önlemek için

Enflasyonu önleme bakımından ben Sayın Alkin kadar kötümser değilim. Çok kısa sürelerde bazı sonuçlar alınabilir ama, politikaları temelden değiştirmek gerek. Meselâ bizde bir bütçe uygulaması var. Devlet bütçesi diye birşey kalmamış. Evvela oraya bir disiplin getirmek lazımdır. Siz hem Maliye Bakanı yetkisi ile ek ödenek verilme yolunu açacaksınız sonuna kadar, ondan sonra da enflasyonu durdurmağa çalışacaksınız. Durmaz efendim, mümkün değil. Bütçe disiplinini getiremediğiniz sürece enflasyonu

Türkiye'de durdurmanın ilelebet imkânı yoktur. Ben diyorum, 1981 programı, sıfır enflasyon hedefine göre hazırlanmalı. Bir bakalım, bu ekonomi kendi yarattığı imkânları ile nereye gidiyor? Sıfır enflasyon varsayımı ile program yapacağız. Ondan sonra bakacağız sıfır enflasyon neler gerektiriyor? Ne kadar devlet harcaması, ne kadar KİT harcaması, ne kadar kamu geliri, ne kadar vergi geliri? Bunu yaptıktan sonra ben zannediyorum ki bir iki yılda enflasyon kontrole alınır. Ama enflasyonu durdurayım derken siz bütçeyi disipline almazsanız, Merkez Bankası'nı disipline almazsanız, onlar istedikleri gibi çalışırlarsa, ondan sonra enflasyonu durdurmak hayal olur.

Üretim rakamlarının önümüzdeki 6-7 aylık dönemde, şu aldığımız rakamlardan daha müsbet olacağını sanıyorum. Çünkü ne de olsa döviz için bazı tedbirler alındı, dış kredilerde bazı ertelemeler oldu. Kapasite boşluğunun zararları görülmeğe başladı. Yeni gelen yönetim ilk günden beri «üretim, üretim» diyor. Şimdi bu bir duyarlılıktır. İşte grev ve lokavtların ertelenmesi bir adım, bazı sektörlerle gerekli girdiler sağlanabilirse, bu sanayiler haliyle çalışmaya başlar, talep düşüklüğüne rağmen. Ben talep düşüklüğünü fazla önemsemiyorum. Türkiye'de öyle yüksek bir talep var ki, oradaki düşüklüklerin üretime itikal etmesi başka nedenlerle oluyor. Kredi yokluğu yüzünden, finansman güçlüğü yüzünden, grev-lokavt yüzünden oluyor. İşletme sermayesiyle sanayii azıcık beslersek, işçi-işveren ilişkilerinde bir akla yatkın düzene doğru gidebilirsek, üretimde önümüzdeki 5-6 ayda, geçmiş 6 aydan daha iyi sonuçlar görebileceğiz.

AKGÜÇ — Sayın Aysan, tüm sektörleri birden harekete geçiremeyiz galiba. Bir selektif uygulamaya gidilmesinde yarar var. Hangi sektörler üretim artışı bakımından ve

ekonomide canlılık yaratmak bakımından önemli? Bence diğer sektörlerle girdi-çıkıtı ilişkileri çok fazla olan sektörlerle öncelik verilmeli? Diğer sektörlerle girdi-çıkıtı ilişkisi fazla olan sektörler hangileridir? Türkiye'nin yeterli bir girdi-çıkıtı tablosu yok. Gene aynı noktaya dönüyoruz, bilmeden kararlar almak alışkanlığından vazgeçmek gerekli.

AYSAN — İhracat teşviki için son alınan kararların piyasadaki etkileri konusunda benim gözlemlerim çok müsbet şimdilik. Yalnız size kesin rakam veremiyorum. İç talep düşüklüğünden de etkilenen bir ihracata yönelme var. Bu yıl için % 15'den % 20'den fazla ihracat artışı düşünmüyorum, ama % 15-20 ihracat artışı bile çok önemli bir hedefdir. 3-4 yılda ihracatı katlamak demektir. Bu konuda çok müsbet bazı deliller var elimizde. Meselâ ihracat kredilerinde artış. Sonunda ihracat kredilerindeki artış hacminde bir fiili ihracat artışı olur mu, olmaz mı bilmiyorum. Çünkü üretim rakamları konusunda söyledikleriniz doğru. Fakat eğer bu ihracata yönelme devam ederse önümüzdeki 1,5-2 yılda bunun sonucu alınır. Çok müsbet bazı noktalara gelecektir ihracat diyorum. Çünkü hemen hemen herkes, bütün büyük işletmeler, bir ihracat yapayım da ne olursa olsun çabası içindedir. Bunun için özel firma kuranlar var. İhracat kredisi talepleri konusunda edindiğim bilgi de geçen yıla nazaran katlı artışlar gösteriyorlar.

AKGÜÇ — Efendim bunun nedeni var. Bir kez firmalar açısından ihracat kredileri cazip; hem maliyeti düşük, hem de sağlama olanağı fazla... Bankalar açısından da cazip, kaynak sorunu yaratmıyor. T.C. Merkez Bankası'nda mobilizasyon imkânı var. İhracat kredilerine talep bir ölçüde yapay. Hepsinin ihracata dönüşeceğini ben tahmin etmiyorum.

AYSAN — Kredi rakamları, gerçekte % 15 - 20 artışı ifade etse bile, alınan sonuç iyi bir sonuçtur diyorum; bu bilgileri ışığında. O kadar bir artış olacağı konusunda bende bir izlenim var. Fakat dediğim gibi güvenilir bilgi yok şimdilik. İhracat mevsimi daha önümüzdedir. Bu taahhütlerin vadeleri vardır. Bir de piyasada şu gözleniyor. Büyük bazı firmalar bu kredi avantajından istifade etmek için sadece ihracata yönelik yeni firmalar kuruyorlar. Yalnız kendi ürettikleri mallar için değil, Türkiye'nin geleceksel ihraç mallarını da ihraç etmeye yönelik. Ama ben diyorum ki, bu büyük firmaların buna ilgi duymaları, bu ihracat prosesini daha rasyonelize eder, belki de hızlandırır. Uzun vadede zannediyorum ki devamlı mal sağlamaya yönelik çabalar iyi sonuç verir. Fakat enflasyonu durdurmak konusunda fazla iyimser değilim. Doğrusu Mayıs sonuna kadar alınan sonuçlar çok iyi. Haziran - Temmuz fiyat indeksleri de iyi geliyor, onunla iyimserliğe düşüyorlar. Halbuki Haziran, Temmuz'dan itibaren banknot hacmindeki genişleme sonucu 260 milyar liraya kadar vardı emisyon. Bu genişleme önümüzdeki bir iki ay içinde fiyat indekslerine otomotikman yansiyacak ve fiyat artış hızı yükselcektir, her zaman olduğu gibi.

AKGÜÇ — Rakamların bir miktar politize edildiği kanısını taşıyorum. Eylül, Ekim aylarında büyük fiyat sıçraması görülebilecektir.

AYSAN — Tabii görülecek. Şimdi onun için bence buraya hücum etmek, sonuçları ne olursa olsun banknot hacmindeki fazla genişlemeyi frenlemek lazımdır. Onun için burada alınacak önemli tedbirler vardır. Aslında bulunan toplu sözleşmeler için % 70 avans verilmesi iyi bir tedbir. Eğer bu uygulama KİT'leri de etkilerse, Hazine'nin yükü hafifliyecek. Toplu sözleşmelerde talepler % 300'e kadar gidiyordu. % 110 ile % 150 ara-

sında değişen zamlar zaten verilmişti. Harcamalarda bir kısıtlama olursa, belki bunun sonucu banknot hacmi genişlemesinde de bir yavaşlama olabilir. Fakat gösterge, banknot hacminde hızlı genişleme yönündedir. Bence o göstergelyi iyi izlemeli ve onu aşağıya indirmek için ne mümkünse yapılmalıdır. Çünkü yılbaşında 183 milyar olan banknot hacmi 260 milyara doğru gidiyor. Bu artış zaten olağanüstü bir artıştır. Yıllık enflasyon hızının % 110 - % 120 oranına geldiği dönemlerde de emisyon artışı bu oranlarda olmuştur.

AKGÜÇ — Efendim, bir noktayı ben açıklığa kavuşturmak istiyorum. Haziran ve Temmuz aylarındaki fiyat artışları belki düşük gözükte. Endekslerdeki ortak bölen çok yükseldi. Ocak, Şubat ve Mart aylarındaki büyük fiyat artışları endeksleri çok yükselttiğinden, onları izleyen aylardaki fiyat artışları görece olarak düşük. Endeks 100 iken 50 puanlık fiyat artışı, % 50'lik bir yükseliş demektir. Bugün 3000'e gelmiş fiyat endeksi 50 puan arttığı zaman fiyat artışı % 1,6 oluyor. Bu da bir bakıma aldatıcı. Yılın ilk 7 - 8 aylık birikimli fiyat artışları, geçen yılın aynı dönemindeki birikimli fiyat artışından çok daha yüksek.

vergiler ayarlanmalıdır

AYSAN — Banknot hacmini frenlemek istiyorsak, Hazine'ye gelir sağlıyacağız. Onun bir başka yolu henüz keşfedilememiştir. Hazine'ye kaynağı sağlam gelir sağlanacaktır. Bu nereden sağlanacak? Maktu vergilerin ayarlanması, vergi gelirlerini artırıcı diğer tedbirler, bunların hepsi yapılmalıdır. Başka sebeplerle, şu aşgari geçim indiriminin yükseltilerek vergiden muaf tutulmasını, Hazine'ye yıllık 98 milyarlık bir gelir azalmasına neden olmasına rağmen hemen istiyorum. Maktu vergilerin fiyat in-

dekslerine uygun oranda yükseltilebilir. Hazine'nin kaybı giderilebilir. Eskiden yapılmış teklif öyle değildi. Belli katsayılarla çarpımı öngörüydü. Hayır öyle yapılmıyacak. Ne zaman maktu vergi konulmuş ise, diyalimki 25 sene önce, 25 seneden bu yana indekslenecek ve çok yükselecek o rakamlar. Böyle bir hesaplama çok önemli bir gelir sağlanabileceği kanaatindeyim Hazine'ye. Ayrıca, Katma Değer Vergisi'nin yürürlüğe konulması, vergi gelirleri üzerinde olumlu etki yapacaktır. Gelir Vergisi'ndeki düzenleme, vergi tarifesinin endekslenmesi, Gelir Vergisi hasılatını belki azaltacaktır. Fakat böyle bir tedbir alındığı zaman, piramit yaygınlaştırılmış olacağı, herkes % 20 - % 25 oranında vergi ödemek durumuna geleceği için, mükellef sayısında kendiliğinden bir artma ümit ediyorum ben. Bu olursa, biraz da denetimi destekliyerek, asgari ücretin vergiden muaf tutulması ve vergi dilimlerinin endekslenmesinin gelir azaltıcı etkilerinin de 1 - 1,5 yılda geçirilebileceğini sanıyorum.

AKGÜÇ — Ben vergi sorununu, vergi kanunlarından ziyade uygulama meselesi olarak görüyorum. Bugün psikolojik ortam da müsaittir. Ben diyorum ki, mükelleflere bir müddet tanıyıp, beyana dayanan vergilerde pişmanlık dilekçesi alınması, vergi gelirlerinde olumlu etki yapar.

Sayın Torun, üretimde, bazı arkadaşlarımızın da vurguladığı gibi bazı kısıtlayıcı etmenler söz konusu... Bunların bir kısmı fiziksel... İthal malları yetersizliğinin, alt-yapı eksikliğinin, enerji sorununun getirdiği kısıtlamalar var. Ayrıca işçi-işveren ilişkileri, yönetici yetersizliği... Bunlar da çok önemli sorunlar. Acaba bu çerçeve içerisinde üretim sorununa nasıl bir çözüm arayacağız? Meseleye yalnız fiziki tahditler yönünden bakmak yeterli mi? Yönetici yetersizliği, işçi ve işveren ilişkisi açısından da meseleye eğilmeniz rica edecektir.

düzeltilmesi gereken temel sorunlar

TORUN — Evet Sayın Akgüç, galiba sorunuzun cevabı kendi içinde var. Bizim ekonominin ve toplumsal yapının içinde bazı düzeltilmesi gereken temel sorunlar var. Bunlara eğilmeden meseleleri çözümlenemeyeceği imkân yok. Bunlara eğilmeden mesele yüzeyden görülmüş ve düzeltilir gibi yapılmış oluyor, aslında düzeltilenmiyor. Bir de kısa vade, orta ve uzun vade meseleleri aslında birbirini tamamlayan bir dizi. Hiçbir uzun vade sorunu kısa vade ihmal edilerek çözümlenemez. Ben gene isterseniz bütün arkadaşların başladığı yerden başlayayım. 25 Ocak kararlarından.

Burada öncelikle sıkı para politikası izlenerek enflasyon önlenmeye çalışıldı. Para ve Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin fiyat politikaları vasıtasıyla reel gelirler düşürüldü. Talep kontrol altına alındı. Ve talep kontrol altına alınınca da, üretim neden düşüyor diye hayret ettik. Üretimin düşmesinin birinci nedeni, talebin kontrol altına alınması ve bizim üretici teşebbüslerin de kendilerini iç talebe göre ayarlamış olmaları idi. İç talepteki azalmayı Sayın Alkin'in de belirttiği gibi, dış talep karşılayabilir idi ve Türkiye bu bakımdan belki tarihinin en büyük fırsatını yaşadı. Hâlâ da yaşamaktadır. Bu fırsatla şunu kastediyorum. Orta-Doğu, bildiğimiz tarihi içinde en zengin dönemini yaşıyor. Bizim içinde bulunduğumuz bölge hiçbir zaman bu kadar zengin olmadı ve dünya ekonomilerinden de bu kadar büyük talepte bulunmadı. Çünkü petro-dolarları izlediğimiz zaman, karşımıza bizim komşularımız çıkıyor. İkinci bir olay, İran konusu. İran'a gelişmiş dünya ülkeleri ekonomik abluka uyguladı. Biz uygulamadık. Gene ona bağlı olarak İran'ın dünya piyasasından çekilmiş olması. Örneğin, bizim de yapabileceğimiz iş-

lerden birisi olan halıcılık konusunda İran'ın dünya piyasasından çekilmesi, bize yeni olanaklar yarattı; ama hiç kimse bunun nedeni üzerinde durmadı. Şimdi herkes, en klasik usullerle enflasyonun kontrol altına alınması olayının sonuçlarını, enflasyonun önlenmesi açısından destekledi; ama üretimin düşmesine hayret etti. Bütün Ticaret Odaları, Sanayi Odaları başlıca tüccarlarımız, firmalarımız, iş adamlarımız, 25 Ocak ka-

Osman Nuri Torun

rarlarını desteklediler. Şu üretim de bir artırılabilse, herşey tamam olacak dediler. Üretimi artıracak olanlar ise kendileri. Artırsınlar artırabilirlerse. İç talep dışında yeni talep yaratmak zorunlu. Evet dünya pazarlarına çıkabilmek, ama o güç yok kendilerinde. Bir taraftan iç talebi kontrol edin diyorlar devlete, diğer taraftan da talebi artırın diyorlar. Bu çelişkili durum, kendileri dahi pek farkında olmadan son aylarda tekrar edip durdular. Ve iç talepteki bu azalma aslında daha büyük boyutlarda sorunlara götürebilirdi bizi, eğer grevler olmasaydı. Türkiye'de grevler hangi ke-

simlerde oldu? En fazla grev, kapasite bakımından atıl kalabilecek kesimlerde oldu. Örneğin, tekstil kesiminde... Tekstil kesimi grevler sayesinde ücretsiz izin vermiş gibi oldu. Grev olmasaydı, zaten birçoğu kapanma ile karşı karşıya idiler. Sendikaların amaçları ne idi bilmiyorum, ama iç talebin düşüşü nedeniyle atıl kapasite yaratma durumunda olan bazı müesseselerin atıl kapasite yaratmalarını finansman açısından kolaylaştırdılar. Tekstil kesimi, aynı zamanda onunla birlikte madeni eşya ve cam eşya kesimleri, başlıca ihracata yönelik sanayilerdiler. Bunlar zorlanarak daha geniş ölçüde dış pazarlara açılmalydılar, bu dönemde. Grevler işçilere ücretsiz izin verilmesi gibi bir sonuç doğurduğundan, firmalara, dışarıya açılmadan meseleyi geniş ölçüde ucuz bir şekilde çözümüleme imkânını verdi. Bunlar geçti şimdi.

üretim lâfla artmaz

Bugün ne yapacağız? Laf olarak üretimi artıralım dersek, artmaz üretim. Üretimi artırmak için talebi artıracaksınız, dünya pazarlarına çıkmak kolay olmadığından, iç talebi artıracaksınız. Bunun için enflasyonu sıkı kontrol etmekten vaz geçeceksiniz. 1981 için, % 60 fiyat artışını göze alacaksınız en azından, 1982 için % 35'i, 1983 için % 20 fiyat artışını hedefliyeceksiniz. Ya enflasyonun devamını göze alacaksınız veya bu fakirleşmeyi bir süre kabul edip yapıyı değiştireceksiniz ekonomide. Çünkü dünya pazarına çıkalm demekle çıkılmıyor. Kalite bakımından, maliyetler bakımından, organizasyon ve yönetim bakımından, ambalajlama bakımından, gününde sözümlü yerine getirme bakımından; hemen dünya pazarlarına çıkamayız. Karar verme açısından yapamayız bunu. Çünkü bütün bunlar bir dünya görüşü ve bir yapı meselesidir. «Ben şu kadar malı

şu gün teslim edeceğim.» dediğiniz zaman, dış pazarda onu o gün, söylediğiniz kalitede, söylediğiniz miktarda, söylediğiniz yerde teslim etmelisiniz. Bizim ihracatçımız bunları yerine getirmek için hiçbir yerden destek görmez. Aksine her yerden desteklenir.

Evvvelâ devletten bir kararı çıkarmak ne kadar zamanda mümkün olur, bunu kimse tahmin edemez. Devlet mekanizması, kararları oluşturma ve uygulama açısından modern bir devlet düzenine ulaşmadıkça - eskiden bugünküne göre daha da iyi idi, son zamanlarda daha da bozuldu - ihracat yapamayız. Dünya pazarlarına bizim firmalarımız, KİT olarak da, özel teşebbüs olarak da çıkamazlar kolay kolay. Çünkü bir ihracat yaparsınız, yükleme belgeleri gününde gelmediği için ihracatı yapmaması sayar devlet. O malın fizik olarak ihraç edildiğini istediğiniz kadar ispat edin, gününde belgeler ibraz edilmemiş ise ihracat yapılmaması gibi işlem görür. Yaptığınız ihracatın karşılığı olan dövizler 60 gün yerine 61 günde gelirse, siz o döviz hiç getirmemiş durumuna düşersiniz. İhracatta vergi, resim, harç istisnasından yararlanmak için Maliye Bakanlığı'ndan belge almanız zorunlu. Bakanlıktan belgeyi almadan bir gün önce ihracatı yaparsanız, ondan faydalanamazsınız. Evvelâ o belgeyi alacaksınız, sonra işi yapacaksınız. O belgeyi de ne zaman alacağınız, nasıl alacağınız hiç kimse tarafından size garanti edilemez. Zaman, karar organlarının çalışmasında son derece önemli ama, bu bir zihniyet meselesi. Ben o bakımdan dünya pazarlarına açılma meselesini, uzun vadedeli olarak ve bugünden ele almak gerektiği kanaatindeyim. Yarın yaparız, denildiği takdirde hiçbir zaman yapamayız. Eğer özetlemek gerekirse, birincisi, devlet, ekonomisinin dış ekonomilerle daha fazla iş birliği yapması için sağlam politika kararları almalı ve uygulayabilmeli bunu. Bura-

da da açık seçik amaçlar belli olmalı. Bunu yapamadık bugüne kadar. Dış ülkelerdeki temsilcilerimiz de, dış ekonomik ilişkilerde aktif rol oynamazlar, ihracatçı firmalara yardımcı olmazlar. Ticari ilişkilerle uğraşmayı, kendileri için bir nevi küçültücü faaliyet sayarlar. Halbuki yabancı ülkelerin Türkiye'deki temsilcileri, kendi ülkelerindeki firmaların ticari mümessili gibi hareket ederler. Mal satmak, dış ihaleleri kazanmak için gereken bütün çabayı gösterirler. Bizde de yavaş yavaş bu anlayışa yatkın olmaya başlayanlar var ama yeterli değil.

İkincisi, eğer bir şeyi teşvik edecekseniz, bir politik karar veriyorsunuz demektir. Bu politika kararını diğer kararlarla tamamlamak durumundasınız. Bu kararları verecek olanlara yetki vereceksiniz, sorumluluk yükleyeceksiniz. Şimdi bir yerde ki memur istediği kadar iyi niyet sahibi olsun, eğer bir belge bir başka yerden kendisine gelmemiş ise, bütün iyi niyetine ve bütün inancına rağmen iş yapamaz. İlkaki o belgeyi getireceksiniz. O belgeyi verecek olan eğer yıllık izinde ise, bir ay bekleyeceksiniz. Bu kadar basit bir meseledir. Dış ekonomilerle iş birliği bizde maalesef uzun süre yalnız ithalât yapmak şeklinde anlaşıldığı için, hep tel'in edilmiştir. Bu anlayış bizi, dünya ekonomileri içinde dış ekonomilerle ilişkisi en kısıtlı olan, dış ekonomilerden aldığı ve sattığı mallar asgari seviyede olan birkaç memleketten birisi haline getirdi. Dış ekonomilerle tamamlanmayan bir sanayi mümkün değil. Biz 50 yıldan beri sanayileşme politikası güderiz. Ve son yıllarda sanayi ürünlerimizin ihracatının artması ile övünürüz. Fakat bakalım hangi sanayi ürünlerimizin ihracatı arttı. Çıkarın tarım ürünlerini işleyen sanayii, imalat sanayiinin yaptığı ihracatın tamamı 230 milyon doları geçmez. Bence tekstil ihracatı ile dünya pazarına girmenin avantajlı

yönü yok. Asgari ücretle yapılmış, en basit teknoloji ile yapılmış imalatla, bu alanda en az bizim kadar da tecrübesi olan dünyanın en fakir ülkeleri ile rekabeti, onlar kadar kazancı göze almak suretiyle tekstilde dünya pazarlarına girebiliriz. Tekstil sanayisinde finisaj kısmına giremeyiz. Çünkü o teknolojiyi alamamışızdır. Ve o konuda dünya pazarına girmeğe kalktığımız zaman, karşınızda gerçek ileri teknolojiye sahip zengin ülkelerin sanayicilerini bulursunuz ve o sanayicilerle de rekabet etmek gücünüz, tecrübeniz yoktur.

AKGÜÇ — Kaldığı tekstil konusunda, hemen tüm gelişmiş ülkelerde, çeşitli ithal tahditleri var.

plan ve politika

TORUN — Binaenaleyh burada sanayileşme politikası dediğimiz zaman evvela «Nedir o sanayileşme?» onu iyi tarif etmek lazım. D.P.T. konusundaki görüşlerinize katılıyorum tamamen. 1965'den beri Türkiye'de planlama, plansız politikanın bir aracı haline gelmiştir. Planlama bir plan yapar, devlet de kendi bildiğini uygular. Bir yerde bir plan vardır, diğer tarafta da devletin politikası vardır. Bunlar arasında hiçbir bağlantı yoktur. Eğer böyle olmasaydı, zaten ekonomik bakımdan buralara gelmezdik. Bütün planlarda istikrarlı, dengeli ve sosyal adalete uygun kalkınma öngörülmüştür. Ancak gelişmeler ne istikrarlı, ne dengeli, ne de sosyal adalete uygun olmuştur. Plandaki tedbirler mi yanlıştır? Hayır. Plandaki tedbirler bütün dünyanın bildiği uyguladığı şeyler. Ancak bu tedbirler, ilker hükümetler tarafından samimiyetle benimsenmemiştir. Planlar, Anayasa plan istiyor diye, bir şekil şartını yerine getirmek için hazırlanmıştır. Bunun için planlarla, hükümetlerin izledikleri politikalar arasında

bağlantılı kurulmamış, kopukluk olmuştur. Plan evvela disiplinli uygulama ister. Devlet planı kendisi için, kendi politikasını çizmek için yaptığını kabul etmelidir. Bu kabul 1965'den beri yoktur. Plan sadece lüzumsuz yere devleti bağlayan ve başkaları tarafından başkaları için yapılmış bir döküman gibi görülmüştür. O zaman plana hiç lüzum yoktu.

Şimdi teşvik meselesine gelince... Biz gerçekten sanayileşecek isek, tarım ürünleri işleme sanayii dışındaki sanayileri, dünya pazarlarına uygun bir şekilde çalışır hale getirmemiz lazım. Bu önce kapasite meselesidir. Optimum kapasitenin altındaki sanayilerle, derme çatma sanayilerle dünya pazarlarına kalite bakımından, maliyet bakımından çıkılmaz. Binaenaleyh evvela sermaye yoğun ileri teknoloji kullanan ve dünya pazarlarında kabul görececek kalite ve maliyetlerde üretim yapacak sanayileri kurmak lazım. Her sanayide bunu yapamazsınız. «Ben ihracat yapacağım.» diyen her adama, «Tamam ben seni teşvik ediyorum.» demekle olmaz bu iş. Hangi sanayilerde ihracat yapacaksınız? Hangi ülkelere ihracat yapacaksınız? Ne kadar zamanda ve ne şartlarda yapacaksınız? Evvela bunları kararlaştırmak lazım, bu da bir araştırma meselesidir. İhracatı teşvik ederken bunun gelirini giderini karşılaştırmak lazım. İhracat ne zaman sizin için kârlıdır? Bunun hesabını yapmak zorunlu. Bugün teşvik gören ihracatçılardan çoğu 100 dolarlık ithalat yapıp 80 dolarlık döviz geliri sağlıyor. Bizde döviz katma değeri hesabı denilen birşey yoktur.

AKGÜÇ — Katma değeri yüksek olan endüstriler teşvik edilmeli ki ihracat açısından kazançlı olabilesiniz. Katma değeri yüksek olan sanayilerin dışsatımının teşvik edilmesi gerektiği, Maliye kitaplarında yazılıdır.

TORUN — Her ihracat yapacağım diyene, ne ihraç edeceğini sor-

madan eğer teşvik belgesi verirsiniz, bu iş olmaz. İkincisi, bunun tamamıyla tersi de var. 1980 programına baktığımız zaman, ihracata yönelik sanayi dendiği zaman üretiminin % 50'sini ihraç eden sanayi kastediliyor. Bizim 40 yıllık bir fabrikamız var. Bu fabrikaya 1 milyon dolarlık bir yatırım yaparsak, 5 milyon dolarlık ihracat yapabiliyoruz bir sene içinde. Ama fabrikanın toplam üretimi 50 milyon dolar. 50 milyon doların yarısı 25 milyon dolar yapar. 1 milyon dolarlık yeni yatırım yapabilmek için 25 milyon dolarlık ihracat taahhüdünde bulunmamız lazım. Bu da fiilen mümkün değil. 1980 programının ihracata dönük sanayi tanımı, katma değeri yüksek birçok sanayi için teşvik tedbirlerinden yararlanmasını önlemiştir. Bunu fiilen yaşadık. Gerçi son zamanlarda bu şartlar biraz gevşetildi. Daha rasyonel bazı şeylere doğru gidilmeğe başlandı; ama, ciddi hesaba dayanmayan, el yordamına dayanan bir rasyonellik. El yordamı ile bugünkü dünya pazarına çıkamayız. Baştan söylediğim fırsatlar hâlâ kaçmış değildir, kullanılabiliriz. Evvela; «Bizim Orta Doğuda ve petrol zengini ülkelerde hangi mallarda avantajımız var?» onun hesabını yapmadık bile. Bazı tür sanayi mallarında kesin olarak avantajımız vardır. Bir defa mesafe ve nakliyat bakımından. İkincisi, bazı tüketim mallarında zevkler bakımından. Eğer bu fırsatları iyi kullanabilirsek, biz normalin daha ötesinde, daha kısa sürelerde derlenip toparlanabiliriz. Ama önce teker teker sektörler itibarıyla, mallar itibarıyla ve ülkeler itibarıyla ciddi bir araştırmaya tabi tutuktan sonra karar verip yapmamız lazım. Kararını verdiğimiz zaman da muhakkak yapmamız lazım. Kararı verip yapma imkânı da bizim devletteki kadar kolay değildir birçok yerlerde. Çünkü Kamu İktisadi Teşebbüsleri büyük bir güçtür. İkincisi devlet, gerçekten tedbirleri etkill biçimde

aldığı takdirde, son derece verimli sonuçlar alabilir. Ama bunun için yapmayı, anlayışı değiştirmek lazım. Ayrıca bizim çalışmayı kabul etmemiz lazım. Dünyanın hiçbir geri kalmış ülkesi, 40 yaşındaki insanların emekliye sevk etmek suretiyle, gelişmiş ülkeler seviyesine yükselmek idiası ile ortaya çıkmaz. Biz 40 yaşında yetişmiş işçimizi emekli yaparız, çünkü daha fazla çalışırsa, çalışan kişinin aleyhinedir.

İşgücü yatırımı israfı

Vergi meselesi son derece ciddi bir mesele. Vergi meselesini halletmeden Türkiye'de sosyal ve ekonomik sorunları çözemeyiz. Türkiye'de bugün gelir vergisi gerçekten ücret vergisi haline gelmiştir. Bugün son gelişmelerle, yani hamiline mevduat sertifikası ile, menkul sermaye iradında gelir vergisi nispeti fiilen % 20'dir. Şimdi iradın % 20 vergilendirildiği ve nispi olarak vergilendirildiği bir yerde siz ücreti % 60 oranında vergilendirirseniz, bu adı Gelir Vergisi de olsa, aslında başka tür bir vergidir. Böyle bir vergiyi kamuoyuna kabul ettiremezsiniz. Sosyal problemi halledemezsiniz. Çalışanlar 40 yaşında emekli oluyorsa, orada ihtisas gelişemez. İhtisas dediğimiz şey, belli bir süreden sonra ancak gelişebilir. Biz çalışanları tam uzmanlaşırken emekliye ayırıyoruz. İşgücüne yapılan yatırımın, Türkiye'deki kadar israf edildiği bir başka yer bulmak herhalde çok zordur.

Yatırımlar konusunda da gayet tabii olarak önce darboğazları giderecek yatırımlar, kapasiteyi kullanacak yatırımlar, ondan sonra yeniler hesaba katılmalıdır. Yatırımlarda, gelişmiş, az gelişmiş yöreler meselesi artık tamamıyla anlamını kaybetmiştir. Bunun bir başka şekilde kontrol altına alınması gerekir. Alt yapısı olmayan, kalifiye iş gücü olmayan,

hiçbir devlet hizmetinden kaliteli bir şekilde faydalanma şansı olmayan yerde kuracağınız sanayi ile dünya pazarına nasıl çıkarsınız? Eğer gerice yöreler gerçekten geliştirilmek isteniyorsa, gerice yöreleri evvela tespit edersiniz, oralara alt yapıyı götürürsünüz, kamu hizmetlerini götürürsünüz, bankacılık hizmetlerini götürürsünüz, sanayinin yaşaması için gerekli çevreyi yaratırsınız, o zaman bu mümkündür. Aksi halde müteşebbis gerice yöreye gider, teşvikleri alır, sonunda iç pazara yönelir. Gerice yöreler bazen gelişmiş yörelerin sınırlarının hemen 20 kilometre kenarındadır. Oraya kadar getirilmiştir bu iş. Bunları ciddi, uzun vadeli bir politika içinde düşünmek gerekir. Dış pazara açılmak gerçekten amaç olarak sanayi için isabetlidir, ama ciddiyet, uzun vadeli bir görüş, devlette ve firmada rasyonel yönetim iş birliği, istikrar ister.

Dış finans pazarlarına, Kamu İktisadi Teşebbüsü olarak veya özel firma olarak firmaların girmesi en sağlıklı bir yoldur. Bizim Paşabahçe Cam olarak denememiz oldu. Biz, 1979'da devletin çok zor borçlandığı bir dönemde bir proje için 36 milyon dolar teminatsız kredi alabildik. Eğer, «İhracattan elde ettiğimiz dövizlerin, devlet tarafından bize % 50'si tahsis edilecektir. Biz de bununla borcumuzu ödemeyi taahhüt ederiz.» şeklinde bir garanti vermek imkânına sahip olabilseydik, çok daha rahat borçlanırdık. Dışarıdaki firmalar, finansman kurumları, projeye, gerçekten bu ihracatı yapıp yapamayacağımıza bakıyorlar. Bu ihracatı yapacağınıza inandıktan sonra, eğer yaptığınız ihracatın % 50'si karşılığı dövizin size gerçekten devlet tarafından ve sürekli olarak tahsis edileceği garantisiz elinizde olursa, ayrı bir teminatı da istemiyor. Ancak siz bu garantili ve remedığınız gibi, devlet de veremiyor; çünkü devlet yarın ne kadar vereceğini bilmiyor. Sen yarın ne kadar

ödeyeceğini bilmezsen, adam sana nasıl borç verir. Vermez tabii. Bu şartlarda uluslararası sermaye ve para piyasalarına girip borçlanamazsınız. O zaman bu piyasalara devletinizi gönderirsiniz. Devletlerin de o pazarlara girmesi normal bir olay değil artıktı. Finansman kurumları devletleri değil, bankaları, firmaları görmek istiyor karşısında; mali tahlil yapmak istiyor kısacası. Devlet siyasi borçlanmaya gidiyor. Siyasi borçlanmanın da bir sınırı var. Bir başka maliyeti var. O maliyeti ödersiniz bir yere kadar, endan sonra onu da ödeyemez hale gelirsiniz.

Binaenaleyh sağlıklı bir yola girmek istiyorsak, kurallara uygun oynayacağız bu oyunu. Kurallara uygun oynamak için de yeni şeyler keşfetmeğe lüzum yok. Dünya bunları keşfetmiş. Dünyanın keşfettiği ve bütün dünyanın uyduğu kurallara biz de uymak, biraz da onlardan daha fazla çalışmak, onlardan daha fazla maliyet ödemeyi göze almak suretiyle uymak zorundayız. Çünkü dünyadaki bütün ülkeler ve firmalardan daha akıllı, daha yüksek becerli sahibi, daha kabiliyetli değiliz. Mademki geri kalmışlığımız kesindir; ekonomimiz onlardan geridir; bilgilerimiz onlardan daha azdır; bunları kapatmanın birtek yolu vardır. O da, bir süre için daha fazlasını ödemeyi kabul etmek. Biz aksini iddia edersek, daha az külfetle daha fazla nimet peşinden koşarsak, beyhude zaman kaybetmiş, hayal peşinden koşmuş oluruz. Bugüne kadar hayallerle çok avunduk, buraya kadar geldik. Şimdi gerçekçi olalım. Bedelini ödemediğimiz şeyleri alabiliriz dünyada. Bedelini ödmeden hiçbir şey alamayız.

genel değerlendirme

AKGÜÇ — Tartışmada ortaya atılan görüşleri şöyle toplamaya çalışayım. 1980 yılının ilk altı aylık üre-

tım rakamlarına göre, 1979 yılının ay-nı dönemine kıyasla üretimde önemli boyutlarda düşüş görülmektedir. Özellikle hampetrol, taşkömürü, demir-çelik, çimento gibi temel mallardaki üretim düşüşü dikkati çekmektedir. İmalat sanayiinde birçok alt sektörde, geçen yıla kıyasla üretim düşüşü % 10 - % 25 arasında değişmektedir. İmalat sanayiinin yarattığı katma değerde geçen yıllara kıyasla görülen gerileme, 1980 yılında Türkiye'de gayrisafi milli hasılanın reel olarak düşmesi tehlikesini doğurmuştur. Son yapılan ve iyimser olarak nitelendirilebilecek milli gelir tahminlerine göre, gayrisafi milli hasıla, reel olarak, 1980 yılında, bir önceki yıla kıyasla % 2,2 oranında azalacaktır. Bu kişi başına ortalama % 5 oranında bir milli gelir azalışını ifade etmektedir.

1980 yılında sınıai üretimde azalışın en önemli nedenleri, enerji yetersizliği, elektrik üretiminin artırılmayışı, bazı sektörlerde ithal girdileri darboğazının çözülemeyişi, iç pazarda daralma, işletme sermayesi yetersizliği ve kredilerin pahalalanması, işçi ve işveren ilişkilerindeki olumsuz gelişmeler, özellikle Kamu İktisadi Teşebbüsleri için yönetim sorunlarıdır.

Türkiye'de ekonomik kararların araştırma ve incelemeye dayanmadan el yordamı ile, bazı ön yargılarla veya hazır reçetelere göre alınması, bu

kararların doğurabileceği etkilerin başlangıçta somut olarak, sayısal olarak tahmin edilemeyişi, büyük bir eksiklik olarak görülmektedir.

Türkiye'de üretim artışı için şu öneriler ileri sürülebilir :

- Devlet Planlama Teşkilatı, yürütmeye ilişkin yüklerinden arındırılmalı, bir araştırma, inceleme ve danışma kurumu olarak asli görevini yapmalıdır. D.P.T.'nin Türk ekonomisine ilişkin olarak yapacağı araştırmalar, saptayacağı makro değişkenler arasındaki ilişkiler, hazırlayacağı ekonometrik modeller, ekonominin tüm sektörlerini ayrıntılı biçimde kapsayacak girdi-çıkıtı tabloları, daha sağlıklı ekonomik kararların alınmasına olanak hazırlayacaktır.

- Türkiye'de yeni yatırımlardan çok kapasite kullanımı teşvik edilmelidir.

- Selektif bir kredi politikası izlenerek, bazı önemli sektörlerin işletme sermayesi yetersizliği giderilmelidir.

- Kredi pahalılığına yol açan uygulamalar, özellikle T.C. Merkez Bankası'ndaki Faiz Farkı İade Fonu'na ödemeler gözden geçirilmelidir.

- Katma değeri yüksek sektörlerin dışsatımı daha etkin biçimde özendirilmelidir.

EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

- Vergi sisteminin, üretim ve dış-satım üzerindeki olumsuz etkileri düzeltilmelidir.

- İşveren-işçi ilişkileri iyileştirilmeli, uyuşmazlıklar adil ve dengeli çözümlere bağlanmalıdır.

- Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin yönetim sorunları çözümlenmeli, politik yöneticiler atama uygulamasına son verilmelidir.

Dr. Öztin Akgüç

- Özel firmaların, bankaların da uluslararası finans pazarlarından borçlanması olanağı yaratılmalı; ancak bu borçlanmaların, artacak döviz gelirleri ile ödenmesine dikkat edilmeli, ikinci bir Döviz Çevrilebilir Mevduat uygulamasına yol açılmamalıdır.

- Türkiye, dışpazar olanaklarını daha iyi değerlendirmeli, hangi malları, hangi ülkelere satabileceği konusunu daha iyi araştırmalıdır.

Üretim artışına doğrudan veya dolaylı şekilde yol açabilecek bu önerilerin yanısıra, şu tedbirler de alınmalıdır :

- Bütçe uygulaması disiplin altı-

na alınmalıdır. Başlangıç ödeneklerine kıyasla yıl sonlarında % 50'ye varan ödenek artışları, büyük boyutlara ulaşan bütçe açıkları; özellikle son yıllarda bütçe disiplininin gittikçe yok olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

- Bürokrasiye etkinlik kazandırılmamalıdır.

- Türk Vergi Sistemi, sosyal ve ekonomik etkileri dikkate alınarak, bütünüyle yeniden düzenlenmelidir.

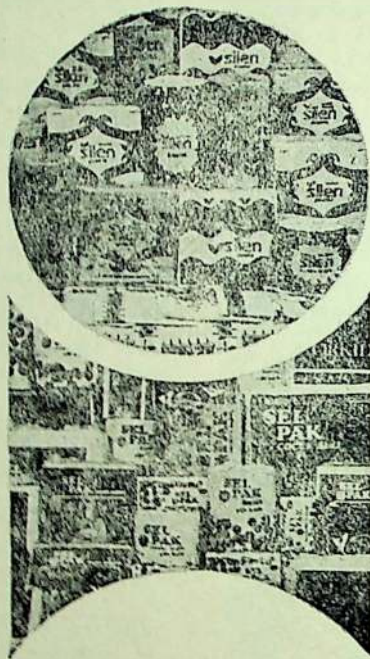
- Ayrıca, alınan ekonomik tedbirler, izlenen politikalar, elde edilen sonuçlar; duygusalıktan uzak, objektif bir şekilde değerlendirilmelidir. Aksi halde en iyiyi ve doğruyu bulmak olanağı kaybolmaktadır.

Enflasyonun durdurulduğu konusundaki açıklamaları, rakamları ihtiyatla karşılamak gerekir. Yılın ilk üç ayındaki hızlı fiyat artışları, ondan sonraki fiyat artışlarının görece olarak düşük gözükmesine yol açmıştır. Gerçekte yılın ilk 7 ayındaki fiyat artışları, geçen yıldan daha yüksektir. 1979 yılının ilk 7 ayında toptan eşya fiyat artışları % 44,2 iken, 1980 yılının aynı döneminde % 61,8 olmuştur. Temmuz ve Ağustos aylarındaki parasal genişleme, fiyatlar üzerindeki etkilerini, önümüzdeki aylarda gösterebilecektir. Sadece son bir-iki ayın fiyat artışını dikkate alarak, enflasyon hızı tahmini yapmak son derece yanıltıcı olabilir. Türkiye'de 1980 yılında enflasyon hızının üç haneli olması veya yaklaşması tehlikesi henüz atlatılmış değildir.

Yeni yönetimin öncelikle üretim sorununa eğilmesi olumlu ve yapıcı bir tutumdur.

Alınan sonuçlar, peşin yargılarla, yanlış olarak değerlendirilmemeli, açıkça tartışılmalıdır.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 17 Eylül 1980 tarihinde yapılmıştır.

kâğıdın ipeği, temizliğin gereği...

Seçtiğiniz temizliği anyoursanız,
evde, işte, yolda,
emici, yumuşak SELPAK
sizin içindir.

Tütiz olmakta haklısınız.
Sağlıklı, pratik,
ekonomik temizlik için
mottihoyu SİLEN mamülleri.

**SEL
PAK**

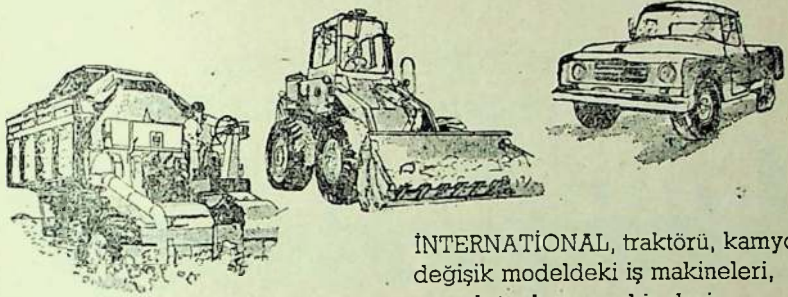
her yerde her zaman

silen

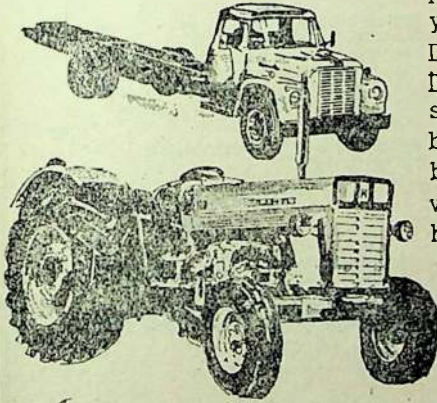
temizliğin simgesi...

güçlü yatırım International

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir. INTERNATIONAL satış sonrasında da gülyüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

en güçlü yatırımdır
alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levant Tel. 64 49 90-91-92
Telex: 26239 İSTANBUL

vadeli mevduata
aylık faiz

*Tasarrufunuzu yatırın...
Bir ay sonra ilk maaşınızı alın...*

Maaslı Hesap

GARANTİ Bankası, gerçekçi bankacılık anlayışında bir adım daha atıyor...
Maaslı Hesap!

Garanti Bankası, vadeli mevduata her ay faiz veriyor, tıpkı maaş gibi. Hem de beklemeden... yıllar geçirmeden... hemen!

Garanti Bankası'ndan maaş bağlatmak kolay. Bir şubeye gidip "Maaslı Hesap" açtırın. Ve bir ay sonra gelip şubenizden ilk maaşınızı alın. Ve her aybaşı şubenizden maaşınızı tıkr tıkr alın!

Paranızı hesabınızda tuttukça maaşınız her ay cebinizde olacak. Üstelik faiz oranları yükseldikçe maaşınız da hemen artacak. Çünkü Garanti Bankası, Maaşlı Hesap'ınıza yasalar çerçevesinde en yüksek faizi uygulamayı taahhüt ediyor.

Garanti Bankası'ndan ömür boyu maaş almaya ne dersiniz?

Gelin Garanti Bankası'na!...

*Garanti Bankası
bekletmekten hoşlanmaz*

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeşil yoncalı"

MALİ TEDBİRLER VE SANAYİN KAYNAK SORUNU

MUZAFFER GÜMÜŞ

ÜLKEMİZ kalkınmasının sanayideki gelişmeye bağlı olduğu saptanmış bir gerçektir. Burada, turizm, tarıma dayalı sanayi ve benzeri sektörleri de dahil ederek geniş anlamdaki sanayii kastediyoruz.

Son 30 yılın başlarında, bu kesimde ağırlık hemen hiç yokken, ortalarında bir yere geldiği, son 15 yılda ise ağırlığın ortaya çıktığı görülmektedir. Bu oluşum iyi bir gelişme olmakla beraber, uygulama olarak affedilemeyecek hatalarla doludur. Bunun sonucu, sanayimizi bugün kaynak darboğazıyla karşı karşıya bırakmıştır. Kısaca hatalara değinilirse, darboğazdan çıkılması için yapılması gereken önlemleri de görmüş oluruz.

Devlet kuruluşu, özel sektörde şahsi teşebbüs ve şirketler olarak meydana getirilen sanayi, genellikle yabancı kaynakla çalışmakta, bunun içinde özkaynağın payının daha az olduğu görülmektedir. Yabancı kaynağın iç ve dış borçlar olarak ikiye ayrıldığı bilinmektedir. Yapısı böyle olan sanayinin zamanla ve iyi bir planlama ile özkaynakla çalışır hale gelmesi; kısaca «kendi yağıyla kavrulması» gerekirken, bu yapılmamıştır. Bu dönemde, üretilen mal, enflasyondan yararlanılarak rahat bir şekilde satılmış, elde edilen fonlar hesapsızca harcanmış, sanayinin geleceği düşünülmemiş, özkaynak birikimine gidilmediği için de şu andaki sıkıntıya düşülmüştür.

Bu kuruluşların bu aşamadaki süreçlere göre kaynak arama yerine yeni yatırımlara yardımcı olmaları gerçeği ortaya çıkmaktadır. Dileğimiz, bundan sonra aynı hataların tekrarlanmamasıdır.

Kusuru sadece sanayicilere yüklemek de mümkün değildir. Ülkenin zaten kıt olan kaynaklarının artırılması gerekirken, altmışlı yıllardan itibaren bilerek veya bilmiyerek tasarruflar teşvik edilmemiş, enflasyonun da yarımıyla bankacılık sistemi devre dışı bırakılır hale gelmiştir. Vergi yasalarındaki istisnalar ve müterakki oranlar yıllardır değiştirilmemiş; memurun, işçinin, emeklinin, küçük tasarruf sahibinin beş-on kuruşundan yüksek oranlarda vergi aranmıştır. 25 yıldan sonra emekli olan bir işçi veya üç-beş kuruş tasarrufu olan bir ev hanımı bunu bankaya yatıramamış, bir hisse senedine bağlayamaz hale gelmiştir. Bunların tasarrufları zaten vergisi ödenmiş tasarruflar olarak, korunmaya muhtaç birikimlerdir. Yurdumuzda, beş milyon ücretli, bir o kadar diğer küçük gelir grubuna giren küçük esnaf ve sanayici, çiftçi, emekli ve benzerleri vardır. Bunların tasarruflarının özendirilmesi büyük bir kaynak potansiyeli yaratacak ve orta tabakayı da bunlar oluşturacaktır. Bu kadar geniş bir kesimi ilgilendiren tasarrufların özendirilmemesi ve tüketim eğiliminin artması, daha çok dö-

viz gereksinmesini, spekülâtif ve vergi alınamayan yatırımları, tefecilerin eline düşmeyi, hayat pahalılığını, enflasyon v.b.'ni getirmektedir. Son yıllarda yaşanan durum budur. Vergi ekonomiyi yönlendirmede başlıca araçtır. Kalkınmış ülkeler bu araçtan czami istifade etmektedirler. Milliyet Gazetesi'nin «beş-on kuruşum var... bunu ne yapayım...» seri yazısında Paris çıkışı 29.8.1980 günlü yayımdan öğrendiğimize göre, 45.000 Fransız Frangı (takriben 900.000 lira) tasarruf gelirinden vergi aranmamaktadır. Ülkemizde ise bu geliri sağlayan para bankaya yatırılrsa, nemasının 2/3'ü vergi olmaktadır. Aynı şekilde hisse senedi alsa bunun kâr payı da yukarıda olduğu gibi vergilendirilir. Kuşkusuz bu durum sanayiın kaynağı olması gereken bu tasarrufları spekülâtif

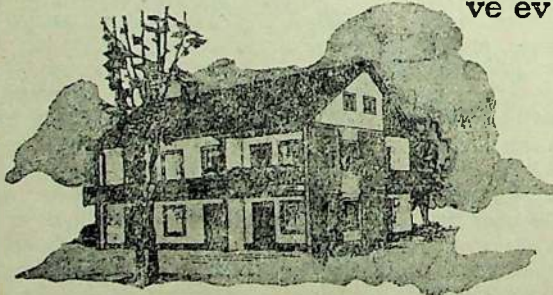
yatırımlara yöneltmekte ve dolayısıyla vergiden de kaçmaktadır. Bunun gibi, 600 D.M. karşılığı Türk bankalarında hesap açan işçiler, aldığı faiz yüzünden beyannameli vergi mükellefi olmakta, beyanname vermezse vergi kaçakçısı durumuna düşmektedir. Aynı miktarda hisse senedi alsa, bunun temettü'ünden son vergi tasarı-sındaki hükümlere göre, yüz milyon lira geliri olanlar gibi % 62,5 oranında vergi ödeyecektir. Bu durum karşısında halka açık şirketlere bunların katılmasından ve sosyal adaletten söz etmek mümkün değildir. Bunlar ekonomimizin niçin darboğaza girdiğini gösteren ilginç örneklerdir. Yasalardaki bu gibi hükümler, kısa vadeli fiskal düşüncelerle düzeltilememekte, uzun vadede de vergi artırma yerine giderek vergiyi azaltan olay olarak

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

“ tasarruflarınızın değerlendirilmesinde ve ev edinmenizde

DEVLET GÜVENCESİ.

”

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

görülmektedir. Ekonominin yönlendirilmesi, küçük tasarrufların birikerek sayının emrine girmesi, endirek olarak vergiyi artıran ortamı yaratacaktır.

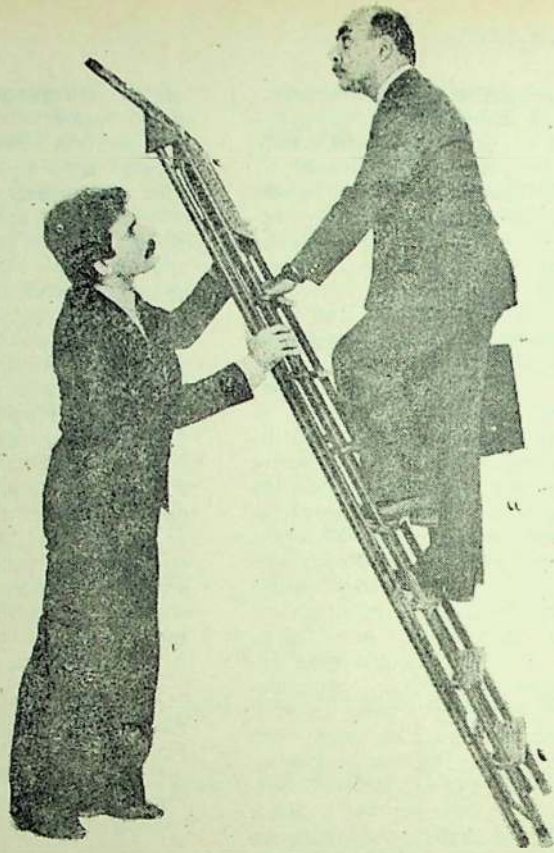
Şirket kârının % 62,5 oranında en yüksek şekilde vergilenmesi, şirketleşmeyi önlüyor; onun yerini şahsi teşebbüsler alır. Böyle olunca da, şirketlerde vergi kaçırma olayı hemen hiç mesabesinde veya asgaride iken, şahsi teşebbüslerde kazançlar illegal hale gelebilir ve denetim güçleşir. Bu durum, özlemi çekilen sermaye piyasasını geliştirmeyi engeller. Nitekim, son iki yıla başlamayan vergi tasarısı, filizlenmeye başlayan sermaye piyasasını altüst etmiştir. Tahvillerde görülen canlılık ise gelir kalemlerini içeren büyük kısmının vergisiz olarak işlem görmesindedir. Kurumlar ve Stopaj vergileri eski oranlarda bırakılır, hatta düşürülürse (ki her iki vergi nihai vergi değildir, ortaklar kâr payı üzerinden gelir dilimine göre ödenmesi gereken vergiyi ödeyecektir.), şirketleşme ve sermaye piyasası teşekkül eder, idare de bunlardan hakkı olan payı alır. Kâr payı dağıtılmamak suretiyle şirket bünyesinde kalan fonlardan da vergi az ödeniyor diye korkmamak gerekir. Bunlar, oto-finansman olarak takip eden yıllarda vergi matrahını artırır. Kâr payı ödemeleri sırasında hüviyet tespit edilmesi koşulu vergi yasalarına getirilmelidir. Bu suretle, şirketler üzerinde yapılacak tetkik ve denetimler, hem vatandaşın (ortağın) vergi beyannamesi vermesini ve hem de vergi ödeme alışkanlığını yaratır. Tekrar edelim, şahsi teşebbüslerde bunu sağlayamayız; vatandaşın dövize alınan altına, vergi kaçırma devam eder, idare de hakkını alamaz.

Son yıllarda pek çok ekonomik kararlar alınmış, bunlarla hayat pahalılığı ve enflasyon önlenmek istenmiş, tasarrufların artırılması amaçlanmıştır. Para değerindeki erozyona bakılmadan, vergi yasalarında müterakki oranlar değiştirilmeden, vergi uygula-

maları sürdürdüğünden, alınan kararlar sonuç vermemiştir. Hatta, ülkemizde beyanla alınan vergilerin, matrahı mükellefçe tayin ve tespit edilerek ona göre vergi ödenir olmuştur. Vergi yasalarındaki bu durum karşısında vergi kaçırma olayı çoğalmış, vergi kontrolü da yeterli olarak yapılamamıştır. Vergi kontrolünün etkin olabilmesi için, bir taraftan yasaların iyileştirilmesi, diğer taraftan da çalışma çağındaki her yurttaşın vergi dosyalarının kompüterlere alınması ve ceplerinde bir vergi hesap No. su taşıması çok faydalı görülmektedir. Bu suretle ad-ferleri belirlenen mükelleflere belirli zamanlarda genelde sorulacak gelir nev'ileri, aile ve gider durumları, servetleri üzerinde yapılacak çalışmalar; aynı zamanda vergiyi arttıracaktır. Ancak bu tetkikleri yapacak olanların vazifelerinin hududu ve nitelikleri vatandaşın izaç etmeyecek şekilde yasa ile saptanmalıdır.

Yıllardır süren çıkmazlardan kurtulabilmenin bir şartı olarak, burada kısa bir gerçek hikâyeden söz edelim. Kalkınmış ülkelerden birinde, turistik bir bölgede (tabii kendileri tarafından turistik hale getirilen) bir nehir vardır. Bu nehirdeki balıklar kış aylarında aç kalırlar. Devlet bekçileri aracılığı ile kış aylarında balığa yem verir, onları doyurur. Diğer aylarda da balık tutmaya gelen turistlerden, yaptığı masraflarla ölçülemeyecek kadar fazlasıyla dövizcikleri almış. Bizim de artık bu anlayışa gelmemiz zamanı çoktan geldi, geçiyor.

Kısa dönemde, iyi bir araştırma ile konuya gerçekçi açıdan yaklaşılırsa, fiskal gereksinimin kaynağı bulunarak, vergi yasalarındaki sosyal adalet ilkeleri zedelenmeden, son kararların beklediği «Mali Tedbirler» boşluğu doldurulur. O zaman, K.İ.T.'nin kendi kendine yeterli olması ve emisyonu zorlamaması koşuluyla, ekonomimiz büyük bir olasılıkla istikrara kavuşur.

Tasarruflarınızın değerlendirilmesinde desteğe ihtiyacınız vardır!

BİLGİSİ, tecrübesiyle Banker Kastelli.

Yatırımda gerçek güvence

**Banker
Kastelli**

“sermaye piyasasında lider kuruluş”

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOÇ. DR. YILDIRIM KILKIŞ

Genel Durum

GEÇTİĞİMİZ dönemin, ekonomik olmayan fakat ekonomik olaylara yansıması bakımından çok önemli olayı, hiç şüphesiz Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin 12 Eylül 1980 günü ülke yönetimine el koymasdır.

Politik iktidarların kendi iç çekişmelerinden gerekli önem veremedikleri ve hatta vermek istemedikleri ülke yönetiminin sorunları yanında, her geçen gün turmanışını arttıran anarşik olaylar; Türkiye'de çalışma şevkinin azalmasına yol açmış, müteşebbisler işlerinde gerekli gelişmeleri göstermek arzusundan hemen hemen vaz geçmiş, vatandaşlar yalnız mal güvenliği değil can güvenliğinden mahrum olarak âdeta kendi kaderlerine terk edilmişlerdi.

12 Eylül 1980 askeri hareketinin yöneticileri, ülkemizin bütün sorunlarına ve bu sorunların temelindeki olaylara tamamen vakıf olarak davrandıklarını, sözleri ve hareketleri ile ortaya koymuşlardır.

Ülkeyi sarsan anarşik olaylar hemen hemen durmuş gibidir. Ülke ekonomisi için olduğu kadar, çalışanların da yararına olduğu şüpheli olan grevler ve lokavtlar ertelenmiş, grev ve lokavtta bulunan işyerlerinde iş güvenliği sağlanmış, bu yerlerdeki çalışanlara, anlaşmazlık çözümleninceye kadar % 70 oranında geçici ücret artışı ödenmesi uygulanmasına geçilmiştir.

Askeri yönetim, tamamen yozlaşan politik uygulamaları düzen altına alma kararı yanında, ülkenin sivil yönetime geçmesi ile ilgili çalışmalarını yürütmek üzere, 21 Eylül 1980 günü hükümeti kurmuş bulunmaktadır. İlimli, tarafsız ve tecrübeli kişilerden oluşan yeni hükümetin ülkemiz için hayırlı çalışmalar yapması en büyük dileğimizdir.

12 Eylül 1980 Tarihinden Sonra Alınan Bazı Önemli Ekonomik Kararlar

Grev ve Lokavtlar Ertelendi

Yazımızın baş kısmında da belirttiğimiz gibi, 12 Eylül 1980 gününden sonra alınan ekonomik kararların birisi, hâlen yürürlükte bulunan bütün grev ve lokavtların ertelenmesidir. 14 Eylül 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Millî Güvenlik Konseyi'nin Tebliği'ne göre, grev ya da lokavt uygulanan bütün işyerleri faaliyete geçmiş bulunmaktadır. Bu şekilde ülkemizin üretim gücünde yeniden büyük bir hareketin meydana gelmesi beklenmektedir.

Bazı İşçi Sendikaları Faaliyetten Menedildi

Disk, Misk ve Hak-İş isimli işçi sendikaları birlikleri ve bunlara bağlı sendikalar, Milli Güvenlik Konseyi'nin kararı ile faaliyet göstermekten menedilmişlerdir. Bu sendikaların yöneticileri ve bunlara bağlı işyerlerinin temsilcileri Sıkıyönetim Komutanlıkları'nca gözetim altına alınmıştır. Milli Güvenlik Konseyi'nin bu kararı ile çalışma barışının ve iş huzurunun sağlanmasının amaçlandığı anlaşılmaktadır.

Akaryakıt, Şeker ve Gübreye Zam Yapıldı

Doların Türk Lirası'na göre değerinin artması ve petrol üreten ülkelerin petrole yeniden varil başına 2 dolar zam yapmaları üzerine, Milli Güvenlik Konseyi tarafından akaryakıtta zam yapılması kararlaştırılmıştır.

Ayrıca maliyet unsurlarındaki artışlar sebebiyle şeker ve gübreye de zamlar yapılmıştır.

20 Eylül 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bu zamlarla ilgili son durum ile zamdan önceki fiyatlar aşağıda gösterilmektedir.

A k a r y a k ı t

İller	Süper Benzin	Normal Benzin	Kalorifer Yakıtı	Gazyağı	Motorin
Ankara	53.00	49.00	21.00	31.00	31.00
İstanbul	52.20	47.20	22.38	30.50	30.00
İzmir	58.30	47.30	22.35	30.20	30.10
Kars	54.90	54.00	28.40	34.10	33.20
İçel	51.90	46.90	22.17	29.80	29.60
Trabzon	52.70	47.70	25.56	30.70	30.60
Edirne	52.80	47.80	25.62	30.70	30.70
Erzurum	54.20	49.20	27.41	32.30	32.30
Diyarbakır	52.40	47.40	22.62	30.30	30.20

Cinsi	Eski Fiyatı	25 Ocak Zammı	25 Mart Zammı	3 Nisan Zammı	12 Haziran Zammı	Yeni Ayarlamaya
Benzin (normal)	22.00	32.00	33.00	38.00	43.00	48.00
Benzin (süper)	25.00	36.00	37.00	42.00	48.00	53.00
Gazyağı	10.00	20.00	20.50	23.50	26.00	31.00
Motorin	9.30	20.00	20.50	23.50	26.00	31.00
Fuel-oil	7.00	14.70	15.20	17.50	18.00	20.50

Diğer taraftan, bütan gazına da zam yapılmıştır. 12 kiloluk tüpgaza 75 lira, 10 kiloluk tüpgaza 60 lira, piknik boyu tüpgaza ise 15 lira zam kabul edilmiştir. Buna göre, yerleşim yerlerinin rafinerilere olan uzaklığına bağlı olarak, 12 kiloluk tüpgazın fiyatı 425 liraya çıkmıştır.

Ş e k e r

17 Mayıs 1980

Cinsi	Zamlı Fiyatı	Yeni Fiyatı
Kristal Şeker	40.00	48.00
Küp şeker (torba)	45.00	57.00
Küp şeker (kutu)	47.00	59.00
Rafine şeker	44.00	56.00

Şeker'in perakende fiyatları mahali belediyeler tarafından tespit edilmektedir.

G ü b r e

Gübrenin Cinsi	27 Ocak 1980 Zamlı Fiyatı	Yeni Fiyatı
Amonyum sülfat	5.50	6.00
Amonyum nitrat	6.80	7.50
Ure	10.00	14.50
Normal süper fosfat	4.50	5.00
Triple süper fosfat	10.00	12.50
Diamonyum fosfat	12.00	20.00
Kompoze	10.00	14.00
Potasyum sülfat	10.00	12.50
Potasyum klorür	9.00	11.50

Yeni Hükümetten Önceki Ekonomik Olaylar

Demirel Hükümeti'nin 12 Eylül 1980'e kadar olan iktidarı süresinde alınmış bazı önemli ekonomik kararlar şöyle sıralanabilir:

Bazı Tarımsal Ürünlerin Destekleme Alımları

Kütlü Pamuk : 1980 yılı kütlü pamuk fiyatlarının belirli bir seviyede tutulmasını sağlamak amacıyla, Tarış, Çukobirlik, Antbirlik ve Sümerbank'ın görevlendirildiği, 28 Ağustos 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Beher kilo beyaz kütlü pamuk için 50.— TL. ve 49.— TL. taban fiyatı tespit edilmiştir. Kütlü pamuk alımı ve işlenmesi için kullanılmak üzere Ziraat Bankası'nca 30 milyar TL. alım kredisi ile 4,5 milyar TL. işletme kredisi tahsis edilmiş bulunmaktadır.

Yağlık Ayçiçeği Tohumu : 1980 yılı ürünü yağlık ayçiçeği tohumunun üreticiden alınması amacıyla görevlendirilmiş bulunan Kooperatif Birlikleri, 1 Eylül 1980 tarihli Resmi Gazete'de açıklanmıştır. Bu birlikler, ayçiçeği tohumu için tespit edilen 30.— TL. taban fiyatı üzerinden üreticiden mal alacaklardır. Yağlık ayçiçeği tohumu alınması ve işlenmesi için tahsis edilen alım kredisi 10,5 milyar TL., işletme kredisi ise 1,575 milyar TL.'dir.

Antep Fıstığı, Natürel ve Hurda Kuru İncir ve Çekirdeksiz Kuru Üzüm : 6 Eylül 1980 tarihli Resmi Gazete'de, yukarıda sayılan ürünlerin 1980 yılı destekleme alım fiyatları açıklanmıştır.

Antep fıstığı alımıyla, Güneydoğu Fıstık Tarım Satış Kooperatifleri Birliği görevlidir. Antepfıstığının beher kilosunun alım fiyatı için 300.— TL. taban fiyatı tespit edilmiştir. Antep fıstığı alımları için 1,2 milyar TL. kredi ile işlenmesi için bu rakamın % 15'i oranında kredi tahsis edilmiş bulunmaktadır.

Natürel ve hurda kuru incir ile incir ezmesi alımı ile Tarış görevlendirilmiştir. Baz fiyatı tespit edilen iş malı incirin beher kilosunun alım fiyatı 50.— TL.'dir. Diğer tipler için ödenecek fiyat bu baz fiyata göre Tarış tarafından tespit edilir. İncir alımı için Tarış emrine 1 milyar TL. alım kredisi ile, 150.000.— TL. işletme kredisi tahsis edilmiştir.

Çekirdekli kuru üzüm alımı ile Taskobirlik ile Güneydoğubirlik görevlendirilmişlerdir. Sanayide kullanılacak karışık evsafı çekirdekli kuru üzümün baş alım fiyatı beher kiloda 40.— TL.'dir. Çekirdekli kuru üzüm alımında kullanılmak üzere 1,6 milyar TL. alım kredisi ile 320.000.— TL. işletme kredisi tahsis edilmiştir.

Montaj Sanayi Talimatında Değişiklikler

Motorlu araçları ilgilendiren kısım için Montaj Sanayi Talimatı'nda bazı değişiklikler yapılmış ve bunlar 23.8.1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Traktör, kamyon, kamyonet, minibüs, otomobil, otobüs ve biçerdöver imali ile ilgili parçalardan ithaline müsaade edilmeyenlerin yer aldığı bu sirkülerde, döviz tasarruf oranlarının 1981 yılı için de aynı kalmasının kabul edildiği açıklanmaktadır.

Garantisiz Ticari Borçlar Hakkında Yeni Bilgiler

29 Ağustos 1980 tarihli Resmi Gazete'de, garantisiz ticari borçların tasfiyesi ile ilgili dış alacaklıların kuruluşlarının isimleri açıklanmıştır. Bu kuruluşların buldukları ülkeler şunlardır: Federal Almanya, Avusturya, İngiltere, İsveç, İsviçre, Norveç, İtalya.

Sterlin'le İlgili Kur Ayarlaması

23 Eylül 1980 tarihli Resmi Gazete'de, değişken kur sistemine tabi bulunan sterlinin kurunda yapılan değişiklik açıklanmıştır. Buna göre, 4 Ağustos 1980 tarihinde 186,40.— TL. olan sterlinin yeni alış fiyatı 191.— TL. tespit edilmiştir.

Yurt Dışında İnşaat ve Mühendislik Hizmetleri İçin Teknik Yeterlilik Belgesi

Bakanlıklararası Destekleme ve Geliştirme Kurulu tarafından, yurt dışında inşaat ve mühendislik hizmetleri yapacak olan Türk firmalarının faaliyetlerinin desteklenmesi ve geliştirilmesi ile ilgili bir tebliğ hazırlanmış ve bu tebliğ 3 Eylül 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Çeşitli bakanlıklar tarafından verilecek olan «Teknik Yeterlilik» belgelerinin nasıl tanzim edileceklerine dair bilgiler bu tebliğde yer almaktadır.

Milletlerarası Anlaşmalar

Federal Almanya ile 460 milyon DM'lik Kredi Anlaşması: OECD 1980 yılı Türkiye'ye Acele Yardım Programı çerçevesinde Federal Almanya ile Hükümetimiz arasında yapılan 460 milyon DM'lik kredi anlaşmasının Bakanlar Kurulunca onaylandığı 24 Ağustos 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Bu kredinin 130 milyon DM'lik kısmı, proje kredileri şeklinde kullanılacaktır. Afşin - Elbistan kömür ve termik enerji santrali için 70 milyon DM, Oymapınar barajı ve enerji santrali için 40 milyon DM, küçük ve orta boy özel teşebbüs firmalarının yatırım projelerinin finansmanı için 20 milyon DM tahsis edilmiştir.

Kredinin geri kalan 330 milyon DM tutarındaki kısmı ise, Frankfurt'taki Kreditansalt ile T.C. Merkez Bankası arasında yapılacak anlaşmalara göre, satın alınacak mal ve hizmetlerin dış finansmanını karşılamak üzere kullanılacaktır.

Kredinin süresi 30 yıl olup, ilk on yıl ödemesiz, faiz haddi yüzde 2'dir.

Dişlerinizin beyazlığını keşfedin...

KALSİMİN'Lİ

FLORAN®

Farklı bir diş macunudur Floran.
Temizleme gücü, bilinen tüm diş macunlarından üstündür.
Bileşiminde, ileri temizleme ve beyazlatma
gücü olan bir madde vardır: **KALSİMİN**.
KALSİMİN dişleri temizlerken güçlendirir
eşsiz bir beyazlık, parlaklık kazandırır.
Deneyin Floran'ı... Dişlerinizin beyazlığını keşfedin.
Hep gülümseyin!

FLORAN®

Kalsimin'li Diş Macunu

"Dişlere beyazlık ve parlaklık kazandırır."

Tasarruf sahipleri için yepyeni ve değer artışı çok yüksek bir yatırım olanakları:

MYF

Meban Yatırım Fonu

MYF, Batıda 100 yılı aşkın süredir
başarıyla uygulanan yatırım fonlarının
ülkemizdeki ilk ve tek örneğidir.

Haziran 1979'da MYF/Birinci Dilim,
Aralık 1979'da da MYF/İkinci Dilim hizmete sunuldu.

• Tek başına verimli bir yatırım yapamayacak tasarruflar, MYF'de birleşmenin gücüyle ve sermaye piyasamızın önderi Meban'ın uzmanlığıyla büyük bir güç kazanıyor.

• Temel ilke olarak "o anda piyasada bulunan ve en fazla değer artışı göstermekte ve da gösterecek olduğu saptanan menkul ve gayrimenkul alanlarının tümüne birden yatırım yapma" yı benimliyor MYF. Bu dinamizmi sayesinde de, her yatırım alanında

bulunabilecek muhtemel riskler asgariye, değer artış olanakları ise azamiye yükseltilmiş oluyor.

• Gerek MYF/Birinci Dilim'in gerek MYF/İkinci Dilim'in aylık değer artışları, yılda % 50'yi aşan bir değer artışını ifade etmektedir.

• 10 bin, 25 bin, 100 bin liralık katılma olanakları sunan MYF iştirak belgeleri, tüm değer artışlarıyla birlikte, istendiği anda paraya çevrilebiliyor.

MYF, Meban uzmanlığının ve hizmet anlayışının kanıtlarından biridir.

MYF

"bilinçli tasarruf sahiplerinin yararlandığı olanak"

Yönetim Sorunları

CEVHER
ÖZDEN

Söyleşi

BESİM
BAYKAL

BAYKAL — Başında bulunduğunuz kuruluşların amaç ve faaliyetleri hakkında bilgi verir misiniz?

ÖZDEN — Yönetmekte olduğum kuruluşlar, Türk ekonomisinin değişik sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Bu sektörlerdeki çalışmaları ile ekonomide önemli etkinlikleri bulunan şirketlerimiz, özellikle menkul değerler konusunda yoğunlaşmıştır.

Menkul değerler konusunda faaliyet gösteren üç şirketimiz vardır. Bunlar; (1) Banker Kastelli, (2) Mentaş ve (3) Bimtaş'dır.

İnşaat sektöründe ve inşaat malzemeleri ticareti ile iştigal eden iki

şirketimiz vardır. Bu şirketler sürekli işbirliği ile tasarrufçuya ve halkımıza haklı ve başarılı hizmetler sunabilmektedir. Banker Kastelli/Kastel İnşaat İşbirliği bunun güzel bir örneğidir.

Öte yandan sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu vanaların üretiminde bulunan bir şirketimiz bulunmaktadır.

BAYKAL — Faiz hadlerinin serbest bırakılması ilgili şirketlerinizin faaliyetlerini ne yönden etkilemiştir?

ÖZDEN — Yeni düzenlemeler ile bankaların daha yüksek oranda faiz

Geniş bir çevrede «Banker Kastelli» olarak tanınan Cevher Özden, 1933 yılında Trabzon iline bağlı Sürmene ilçesinin Kastel köyünde doğmuştur. İlk ve ortaokulu bitirip öğrenimine bir süre lisede devam ettikten sonra iş hayatına atılmıştır. Çeşitli işlerde çalıştıktan ve askerlik görevini tamamladıktan sonra İstanbul'a gelmiş ve borsa konusu ile ilgilenmiştir. 20 yıldan bu yana sermaye piyasası alanında faaliyetlerde bulunmaktadır. Halen 9 Anonim Şirket'in Yönetim Kurulu Başkanı'dır. Evlidir ve 4 çocuk babasıdır.

vermeğe başlamaları, tefeci piyasaların daha etkin tavırlar içine girmeleri ve sermaye piyasasında faaliyet göstermekte olan yeni kurumların ortaya çıkması, bugüne kadarki gelişmelerimiz yönünden dikkate alınarak değerlendirme yapılmalıdır. Bu tür finans kurumlarının piyasada yer almalarının bir etkisi olacağı doğaldır. Bununla beraber «Banker Kastelli Sistemi.» halkın bekleşileri doğrultusundaki faaliyet ve gelişmeleri ile halkın güven ve ilgisini sürdürmektedir.

BAYKAL — Faiz hadlerinin bu düzeyde devam edip etmeyeceği hakkındaki görüşlerinizi açıklar mısınız? Bir süre sonra bir değişiklik bekliyor musunuz?

ÖZDEN — Enflasyonist gidiş nedeniyle tasarrufların artırılması isteği, faiz oranlarının yükseltilmesi sonucunu doğurdu. Ancak tasarruf mevduatına getirilen serbest faiz sistemi ile istenilen sonuçlara ulaşılabildiği tartışma konusudur. Bankalar faiz oranlarının artırılmasında son derece geniş davrandılar. Bu imkânların kullanımını ise daha yüksek faiz oranlarında ikraz yapılmasını zorunlu kılıyor. Bankaların bu kadar yüksek faiz oranları ile verdiği krediler karşısında sanayinin sağlıklı bir gelişme gösterebileceğini sanmıyorum. Bankaların âdeta dolu dizgin faiz oranları arttırmalarını sakıncalı görmekteyim. Enflasyonun denetim altına alınabilmesi için faiz oranlarının makul düzeylerde tutulması gerektiği inancındayım.

BAYKAL — Sermaye piyasasında faaliyette bulunan kuruluşların parayı bu derece yüksek gelir sağlayabilecek şekilde nasıl işlettikleri konusunda bilgi verir misiniz?

ÖZDEN — Sermaye piyasasında faaliyet gösteren çeşitli kuruluşlar mevcuttur. Gelişen piyasa koşulları

içinde yenileri kurulmaktadır. Önemli olan husus, bankerlik kurumlarının hangi yöntem içinde faaliyet gösterdikleri ve hangi sektörler ile hangi kurumları finanse ettikleri hususudur. Bazı banker kurumları, büyük holdingler tarafından kurulmuştur. Bu tür kurumlar bağlı oldukları holdinglerin finansman ihtiyacını gidermek istediklerinden, genellikle kendi holdingleri bünyesinde yer alan kuruluşların tahvillerini ihraç etmekte ve pazarlamaktadırlar. Diğer taraftan bizim gibi, sadece ülkenin büyük kuruluşlarının tahvillerini ihraç ederek pazarlayanlar vardır. Banker Kastelli, kendi kuruluşlarından hiçbirisinin tahvilini satışa sunmamıştır. Kastelli Sistemi'nin özelliği, büyük kuruluşların tahvillerini pazarlamaktır. Böylece, tasarrufçu ile sanayici arasındaki köprüyü kurmakta ve sanayiciden aldığı hizmet payını tasarrufçuya aktarmak suretiyle yüksek gelir sağlayabilmektedir. Daha açık deyimli ile, Banker Kastelli tasarrufçuya sağ-

KEMAL KIRDAS
Ekonomik Politikada Bilim ve Sağduyu
ES
YAYINCILIK

1955-1979
yılları
arasında
Türkiye'nin
temel
ekonomik
sorunları

✳
**Hatalı
tutum ve
politikalarla
doğru
cevapların
bulunması.**

Neden ve nasıl bu günlere geldik ?

İsteme adresi: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokak No. 17/4, Çarşafolu - İstanbul
Telefon : 26 34 11

SÖYLEŞİ: Fotoğrafta Cevher Özden (solda), Besim Baykal ile görüşürken görülmektedir.

ladığı yüksek geliri sanayiciden almaktadır. Bağlı oldukları holdingleri finanse eden banker kurumlarında ise durum değişiktir. Zira, bu kuruluşların pazarladığı tahvillerde maliyet, bu kuruluşların kendi ceplerinden çıkmaktadır. Bu nedenle, bu kuruluşların maliyet farklarını yüklenmeleri önemli bir noktayı oluşturmaktadır.

BAYKAL — Bankalar ile sermaye piyasasında sizin öncülüğünü yaptığınız kuruluşların bazı müşterek yönleri ve ortak konuları var. Bu durum bankaları acaba ne bakundan etkilemektedir? Bu konuda gelecekte ne olmasını beklemektesiniz?

ÖZDEN — Sermaye piyasasının kurulması için 20 yıllık bir geçmişim vardır. Ben Türk ekonomisinde sermaye piyasasının kurulmasını ve etkin bir gelişme içine girmesini kendime ideal edindim. Bugüne kadarki faaliyetlerim daima bu doğrultuda olmuştur. Bugün varılan başarılı düzeyde Banker Kastelli olarak benim 20 yıllık bilgi ve tecrübem ile alın terim vardır. Kuşku yokki sermaye pi-

yasası faaliyetlerinin büyük bölümü Bankalar tarafından yerine getirilebilir. Ancak bankaların sermaye piyasasına karşı ilgisiz kaldıkları yılları çok kısa sürede gidermelerini beklemek mümkün değildir.

Banker kurumları olarak biz sermaye piyasasını Türk ekonomisine getirdik. Halkın güvenine mazhar olduk. Sermaye piyasasındaki son üç yılın gelişmelerine bakarak bu güvenin ve sağladığı finansman imkânının büyüklüğü görülebilir.

Banker kurumları, tam anlamıyla sermaye piyasası faaliyeti göstermektedir. Bizim mümtaz farklılığımız budur. Biz faizle para almaz ve faizle para vermeyiz. Sermaye piyasası kuruluşları menkul kıymetler üzerindeki faaliyeti ile bankalarımıza örnek olmuşlardır. Nitekim bankalarımızın yeni yeni uygulamaya başladığı aylık gelir sistemi, bankerlik kurumlarının öncülüğünü yaptığı orjinal ve müessir bir ödeme sistemidir.

BAYKAL — Bankalar tarafından yakın bir geçmişte uygulama alanına

konulmuş bulunan «Mevduat Sertifikası» sistemi sermaye piyasasında faaliyette bulunan kuruluşları ne yönden etkilemektedir?

ÖZDEN — Mevduat sertifikası bankacılık uygulamamızda esasen mevcut idi. Dolayısıyla yeni bir sistem sayılmaz. O uygulama biçimi ile itibar görmemişti. Yeni getirilen nitelikleri ile mevduat sertifikalarının büyük rağbet göreceğini sanmıyorum, çok kısa bir süre sonra ilgi kaybolacaktır. Çünkü neresinden bakılırsa bakılınsın, mevduat sertifikası neticede mevduat hesabıdır ve sermaye piyasasının araçları olan hisse senedi ile tahvil işlemlerinin alternatifi değildir.

BAYKAL — Müşterilerinizden oluşan büyükçe bir grubun, kötü niyet-

li bazı çevrelerin tahriklerine kapılarak paralarını çekmek için başvurduklarını varsayalım. Böyle bir varsayma karşılık tedbir almış bulunuyor musunuz? Evet ise tedbirleriniz nelerdir?

ÖZDEN — Böyle bir sınavı yakın bir geçmişte verdik. Mevduat faizlerinin serbest bırakılması ile birlikte tasarruflarda beliren tereddütlü durum, bankaların çok yüksek faizleri verecekleri bekleyişi ile başladı. Ancak kısa süre sonra verilen faiz oranlarının çok yüksek olmadığı görüldü. Bu tereddüt dönemi içinde tasarrufların yönelişlerinin tümü karşılıklı olarak bu piyasanın ne kadar güvenli olduğu bir kere daha kanıtlandı. Başarılı her kuruluşla ilgili olarak kötü niyetli çevrelerden kaynaklanan tahrikler olur. Önemli olan zaman içinde bunların anlamsızlığının ve yanlışlığının bizzat halkımız tarafından anlaşılmasıdır. Nitekim, bu tür yaşanmış olaylar karşısında halkımızın güveni giderek artmaktadır.

Bizim uygulamamızda en büyük güvence, halkın satın almış olduğu tahvillerdir. Biz ülkemizin en güçlü kuruluşlarının tahvillerini pazarlamaktayız. Bu tahviller, bu kuruluşların yasal yoldan borçları demektir. Dolayısıyla bizim üzerimizde herhangi bir riskleri yoktur. Dolayısıyla müşterinin bizden almış olduğu tahvil, tasarrufunun en büyük güvencesidir. Ancak, tasarrufların bizden satın almış olduğu tahvilleri her an bize lade ederek ana paralarını ve işlemiş faizlerini geri almak serbestleri vardır. Nitekim Haziran ayı içinde bu tür talepler için tuttuğumuz disonibilite ile bu tür taleplerin tümünü anında karşıladık. Bu tür uygulamalar ile müşterilerimiz, kimin ne denli ve güçlü olduğunu açıkça görmüştür.

BAYKAL — İşçi dövizlerini yurda çekebilmek amacıyla Almanya'da şube açmış bulunuyorsunuz. Bu giri-

banka ve ekonomik yorumlar

Dergisi'nin ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler
ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1979 yılı cildi : 450.— TL.

1978 yılı cildi : 300.— TL.

1977 yılı cildi : 200.— TL.

Daha önceki yıllar : 150.— TL.

İSTEME ADRESİ

Çatalceşme Sokak No. 17
Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul
TELEFON : 26 34 11

şiminiz beklenen sonucu vermiş midir? Bu konuda geleceğe yönelik planlarınız nelerdir?

ÖZDEN — Yurt dışındaki işlerimize çeşitli yollar ve yöntemler içinde yaklaşılmış ve çoğunda işçilerimiz aradıklarını bulamamışlardır. Açıkcası aldatılmışlardır. Bu geçmiş deneylerin doğal sonucu olarak tahvil satışları yavaş yürütmektedir. İşçilerimiz, tahvil yolu ile tasarruflarının değerlendirilmesinde gerçeği görmüş-

lerdir. Bu yoldan sağladıkları yüksek gelir ile yurt içindeki yakınlarının geçimlerini sağlamakta ve tasarruflarının değerlerini korumaktadırlar. Bu uygulama giderek yaygınlaşmakta ve büyük rağbet görmektedir. Yakın bir gelecekte bu yoldan önemli döviz girişi olacağı inancımı burada belirtmek isterim. Yeni bir sistem içinde işçi dövizlerinin yurda aktarılması için çalışmalarımız yürütülmektedir.

BAYKAL — Yurt içinde halkımıza daha üstün düzeyde hizmet sağlayabilme konusunda bazı planlarımız

olduğunu duymaktayız. Bu konularda bilgi verir misiniz?

ÖZDEN — Benim bütün meslek hayatım, halka hizmet etmek olarak özetlenebilir. 20 yıllık mesleki hayatım içinde bu hususu dalma amaç edindim. Gelecek dönemler için verebileceğim yeni hizmetlerimiz, siyasi ve ekonomik koşulların gereklerine uygun bir yapı içinde sunmak durumundayım. Bugünden konuşmak hayalperestlik olur. Ama, kimsenin kuşkusunu olamıyacak tek husus, bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da halka hizmet etmemdir. Daha açık yürekli söylersem, diyebilirim ki, memleketime ve halkıma hizmet etmek için heyecanlıyım.

BAYKAL — Bildiğiniz gibi bankalar ve sigorta şirketleri yayınladıkları faaliyet raporlarıyla bilanço, kâr ve zararlarını halkın bilgisine sunmaktadırlar. Bu yol pek tabii halkın çeşitli sorularına cevap teşkil etmekte ve onlarda bir güven hissinin oluşmasına neden olmaktadır. Sermaye piyasasındaki güçlü kuruluşların başında bulunan yetkili bir kimse olarak siz de böyle bir yolu izlemeyi düşünüyor musunuz?

ÖZDEN — Her anonim şirkette bu husus yerleşmiş bir gelenektir. Her yıl biz de bu tür bilgileri yayınlıyoruz ve halkımıza bu mevzuda bilgi veriyoruz.

BAYKAL — Çok teşekkür ederim.

◆ Uzman, büyük hataya doğru azamete yürürken küçük hatalardan kaçman kimsedir.

Benjamin Stolberg

◆ Yaratıcı hayal gücü, bilgiden daha önemlidir.

A. Einstein

YAPI ve KREDİ BANKANIZ

Türkiye'nin her iline yayılmış

576'yi aşkın

şubesi ile sizlere

daima en iyi ve en yeni

Bankacılık

hizmetlerini

sunmaktadır.

YAPI ve KREDİ BANKASI

Daima en iyi hizmet

"kuruluslara güc, tasarruflara güven,"

SERMAYE PİYASASINDA EKSİKSİZ HİZMETİ YALNIZ MENTAS VERİR.

Kapıdan başlar Mentas'ın eksiksiz hizmeti.
Güleriyle, içtenlikle karşılar sizi.

Dilerseniz elektronik cihazlarda yayınlanan
menkul değerlerin gerçek piyasa rayıçlerini izler.
Mentas'la fikir alışverişi yaparsınız.

Dilerseniz hiç beklemeden sorunlarınıza eğilir Mentas

TASARRUF SAHİBİ İSENİZ

yatırımlara ilişkin sorularınızı cevaplar.
Ayrıntılı bilgiler verir. Öneriler getirir.

Sunduğu tahvillerin tümü üst düzeyde gelir sağlar
Ülkemizin en güçlü holdinglerinin güvencesini taşır
Ve Mentas eksiksiz hizmetini
anapara ve gelirlerinizin taşıdığı güvenceyi pekiştiren
"Garanti Belgesi" ile tamamlar.

KURULUS TEMSİLCİSİ İSENİZ

ihraç edeceğiniz tahvillerle ilgili
tüm işlemleri planlar. Organize eder. Dilerseniz uygular.
Kuruluşunuz için en verimli sonuçları sağlar...

VE SİZ GÜVENLİ GELECEKLERE DOĞRU
SAĞLAM ADIMLARLA ÇIKARSINIZ MENTAS'TAN...
MENTAS YAŞAMINIZDAN ÇIKMAZ.

mentas
menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü Cad. No: 72 K. 2 Taksim-İstanbul
Tel: 45 55 29-49 99 27-45 66 14-44 85 57-49 34 38
44 30 45 Teleks: 23 196 lame TR

Sermaye Piyasası

ALİ K. ERTEN

EYLÜL ayı itibarıyla pazar indeksi 89.12 olarak oluşmuştur. Bir önceki yılın aynı dönemine göre % 25.4, yıl başına göre % 12.4 ve Ağustos ayına göre % 6.3'lük değer kaybı fiyatlardaki gerilemenin hızının artmakta olduğunu ve düşüşün sürekli olma eğilimini göstermektedir.

Düşüşlerin bir bölümü, kâr paylarının dağıtılması dolayısıyla kuponların kesilmesine bağlanabilir. Bu ay 24 şirketin pay senedi piyasada değer yitirmiş, ortalama düşüş 548 TL. olmuş, bu paylar içinde en büyük değişim 5.000 TL. ile İş Bankası, 1500 TL. ile Nuh Çimento, 1000 TL. ile Demir Döküm'de gözlemlenmiştir.

Onbir şirket hissesinde görülen artışlar ise genellikle 50 - 100 TL. arasındadır. Sarkuysan'daki 1200 TL. lık, Aroma, Batı Anadolu Çimento, Kav'daki 500 TL. lık artışlar ile ortalama artış 277 TL. ya yükselmiştir.

Yorum

Bir Kişi Bir Pay Senedinden Ne Bekler?

Pay senedini bir dönem elde tutmak üzere alan bir kişi; bu yatırımından iki yoldan kazanç sağlayabilir:

1. Şirketin dönem sonunda dağıtabileceği dividend.
2. Pay senedini aldığı fiyata nazaran dönem sonunda daha yüksek bir fiyatla satma olanağı.

Bunların birincisine dividend, ikincisine ise sermaye kazancı adı veriyoruz.

Kişinin bir pay senedine teklif edeceği fiyatı da bu iki faktör belirler. Varsayılan kişinin gelecekle ilgili bazı beklentileri olduğu ve bu beklentilerin pay senedinden sağlayacağını tahmin ettiği verimle karşılaştırılması, pay senedi fiyatlarını oluşturur.

Kişinin bir dönem elde tutma sonucu sağlayacağı yarar oranı şöyle ifade edilebilir:

$$r = \frac{d_1 + (P_1 - P_0)}{P_0}$$

Burada d_1 : dağıtılacak kâr payı, P_0 : pay senedinin dönem başı alım fiyatı, P_1 : pay senedinin dönem sonu satış fiyatı, r : ise yatırımdan sağlanacak bir dönemlik kazançtır.

Sayısal bir örnek verecek olursak, gelecek yıl 400 TL. dividend dağıtması ve değerinin 104 TL. artması beklenen bir pay senedinin bugünkü fiyatı 1200 TL. olsun. Bu pay senedini alıp 1 yıl elinde tutan bir kişi

$$\frac{400 + 104}{1200} = \% 42 \text{ verim sağlayacaktır.}$$

Gerçekte, fiyat, sağlanması beklenen verimin bir sonucudur; çünkü pay senedinin bireysel verimin piyasa verimi ile uyumlu olması gerekir. Piyasa hadinden fazla verim sağlayanların ise fiyatı düşer, bu arbitraj işlemi sonucunda tüm senetlerin verimi eşitlenir.

Şöyleki benzer bir pay senedinin sağlayacağı umulan yarar örneğimizdeki gibi 504 TL. değil, 560 TL. sı ise, fiyatı 1200 TL.'ndan fazla, ama yine % 42 verimi sağlayacak şekilde 1333 TL. olacaktır.

Benzer şekilde, 300 TL. toplam yarar sağlayan pay senedinin de fiyatı 714 TL. olarak belirecektir. Çünkü hiç kimse bu pay senedine, daha fazla bir fiyat teklif edemeyecektir. Aksi halde % 42'den daha az bir verimliliğe razı olacak demektir ki, hiç bir rasyonel yatırımcı daha fazla verim sağlamak imkânı varken bu yola gitmeyecektir.

1200 TL.'ndan aldığı pay senedine % 42 verim bekleyen kişi, bu senedin 300 TL. sağlanması halinde, fiyatının 714 TL.'na düşmesi sonucu 486 TL. zarar

Dünyanın her yerindeki muhabirleri
Yurdun dört köşesindeki şubeleriyle
Dahili ve harici bütün bankaçlık işlerinizde

eder. Aslında zararı (300 - 486) 186 TL. olmasına rağmen, fırsat maliyeti katıldığına ortaya daha büyük bir rakam çıkmaktadır.

Yurdumuzda da görünen durum benzeri şekildedir. Artan enflasyon oranları kişilerin verim beklentilerini enflasyon oranı da hesaba katıldığında yükseltmekte, şirketler de bu verimi sağlayamadıklarından piyasada oluşan yeni dengede fiyatlar daha düşük olarak gerçekleşmektedir.

Hisse senedinin fiyat oluşumuna beklenen verim açısından yaklaşırsak, şöyle bir formül ortaya çıkacaktır :

$$k = \frac{d_1}{P_0} + g$$

Burada k = beklenen verimi, d_1 : dağıtılması beklenen dividantı, P_0 : halihazır fiyatı ve g : pay senedi değeri, hisse başına kârlarda, dağıtılan dividantlarda yıllar boyu gözlemlenen ve her üçünde de aynı olduğu farzedilen artış oranıdır.

Eşitlikten P_0 'ı çözersek: $P_0 = \frac{d_1}{k - g}$ şeklini alır.

P_0 'ın değer kaybı, ya d_1 in yeni gelecekte dağıtılması beklenen dividantın azalması, g 'nin yeni şirket kârlarındaki artışın azalması, ya da k 'nin: Ortakların bekledikleri verimin artması durumlarında azalacaktır.

Ülkemizde « k » enflasyon nedeniyle artmışsa, diğer şartlar aynı kalsa, hatta daha az olmak üzere artış gösterse bile P_0 düşecektir. Kaldı ki, dağıtılan kâr payları artırılmadığı gibi, « k » daki artışın etkisini ortadan kaldıracak şekilde şirket kârları da büyümektedir.

Bu durum şirketi sermaye maliyeti kadar kazanamaz duruma itmektedir. Eğer şirket kazancı, beklenen verimden düşükse, şirket senetleri değer kaybedecektir, bu durumda ortaklar paralarını çekmek isteyecekler ve varsa kâna ortaklara dağıtılması nispetinde pay senedi değer kazanacaktır.

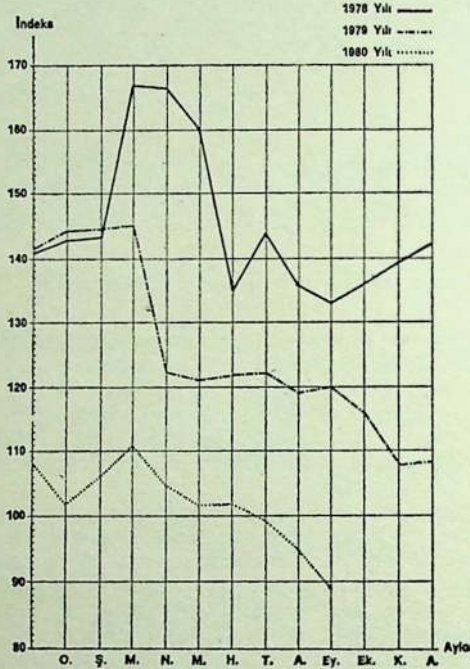
Sermaye maliyetinden fazla kazanan bir şirkette ise dağıtılan dividantların pay fiyatlarını etkilemediği, çünkü, şirkette bırakılan kârların şirketçe daha yararlı kullanımı sayesinde şirketin büyümesinin, kârların artmasının böylece sermaye kazancı sağlanmasının mümkün olduğu kabul edilir.

Bazı şirketler tarihlerinin en yüksek kârını elde ettiklerini ilân ederlerken, neden bu şirketlerin pay senetlerinin piyasa değeri düşmektedir?

Enflasyon dikkate alındığında, nominal kârların hemen hepsini alıp götürmektedir. Bir de şirket hiç olmazsa bir sene önce dağıttığı düzeyde bir dividant dağıtımına gitme mecburiyetini hissettiğinde, ya da normal olarak dividantı düşük tuttuğunda, gerek küçük ortaklarca sermaye kazancından ziyade kâr payına verilen önem, gerekse gelecek yıllarda şirketin reel kârlarını artırma imkânına sahip olmaması ve dolayısıyla bir sermaye kazancı sağlama olanağı olmaması nedeniyle pay senedinin piyasa değeri düşmektedir.

Şirketler enflasyon nedeniyle sermayelerini yitirdiklerinden, sadece artan çalışma sermayesi gereksinimlerini sağlayabilmek için bile büyük ölçüde sermaye artırımlarına gitmektedirler. Geçmiş dönemlerde pay senetlerinin prim yapmasına sebep olan bu kararlar, geçirmekte olduğumuz günlerde gelecekle ilgili beklentilerin umutsuz olması, halkın kısa dönemde daha kârlı olduğuna inandığı tahvillere yatırımı tercih etmesi nedeniyle, isteksizlikle karşılandığından; pay senetlerinin, sulandırmanın yarattığı değer düşmesinden de fazla bir değer kaybına uğramasına sebep olmaktadır.

Enflasyon oranı düşürülemediği takdirde, paranın piyasa değeri de yüksek olacağından, bu kötü gidişe çare bulmak ancak piyasa faiz hadlerinin ve enflasyonun düşmesi ile sağlanabilir. Bu durumda ise büyük ölçüde yüksek faizlerle borçlanan şirketlerde, geriye ödememe sorunları yaratacak ve yine bazı çalkantılara yol açabilecektir.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.19
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (000) TL.	Önemli Sermaye (000) TL.	Tatlım Yılı Kan (000) TL.			Doğulşun Kar Payı (%)				Proşas Fiyatı (TL.)			
				1917	1918	1919	1917	1918	1919	Eylül 1919	Temmuz 1920	Ağustos 1920	Eylül 1920	
1.	AKÇEMENTO	125.000	108.000	58.000	87.400	1.447	25.00	30.00	35.00	2.100	1.500	1.500	1.600	
2.	ALTAŞ	30.000	30.000	21.000	12.500	b.d.	—	20.00	20.00	1.100	1.100	1.100	900	
3.	ANADOLU CAM	350.000	350.000	(80.000)	89.000	231.760	30.00	—	—	1.200	1.100	1.100	1.000	
4.	AROMA	67.500	41.000	45.000	14.700	38.195	—	z.m.	50.00	1.000	1.200	1.300	1.700	
5.	ASLAN ÇİMENTO	428.600	528.600	10.100	(100.000)	z	4.81	25.60	70.00	600	400	600	600	
6.	BAGFAŞ	400.000	400.000	50.000	43.000	b.d.	30.00	—	—	1.100	1.100	1.000	1.000	
7.	BİAŞAŞ	198.000	198.000	2.300	15.000	b.d.	35.00	8.00	12.50	1.000	1.000	1.000	1.000	
8.	BATI ANADOLU ÇİM.	75.000	75.000	4.000	75.000	b.d.	35.00	50.00	50.00	2.000	1.300	1.300	1.800	
9.	BURSA ÇİMENTO	64.600	64.600	6.000	64.600	3.002	43.75	56.25	37.50	2.100	1.100	1.100	1.900	
10.	CELİK HALAT	108.000	108.000	54.000	84.600	181.431	35.00	40.00	45.00	2.000	2.000	2.000	1.600	
11.	ÇİMSA	160.000	160.000	71.000	44.000	105.802	12.00	12.00	30.00	1.600	1.600	1.600	1.300	
12.	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400.000	400.000	238.100	374.500	195.342	60.00	60.00	75.00	1.600	1.300	1.250	1.300	
13.	ECCACIBASI YATIRIM H.	180.000	180.000	13.000	48.900	97.725	20.00	z	20.00	1.000	1.000	1.000	1.000	
14.	EĞE GÜBRE	400.000	400.000	1.500	(18.200)	160.229	—	—	—	600	600	600	700	
15.	GÜBRE FAB.	400.000	400.000	38.700	53.600	295.101	16.25	23.75	30.00	900	1.000	1.000	1.050	
16.	GOOD FAB.	81.000	81.000	21.000	64.300	b.d.	20.00	40.00	40.00	1.402	1.250	1.350	1.100	
17.	HEKTAŞ	100.000	100.000	30.200	64.400	136.788	25.00	30.00	43.75	1.100	1.400	1.320	1.350	
18.	İŞ BANKASI	40.000	40.000	63.070	70.552	b.d.	231.50	253.90	273.00	25.000	25.000	25.000	20.000	
19.	İZOCAM	33.700	31.800	34.000	39.100	50.827	180.00	100.00	240.00	5.000	3.500	2.500	2.500	
20.	KARTONSAN	308.000	224.000	83.400	148.200	186.000	40.00	50.00	50.00	2.650	1.500	1.600	1.600	
21.	KAV	30.000	30.000	30.400	61.400	51.270	50.00	80.00	100.00	3.150	3.750	3.800	4.400	
22.	KOC HOLDİNG	300.000	275.000	412.000	566.000	b.d.	20.00	28.00	35.00	1.600	1.600	1.600	1.200	
23.	MOC YATIRIM	400.000	400.000	323.300	150.800	328.688	30.00	22.50	30.00	850	900	850	850	
24.	KORDSA	375.000	375.000	79.600	145.100	309.813	30.00	35.00	30.00	1.500	1.100	1.000	1.800	
25.	KORUMA TARIM	315.000	315.000	197.500	135.000	171.501	25.00	40.00	40.00	1.500	1.600	1.300	1.300	
26.	LAŞSA	1.200.000	1.200.000	(24.000)	(30.000)	341.865	z	z	z	900	950	950	950	
27.	MAKİNA TAKİM	100.000	100.000	22.200	32.100	50.221	35.00	100.00	40.00	2.500	2.100	1.500	1.300	
28.	MENSUCAT SANTRAL	81.000	81.000	200.000	166.200	b.d.	25.00	35.00	50.00	1.600	1.500	1.500	1.200	
29.	NAŞAŞ	195.000	195.000	124.200	186.100	223.844	25.00	30.00	82.50	1.800	1.300	1.000	1.000	
30.	RUH ÇİMENTO	71.500	71.500	119.600	178.600	b.d.	67.50	96.25	31.00	5.500	7.000	8.500	7.000	
31.	OLUK	190.000	190.000	68.700	59.600	114.000	30.00	50.00	40.00	2.250	1.400	1.100	1.100	
32.	OTODAN	270.000	270.000	212.000	145.600	111.004	100.00	86.25	40.00	3.000	1.100	1.100	1.100	
33.	PIHAŞ	180.000	180.000	40.000	48.100	75.195	30.00	30.00	62.50	1.100	1.000	1.000	1.000	
34.	PLASTİFAY	18.000	18.000	25.000	7.100	46.944	30.00	40.00	40.00	1.900	2.200	2.100	1.600	
35.	POLYLEN	150.000	150.000	65.700	70.000	b.d.	35.00	35.00	50.00	2.400	2.150	1.400	1.150	
36.	RABAK	280.000	280.000	132.300	102.400	298.033	50.00	100.00	100.00	2.600	4.300	3.300	3.400	
37.	SARIKYÖN	150.000	150.000	(8.000)	117.600	483.119	30.00	z	z	3.700	2.650	2.850	2.750	
38.	SIEMENS	70.000	70.000	135.900	102.400	277.249	z	z	z	2.500	2.100	2.100	2.400	
39.	SİFAŞ	104.000	104.000	86.500	127.500	165.119	80.00	78.00	40.00	2.800	2.700	2.600	2.000	
40.	SUNTA	80.000	80.000	69.300	104.400	105.437	40.00	40.00	40.00	2.500	2.300	2.000	2.000	
41.	T. ŞİŞE VE CAM FAB.	200.000	200.000	178.800	248.000	147.216	30.00	35.00	40.00	1.550	2.000	2.000	2.000	
42.	TRANSURK HOLDİNG	500.000	500.000	46.000	93.500	197.844	15.00	24.00	40.00	2.000	2.300	2.000	1.300	
43.	T. DEMİR DOKUM FAB.	504.000	504.000	81.600	100.000	218.166	15.00	70.00	64.18	2.000	2.300	2.000	1.300	
44.	UNROYAL	150.000	150.000	34.000	94.700	7.997	15.00	40.00	17.50	2.050	1.400	1.400	1.300	
45.	YAPI VE KREDİ BANKASI	600.000	600.000	310.800	171.800	58.400	20.00	15.00	—	5.000	3.100	3.200	3.300	

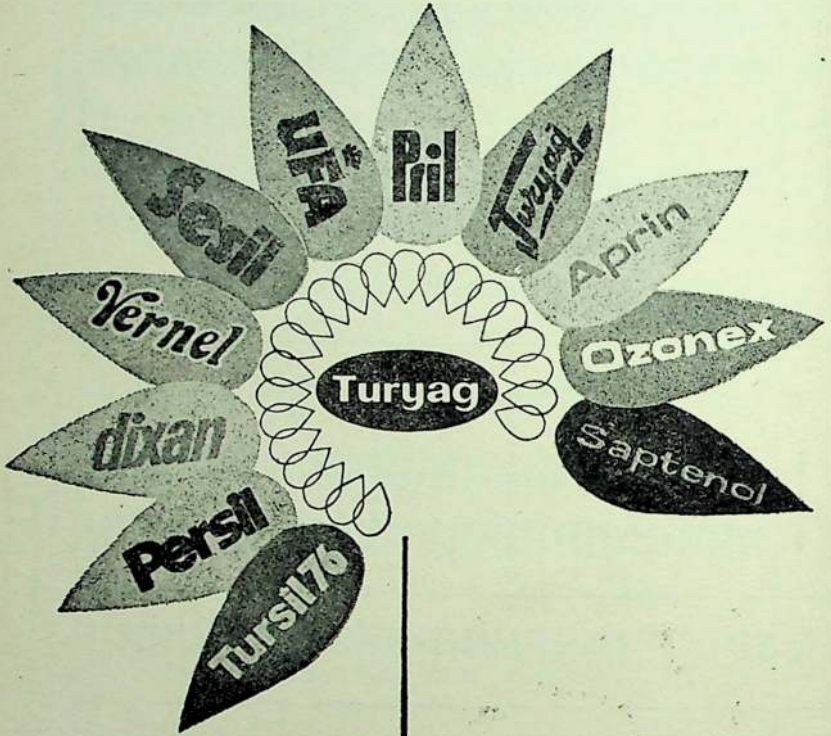
Notlar: 1) Önemli sermaye rakamları Marif. 1920 tarihli ilânlarla düzenlenmiştir.

2) Parantez içindeki rakamlar zarar göstermektedir.

3) z.m. = zarar; b.d. = belli değil; — = doğrultmuş.

4) * Kuponzatı ayrıdır.

Kaynak: MERTAŞ ve MEBAN Sermaye Prösesi Bülteni-1

nehati yağ sanayiinde **öncü.**
yıkama maddelerinde

60 yılı aşkın tecrübe...
uzman kadro. **Turyag**

Türkiye Yağ ve Mamulâtı A.Ş. İZMİR

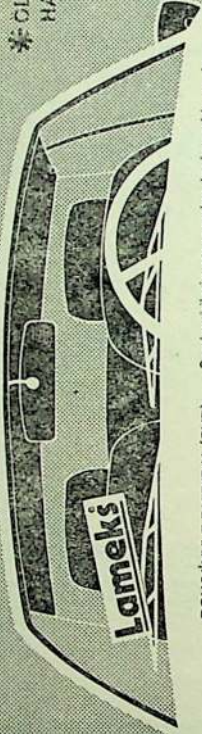

SİZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SİZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

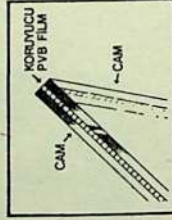
Lameks® oto camlari yolda bırakmaz!

- ✦ OPTİK KALİTE
- ✦ YÜKSEK DARBE MUKAVEMETİ
- ✦ ÖLÇÜ VE KALIP HASSASİYETİ

POLYVİNİL BUTYRAL (PVB)
CAMLAR EN İYİ BİRLEŞEN BİR
PLASTİK BAĞLAYICI ELEMANDIR.
POLYVİNİL BUTYRAL YIRTIL
MAZ KOPMAZ, ESNEKTİR,
KUVVETLİDİR. Lameks EMNİ
YETİNİ BUNYESİNDEKİ ULUS
LARARASI STANDART
KALINLIKTAKİ PVB FİLM'DEN
ALIR.

Lameks®
ARACINIZDA CAN GÜVENLİĞİ

Sertleştirilmiş oto camları kırılınca bir anda önünüzü göremez, güç durumda kalırsınız. Anında yumrukla kırıp, durmak için uygun bir yer bulmanız gerekir... ve bu saniyeler içindeki kötü ihtimalleri her sürücü çok iyi bilir. Bundan sonrası ise bir dramdır, hele uzun yoldaysanız. Çok katlı Lameks Oto Emniyet Camları faktördür. Dağılmaz. Önünüzü daima göre bilirsiniz. Dağılmayı camlar arasındaki PVB koruyucu film tabakası önler. Güvenle sürebilirsiniz otonuzu Lameks sizi yolda bırakmaz. Çok katlı Lameks Oto Emniyet Camları farklıdır. Dağılmaz. Önünüzü daima görebilirsiniz.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Vahtkonuşu Cad. No. 73 Nişantaşı - İSTANBUL
Tel : 47 06 66 - 46 80 27

Cam Pazarlama A.Ş. bir Türkiye Sise Cam Fabrikaları A.Ş. kuruluşudur.

OPEC Ülkeleri Ödemeler Dengesi Fazlalarının Yönlendirilmesi Sorunu

DR. İSMAİL HAKKI ALBAYRAK

PETROL dışsattımcısı ülkeler örgütü «OPEC»'e bağlı ülkelerin ödemeler dengelerinde 1974'den bu yana meydana gelen fazlaların önemli boyutlara ulaşması, tüm ülkeler ve parasal kuruluşlarca ilgiyle izlenmektedir⁽¹⁾. 1980 yılı için beklenen fazlalık 115 milyar dolar dolayındadır⁽²⁾. Diğer yandan, gelişmekte olan ülkelerin ödemeler dengesi açıkları⁽³⁾ da her geçen gün hızla artmaktadır. Bu durum bi-

riken OPEC fonlarının uluslararası ödemelerde yeniden dolaşıma konulması (recycling) sorununa ağırlık kazandırmaktadır.

OPEC ülkelerinin bu fonların yeniden dolaşıma konulması noktasında karşı karşıya buldukları sorun gene enflasyon ile ilgili bulunmaktadır. Fonların yatırıldıkları alanlardan sağladıkları verim, bu fonları yaratmaya degecek midir? Diğer bir deyişle, petrol fiyatlarındaki artışta birlikte aşırı üretim miktarlarını düşürmeme nedeniyle doğan bu fonların verim oranları, petrolü çıkarmayıp toprakta bırakmakla ileride sağlanacak verimden fazla mı olacaktır?

Yapılan bir hesaba göre, 1974 yılında elde edilen ve A.B.D. hazine bonosuna yatırırmış olan bir varil petrol gelirinin bugünkü değeri 18 dolarken, ham petrolün bugünkü pazar fiyatı varil başına 32 dolardır⁽⁴⁾. Bu durum ödemeler dengesi fazlası petrol fonlarının edinilmesindenense, petrol olarak toprakta bırakılması ve gelecekte değerlendirilmesi görüşüne güç kazandırmaktadır. Kuşkusuz, bu görüş petrol fiyatlarındaki artışların süreceği öngörüsüne dayanmaktadır.

Geçmişteki Durum

OPEC ülkeleri ödemeler dengesi fazlalarının ve yatırıldıkları alanların 1974 - 1979 yılları arasındaki durumu Tablo 1'de verildiği gibidir⁽⁵⁾.

(1) OPEC'e bağlı ülkelere 1970'li yıllarda ödemeler dengesi fazlası veren başlıca ülkeler Irak, Kuveyt, Libya Arab Halk Cemahiriyesi, Katar, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir. Bu konuda bakınız: International Monetary Fund, World Economic Outlook, Mayıs 1980, s. 96.

(2) y.a.g.e., s. 26.

(3) Petrol fiyatlarında ve diğer yatırım malları fiyatlarındaki artışlar bu açıkları hızlandırmaktadır. 1980 yılı için beklenen açık 68 milyar dolar dolayındadır. Bkz.: Sol W. Sanders, International Outlook, Business Week, Ağustos 25, s. 48.

(4) Sheikh Ahmed Abdullatif, «A Strategy for Investing the OPEC Surplus», Euromoney, Ağustos 1980, s. 23.

(5) J. Nicholas Robinson, «The Role of Oil Funds Recycling in International Payments and Adjustment Problems», OPEC Review, Vol. iv. No. 2 Summer 1980, s. 108.

TABLO 1
1974'den Bu Yana Yeniden Dolaşım
(milyar dolar)

	1974-1979
OPEC ödemeler dengesi fazlası*	239.0
Ek fonlar**	12.1
Toplam OPEC fazlası	251.1
OPEC'in resmi transferleri	— 15.0
OPEC'in uluslar arası kuruluşlara katkıları	— 10.4
Özel ikili anlaşmalarla verilen fonlar ve diğer yatırımlar***	— 71.5
Yeniden dolaşım sonrası toplam OPEC fazlası	154.2 (% 100)
Dağılımı :	
A.B.D.'nde dolar olarak tutulan ****	51.3 (% 33)
İngiltere'de sterlin olarak tutulan	7.0 (% 4)
İngiltere'de diğer dövizler olarak tutulan	42.4 (% 27)
Diğer alanlara yatırılan	53.5 (% 35)

* Mal, hizmet ve özel transferler üzerindeki ödemeler dengesi fazlası.

** Net borçlanmalar ve petrol kesimi sermaye işlemleri.

*** Az gelişmiş ülkelere verilen krediler dahil.

**** Bu tutarın % 10'a kadar olan kısmı dolar dışındaki diğer likit kalemleri oluşturmaktadır.

Kaynak : Bank of England.

İzlenileceği üzere, 1974'den bu yana yeniden dolaşıma giren OPEC fonları tutarı 250 milyar doları aşmış bulunmaktadır. Bu tutarın 97 milyar dolarlık kısmı OPEC ülkelerinin kendile-

rince, 154 milyar doları da diğer kuruluşlarca yeniden dolaşıma sokulmuştur. Dikkati çekeceği üzere, 154 milyarlık tutarın büyük bir kısmı (% 35), A.B.D. ve İngiltere dışındaki bankalara yatırılan mevduatları oluşturmaktadır. Ancak, A.B.D.'nin tek başına en büyük yatırım yapılan ülke olduğu da dikkatli çekmektedir.

1974 - 1979 yılları arasında OPEC fonlarının yeniden dolaşıma konulmasıyla ilgili olarak oluşan bir diğer görünüm şudur : Ödemeler dengesi açıklarını gidermek üzere OPEC fonlarından yararlanan OECD ülkeleri, yeniden dolaşım gereksinimlerinden daha fazla fonu borç almışlar ve bunları geliştirmekte olan ülkelere gene borç

pazarlama dergisi

3 AYDA BİR YAYIMLANIR

Abone ve Satış :

İ. Ü. İşletme Fakültesi
Pazarlama Enstitüsü
Üniversite/İstanbul
Tel. : 20 85 00

Fiyatı : 75.— TL.

Yıllık abone (1980) : 300.— TL.

Öğrencilere ve
öğretim/bilim/araştırma kurum/paz. enstitüsüne üye şirketlerde (belgelemek koşuluyla) çalışanlara : 250.— TL.

Eski Sayılar :

adet (ilk dört cilt) : 50.— TL.

2, 3, 4, ciltlerin

tümü (12 sayı) : 400.— TL.

sadece bir cilt : 150.— TL.

BROŞÜR İSTEYİNİZ

olarak aktarmışlardır. Böylece, bir bakıma OPEC ülkeleri tarafından düşük riskli ülkelere aktarılan fonların bir kısmı gene yüksek riskli gelişmekte olan ülkelere yöneltilmiş olmaktadır.

Diğer yandan, OPEC fonlarının kısa dönemli fonlar olarak belli dövizlerde toplanmasının doğurabileceği bir sorun da bir dövizden diğerine kayılması durumunda ortaya çıkabilecek büyük kur değişimleri olasılığıdır (6).

Geleceğe Bakış

Bugün için OPEC ülkeleri ödemeler dengesi fazlalarının gelecek yıllarda da belli ölçülerde devam edeceği görüşü ağırlık taşımaktadır. Petrol fiyatlarındaki artış, elde edilen petrol gelirlerinin ulusal yatırımlarda kullanılması ve diğer dışalım girdilerindeki fiyat ve miktar artışlarına bağlı olarak yıllar itibarıyla farklı düzeylerde görülen OPEC fazlalarının 1981 yılı için beklenen tutarı 87 milyar dolarıdır (7).

OPEC fazlalarının yönlendirilmesi ile ilgili en büyük sorun, gelişmekte olan ülkelerin içinde bulunduğu bü-

yüyen ödemeler dengesi açıkları olmaktadır. Bu ülkelerle aktarılan OPEC fazlalarının 1977 - 79 dönemindeki yıllık ortalama tutarı 8 milyar dolar dolayında gerçekleşmiştir (8). Gelecek yıllarda da gelişmekte olan ülkelere kredi olarak verilecek OPEC fonlarının artması beklenebilir. Bunun, genellikle faizsiz ve uzun dönemde ödemesi petrole satışları biçiminde olması da beklenebilir. Bu tür ilişkilerin müslüman ülkeler arasında olması daha olasıdır.

Diğer yandan, uluslararası bankacılık sisteminin OPEC fazlalarının yönlendirilmesinde yetersiz kalacağı görüşü de yaygın bulunmaktadır (9). Özellikle, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu'nun (IMF), gelişmekte olan ülkelere ödemeler dengesi açıklarını kapatmak üzere sağlayacakları kredilere ait kısıtlayıcı kuralları gözden geçirmeleri gerekmektedir. Yapılacak değişikliklerle daha uzun dönemli kredi sağlama olanaklarının aranması yolunda çalışılmalıdır. Kuşkusuz bu çabalara koşut olarak OPEC fonlarının da bu yolda özendirilmesi gerekmektedir.

OPEC ülkeleri ödemeler dengesi fazlalarının yönlendirilmesi konusunda yeni olanakların aranması da istenmektedir. Bu konuda ortaya atılan görüşlerden biri, yeni bir uluslararası örgütün kurulması yolundadır. Kurulacak yeni örgütün ödemeler dengesi fazlası veren OPEC ülkeleri ile gelişmekte olan ülkeler arasında aracı rol oynaması istenmektedir (10). Bir diğer görüş, kurulacak olan uluslararası bir örgütün, OPEC ülkelerine, verim oranının enflasyon oranı üzerinde olmasını garanti ettiği özel tahviller satmasıdır. Bu tahvillerden sağlanan fonlar daha sonra uluslararası pazarlara aktarılacak, fonları kullanan devletler de enflasyon oranı üzerinde faiz ödemesini garanti edeceklerdir. Bunun yanında, OPEC'in gelecekteki petrol arzı ve fiyatları konusunda da garanti vermesi istenecektir (11).

(6) Bu konudaki yorum için Bkz.: y.a.g.e., s. 103.

(7) OPEC ülkeleri ödemeler dengesi fazlaları 1973 yılında 7 milyar dolarken 1974 yılında 68 milyar dolara çıkmış, daha sonra azalarak 1977 yılında 32 milyar dolar ve 1978 yılında da 5 milyar dolara inmiştir. Ancak, 1979 yılında tekrar 68 milyar dolara yükselmiştir. Bkz.: International Monetary Fund, a.g.e., s. 26.

(8) y.a.g.e., s. 28.

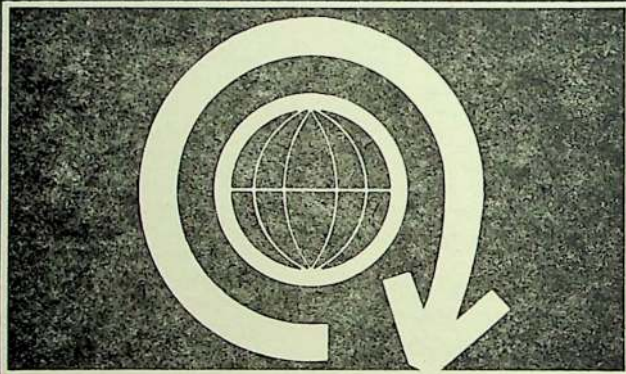
(9) Shelkh Ahmed Abdullatif, a.g.e., s. 24.

(10) Business Week, Editorials, Ağustos 25, s. 120.

(11) Hamburg Ekonomik Araştırmalar Enstitüsü profesörlerinden Gutowski tarafından önerilen bu uygulama için bkz.: J. Nicholas Robinson, a.g.e., s. 106.

Bu çerçeve içerisinde, gelişmekte olan ülkelerin ödemeler dengesi açıklarının büyümeye devam edeceği, ödemeler dengesi fazlalığı olan OPEC ülkelerinin de ellerindeki fonları verimli alanlara yatırma arayışı içinde olacakları görülmektedir. Olaya Türkiye açısından baktığımızda, atılması gereken adımlar olduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar uluslar arası pazarlarda kredi riski büyük ülkelerden biri olarak tanınıyor ise de hükümetler

arası ikili anlaşmalarla OPEC fonlarından yararlanma çabalarının gösterilmesinde yarar bulunmaktadır. Bu konuda tarımsal olanaklarımızın ve gelişen bazı sanayi kollarımızın güvence verebileceğini düşünebiliriz. Son zamanlarda İslam ülkeleri arasında arttığını gördüğümüz ilişkilerin de ışığında gösterilecek çabalarla bu tür fonlardan yararlanma girişimlerinin olumlu sonuçlar verebileceğini sanmaktayız.

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işlemlerinizi için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

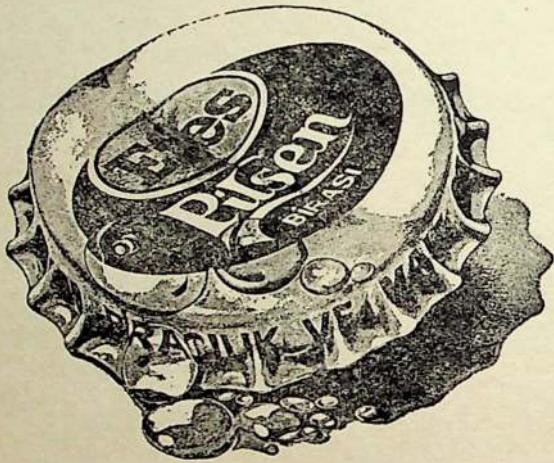
AKBANK

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

**YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RİHTİM-İSKELE-KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI**

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima-TR

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

SUPERLIT

ASBESTLİ ÇİMENTO

YÜKSEK TAZYIKLI BORU' LARI
DÜZ ve OLUKLU LEVHA' LARI

ELYAFLI ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

MERKEZ:

Cumhuriyet Cad. 255
HARBIYE - İSTANBUL

ANKARA Bürosu:

Şehit Teğmen Kalmaz Cad.
İçel Apt. 26/4
ULUS - ANKARA

Tel: 48 41 70

Tel : 11 22 78

Kurtkaya Holding A.Ş.

Kendi sahalarında herbiri ayrı ayrı lider olan en güçlü sınai ve pazarlama firmalarını bünyesinde toplamış gerçek anlamda bir sermaye holdingidir

BAĞLI KURULUŞLAR

ERKA	ERKA BALATA VE OTOMOTİV SANAYİİ A.Ş. 1953 yılında kurulan ve bugün 27.000m ² lik kapalı alanda 30 dan fazla mühendis nezaretinde 1000'e yakın işçinin çalıştığı Erka işletmelerinde, Fren, debreyaj ve endüstri balataları, balata perçinleri, Erkalit contalık levhaları, mamulleri üretilmektedir.	B	BAŞAK TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ. Oto yedek parça ve aksesuarlarını başarıyla dağıtan güçlü ve sürekli gelişim içinde olan bir pazarlama kuruluşudur.
	KURTKAYA OTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş. 15 bin çeşit mamulu, 7 satış merkezindeki 200'ü aşan personeli ve Türkiye saatinde yaygın ve geniş dağıtım teskilatı şirketimiz, yurdumuzun oto yan sanayiindeki en büyük pazarlama kuruluşudur.	İB	BAŞER MADENCİLİK LTD. ŞTİ. Yurtici kaynaklarımızı üretime açan holdingimize dahil bu kuruluşta, ürettiğimiz mamuller ile yurt savunması için ürettiğimiz araç ve gereçlerin en önemli ham maddesi olan amiyant istihraç edilmektedir.
İTO	İTO KİLİT VE YEDEK PARÇA SANAYİİ A.Ş. Konut, iş yeri, otel, motel, hastahane fabrika, çelik eşya ve otolar için 56 çeşit kilit yanında, 40'tan fazla oto yedek parçasını, 20 yıllık tecrübesi ile, Balkanların ve Ortadoğu'nun en modern tesis ve makine parkında üretmektedir.	ERKA-OTO	ERKA-OTO RADYATÖRLERİ SANAYİİ A.Ş. Türkiye'nin ilk Oto radyatör fabrikası olup Yurdumuz Otomotiv montaj sanayininin tüm radyatör ihtiyacının %70'ini karşılamakta, yuzlerce çeşit komple Oto radyatör ve pelekleri üretmektedir.
P	PANKURT SANAYİİ A.Ş. Ekonomik kalkınmamıza önemli katkıları olan bu kuruluşumuz sınai firmaları için basta redüktörler olmak üzere komple sızınmaz ve diferansiyeller, dişli çarklar ve kamalı miller, elastik ve riclit kaplinler ve varyatörler gibi çeşitli üretim mamulleri ve makine parçalarını imal etmektedir.	ERKATEKS	ERKATEKS AMYANT TEKSTİL SANAYİİ A.Ş. Her tür amiyant ipliğini, amiyant dokumalarını, salmastira ve fritillerini, suni plastikten iplik, serit, levha, torba, halat, ağ üreten yurdumuzun bu konudaki tek kuruluşudur.
ERK	BAŞKURT KABLO SANAYİİ LTD. ŞTİ. Oto tesisat, oto montaj, elektrikli ev aletleri radyo ve televizyon sanayininin ihtiyacı olan kalaylı ve kalaysız elektrik kablolarını ve oto kalorifer motorlarını, şarj armatürlerini, dinamo yastıklarını üretmektedir.	ÇELİKRAY	ÇELİKRAY SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ 1956 tarihinden bu yana her çeşit taşıt araçlarının çelik makaslarını, çelik uovme parçalarını, otomotiv montaj sanayinde kullanılan çeşitli aksam parçalarını üreten bir kuruluştur.
ŞAHİN	ŞAHİN MOTOR YATAKLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş. GLACIER lisansı ile yurdumuzun tek motor yatakları üreticisi olan kuruluşumuz yurt ihtiyacımızın karşlanması yanında milyonlarca liralık döviz tasarrulu sağlamaktadır.	ERKAFLEKS	ERKAFLEKS YER DÖŞEMELERİ SANAYİİ LTD. ŞTİ. Modern üretim teknolojisi ile PVC esaslı yer karosu ve yapıstırıcı üreten, günden güne güçlenen bir kuruluştur.
İŞTİRAKLERİMİZ			
CIHAN Batarya Sanayi ve Ticaret A.Ş.		SİMİTAŞ A.Ş.	
MİKAFOR Plastik Levha Sanayii ve Ticaret A.Ş.		BALIKESİR CİMENTO FABRİKASI A.Ş.	
CANAKKALE SERAMİK FABRİKALARI A.Ş.		ALTINFORMİKALAR A.Ş.	
KALEBODUR Seramik Fabrikası A.Ş.		BOZUYUK Orman Ürünleri ve Sanayii A.Ş.	

Kurtkaya Holding A.Ş.

Sirketi, Nöbethane Cad. No. 25/2 İstanbul Tel.: 28 25 98

banka ve ekonomik yorumlar

İÇİNDEKİLER:

Okurlara Mektup	3
Oy... Atatürk Oyy	5
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Yorumlar	9
Prof. Dr. Yılmaz Altuğ	
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Prof. Dr. İsmet Girtli	
Doç. Dr. Kutlu Merih	
Org. Refik Tulga	
Para Piyasasında Muhasebe Bilgilerinin Rolü	37
Necdet Durakbaşı	
Ekonomik Göstergeler	45
Ayın Ekonomik Olayları	47
Doç. Dr. Yıldırım Kılış	
Yurt Dışına Dövizle Konut ve İşyeri Satışı	51
Turgut Alev	
Sermaye Piyasası	59
Doç. Dr. Şeref Türen	
Anadolu Özel Sektör Sanayinin Durumu	67
Turgut Albayrak	
13. Türkiye Muhasebe Kongresi'nin Ardından	73
Göksel Yücel	
Can Şimşir	

«Beni görmek,
mutlaka yüzümü görmek
demek değildir.
Benim fikirlerimi,
benim duygularımı
anıyorsanız ve
hissediyorsanız,
bu kâfidir.»
Kemal Atatürk

çBS

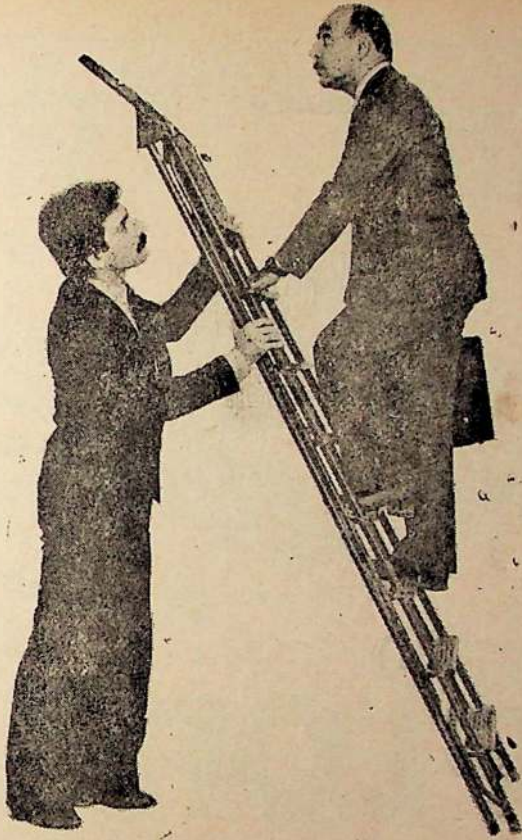
BELCO

otonuzun boyası

çBS
güçlü boya

çbs pazarlama ve boya yatırımı a.ş.
Fermenciler Cad. No. 56 Karaköy - İstanbul Tel: 43 49 55

Tasarruflarınızın değerlendirilmesinde desteğe ihtiyacınız vardır!

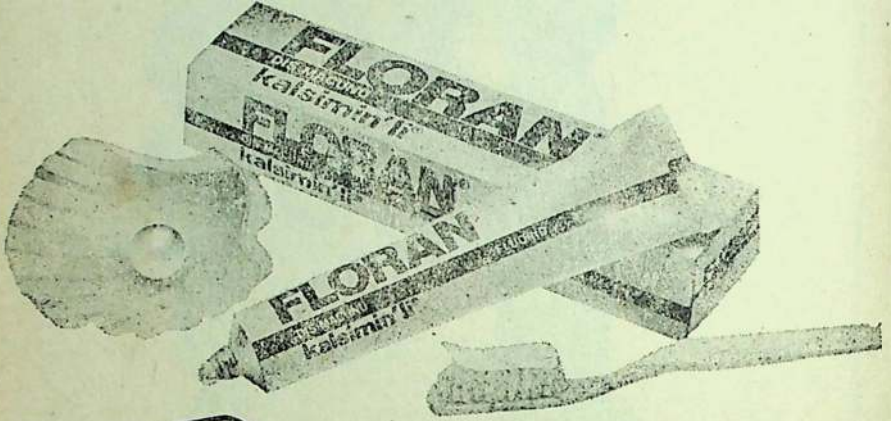
BİLGİSİ, tecrübesiyle Banker Kastelli.

Yatırımda gerçek güvence

**Banker
Kastelli**

“sermaye piyasasında lider kuruluş”

Dişlerinizin beyazlığını keşfedin...

KALSİMİN'Lİ

FLORAN®

Farklı bir diş macunudur Floran.
Temizleme gücü, bilinen tüm diş macunlarından üstündür.
Bileşiminde, ileri temizleme ve beyazlatma
gücü olan bir madde vardır: KALSİMİN.
KALSİMİN dişleri temizlerken güçlendirir
eşsiz bir beyazlık, parlaklık kazandırır.
Deneyin Floran'ı... Dişlerinizin beyazlığını keşfedin.
Hep gülümseyin!

FLORAN®

Kalsimin'li Diş Macunu
"Dişlere beyazlık ve parlaklık kazandırır."

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.

Adına Sahibi
Bülend Çorapçı

Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Danışma Kurulu

Dr. Öztin Akgüc • Erol Aksoy • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Altan • Prof. Dr. O. Fikret Arkun • Besim Baykal • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Ege Cansen • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı • Mehmet Gün Çalika • Şinasi Çelikkol • Özer U. Çiller • Ahmet Demirel • Necdet Durakbaşa • Aydın Dündar • Kaya Erdem • Özhan Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhuri Ferman • Prof. Dr. Emre Gönensay • Memduh Güpüoğlu • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan Işıl • Av. Dr. Halûk Kabaalloğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan B. Kafaçoğlu • A. Nazif Keyman • Doç. Dr. Yıldırım Kılıç • Kemal Kurdaş • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Nuh Kuşçulu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Ertan Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Reha Paroy • Ertuğrul Soysal • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Prof. Dr. Baran Tuncer • Av. Fikret Tuncer • Doç. Dr. Gül G. Turan • Turhan Tümay • Dr. T. Güngör Uras • Dr. Halûk Ünal • Doğan Yalım • Prof. Dr. Yüksel Koç Yalkın •

Basım-Yayım Danışmanı:

M. Tarık Yaşa

OKURLARA MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal ATATÜRK'ü, bu yıl da minnet ve şükranla anıyor, manevi huzurunda bir kez daha saygıyla eğiliyor ve bağlılığımızı belirtiyoruz. Büyük önder ATATÜRK, aramızdan 42 yıl önce cismen ayrılmakla beraber, O'nu izleyenlerin gönlünde manen yaşıyor. Kurtuluş Savaşı'nın muzaffer kumandanı; «Beni görmek, mutlaka yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız, bu kâfidir.» diyerek; süregelen acımızı telselli ediyor ve bize güç veriyor.

Dergi'nin bu sayısının «Yorumlar» bölümü ATATÜRK'e ayrılmıştır. «Açık Oturum»a katılan ve her biri gerçek Atatürkçü olan konuşmacılar; ATATÜRK'ü çeşitli yönleri ile ele almakta ve ATATÜRK'ün görüşlerini günümüzün yöneticilerine ışık tutacak biçimde tartışmaktadır. Dergi'nin ilk yazısı ise, yine ATATÜRK'ün görüşlerinden esinlenerek kaleme alınmıştır ve bir Atatürkçü gözü ile uygulamadaki sapmaları vurgulamaktadır.

Dergi'nin diğer bölümlerinde ise, her zaman olduğu gibi, güncel konuları işleyen yazılar ve haberler yer almaktadır. Bu yazıları da ilginç bulacağınızı sanıyoruz.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ

KASIM 1980

YIL : 17

SAYI : 11

40 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No.17, Kat: 4; Cağaloğlu-İstanbul • TELEFON: 26 34 11

• YAZIŞMA : P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA : Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek şartıyla iktibas edilebilir • YILLIK ABONE : 480.— TL.; Öğrencilere : 240.— TL. • İLÂN FİYATLARI : Arka kapak 7.000.— TL., Kapak içleri 5.000.— TL.

Tam sayfa 4.000.— TL., Yarım sayfa 2.000.— TL., Renk Farkı 2.000.— TL. • BASKI : Met/Er Matbaası, Çemberlitaş-İstanbul; Telefon : 28 28 90 • TARİHİ : 7 Kasım 1980

**ŞİMDİ İYİ DİNLE! İSTANBUL BANKASI
TASARRUF HESAPLARININ AYLIK FAİZLERİNİ
İKİ MİSLİ ÖDÜYOR. ÜSTELİK, ANA PARAYI DA
ARTIRARAK. ANLADIN MI?**

!?...

ANA PARA	AYLIK NET GELİRİZ	ARTAN ANA PARA	AYLIK GELİR VE ANAPARA TOPLAMI
25.000.—	1.075.—	50.000.—	101.600.—
50.000.—	2.140.—	100.000.—	202.720.—
100.000.—	4.275.—	200.000.—	405.200.—
200.000.—	8.540.—	400.000.—	809.920.—
300.000.—	12.810.—	600.000.—	1.214.880.—
400.000.—	17.075.—	800.000.—	1.619.600.—
500.000.—	21.340.—	1.000.000.—	2.024.320.—

TASARRUF HESABINIZ
ESKİ YA DA YENİ OLMUŞ FARKETMEZ.
İSTANBUL BANKASI'NDA
HER ZAMAN KAZANIRSINIZ.
İstanbul Bankası
tasarruflarınıza değer katmak için
süreklî sistemler geliştirir.
İşte,
faizsiz, tasarrufa teşvik kredisi.

Diyelim,
50.000 liranız var.
İstanbul Bankası, size hemen
50.000 daha veriyor.
Yanrı hesabınıza ve ilk günden itibaren
100.000 liranın faizini almaya başlayın.
Boylece,
Hem aylık faizlerinizi iki misli, hem vadesi
sonunda ana paranızı iki misli alacaksınız.

Gelin İstanbul Bankasına.
İstanbul Bankası atılımlar.
İstanbul Bankası sistemler bankasıdır.

*Sayılır
Sektörümüz*

**İSTANBUL
BANKASI**

OYY... ATATÜRK OYY

BİR 10 Kasım daha geldi. 42 Yıl geriden Atatürk'ü duyar gibi olurum :

«Ben size demedim mi, asayiş ve huzurun sağlanması amacı toplum hayatında en büyük önceliğe sahip olmalıdır; ordunun, güvenlik kuvvetlerinin ve adalet cihazının bütün ihtiyaçları öncelikle karşılanmalıdır; Devlet harcamalarında en büyük öncelik bu alanlara verilmelidir, diye? Bunu böyle yapmazsanız, bu işlerin yapılmasını halka, bir kısım derneklere, devlet dışında herhangi bir kişi, ya da kuruluşa bırakırsanız, devlet kalmaz, anarşi olur, dememiş miydim?

«Ben öldükten sonra siz bunun tersini yaptınız : Son 30 - 40 yıldır, ordunun ihtiyaçlarını karşılamayı büyük ölçüde dış yardımlara bıraktınız; içişleri teşkilatını âdeta unuttunuz; adalet cihazının ihtiyaçlarını en alt düzeylere ittiniz. Sanki benim gösterdiğim yoldan ekonomi kalkınamazmış gibi, bir sahte kalkınma edebiyatı içinde, bu temel görevleri ihmal ettiniz!

«Bu boşluk yer yer bazı dernekler, bazı yeraltı örgütleri ve bazen de doğrudan halk tarafından dolduruldu.

«Ben size demedim mi, benim Anayasa'm bize uygundur, diye? Kuşkusuz zaman içinde değişiklikler gerekli olurdu. Ben de gerektiğince 1924 Anayasa'sını değiştirmiştım. Ama siz, değişiklikleri üst üste bina etmek yerine, benim Anayasa'mı bir köşeye itip, sanki toplum hayatına uygulanmıyacakmış gibi, bilimsel bir kitap yazar gibi, Anayasa yaptınız. Benim ya-

Prof. Dr.

MUSTAFA A. AYSAN

şadığım yıllarda Dünya'nın en modern Anayasası olarak tanınan Weimar Anayasası'nı bilmiyordum mu sandınız? Ama ben o modern Anayasa'nın Almanya'yı nereye götürdüğünü gördüm ve bizim Anayasa'mızı bize göre yaptım. Çok partili demokrasiyi, düşünmedim mi sanıyorsunuz? Bu konuda yaptığım iki denemede ne sıkıntılar çektiğimi ne çabuk unuttunuz! Elbette onun da zamanı gelecekti. Nitekim geldi de. Nispi temsili düşünmedim mi, sanıyorsunuz? Ama onun da zamanı gelecekti. Nitekim geldi de. İki meclisli parlamentoyu düşünmedim mi sanıyorsunuz? Ama onun da zamanı gelebilirdi. Siz geldi sandınız.

«Ancak bütün bunlar temelde benim Anayasa'mı koruyarak, onda iyi düşünülmiş değişiklikler yapıp geliştirilecekti. Yeni devletimizi yönettiğim 20 yıl boyunca benim davranışlarımı ne çabuk unuttunuz? Öyle yap-saydınız, şimdi içinde yaşadığımız birçok Anayasa sorunlarımız belki olmayacaktı.

«Ben size demedim mi, devlet bütçemizi denk tutun, diye? Açık bütçe ile kalkınma olmaz, diye? Yatırım yapıp kalkınacaksanız, devlet bütçesi fazla vermelidir, tekel gelir fazlaları bu bütçe fazlalarına eklenmelidir, bir de buna iç ve dış borçlanmadan gelecek paraları da ekleyip ancak bu kadar yatırım yapın, diye?

«Siz ne yaptınız? Sizi terkettiğimin ertesi yılında, bütçe açıkları ver-

meye, zamanla bu açıkları arttırmaya ve son yıllarda da devlet bütçesini kavramı, ilkeleri ve uygulamaları ile tamamen rafa kaldırmaya çalıştınız. 1979 Mali Yılı'nda % 40'ı ek ödeneklerle sağlanmış devlet bütçesi olur mu? Bunu ben İstiklâl Savaşı içinde bile yaptırmadım. Neden şimdi hepimiz yakınıyorsunuz enflasyon oluyor, diye? Siz bunları yaptıktan sonra enflasyon olmazsa, şaşmalı.

«Ben size demedim mi, Merkez Bankası'nı siyasilerin etkisinden uzak tutun, diye? Bunun için banka hisselerini halka satın, diye? Siz ne yaptınız? Halktaki hisseleri Hazine'ye toplattınız ve Merkez Bankası yönetimini siyasilerin oyuncağı haline getirdiniz. Daha neden şaşıyorsunuz, enflasyon oluyor, diye?

«Cumhuriyet kurulduğunda Merkez Bankamız yoktu. Danıştığımız yabancılar, 'aman kurmayın Merkez Bankası' dediler. Ben istedim ve kurdum, ama siyasilerin elinde oyuncak olsun, diye değil!

«Osmanlı'dan 158 Milyon Osmanlı Bankası Banknotu devraldık. 1938'de size 194 milyon banknot devrettik. Enflasyon hızı da sifıra yakındı. 15 yılda ortalama % 4-6 arasında bir hızla kalkındık.

«Siz ne yaptınız?

«Cumhuriyetin 55 yılda bastığı paranın 1,5 katını son iki yılda basıverdiniz. Neden şikâyet edersiniz, enflasyon var diye; dövizler çok pahalaniyor, diye?

«1929'daki buhran yüzünden mal, hizmet ve döviz fiyatları hızla yükseldi. Bu geçici sıkıntıyı gidermek için 1930'da Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu'nu çıkardık. Kanun üç yıl süreli idi. Bu kanunun süresini, aranzdan ayrılanı kadar bir kez uzatmak gerekti.

«Ama, siz ne yaptınız?

«Bu geçici kanunu ortadan kaldırmak için çalışacağınıza Dünya'nın en karışık döviz mevzuatını yaratıp uygulamaya koydunuz. Bu geçici (!)

kanunu ne zaman kaldıracaksınız? Bu anlamsız mevzuat ne zaman kalkacak? İcinize kendi yarattığınız düzeni tam anlamı ile anlatan var mı? 1930'a kadar biz serbest piyasada fiyati dalgalanan tam konvertibl bir Türk Lirası ile geldik. 1938'de Sterlin değeri 1923'dekinin aynı idi. Siz şimdi 1 yıl boyunca TL. değerini tutamıyorsunuz. Nedir bu haliniz?

«Dış ödemelerde denge şarttır, demedim mi? Bu dengenin temelinde dış ticaret dengesi yatar, demedim mi? Bunun için bir ülkeden ithalat yapabilmeyi, o ülkeye aynı tutarda ihracat yapma şartına bağlayın demedim mi?

«Siz ne yaptınız? Dış krediyi, yardımı bulunca bu çok basit kuralı unuttunuz. Son yıllarda hemen Dünya'nın bütün ülkelerine sattığınızdan fazla satın alıyorsunuz. Nedir niyetiniz? Ülkeyi ikinci bir 'Dünyu Umumiye' belasına mı götürmek istiyorsunuz? O beladan kurtulmak için 1954'e kadar Osmanlı borcu ödediğimizi ne çabuk unuttunuz? Türk Lirası'nın dışarda sağlam ve değerli olmasını istiyorsanız, içerde enflasyonu durdurup dış ticaret dengenizi sağlayın. Bu yüce millet benim yönetimimde bunu yapmıştır. Yine yapar. Ama ona bu yol gösterilmelidir.

«Ben size demedim mi, laikliğin dinsizlikle ilgisi yoktur, diye? Dini siyasete, devlet idaresine karıştırmayın, diye? Bunları yapan, halkı böylece aldatan yobazlara siyaset ve devlet hayatında imkân tanımayın diye?

«Siz ne yaptınız? Yürürlükteki kanunlara rağmen, dini siyaset ve devlet hayatının içine aldınız. Körpe birçok çocuk dimağını yeniden Kur'an kurslarının baskısına bıraktınız. Benim getirdiğim, herşeyi yıkmak isteyen ve bunu açık açık söyleyip yazan bir de siyasi parti kurdunuz. Ve bu partiyi de siyasi hayatın en etkili faktörü haline getirdiniz. Yazıktır 50 yıllık emeklere. Kendi kurduğum parti- nin, gerekçe ne olursa olsun, dini si-

yaset ve devlet hayatına sokmak, bizi Batı'dan uzaklaştırmak ve İslâm esaslı devlet kurmak isteyen bir partiyi baştaçı etmesini anlamama imkân yoktur. Ama ben milletime çok güvenirim. Çok yakında hem bu dini esaslı parti, hem de onunla işbirliği yapan kendi partim milletten lâyük olduğu dersi alacaktır.

«Ezanın Türkçe okunmasını kolay sağladığımızı sandınız. Size demedim mi, her müslüman kişi kendi dilinde din öğrenebilmeli, diye? Ezanı tekrar Arapça okutmanın âlemi var mı idi? Onu Türkçeleştirmek kolay olmadı, ama bunu tekrar yapabilecek güçlü bir lider ülkemize acaba ne zaman gelir?

«Neden şaşıyorsunuz, laiklikten uzaklaşıyoruz, diye? Eser sizindir.

«Ben size demedim mi, imtiyazsız, sınıfsız, kavgasız bir toplum olmalıyız, diye? Patronla işçiyi, özel kesim işletmesi ile devlet işletmesini, öğretmeni öğrenciyi, şu parti ile bu parti üyesini, şu dernekle bu dernel üyesini, zenginle fakiri, köylü ile şehirliyi içine alan sınırsız ve acımasız rekabetin sizi buralara getireceğini nasıl göremediniz? Halinize durup bir bakın. Devlet bile kendi kendisi ile rekabet etmekte, şu devlet bankası bu devlet bankası ile, belediyeler merkezi hükümetle, kardeş kardeşle baba oğul ile... Bunları önlemek için güçlü bir devletin denetim yapması ve adil kurallar koymasına gereğini daha ne zaman göreceksiniz?

«Ben size demedim mi, kalkınmak istiyorsanız, tasarruf yapmalısınız, yerli malı kullanmalısınız, diye? Siz bunları fantezi kabul ederek unuttuğunuz. Nedir bu haliniz? En üst kademe devlet yöneticilerinin elinde bile yabancı sigaraları var. Anlamsız enflasyonla tasarrufu eksiye getirdiniz. Nerede Yerli Malı Kullanma ve Tasarruf Haftaları? Bunlar size çok çağdaş geldi, değil mi? Şimdi çıkın bakalım işin içinden.

«Ben size demedim mi, üretimi et-

kileyen, halka işkence haline gelmiş vergileri kaldırın, diye? 15 yıl boyunca bunun en iyi örneklerini verdim, yine anlamadınız. Hakkınız var mı, bütün milleti vergi kaçakçısı haline getirmeğe? Hanginiz kazancınızın % 65'ini vergi olarak ödemeye razı olursunuz? Yıllardır oyalanıyorsunuz, Gelir Vergisi dilimlerini enflasyona göre ayarlamaya, asgari ücreti vergi-dışı bırakmaya... Böyle giderseniz Hazine'nin enflasyondan başka kaynağı kalmayacak. Kendinizi enflasyona esir etmişsiniz. Silkinin biraz!..»

Ve 12 Eylül'de ordumuz, bize bunları hatırlatıverdi. Gerçekte birkaç ay önce yazdığım yukarıdaki yazıyı aynen yayınlamanın, okurlarımıza bu konuda içten duygularımızı açıklamaya acısından yararlı olacağını düşündüm. Atatürk devrimlerini «üst-yapı devrimleri» diye tanımlayıp küçümseyenler şimdi O'nun 42 yıl geriden haykırışlarını duymalıdır.

Kuşkusuz Atatürk yukarıdakileri daha nazik, daha yumuşak, daha başkalarına mal ederek söyledi. Ama davranışları ile 12 Eylül öncesi yapılan ve söylenenlerin Atatürk'e yüzde yüz ters düştüğünü, delilleri ile kanıtlamak çok kolaydır. 6 ay içinde ikinci baskısı yapılan «Atatürk'ün Ekonomi Politikası» kitabı içinde yukarıda yazdıklarımın kanıtları vardır.

Silkindik Atam, Tanrı bize o günleri bir daha göstermesin. Yoksa 12 Eylül öncesi kargaşası içinde sana bağlı olan sessiz çoğunluğumuz aynen 1920'lerde olduğu gibi «Dağ Başını Duman Almış», «Ankara'nın Taşına Bak» şarkılarını söyler olmuştuk; sessiz ve içimiz kan ağlayarak...

Sana şükranla dua ediyoruz.

◆ *Kılıç ve sapan : Bu iki fatih-ten birincisi, ikincisine daima mağlûp oldu.*

Kemal Atatürk

«Bilirsiniz ki ekonomisi zayıf bir millet fakirlik ve yoksulluktan kurtulamaz, toplumsal ve siyasi felâketlerden yakasını kurtaramaz. Memleketin idaresinde edinilen muvaffakiyet de ekonomide edinilen bilgilerin derecesi ile orantılı olur. Hiç bir medeni devlet yoktur ki ordu ve donanmasından evvel ekonomisini düşünmüş olmasın. Memleket ve bağımsızlık müdafaası için varlığı gerekli olan bütün kuvvetler ve vasıtalar ekonomik hayatın genişleme ve gelişmesiyle olabilir.»

K. Atatürk

YORUMLAR

**Komutan
ve
Önder
ATATÜRK
Ekonomi
Anlayışı
ve
Kemalist
İdeoloji**

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Mustafa A. AYSAN
- Prof. Dr. İsmet GİRİTLİ
- Doç. Dr. Kutlu MERİH
- Org. Refik TULGA

YÖNETEN :

- Prof. Dr. Yılmaz ALTUĞ

ALTUĞ — Efendim, bugünkü toplantımızın konusu, ölümünün 42 nci yıldönümü dolayısıyla Atatürk'ün bazı görüşlerini dile getirmek, «Atatürkçülük» ya da «Kemalizm» kavramları üzerinde çok yanlış olarak durmaktır. Büyük önderimiz, Türkiye'nin sosyal, askeri, bilimsel ve diplomatik hayatını çok büyük ölçüde etkilemiştir. İstedığımız, alanlarında derinleşmiş olan uzmanlarımızın bu etkiler hakkında açıklamalarda bulunmalarıdır.

Şimdi, emekli orgeneral Sayın Refik Tulga'dan rica ediyorum. Acaba kendileri bize, Mustafa Kemal'in bir asker olarak bildiğimiz ve bilmediğimiz yönlerini anlatabilirler mi?

asker mustafa kemal

TULGA — Teşekkür ederim Sayın Altuğ. Mustafa Kemal'in askerlik hayatı iki safhaya ayrılabilir.

Bunlardan bir tanesi, Mustafa Kemal'i Trablus harplerinde görüyoruz. Trablus Harbi, gayri nizami yapılmış olan bir harptir. Orada bir harp usulü söz konusu değildir. Gayri nizami harp, Mustafa Kemal'in yetiştirme sistemi ile uygun olmayan, bağdaşmayan harp şeklidir. Fakat kendisi bu harpte memleketine hizmet etmek ve İtalyanların yeni doğan emperyalizmini vurabilmek için mücadeleye karar vermiş; Mısır üzerinden Libya'ya gitmiştir. Orada teşkilâtlandığı Arap kabileleriyle İtalyanlara karşı savaşmış ve oldukça başarı göstermiştir. Ondan sonra kendisini Balkan Harbi'nin patlaması dolayısıyla Türkiye'de görüyoruz. Bir tümenin Kurmay Başkanlığını yapmaktaydı. Bu tümen Şarköy'den Trakya'ya ihraç edilmiştir. Fakat teşkilât noksanlığı dolayısıyla büyük bir başarı kazanılmamıştır. Bu da Mustafa Kemal'in askeri başarılarına parlak bir sayfa ilâve etmez.

Mustafa Kemal'in askerlik alanındaki başarılarının başlangıcını 1915 senesinde Çanakkale'de görmekteyiz. Önceleri Çanakkale'ye İngilizlerin denizden yaptıkları müteaddit (birçok) taarruzlar başarısız kaldı. Uygulanan politika gereğince İngiliz Hükümeti Çanakkale Boğazı'nı açmak ve Rusya ile birleşmek istiyordu. Bu nedenle Çanakkale'ye karadan ve denizden aynı zamanda taarruza karar verdi. Bunu daha önceden düşünen Osmanlı Başkomutanlığı, Çanakkale'de kâfi sayılmamakla beraber oldukça önemli tedbirler almıştı. Burada bir 5 inci Ordu teşkil etmiş, ordu kuvvetlerini boğazın tabii şekli dolayısıyla maalesef ikiye bölmüş, iki-üç tümenini Asya kıyılarının müdafası için bırakmış, geri kalan tümenlerini de Gelibolu'nun berzah bölgesine, yani kuzeye kaydırmak suretiyle yalnız bir tümenini güneyde bırakmıştır. Ordu Kumandanı Liman Von Sanders, İngilizlerin daha ziyade Saroz körfezine yöneleceklerini ve Sa-

roz körfezinin kuzeyinden yarımada-nın berzahına taarruz etmek suretiyle yarımada'yı Türkiye'den koparacaklarını zannediyordu. Halbuki İngilizler çok doğru olarak böyle yapmıyorlar ve bazı müstahkem mevkiileri en kısa yoldan düşürmek çarelerini aradılar ve iki kolordu ile Arıburnu ve Seddülbahir bölgesine çıktılar. Bu esnada Mustafa Kemal Eceabat'ın kuzeyinde Bigadi köyünde bulunuyordu. Tümenin birlikleri de Eceabat ve Kurucadere bölgesinde yayılmış vaziyette idi. İhtiyatta idi. İhtiyatta bulunan bir birlik komutanı, üst komutanın emri olmadıkça kuvvetini kullanmamak mecburiyetindedir. Çünkü ihtiyat kuvvet bir komutanın muharebeye müdahale edeceği tek kuvvettir. Bunu ancak komutan kendi emriyle kullanır.

25 Nisan 1915 sabahı saat 04:30 sıralarında Mustafa Kemal karargâhında top sesleriyle uyandı. Bu top sesleri Arıburnu bölgesinden geliyordu. Bu bölge de kendi bölgesi idi. Arıburnu ve Kaşatepe bölgesi Eceabat'a o zaman en kısa yoldu. Eğer burası düşman tarafından süratle ele geçirilecek olursa, Gelibolu Yarımadası'nın güneyi kuzeyinden koparılmış ve müstahkem mevki kuşatılmış oluyordu. Yarbay Mustafa Kemal elindeki kuvvetlerden bir alayı derhal alarma geçirdi. Alayın başına geçti ve bölgenin en kritik bölgesi olan Kocaçimen ve Conkbayırı platosunu elde etmek üzere hareket etti. Düşman büyük dretnotların 38 santimetrelik toplarının himayesinde bir kolordu ile Arıburnu bölgesine çıkmıştı. Bu kolordu General Birdwood komutasında idi. Ve Avustralya, Yeni Zelanda birliklerinden teşekkül ediyordu. Onun içindir ki, bu kolorduya Fransa Kolordusu deniliyordu. Bu bölgeyi savunan Türk kuvveti ise 9. Piyade Tümeni'ne mensup bir bölüktü. Yani çıkan kuvvet, müdafaa eden kuvvetin 62 misli idi. Ayrıca da düşman nispet kabul etmez derecede bü-

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Doç. Dr. Kutlu Merih (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Mustafa A. Aysan (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. İsmet Giritli (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Yılmaz Altuğ (İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi ve Atatürk Devrimleri Araştırma Enstitüsü Müdürü); görüşme sırasında görülmüyorlar. Emekli Orgeneral Refik Tulga, çekim sırasında bulunmadığından, fotoğrafta yer alamamıştır.

yük bir ateş üstünlüğüne sahipti. Avustralyalılar kıyıya doğru yaklaşırlarken, en önde bulunan astsubayın pusula istikâmetinde şaşırması dolayısıyla asıl çıkacakları yere değil, daha kuzeye doğru çıktılar. Bazıları bunun astsubayın pusula hatasından değil, akıntıların tesirinden meydana geldiğini iddia ederler. Her ne olursa olsun Avustralyalılar yanlış bir yere çıkmışlardı ve çıktıkları yerde karşılarında duvar gibi yükselen bir kara parçası buldular.

Karaya çıkan Avustralyalılar Mısır'da öğrendikleri bir Arapça kelimeyi bağırarak sahile çıktılar. «İmşi yallah» (Hadi yürü) diye bağırıyorlardı. Ve bizim zavallı küçücük birliğimizi bir hamlede dağıttılar. Bu birlikten kurtulabilen bazı küçük elemanlar Conkbayırı'na doğru çekiliyorlardı. Bu esnada Mustafa Kemal de alayının önünde Conkbayırı'na varmıştı. Kaçan askerleri görünce onları durdurdu. Bildiğiniz şekilde onlarla

konuştu. «Düşmandan kaçılmaz, kurşununuz yoksa, süngünüz de mi yok?» gibi bir takım konuşmalardan sonra onları yere yatırdı. Yere yatan askerleri gören Avustralyalılar bunların bir şey yapacaklarını zannederek onlar da yattılar. Bundan Mustafa Kemal büyük bir zaman tasarrufuna sahip oldu ve bu sırada alay da yetiştii ve mukabil bir taarruzla düşmanı geriye doğru püskürttü. Öğlenden sonra diğer iki alayı da düşman üzerine yöneltti. Ve bütün bir tümen yaptığı taarruzlar neticesi düşmanı kıydan 1200 metre derinliğindeki tepelere kadar sürdü. Düşman harbin nihayetine kadar bu 1200 metre derinlikteki yerde kaldı.

çanakkale ve sonrası

Mustafa Kemal bu suretle düşmandan evvel Kocaçimen ve Conkbayırı tepelerini tuttuğu için, boğazı

kurtarmıştı. Böylece yalnız Çanakka-
le Boğazı'nı kurtarmakla kalmamış.
İstanbul'u ve İstanbul Boğazı'nı da
kurtarmış oluyordu. Daha büyük bir
sonuç olarak da Fransızların ve İn-
gilizlerin Ruslar ile birleşmesine ma-
ni oluyordu. Bu, Çanakale Harbi'nin
evrensel neticesidir. Nitekim İngiliz-
ler ve Fransızlar, Rus hububatını ala-
mazlarken; Ruslar da, Fransız ve İn-
giliz endüstrilerinin ürünü olan bol
cephane ve silâhları alamadıkları için,
Almanların karşısında mağlup oldu-
lar. Bu mağlubiyet Rusya'da büyük
endişeleri mucip oldu ve 9 Mart 1917
de Çar Nikola istifaya mecbur edildi.
Kerensky Hükümeti kuruldu ve arka-
sından da malum olan Lenin'in ihti-
lali yer buldu. Görüldüğü gibi, Çan-
akkale'nin, Arıburnu'nda kazanılan
bu zaferin dünya çapında akisleri ol-
muştur. Büyük bir Çarlık İmparator-
luğu'nun yıkılması ve evrensel bir ide-
olojinin dünya üzerinde ilk defa bir
devlet kurmak suretiyle yerleşmesi,
bu arada sayılabilir.

Mustafa Kemal'in Anadolu'yu ve
İstanbul'u kurtarması bu birinci ba-
şarılı hamle ile kalmamaktadır. Bo-
ğazları kurtarması ikinci bir defa da-
ha vaki olmuştur ki, o da Anafarta-
lar Muharebesi adı ile meşhurdur. İn-
gilizler mevzi harbine dönüşen Çanak-
kale muharebelerine tekrardan hare-
ketlilik kazandırmak istediler. Baş-
komutan General Hamilton İngiliz
Hükümeti'ne müracaat ederek yeni
kuvvetler istedi. İngiliz Hükümeti 25
Nisan'daki stratejik hedefin elde edi-
lebilmesi için General Hamilton em-
rine 5 piyade tümeni, 3 tugay daha
verdi. General Hamilton bir tümen ve
iki tugayı ile Arıburnu'nun hemen ku-
zeyine, diğer iki tümeni ile de Sula
Körfezi'ne, yani Anafartalar'ın bu-
lunduğu kıyılara çıktı. O bölgede Türk
kuvvetleri son derece zayıftı. Alman
binbaşısı Vilmar'ın idaresi altında 4
zayıf taburdan ibaret bulunuyordu.
Ordu Kumandanı Liman Von San-
ders, Gelibolu kuzeyinde tutmakta is-

rar ettiği Türk tümenlerini derhal
aşağıya gönderdi. Fakat mesafe 50-
60 kilometreden fazla idi. Aylardan
Ağustosu ve gölgede artı 40 derece-
ye yükselen bir güneş sıcaklığı var-
dı. Askerler bu büyük mesafeyi gece
gündüz yürümek suretiyle aldılar ve
Anafartalar bölgesine yetiştiler. Düş-
manı deniz kıyısında banyo yaparken
buldular. Yani, düşman kuvvetleri;
bu boşluktan istifade ederek, enerjik
bir şekilde ileriye atılıp Küçük ve Bü-
yük Anafartalar'ı elde edip, Koçaçı-
men istikametinde ilerliyecek yerde;
Ege'nin altın kumlarında plaj sefası
yapmayı tercih ettiler. Kaybettikleri
bu altın zaman da, bütün Çanakale
Harbi'nin mukadderatını tayin etti.
İngilizler büyük bir başarısızlığa uğ-
radılar.

Mustafa Kemal o zaman 19. Tü-
men Komutanlığı'na devam ediyordu.
Arıburnu kuzeyine çıkan kuvvetler,
hemen hemen kendi tümeninin ku-
zey kanadını kuşatmak üzere idi. Li-
man Von Sanders kendisini Anafarta-
lar Grubu Komutanlığı'na tayin et-
ti. Süratle ve geceleyin bölgeye gitti.
Tümenler henüz yeni gelmişti ve yor-
gundular. Tabi bunları hemen taar-
ruza sevkedemezdi. Araziyi dahi gör-
memişti. Karargâhı güçlüğüle buldu.
Bir lamba ışığında haritayı tetkik et-
ti. Ertesi günü Ordu Komutanı'nın
emrettiği tarruzu yaptı ve düşmanı
kıyıya kadar sürdü. Denize dökeme-
di, çünkü düşman kuvvetli idi ve ge-
mi topçusu ile himaye ediliyordu. Fa-
kat kıyıya kadar sürdü. Bu taarruz
da durunca; İngiliz Hükümeti politik
hedefini, yani boğazları açıp Ruslar-
la birleşmekten ibaret olan politik he-
defini gerçekleştirilemeyeceğini anla-
yınca; Çanakale Boğazı'ndaki sefe-
rine son verdi. Kuvvetlerini toplaya-
rak Selanik'e taşıdı.

hümanist bir komutan

Biz Mustafa Kemal'i askeri alan-
da bu evrensel iki Çanakale zaferi
ile görmekteyiz. Bundan sonra Mus-

tafa Kemal Kafkasya'ya tayin edildi. Kafkasya'da 16. Kolordu Komutanlığı ve Ordu Komutan Vekilliği yaptı. Burada da Çanakkale'deki stratejik prensiplere olan bağlılığını ve strateji biliminin emrettiği hususları tatbik etmek suretiyle, Rusların Anadolu ortalarına doğru ilerlemesine mani oldu. Yalnız askeri bakımdan başarı kazanmadı, aynı zamanda humanist ruhu da orada tezahür etti. 1916-1917 kışına girerken, Ordu Ko-

Emekli Orgeneral Refik Tulga

mutan Vekilliği yaptığı sırada, ordu-sunu Başkomutan'ın ve 3. Ordu Komutanı'nın itirazlarına rağmen, ılımlı bölgelere çekti. 1916-1917 kışını bu bölgelerde geçirmek suretiyle ordusunun hayatını kurtardı. Karşısında bulunan Rus kuvvetleri, bu kadar hümanist ve duygulu komutanlara sahip olmadığı için, Bingöl ve Şerafetan Dağları üzerinde kalmaya devam ettiler. Ve o sene kış aylarında Rus askerleri günde ancak 200 gram ek-mek yemek; köpek, kedi ve merkep-lerin etlerini kaynatmak suretiyle; öl-meyecek kadar gıda aldılar. Bunun

sonucu olarak yalnız orada yüzbin ki-şi kaybettiler. Halbuki aynı anda, Mustafa Kemal'in komutasındaki 2. Ordu'nun eratı, günde 500 gram ek-mek, 100 gram kuru sebze ve 250 gram kadar et yiyordu. Tabii, bu miktar da askerinin alması gereken kaloriyi kar-şılamadı. Atların ve katırların kesilerek etlerinin yenilmesine de izin ve-rildi. Ve ordu, Ruslara nazaran çok daha az zayıflatı kişiy geçirdi; 1917 taarruzlarını karşılamak için kendi-sinde bir kudret buldu.

Bu da Mustafa Kemal'in strate-jik icapları hümanist duygularla ye-rine getirmesinin bir tezahürüdür. Bereket versin Rus ordusu, 100 bin kişi kaybetmiş olmanın yanı sıra, Mart ihtilaline uğradı; erler ve su-baylar orduyu terk ettiler. Tiflis'de, Kars'da ve Bakü'de dolaşmaya başla-dılar; ya da memleketlerine gittiler. Türk ordusu da kendisini toparlayıp Kafkaslara doğru ilerledi. Bu ilerle-yiş de yine Türk Başkomutanlığı'nın büyük hatası idi. Osmanlı İmparator-luğu bunun cezasını Filistin bozgunu ve Sevr Muahedesini ile ödedi.

AYSAN — Paşam, Mustafa Ke-mal'in bu Anafartalar'daki galibiyeti-nin Çorçil'in politik hayatını da et-kilediği söylenir. Doğru mudur bu?

TULGA — Doğrudur. Ama, poli-tik hayatını etkilemesi, bir yerde 18 Mart deniz bozgunundan ileri gelmek-tedir. Çünkü İngilizler evvelâ yanlış olarak yalnız deniz kuvvetleriyle bo-ğazi aşacaklarını zannettiler, Fransız ve İngiliz kuvvetlerinden müteşekkil büyük bir filo ile, iki İngiliz bir Fran-sız filosu ile 18 Mart'da boğaza taar-ruz ettiler. Orada muazzam bir boz-guna uğradılar. Birçok gemileri bat-tı ve geri çekilmek zorunda kaldılar. Bu henüz yıldızı parlayan genç Çor-çil'in politik hayatında bir darbe ol-du. O sırada Bahriye Nazırı idi. Bah-riye Nazırlığı'ndan ayrıldı. Zaten ken-disi eski bir asker olduğu için, yarbay rütbesi ile garp cephesine tabur ko-

mutanı olarak gönderildi. Politik hayati sonradan tekrar başladı. İşte bildiğiniz gibi özellikle İkinci Cihan Harbi'nde...

AYSAN — Otuz yıl sonra ancak dönebilmiş politik hayata.

TULGA — Evet. Fakat büyük bir başarı gösterdi İkinci Cihan Harbi'nde.

ALTUĞ — Efendim, Mustafa Kemal'in Trablus'taki gerilla savaşlarına katılmasıyla ilgili olarak bir anıdan bahsediyorlar. Harp Akademilerindeki hocası Trabzonlu Nuri bey, bir gün derste muhtelif savaş şekillerinden bahsederken gerilla savaşına değinmiş. «Gençler bu çok zor bir savaş şeklidir.» falan diye kapatmak üzereyken, Mustafa Kemal söz almış: «Aman hocam bundan biraz daha bahsedin. Memleketimizin muhtelif yerlerinde gerilla savaşı nasıl verilebilir?» diye çok etraflı bilgiler almış. Zannederim bu, Mustafa Kemal'in her türlü savaş şekline ve gerillaya karşı da bir ilgisi olduğunu gösterir.

TULGA — Evet, tabii. İstiklal Harbi'nin başlangıcında memlekette ordu namına hiç bir şey kalmadığı ve düşmanlar da memleketi istila ettikleri için, yapacak tek çare gerilla savaşları vermek idi. Nitekim kendisi nizami ordular savaşı alanında yetişmiş olmasına rağmen, zaman kazanmak ve düşmanın ilerleyişini frenlemek için ulusal güçleri, Kuvayı Milliye'yi derhal harekete geçirdi. Hatta Çerkez Ethem'in sınırlıklarına tahammül dahi varan bir sabırla gerilla harbini idame ettirdi. Fakat biliyorsunuz ki gerilla harbi ile bir sonuç elde etmeğe imkân yoktur. Nihayet oyalamak, zaman kazanmak, yıpratmak gibi şeyler yapılabilir. Bu suretle İstiklal Harbi ile tekrardan nizami orduya dönmüştür. Eğer müsaade buyurulursa, Mustafa Kemal'in Filistin'deki harbinden de bir nebze bahsedeyim. Çünkü çok enteresan-

dır. Ayrıca İstiklal Harbi fikrinin aşığı yukarı kendi beyninde olgunlaşmasına yol açan bir harekettir.

yıldırım orduları ve ulusal ant

Mustafa Kemal, 2. Ordu Komutanlığı'ndan sonra 7. Ordu Komutanı sıfatı ile Yıldırım Orduları Grubu emrine verildi. Yıldırım Orduları Grubu Almanların fikriydi. Gaye böyle bir ordular grubu kurmak, başına bir Alman generalini -Falkenhayn- getirmek ve Bağdat'ı kurtarmak idi. Almanların eski rüyası olan Bağdatı kurtarmak için böyle bir ordu kurmak istediler. Fakat İngilizlerin Filistin'deki baskıları daha kuvvetli olduğu için, Yıldırım Orduları'nı Bağdat'dan Filistin'e çevirmek zaruretini duydular. Yıldırım Ordular Grubu'nun başında gene Mareşal Falkenhayn vardı. Grup üç orduya teşekkül ediyordu. 4. Ordu'ya vaktiyle büyük Cemal Paşa komandı ediyordu. 8. Ordu Komutanı Cevat Çobanlı ve 7. Ordu Komutanı da Mustafa Kemal idi. 7. Ordu'nun iki kolordusu vardı. Tesadüfe bakın ki, bu iki kolordunun komutanları, İstiklal Harbi'nde Mustafa Kemal'in yakın çalışma arkadaşları olacaktı. Bunlardan bir tanesi 3. Kolordu Komutanı Albay İsmet (İnönü) diğeri ise Ali Fuat (Cebesoy)'dir. Filistin Harbi'nin sonuna kadar bu iki yakın arkadaşı ile beraber çarpıştı.

İngilizler evvelâ ortada bulunan 7. Ordu cephesine, yani Mustafa Kemal'in ordusuna taarruz ettiler; fakat geri atamadılar. Bunun üzerine kuvvetlerini batıya, kıyıya doğru kaydırdılar ve 8. Ordu cephesine saldırdılar. Bu taarruz süratle gelişti. 8. Ordu zaten yıpranmış idi. Aşağı yukarı imha edildi ve büyük bir yarım teşekkül etti. Bu yarmanın içerisine İngilizler 4-5 süvari tümeninden müteşekkül büyük bir kolorduyla saldırdı-

lar ve Mustafa Kemal'in ordu karar-gâhı olan Nablus'u ele geçirdiler. Bisan ile Nablus'un ele geçirilmesi, Mustafa Kemal'in 7. Ordu'sunun ikmal ve çekilme hatlarını kesti. Bunun üzerine Mustafa Kemal, kuzeye doğru çekilemeyeceğini anlayınca, Şeria nehrinin doğusuna atlamayı tercih etti. Şeria nehrini çok büyük zorluklarla geçti. Esir olmak tehlikesine dahi duçar olarak, büyük bir cesaret ve gözü peklikle Şeria'nın doğusuna geçti ve oradan Şam istikametinde çekilmeye başladı. Büyük bir stratejik çekilme yapıyordu. Gayesi orduyu kurtarmaktı. Arazi kaybının mühim olmadığını, ordu canlı ve diri kaldığı müddetçe arazinin tekrar elde edilebileceğini söylüyordu. Bu şekilde Şam'da da İngilizlerle biraz ufak mücadeleden sonra Halep şehrinin şimaline çekilmeye karar verdi. Gayesi Anadolu'nun kapılarını kapamaktı. Orada 2. Ordu da teşekkül ediyordu. O orduyla da birleşerek Anadolu'nun kapılarını kapattı. Yani Hatay, İskenderun, Halep'in kuzeyi, Batman ve Musul hatında kalarak düşmanın Anadolu'ya sızmasına mani oldu. İngilizler topladıkları kuvvetlerle Atatürk'ün 7. Ordusunun Halep kuzeyinde kurmuş olduğu savunma mevziline taarruz ettiler ve bu girişimden mağlup çıktılar. Bu, bizim Filistin'de ve Suriye'de kazandığımız son zafer ve İngilizlerin uğradıkları son mağlubiyettir.

Mustafa Kemal «Ulusal Ant» de-

- ◆ *Ancak kendilerinden sonraki-leri düşünebilenler, milletlerini yaşamak ve ilerlemek imkânlarına nail ederler.*
- ◆ *Ulusları kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir.*

Kemal Atatürk

diğimiz Misaki Milli'yi işte burada Türk süngüleriyle çizmiştir. Bu, Hatay'ın yanı sıra Kerkük ve Musulu da ihtiva ediyordu. Fakat biliyorsunuz, sonradan İngilizler, zannedirim 1925 senelerinde yapmış oldukları müzakereler ile burasını elimizden aldılar. Ancak bu yerler kendilerine de yaramadı. Ama Misaki Milli'ye orası dahildir. Ve binaenaleyh bizim gibi Atatürkçüler bunu unutmamak mecburiyetindeyiz.

geldikleri gibi giderler

Mustafa Kemal bu savunmayı tesis ettikten sonra İngilizler iyiden iyiyeye yaklaşmışlardı. Ve İzzet Paşa Hükümeti teşekkül etmişti. Ahmet İzzet Paşa İngilizlere karşı gayet yumuşak davranılmasını ve isteklerinin yerine getirilmesini ordu komutanlarından istiyordu. Bunun üzerine Mustafa Kemal; «Bir ordu komutanı olarak isteklerinizi yerine getirmeye karekterim elverişli değildir. Benim yerime başka bir ordu komutanı tayin edin ve ismini de bildirin.» diyerek Yıldırım Ordular Grubu Komutanlığı'ndan ayrılmak için müracaat etti. Ahmet İzzet Paşa ki, aynı zamanda hem Başbakan hem Genel Kurmay Başkanı ve hem de Millî Savunma Bakanlığı görevini ifa ediyordu, 7. Ordunun ve Yıldırım Ordular Grubu'nun lağvedildiğini ve binaenaleyh kendisinin de Millî Savunma Bakanlığı emrine alındığını Mustafa Kemal'e tebliğ etti. Bunun üzerine Mustafa Kemal, 10 Kasım 1918 günü Halep'in kuzeyinden odunla işleyen bir trenle İstanbul'a doğru hareket etti. Çok garip bir tesadüftür ki, Mustafa Kemal'in ordu ve ordular grubu komutanlığından ayrıldığı gün, onun 20 sene sonraki ölümünün yıldönümüne rastlar.

Mustafa Kemal İstanbul'a gelirken yoksul Anadolu topraklarından geçiyor, 4 harp senesinin yıpratığı

Anadolu topraklarının yoksul manzarasını içi acıyarak seyrediyor; bu arada İngilizlerin taleplerinin sona ermiyeceğini, memleketin parçalanacağını düşünüyor ve beyninde bunu kurtarmak için birtakım imajlar teşekkül ediyordu. Bunun için kuvvet lazımdı. O hükümete orduyu terhis etmemelerini tavsiye ediyordu. Fakat ne çareki Başbakan bunu dinlemedi ve orduyu terhis etti. Silahları ve müstahkem mevkiileri teslim etti. Memleket İngilizlerin fiili işgali altına girdi. 13 Kasım 1918'de İngilizler ve büyük bir müttefik kuvvetleri grubu, harben geçemedikleri Çanakkale Boğazı'ndan içeri girdiler. 12 Fransız, 22 İngiliz, 17 İtalyan ve 4 Yunan gemisi olmak üzere takriben 55 parça gemi ile İstanbul'a geldiler. Makedonya'dan ilerleyen İngiliz kara kuvvetleri de İstanbul'a ulaştı. Ben o zaman küçük bir ilkokul öğrencisi idim. Onların nasıl İstanbul'a girdiklerini gördüm. Girdiler ve İstanbul'u zaptettiler.

Mustafa Kemal Hardarpaşa'da trenden indi. Yanında Emir Subayı olduğu halde vapura bindi. İngiliz ve Fransız gemilerinin arasından geçerken Emir Subayı'nın kulağına «Geldikleri gibi giderler.» dedi. Gerçekten dediğini de yaptı. Mustafa Kemal'in son nizami harbi olan ve birkaç kademede tamamlanan İstiklal Savaşı, bunun ön hazırlıkları, ordunun yeniden teşkili ve teçhizi, nihayet Başkomutan olarak idare ettiği Sakarya ve yine Başkomutan olarak bu defa Mareşal rütbesiyle komuta ettiği Büyük Taarruz başarıları hepimizin malumudur. Bu bakımdan, her biri askeri dehasının eşsiz örnekleri olan bu savaşlar üzerinde durmaya çağım. Dediğini yaptı, demiştim. Nitekim aradan 4 sene geçtikten sonra İngiliz, Fransız, İtalyan ve Yunan gemileri İstanbul'u terketmek mecburiyetinde kaldılar. Ancak bunun için de Türkiye'de daha 4 sene kan, ter ve gözyaşı dökülmek zorunda kaldı.

ALTUĞ — Çok teşekkür ederim Sayın Orgeneralim. Şimdi Sayın Giritli, sizden şöyle bir bilgi rica edeceğim : Mevcut siyasal ideolojiler içerisinde «Kemalist İdeoloji» diye adlandırabileceğimiz bir ideoloji var mıdır? Varsa, bu ideolojinin nitelikleri nelerdir?

kemalist ideoloji

GİRİTLİ — Sayın Altuğ, kanaatimce Kemalist bir ideolojiden bahsedilebilir. Zaten son zamanlarda yayınladığım bir kitabım -ki daha evvel çıkmış bir kitabın genişletilmiş şeklidir- «Kemalist Devrim ve İdeolojisi» başlığını taşır. Birçok kimsede Kemalizm denilen bir şeyin mevcut olmadığını, Mustafa Kemal hareketinin bir basit Türk-Yunan savaşı olduğunu ve tarihe intikal ettiğini söylerler. Bunu söyleyen kimselerin ideolojik bir amacı vardır. Türkiye'de bir ideolojik boşluk yaratmak ve orada bir takım aşırı ideolojilerin egemen olmasını isterler. Bu bakımdan bir «Kemalist İdeoloji» vardır, kanaatındayım.

Bildiğimiz üzere bugünkü çağdaş siyaset bilminde ideolojileri iki ana gruba ayırmak gelenek olmuştur. Bir tarafta totaliter ve dogmatik ideolojiler yer alır. Bunlar arasında aşırı sağın dogmatik ve totaliter ideolojisi olan Nasyonel Sosyalizm ve Faşizm türleri; aynı şekilde aşırı solun dogmatik ve totaliter ideolojisi olan Marksizm - Leninizm zikredilebilir. Bunlar dışında bir de içinde demokratik sosyalizm de yer almak üzere siyasi partiler yelpazesinde ortanın solundan, merkeze ve giderek ortanın sağına kadar değişen demokratik ideolojiler vardır. Bunlar dogmatik değil; ampirik, pragmatik, akla ve bilimin verilerine dayalı ideolojilerdir. Neden Marksizm, Leninizm, Nasyonel Sosyalizm yahut Faşizm dogmatiktir? Çünkü değişmez bir ta-

kim naslara, dogmalara dayanır. Meselâ, sınıf mücadelesine dayanır. Veya üstün ırk nazariyesine dayanır. Devlete dayanır. Atatürk'ü veyahut Kemalist düşüncüyü belirliyen en iyi nitelik, akıl ve bilimdir. Mustafa Kemal; «Benim manevi mirasçılarım akıl ve billimi izleyen kimseler olacaktır.» diyor. Gene Mustafa Kemal; «Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.» diyor. Bunun anlamı şudur: Atatürk'e göre daima değişen bir takım bulgular, bir takım gerçek-

Prof. Dr. İsmet Giritli

ler vardır. Değişmeyen dogmalar, naslar yoktur. Bu bakımdan Kemalizm bir ampirik-pragmatik ideolojidir.

Diğer taraftan Kemalizm, esas itibarıyla, demokratik bir ideolojidir. Çünkü insan haklarına dayanır. Mustafa Kemal hareketlerinde Hâkimiyeti Milliye Gazetesi'nin ilk sayısında 1789 Fransız İnsan Hakları Beyanname-i yayımlanmıştır. Cumhuriyet'in ilk Anayasası olan 1924 Anayasası'ndaki 5. Bölüm, «Türklerin Hukuku Ammesi» başlığını taşıyan bölüm, 1789 Fransız İnsan Hakları Beyanname-i'nin âdeta bir tekrarıdır. Musta-

fa Kemal'in hareketi bir tek parti dönemi olarak gelişmekle beraber, Atatürk daima çok partill bir rejime geçmeyi amaçlamıştır. Ve onun zamanında denemeleri vardır. 1930'da Serbest Fırka'yı kurdururken, Fethi Okyar'a; «Ben demokratik bir devlet yaratmadan ölmek istemiyorum.» demiştir. Amacı budur. Nitekim bir takım yabancı otoriteler, Mustafa Kemal'in tek parti döneminin, çok partill dönem hazırlamaya yönelik bir dönem olduğunu söylerler. Esasen bir taraftan emperyalizmle savaş ve bağımsızlığı kurmak, ondan sonra modernleşme ve demokrasiye hazırlık olarak ifade ettiğimiz aşamalar, Kemalist model meydana getirir.

Ben şuna inanıyorum: Atatürk'ün 100. Doğum Yıldönümü'nü kutlamaya hazırlandığımız bu zamanda, bilhassa UNESCO'nun da verdiği kararların ışığı altında, dünyada bir Atatürk yılını idrak edeceğiz. Bu kutlamalarda, bilhassa akademik toplantılarda ve tebliğlerde, Kemalizm'in ideolojik yönünü ve muhtevasını vurgulamak mecburiyetindeyiz. Daha önce de değindiğim gibi, Kemalizm pragmatik, ampririk, demokratik bir ideolojidir. Bir modelleşme hareketidir. Bir milliyetçilik hareketidir, ama çağdaş bir milliyetçilik hareketi... İlhamını ve gücünü Fransız devriminden, aydınlık çağ düşünürlerinden, pozitifizimden alan bir ideolojidir. Bunun ekonomik yönü de vardır. Arkadaşlarımız Mustafa Aysan, sanırım bundan bahsedeceklerdir. Yani Mustafa Kemal'in ekonominin önemini idrak etmediği iddiası da, çok yanlış ve haksız bir iddiadır. Mustafa Kemal bir alt yapı devrimcisidir. Mustafa Kemal'in bir ekonomik içeriği olduğuna da, eminin yetkili arkadaşlarımız de-ğineceklerdir.

ALTUĞ — Teşekkür ederim Sayın Giritli. Sayın Aysan, sizden de Atatürkcülüğün ekonomik yönünü duymak istiyoruz. Bu konuda bizl aydınlatır mısınız?

atatürk ve ekonomi

AYSAN — Hay hay efendim. Atatürk'ün ekonomi politikası, benim de sonradan bulunca hayret ettiğim, bir sistem yaklaşımı içinde ülkeyi topyekün kalkındırmaya çalışırken, bunun maddi imkânlarını da hazırlama amacını güden, uygulamaya dönük bir kalkınma stratejisidir. Bu kalkınma stratejisinin, birdi diğerini izleyen çeşitli aşamalarda tamamlandığını görüyoruz. Önce bir kurmay subayın muhabere planı yapması gibi hazırlanmıştır. Sonra bir askeri taktikçi gibi organizasyona ve uygulamaya dönük tedbirler alınmıştır. Ondan sonra da uygulama sonuçları değerlendirilmiştir.

Yani Atatürk ekonomik kalkınmayı hem bir bilimsel hazırlık aşamasından, hem uygulamaya dönük bir organizasyon aşamasından, hem de uygulamanın değerlendirilmesi aşamasından geçirmiştir. Şimdi Atatürk döneminde, yani asıl ekonomik politikaların uygulanmasına başlanan 1923-1938 döneminde, Türkiye'nin ekonomi kalkınma planını yapmak için tabii birçok kişiler katkıda bulunmuşlar. Buna bakarak, bazı aydınlarımız, Atatürk'ü sanki ekonomiyi hiç düşünmemiş gibi anlattılar. Uzun seneler böyle düşündüler. Halbuki birçok kişi katkıda bulunmuş olsa da, Atatürk önde gelen problemlerden biri olarak hep ekonomiyi ele almış, 1923-1938 döneminde ekonominin temel kararlarını bizzat kendisi vermiş, bunları uygulatmış ve uygulamayı izlemiştir. Şimdi buna bir örnek vermek istiyorum.

1930'da, bir hazırlık döneminden sonra Merkez Bankası kurulacak. Aralarında, «Merkez Bankası'nın organizasyonunu dünyada en iyi kim bilir?» diye konuşmuşlar ve konu üzerinde enine boyuna düşünmüşler. Sonunda Merkez Bankası'nı en iyi yöneten kişi olarak Dr. Schacht'ı bulmuşlar ve

Türkiye'ye getirmişler. Dr. Schacht ile Atatürk de görüşmüş. Dr. Schacht çok meşgul olduğu için ülkemizde ancak iki üç gün kalmış ve 2,5 sayfalık bir rapor vermiş. Hükümete tavsiye olarak; «Merkez Bankası kurmayın.» diyor. «Ama ben çok kısa kaldığım için konuyu iyice inceleyemedim. Karl Müller benim yardımcımdır. Gelsin, bir de o çalışsın.» diye ilâve ediyor. Bunun üzerine Karl Müller Türkiye'ye geliyor ve üç ay kalıyor. Daha uzun bir rapor veriyor. O da «Merkez Bankası kurulmasın.» diyor. Atatürk bunların raporlarını okuduktan sonra -ki özel kütüphanesinde var, üstelik altını çize çize okumuş- «Cumhuriyet Merkez Bankası kurulacaktır.» diyor. Beyanatını veriyor. Mecliste açış konuşmasında; «Bu sene, 1930'da Merkez Bankası'nı kuracağız.» diyor. Bunun üzerine bankanın statüsü yapıyor ve tetkik ediyor. Bir önemli mesele olarak o zaman sofrada da konuşulmuş. Çeşitli kaynaklara baktığımız zaman Merkez Bankası'nın bağımsızlığının nasıl sağlandığını da görüyoruz. «Kurulacak.» diye temel kararı verdiği gibi, bankanın bağımsızlığını sağlamak konusunda da kararı Atatürk veriyor. «Hisse senetlerinin çoğunu halka satın» diyor. Hatta aynen 1924'de İş Bankası modelinde yapıldığı gibi, bazı devlet memurlarının maaşlarından onar lira kesilip, Merkez Bankası'nın sermayesi o şekilde oluşturuluyor. Devlet hâkim olursa, işe politika karışacak ve bağımsızlık sağlanamayacaktır. Bu tartışmalar içinde Mustafa Kemal'in görüşü öyledir. Yine kaynakları var. Onun için hâkimiyet halkta olsun, küçük küçük hisselerde olsun, istiyorum.

Bu, son zamanlarda yaşadığımız olaylara çok ışık tutucudur. Şimdi ayrıntısı ile bir kuruluş kurulmasına katılmış; meselâ İş Bankası'nın, Cumhuriyet Merkez Bankası'nın kurulmasına müdahale etmiş gerekli kararları vermiş bir insanın; ekonomi ile uğraşmadığını, ekonomiyi bir yana bi-

raktığını, üst yapı devrimcisi olduğunu söyleyebilmek; Atatürk'ün görüşlerine büyük ihanettir. Bilindiği gibi 1924'de T. İş Bankası'nı % 100 kendi sermayesi ile kuruyor. Hindistan'dan Kurtuluş Savaşı'nda harcamak üzere kendisine gönderilen paralarla. Bir milyon lira sermayeli İş Bankası'na 250 bin lira o paradan koyuyor ve bankayı kuruyor. Bir süre sonra kendisi İktisat Bakanı'nı da bu bankanın başına geçiriyor. Yani Celal Bayar'ı

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

bakanlıktan Banka Genel Müdürlüğü'ne gönderiyor. Çünkü konuyu Türkiye için çok önemli buluyor. Söz konusu paraların bir kısmı mevduat olarak Osmanlı Bankası'nda duruyormuş. Bir gün Osmanlı Bankası paranın kullanılmasını tahdit ediyor. Birisini gönderiyor, oradan para çekirmek için, ama parayı vermiyorlar. «Öyle ise kendi bankamızı kurarız.» diyor ve İş Bankası bu şekilde kuruluyor. İş Bankası'nın kuruluşundan sonra çok süratli bir gelişme oluyor ve kısa sürede 4 şube açılıyor. Ondan sonra birgün Celal Bayar; «Böyle şey

olur mu? Kocaman banka bir adamın hâkimiyetinde.» diyor. Pek ayrıntılı değil, burada kaynaklar. Ama sonradan banka hisselerinden % 60'a varan oranda bir kısmını, halka dağıtıyor. Tabii Atatürk öldükten sonra bu hisseler belirli ellerde toplanıyor. Halbuki Atatürk bu konuda yine tamamen halka dönük bir davranış içindedir. Yani bir işletmenin yönetilişinde de yargısı tek adam yönetimi değildir.

halka dönük bir planlama ve uygulama

Biz şimdi modern çağda endüstriyel demokrasiyi okuyoruz. Büyük ortaklara karşı, işçi yönetime katılacak, yönetici yönetime katılacak, küçük ortak yönetime katılacak... Bunları inceliyoruz. Oysa Atatürk bunları yalnız düşünmekle kalmıyor; düşünüyor, model kuruyor, uygulamasını yapıyor, uygulama sonuçlarını da izliyor. 1938'e kadar hissesini satmış kimse yok İş Bankası'nda. O öldükten sonra memurlardaki küçük hisseleri topluyorlar. Ancak 1950-1955'lerde hisseler Emekli Sandığı'nda temerküz ediyor. Devlet hisselerinin bir miktarını alıyor. % 35 oranındaki Atatürk hisselerinin ne olduğunu da biliyorsunuz. Bir kısım hisseler vasiyet suretiyle belli kurumlara intikal ediyor. Onun dışındaki dağılmış olan hisselerin, % 65'in toplanması Atatürk'ün ölümünden sonradır. Yine de hisselerden bir bölümü 5888 kişinin elindedir. Demek ki endüstriyel demokrasiyi bunun için düşünüyor...

Sonradan bakıyoruz, Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin kuruluşunda da aynı şekilde müdahaleleri var. Bir kısmının temelini atıyor, biliyorsunuz. Bir kısmına özel misyonlar veriyor. 1926'da kurulan Sanayi ve Maadin Bankası'nın kanununda bir madde var. Elimde kesin delil yok, fakat İş Bankası ve Merkez Bankası uygula-

malarına bakarak tahmin ediyorum ki, bu madde kanuna Atatürk'ün müdahalesi ile girmiştir. Madde, kuruluşun bir yıl içinde mahdud mesuliyetli şirketler haline getirilip hisselerinin halka satılması ile ilgilidir. Hem 1926'daki kanunda, hem de 1933'deki Sümerbank Kanunu'nda madde var. Bu kadar sene hiç uygulanmamıştır. Ben eminim ki Atatürk yaşasa idi, bu madde çoktan uygulanırdı. Çünkü izleyecekti onu. Bir yıl süre vermiş. O iki kuruluş ne mahdud mesuliyetli şirketler haline getirilmiş, ne de hisseleri halka satılmış...

Şimdi böyle baktığımız zaman henüz dünyada planlı kalkınma fikri hiç yok iken, Atatürk'te planlı kalkınma fikrini görüyoruz. Gerçi karma ekonomi fikirleri, ideolojileri var; bunları herkes konuşuyor, tartışıyor. Fakat o sırada geri kalmış mazlum milletlerin ekonomik yönden planlı kalkınması, diye hiçbir şey yok iken, Atatürk 1922'deki meclisi açış konuşmasında, hükümete uzun süreli bir program yapma görevini veriyor ve bunu izliyor. Biliyorsunuz 1933'de de ilk Sanayi Planı'nı yapıyor. İlk Sanayi Planı'nın, dünyadaki hiç bir planda görülmeyen çok önemli bir özelliği var. 10 tane büyük fabrika planlamışlar. Zaten plan bu projelerden oluşmaktadır. Fabrikaların hepsi 1937'de bitmiş ve çalışmaya başlamıştır. Bu, dünyada % 100 ve uygulanan, demokratik usullerle uygulanan ilk plandır. Bizim sanayi planımızdan eski bir tek kalkınma planı vardır. O da 1928'de Ruslar'ın uyguladığı plandır. Onun da hangi şartlarda, nasıl yapıldığını biliyoruz. Adam öldürmek pahasına yürütülmüş bir uygulamadır. 1933'deki bizim planımız ise, tamamen demokratik usullerle, tartışarak, konuşarak, anlaşarak, ilgililere raporlar yazılarak hazırlanmıştır. Sanayi Planı yapılmadan yazılmış üç tane kalkınma raporu var. Atatürk bunları tetkik etmiş. Planı bizim Türk uzmanlar, yabancı

uzmanların katılımıyla yapmışlar. Biliyorsunuz, bu plan ve Atatürk'ün başlattığı planlı kalkınma çabası çok küçümsenmiştir. Benim en çok üzüldüğüm şeylerden biri budur. Dünyada böyle adeta yaratır gibi bir şey ortaya koyuyoruz, ondan sonra da onu kendimiz küçümsüyoruz. Neden küçümsüyoruz diyoruz? Çünkü 1963 de yaptığımıza Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı diyoruz. Halbuki birincisi 1933'de yapılmıştır. Bizim sonraki planlıların iddialarına göre; o tam bir plan değilmiş, projelerin bir araya getirilmesinden oluşuyormuş, aslında planda milli gelir rakamları olacakmış, o zaman yokmuş falan... İstatistik yokki, nereden koysun planın içine...

ALTUĞ — İkincisi de hazırlandı, ama uygulanmaya konmadı.

AYSAN — Evet, ikincisi de hazır, ama uygulanmıyor. Ancak birincisi % 100 uygulanmış bir plandır. Bu planların başlangıcına Atatürk'ün yazdığı önsözler vardır. Bu önsözlerde planlı kalkınmanın bütün hedefleri yazılmıştır. Tam istihdam amacı, yatırımın hızlandırılması, tasarruf (vb.) gibi... Hanı bizim planlamacılar; «toplum kalkınması», «tarımın kalkınması», diyorlar; Atatürk ise «köylünün kalkınması» diye yazıyor. Tam istihdamı «herkese iş sağlanması» diye yazıyor. Endüstriyel demokrasi alanında hepimizin kardeş olduğunu, ülkemizde bir işçi sorununun bulunmadığını belirtiyor ve «işveren de işçi de birlikte çalışır.» diyor. Tasarrufların geliştirilmesinde, attığı belirli adımlar var. En değerli adamları görevlendiriyor, tasarrufları teşvik etmek üzere İktisat ve Tasarruf Cemiyet'i kuruyor. Oraya gidiyor, tartışmalara katılıyor. «Ne kadar fakir olursa olsun, eğer bu millete tasarruf ettirmezseniz, tasarrufu teşvik etmezseniz, kalkınma olmaz.» diyor. Bunlar hep, 1950'lerden sonra gelişen ülkeler için geliştirilmiş ekonomik fi-

kirlerdir. Bilindiği gibi, devletin elli-yle ekonominin bir buhrandan kurtarılmasını ilk söyleyen iktisatçı Keynes'dir. Ama Atatürk'ümüz, çok daha önce, Keynes'inkine benzeyen sözleri, hatta nutuk diye söylemiştir.

ALTUĞ — Bu bir önselyle mi dayanıyor, yoksa okuduğu şeylere mi dayanıyor?

önce etüt, sonra karar ve uygulama

AYSAN — Etüde dayanıyor, efendim. Şimdi ben yeniden buraya kaydolsun diye söylüyeyim. Profesör Sayın Afet İnan'ın elinde Atatürk'ün bazı el yazmaları varmış. Sofya'da Ateşemiliter iken hastalanmış ve bir hastaneye gitmiş. Orada geniş ölçüde ekonomi ve sosyal politika kitapları okuduğu söylenir. Ben temenni ediyorum ki, Atatürk ne yazdı, ne yaptı ise ortaya konsun. O zaman çok iyi anlayacağız. Meselâ, ekonomikle ilgili rapor tetkiki çok ileridir. Bunu özel kütüphanesinden biliyorum. Kütüphanesindeki kitapların kataloğu var. Kataloğun içinde o zamanın büyük iktisatçılarının raporları yer alıyor. Meselâ, bizim Özel İdareler'in bütçeleri var. Atatürk altını çizerek incelemiş bu bütçeleri. Yani bu yalnız deha işi değil; çalışıyor ve etüd ediyor. Özellikle ekonomi konusunda özel bir çaba harcayarak çalışıyor. Bu arada bir çok yabancı ekonomistin yazılarını okuduğunu biliyoruz.

ALTUĞ — Çankaya'daki kütüphanesinin en geniş kısmı ekonomik kitaplara ayrılmış.

AYSAN — Kataloğu yayınlamışlar, ekonomik eserlerin altını çizerek ve yanlarına notlar koyarak satır satır okumuş. Ayrıca Atatürk'ün öyle bir enteresan detay kapsama kapasiteli varki, ben hayret ediyorum. Birçok büyük adamda olmayan çok yön-

lü bir kapasite. Okuyor, hazmediyor, hemen harekete geçiyor, aksiyon haline getiriyor.

ALTUĞ — Fikirler yürüttüyor, sonra aksiyona koyuyor.

AYSAN — Sadece temennide bulunmuyor, derhal uygulamaya geçiyor. Tabii Atatürk'ün büyük prestijli var. Şöyle parmağını dokundurunca iş alevleniyor, bir aydınlık kazanıyor. Bundan da memleketeye yarar sağlıyor. Ayrıca ortaya koyduğu bir eserin bir an önce milletin emrine geçmesini istiyor. Yani şimdi bizim hayranlıkla tetkik ettiğimiz «sistem yaklaşımı» dediğimiz şeyi yapıyor. Bir yandan çiftlikleri geliştirirken, öte yandan Merkez Bankası'nı unutmuyor. Merkez Bankası'nı geliştirirken, Hazine'yi bir yana koymuyor. Meselâ O'nun Hazine'nin itibarı konusunda sözleri var. İnsan hayranlıkla izliyor. «Devletin Hazine'si güçlü olmazsa, Cumhuriyet işe yaramaz.» diyor. Bakınız, işte ileri görüşlülüğü burada. Cumhuriyet'in kuvvetinin Hazine'nin mali kudreti ile ölçülebileceğini belirtiyor. Hazine'nin dışarda ve içerde taahhütlerini harfiyen yerine getireceğini ve Merkez Bankası'nın para basmayacağını ifade ediyor. Enflasyonuz, % 4 ile % 6 oranında reel milli gelir artışı da sağlıyor. Çok enteresandır. Şimdi bizimkiler kaç senedir vergiyi konuşuyorlar. Atatürk'ün bir Aşar'ı kaldırması vardır. Aynı yaklaşımla bizim Gelir Vergisi bugünden yarına düzeltilebilir.

ALTUĞ — Hükümet bunu vaat etti.

AYSAN — Evet, inşallah yaparlar. Atatürk 1925 yılında çiftçiye işkencedir diye Aşar'ı kaldırdı. Bakıyor, tetkik ediyor. O zaman 200 milyon liralık bütçenin gelirinin % 25'i Aşar'dan sağlanıyor. Buna rağmen karar veriyor ve bir çırpıda Aşar'ı kaldırıyor. Bütçe o yıl 31 milyon açık veriyor. % 25 kadar. Zaten kendi dö-

neminin en büyük açığı da budur. 1923'den 1938'e kadar bundan yüksek açık yok. Bilyorsunuz, ekonomi buhran içinden geçiyor. Ertesi yıl yine açış konuşmalarında söylüyor. Kaldırılan Aşar'ın yerine neler yapılacağını açıklıyor. Ertesi yıl 8 milyon fazladır bütçe. Bizim Gelir Vergisi'ni ise 1963'den beri kimse ayarlamadı. Şimdi de korkuyorlar. Yani, gelir gidecek diye. Halbuki işte yarısından fazlası hizmeti dengeliyor. Eğer işkence haline geldiyse, bunu kaldırırınız; sonra çaresine bakarsınız. İşte Atatürk'ün ekonomiyi yaklaşımı da böyledir. Birşey çok antisosyal oldu mu, dayanamıyor. Onu derhal cesaretle kaldırıyor, yerine daha sosyal bir gelir tedbirini koyuyor.

ALTUĞ — Teşekkür ederim Sayın Aysan. Sayın Kutlu Merih, acaba sizln Atatürk ideolojisi konusunda diyecekleriniz var mı?

ideoloji mi, yoksa epistemoloji mi?

MERİH — Teşekkürler Sayın Altuğ. Evet gerçekten Atatürk ideolojisi konusunda diyeceklerim var. Bilyorsunuz, geçen sene Atatürk'ün 100. Yıldönümü dolayısıyla fakültele-rimize talimatlar geldi. Biz de ona göre hazırlandık. Sayın Aysan hocamın da teşviki ile Atatürk'e ait doküman topladık. Şu anda bende ve Devlet İşletmeciliği Enstitüsü'nde oluşturduğumuz 300'e yakın Atatürk ile ilgili kitap var. Atatürk hakkında yazılmış kitap çok. Ama iyi yazılmış kitapların sayısı 100'ü geçmiyor. Ve ben onları satır satır okudum. Özellikle ideoloji doğrultusunda. Çünkü Sayın Giritli hocamın da belirttiği gibi, Atatürk'ün bir ideolojisi olmadığı konusunda tezler var. Tabiidir ki, tezlere karşı tezlerle çıkmak lazım. Çalışmalarının bu aşamasında ortaya şu çıktı :

İdeoloji sözcüğünün kullanılmasında kanımca bir hata var. Yine kanımca, Atatürkçü bir ideoloji şu anda Türkiye'de mevcut değil. Çünkü sözcüklerin tuzağına düşmeyip gerçekten somut süreçleri kavriyacak-sak; ideoloji bir sosyolojik olaydır. Yani bir ideoloji varsa, o ideolojinin peşinden giden kitlelerin mutlaka bulunması lazım. Yani sadece Atatürk'ün varlığı, bir Atatürkçü ideolojinin varlığı için yeterli değil. Sanırım Batı kültüründen ve bilimsel yaklaşımından gelen zaafı taşıyoruz. Çünkü hepimiz o kültürle yetiştik. Olaylara başka bir açıdan baktığımız zaman, sözcüklerimiz yetersiz kalıyor. Bence sözcüklerimizi zenginleştirmemiz lazım. Türkiye başka bir toplum, başka bir tarih... Kanımca Atatürk ile ilgili bu düşünce ve ideolojik perspektifleri bir sözcüğe bağliyacaksak, «ideoloji» yerine «epistemoloji» sözcüğünü kullanmamız lazım. Sayın Giritli hocamın bütün söylediklerini aynen kabul ediyorum. Ancak kanımca bir Atatürk ideolojisi değil, epistemolojisi söz konusudur. Yani ideoloji nasıl bir sosyal süreç ise ve kitleyi gerektiriyor ise, epistemoloji de kişiyi gerektiriyor. Dünyaya Atatürkçü gözlerle bakmak, Atatürkçü kavramlarla bakmak, Atatürk gibi bakmak; demek oluyor. Böyle bir şey mümkün mü? Evet mümkün. Çünkü Atatürk, eğer bütün yaşantısı ve yaptıkları incele-nirse görülür ki, kendi çağında bile günümüzden daha ileri bir kavrama, yorumlama ve model kurma yeteneklerine sahip bir kişi. Yani özel bir epistemolojiye sahip. Sözcüklerin tuzağına düşmüyor. Kitaplarda yazılanların, yahut etraftaki geleneksel tartışmaların tesirinde kalmıyor. Bakıyor, görüyor ve özgün bir şekilde yorumluyor.

Yaşantısını inceledim, esasında Atatürk'ün farklı bir tarih felsefesi var. Bu doğaldır. Çünkü, bir kişinin yahut sosyal sürecin farklı bir epistemolojisi olması için, farklı felsefelere

İhtiyaç var. Biz genellikle ideoloji sözcüğünü kullanıyoruz. Çünkü, aslında suor altı olarak rakip ideolojilere rekabet yapmak istiyoruz. Gerçekte rakip ideolojiler var. Bunlar nelerdir? Meselâ Marksizm var. Meselâ şeriatçılık, İslâmiyet var. Bunlar gerçekten ideoloji. Çünkü bunları takip eden ve yaşayan insanlar var. Bunların özgül ahlak görüşleri var. Şimdi Atatürkçü bir ideolojinin olması için, önce Atatürkçü bir tarih felsefesinin ol-

Doç. Dr. Kutlu Merih

ması gerekir. Bu vardır. Atatürkçü ahlakın olması lâzım. Bu yoktur. Yani insanların, Atatürkçülerin, «Ben Atatürkçü ahlâkı uyguluyorum.» diyebilecekleri bir Atatürkçü ahlâk görüşleri yoktur. Ama örneğin bir Marksiz ahlâk ve onun kendine göre normları vardır. Aynı şekilde bir islâmi ahlâk var. Bunlar rakip ideolojilerdir. Bunun ötesinde Atatürkçü bir tarih modeli var. Tarih modelsiz ideoloji yok. Çünkü ideoloji insanların kavrayamadıkları, anlayamadıkları yerde çerçevedeki boşluğu dolduruyor. Yani insana bir anlam veriyor. «Sen şu

tarih modeli içinde, şu misyonu yapmakla görevlendirilmiş kişisin. Sen insanısın, bir varlıksın; ama bunun ötesinde bir tarihi sosyal kategori olarak şu misyona sahipsin.» Bütün ideolojiler bunu veriyor insanlara. Bunu verdikleri için de ideolojidirler.

atatürkçü kültür eksikliği

Maalesef Atatürkçülük bunu yapamamış. Yapamamasının sebebi var. Hemen konuyu izah edeceğim. Çünkü bir Atatürkçü kültür yok. Yani biz bir araya geldiğimiz zaman, Atatürkçülük üzerinde tartıştığımız zaman, genellikle «Atatürk ne kadar akıllı idi, ne kadar iyi başardı bu işleri, ne kadar güzel savaştı» gibi noktalar üzerinde duruyoruz. Bu yetmiyor. Yanlı, bir tek Atatürk'ün dehası ve başarısı ideoloji için yeterli değil. Bunun yanında Atatürk'ten ilham alıp Türkiye'ye katkıda bulunanları bilmemiz lâzım. Çok insanlar vardır. benim rastladığım. Meselâ bir Reşit Galip var... Atatürkçülüğe büyük katkıda bulunmuş. Atatürk kişiliğine sahip bir kişi. Muhakkak ki bunun yanında başka isimler de var. Üniversitesini modelliyenler var, Türk Hukuk Sistemi'ni modelliyenler var. Türk ekonomi sistemine katkı yapanlar var.. Gerçekte biz Atatürk hakkında çok az bilgiye sahibiz. Bunun yanında Atatürkçülüğün bazı zorlukları da var. Atatürkçü olmak, benim kanımca, Atatürk kadar sorumlu olmak demektir. Bu sorumluluk da bazı normların uygulanmasını gerektiriyor. Meselâ demin Sayın Aysan hocam anlatırken, bayağı içim burkuldu. Yani Atatürk'ün elinden çıkmış yazılar, kitaplar var. Bunlar, böyle her köşe başında yüz binlerce satılmıyordu. Yani eğer bir ülkede bir ideoloji varsa, o ideolojinin mutlaka kurumları ve yayın organları mevcut olması lâzım. Politik ve entellektüel. Bunlar yok

şu anda Türkiye'de. Daha önce vardı. Bir CHP vardı. Maalesef artık o da Atatürkçülüğün politika ümidi olmaktan çıktı. Çünkü epistomisini değiştirmiş, yeni epistomolojiye dönmüş. Tabii böylece Atatürkçülüğün çok gerisine gitmiş, Atatürkçü kavramların, ideallerin, değerlerin gerisinde kalmış. Bu yüzden de Türkiye bir çıkmaza girmiş durumda. Bu konuda tezler var. Sayın Girişli hocam kitabında bahsediyor.

Eğer Atatürk'ün sorunları olmasaydı, Türkiye'nin de sorunları olmazdı. Yani Atatürkçülük kendi yolunda gitseydi, o kültür oluşsaydı, biz öğrençilerimize onu verebilseydik, toplumla Atatürkçü değerlerle haberleşebilseydik; şu anda Türkiye başka olurdu. Yani «Ben Atatürkçüyüm.» diyen herkesin sorumluluk duyması gereken olaylar var.

ALTUĞ — Ben burada bir parantez açmak istiyorum, müsaadenizle. Ben size katılıyorum. Belki Atatürkçülüğün bir kitle hareketi olmadığı doğrudur. Ancak bugün Atatürkçülük oldukça kalabalık bir aydınlar kitlesi tarafından benimsenmiştir. Bu aydınların çoğu askeri aydındır. Oldukça çok sayıda sivil aydın da vardır. Belki Atatürkçü olduklarını bilmeden Atatürkçüdürler bunlar. Meselâ; modernleşmek, çağdaşlaşmak görüşünde olanlar; layıklık ilkesini savunanlar; farkında olmadan gerçekten Atatürkçüdürler. Yani siz güzel bir noktaya işaret ettiniz. Atatürkçülük bir görüş açısidir, o görüş açısını uygulamaktır. Bunu yapanlar var. Ama dediğiniz gibi çok kalabalık bir kitle halinde değildir.

MERİH — Bu konuda çok duygusalım esasında. Çünkü...

ALTUĞ — İzniniz olursa gene bir prantez açacağım. Siz haklısınız. Çünkü bir yerde başarılı olamadığımız da bir gerçek. Bunu halka, büyük kitleye götürememişiz. Halk çok arzulu ol-

masına, büyük kitle Atatürk'ü bağına basmasına rağmen, henüz gerçek Atatürkçü olamamış. Yani gerçek Atatürkçülerin bir kusuru var. Bu kusur nedir? İşte bunu ortaya çıkarmamız lazım.

MERİH — Çok güzel ifade ettiniz bu acı gerçeği. Atatürk'ün elinden çıkan bütün kitaplar halka yayılmalı... Gerçi «Nutuk» var. Ancak bençe «Nutuk» Atatürk'ün en önemli kitabı değil. Çünkü kendisi yazmış ve kendini anlatıyor. Tabii orada çok kısıtlama altında. Bence en önemli kitap. 4 ciltte toplanan «Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri»dir. Bunu bulmak da bu anda mümkün değil. Düşünün, bir memlekette Atatürkçülüğün egemen bir ideoloji olması lazım. Anayasa'sında, kurumunda ve her şeyinde. Fakat O'nun Söylev ve Demeçleri'ni karaborsadan zorla bulabilirsiniz. Her köşe başında bulunan bir şey değil. Bunun dışında yazdığı, demin Sayın Aysan hocamın bahsettiği kitap var, hatıraları var... Ama bunları ortalıkta göremezsiniz. Hakimiyeti Milliye diye bir yayın var. Atatürk'ün savaşının bütün ayrıntıları orada. Fakat biz bilmiyoruz. Daha ben bir tek satır okumadım Hakimiyeti Milliye'den. Bu, büyük bir eksikliktir. O'nun elinden çıkmış ne varsa bol miktarda ve kaliteli olarak halka sunulması gerekir. Düşünün, «Nutuk» bile yorumsuzdur. Yani bir Kur'an vardır. Kur'an'ın yorumları vardır. Kapital vardır. Kapital'in yorumları vardır. Nutuk vardır, bir tek yorumu yoktur.

ALTUĞ — Bu konuda bir şey söylemek istiyorum. «Nutuk»un ya da «Söylev»in 50. Yıldönümü'nde bizim Enstitü ile Türk Tarih Kurumu ortak bir çalışma yaptık. «Nutuk»un birçok yerlerine yorumlar getirdik. O yayınlanmak üzere. Türk Tarih Kurumu bugünlerde son provalarını gözden geçirip yayımlayacak. Yani bu yapıyor.

AYSAN — Atatürk'ün yazdığı «Yurt Bilgisi» kitabı var benim elimde. Bu «Yurt Bilgisi» kitabı okunacak demiş. Bunu okullardan kaldıran, bunun elimize geçmesini önleyen acaba kimdir? Ben belki ortaokulda onu okumuştum. Atatürk'ün yazdığından haberim yoktu. Son zamanda etüd yapmak için elde etmek istedim. Sayın Afet İnan'ın 1972'de yayınlanan kitabında var yalnız. Yani o Yurt Bilgisi kitabının peynir ekmeği gibi bulunması gerekirdi... Çünkü Kemalist ideoloji işte oradadır. Ekonomisiyle, her şeyi ile... Cumhuriyet'in tarifi çocuğun anlayacağı şekilde yapılmıştır. Küçük hacimli bir kitap. Ama niye ben ufakken öğrenemeyeyim onu? İşte Sayın Merih'in söylediği şey budur. Bizim aydınlarımız, içine ben de dahilim, onu yorumlayıp ilkokula götürmemişiz. İçinin içine götürmemişiz, sade vatandaşın içine götürmemişiz. Mao'nun kırmızı kitabını herkes okuyor, anlıyor. Biz Mao'nun kırmızı kitabı gibi bir kitap yapmamışız. Biliyorsunuz, bu konuyu bazen Yüksek Devrim Konseyi'nde de konuşuruz.

MERİH — Sayın Giritli hocamdan sormak istediğim bir husus var. Söylev ve Demeçler'in birinci cildinde yer alan meclis konuşmalarında Atatürk. devamlı «vahdet-i kuvva», yani kuvvetler birliği üzerinde duruyor. 1933'de aynı şeyi tekrar vahdet-i kuvva'yı savunuyor. 1961 Anayasası ise kuvvetler ayrılığı prensibini getiriyor. Şimdi burada çok ilginç bir şey var. Bu bir karşı devrimdir. Bir iktidar teorisi kullanıyoruz ve onun tartışmasını yapmadan alternatif bir teoriye oturtuyoruz. Vahdet-i Kuvva prensibinde ne kabah bulduk ki, 1961 Anayasası'nda kuvvetler ayrılığını getirdik. Mustafa Kemal orada bir devrim modeli oluşturuyor. Devrimi sonuna kadar muhafaza etsin ve sürdürsün diye kuvvetleri merkezde topluyor. Kuvvetler ayrılığı o devrimi za-

yılatıyor ve tabii farklı otoriteler de olduğu için, Türkiye şu anda çıkmaz bir duruma giriyor.

AYSAN — Yani çok ilgi çekici sapmalar var. Meselâ 1938 Bütçesi denk. 1938'in sonunda Atatürk öldüğü için, 1939 Bütçesi açık.

kemalizm bir yaşam tarzı, akıl ve bilime dayanan bir yöntemdir

GİRİTLİ — Sayın Merih'e cevap vereyim. 1921 Anayasası Kuvvetler Birliği'ne dayanır. Yasama, yürütme ve yargı Meclis'indir. 1924 Anayasası'na bir anayasacı olarak eğilirseniz, artık kuvvetler birliğine dayanmaz. Yani Mustafa Kemal 1933'de bu beyanda bulunmuş olsa bile, Anayasa'nın sistemli kuvvetler ayrılığıdır. Bir kere zaten malum Tahkikat Komisyonu'nun Anayasa'ya aykırı olması bu nedenledir. Çünkü bağımsız mahkemelerin kullanılması gereken yargı erkini, Demokrat Parti iktidarı 15 kişilik bir Tahkikat Komisyonu'na, yani yasama organına verdiği için, Anayasa'nın ihlali söz konusu oldu. Yani bir kuvvetler ayrılığı vardır. Onun için teknik bakımdan kelimelerin değerlendirilmesinde, bir Anayasa hukukçusu, bir Kamu hukukçusu olarak sizin bu söylediğinize katılmıyorum. Yani 1961 Anayasası'nın Atatürk'ün siyasal görüşünden bir sapma olduğu iddiası, çok söz götürür. Belki de tartışma konusu olabilir.

Şimdi başka bir noktaya dokunmak istiyorum. Sizin ideoloji konusunda bana yönelttiğiniz itirazlarınızın ışığı altında biraz kaçıldım. Beni biraz daha düşünmek yoluna sevk ettiniz. Hemen şunu söyleyeyim ki kanaatim değişmedi. Efendim, Mustafa Kemal esas itibarıyla katı bir doktrinin taraftarı değildi. Aksiyon adamıydı. Yalnız ben Kemalizm'in katı, dogmatik bir ideoloji, bir dokt-

rin değil; pragmatik - ampirik, akıl ve bilim verilerine göre değişen esnek bir ideoloji olduğunu söylüyorum. Ve buna da ideoloji derken, bunu bir «Yaşam Tarzı» anlamında, yani bugünkü siyaset bilimcilerinin kabul ettiği anlamda kullanıyorum. Batılı bir demokratik ideoloji içinde mütalâa ediyorum ben Kemalizm'i. Yoksa Kemalizm tamamen, nev'i şahsına münhasır, % 100 orijinallik arzeden bir ideoloji değildir. Bilâkis bunun geniş anlamda, özgürlükçü, demokratik ideolojiler içinde olduğunu söylüyorum. Bu görüşüm iki nedene dayanıyor. Bir kere ampirik - pragmatik esastan hareket ediyor; akıl ve bilimden. İkincisi, İnsan Hakları Beyannamesi'ne dayalı ve Türkiye'de çok partili rejimi gerçekleştirmeye yöneliktir. Bu konuda büyük bir sabırsızlık içinde-dir.

Şimdi efendim, Türkiye'de aydınların da kabahati var. Hepimizin bir kabahati var. Biz Kemalist ideolojiyi kristalize etmemişiz. Biz, şahıs olarak Atatürk ile uğraşmışız. Sarı saç, yeşil göz edebiyatı yapmışız ve orada kalmışız. Fikir olarak Atatürkçülük ihmal edilmiş. Ben diyorum ki, Atatürk'ün 100. Doğum Yıldönümü, Kemalist ideolojinin oluşturulması için bir büyük fırsattır. Bunu kristalize etmek bakımından. Çünkü Kemalist İdeoloji vardır. Arkadaşım Yılmaz Altuğ'un da vurguladığı gibi Türk Silahlı Kuvvetleri'nin egemen ideolojisi budur. Sivil Türk aydınının, birçok Türk gencinin egemen ideolojisi budur. Ama biz Türk aydını olarak bunu kristalize etmediğimiz için, «Kemalistim.» diyen adama bunun ne demek olduğunu sorduğunuzda; «Ben Mustafa Kemal'i seviyorum, Atatürkçüyüm.» gibi bir cevap alıyorsunuz. Bana sorarsanız, Kemalizm bir yöntemdir. Nasıl bir Marksist metod varsa, bir Kemalist yöntem ve metod vardır. O da nedir? Akılcı, bilimsel yaklaşımdır.

Günümüzden bir örnek vereyim.

Başbakan Yardımcısı Turgut Özal'ın özel hayatında Atatürk'ü benim kadar sevip sevmediğini bilemem. Ama bir Turgut Özal'ın uyguladığı ekonomik politika, akılcı ve bilimseldir. Çağımızın akılcı ve bilimsel akımlarına uygundur. Hiç olmazsa kaynaklar bulmak; IMF gibi, Dünya Bankası gibi muteber kuruluşların Türk ekonomisinin ve maliyesinin istikrara kavuşması için aradığı şartları sağlamak bakımından; Kemalist bir yöntem uygulamaktadır. Sayın Turgut Özal'ın Kemalist 12 Eylül hareketinde ne yeri var? İşte bu yeri var. Ama Mustafa Kemal'i sevmesi ya da sevmemesi kendisinin bileceği bir iştir. Yani bir Marksistin sakalı Karl Marx'ı sevmesi nasıl şart değilse; bir Kemalistin de, arzu edilmekle beraber, benim gibi Mustafa Kemal'e hayran olması zaruret değildir. Mühim olan kullanılan yöntemdir. Eğer biz akılcı, bilimsel bir yöntemle maliye konusuna, enerji konusuna, sağlık konusuna, nüfus patlaması konusuna, çağımızın bilimsel verileriyle eğiliyorsak, birer Kemalistiz. Atatürk'ün ayrıca fiziğini sevmesek bile... Kemalist metod önemlidir.

kemalizmden sapmalar ve aydınlara düşen görev

Şimdi ben diyorum ki, biz bunu 100. Doğum Yıldönümü dolayısıyla oluşturmak mecburiyetindeyiz. Ve bu anlamda Kemalizm, Mustafa Kemal'in şahsından öteye bir şeydir. Ama yeterli biz aydınlar olarak bunun üzerinde duralım. Yani, «Mustafa Kemal öldü, artık Kemalizm de yok.» demeyelim. Çünkü Mustafa Kemal'in eylemleri var, düşünceleri var; ve bunlar bir bütünü oluşturuyor. Biz buna katkıda bulunacağız, bir sistem kuracağız. Üstelik böyle bir sistem, pragmatik - ampirik olduğu için, Marksizm'in Leninizm'in düştüğü bu-

nalıma düşmüyor. Bugün bir Teng çıkıyor ve meselâ Mao'yu rafa kaldırıyor. Neden? Çünkü Mao iflâs etmiştir. Bugün meselâ Polonya'da da Marksizm'in iflasını görüyoruz. Artık Macaristan piyasa ekonomisi uyguluyor. Marksizm'in dar doğmasından ayrılıyor. Kemalizm'in dogmatik ve totaliter ideolojilere karşı üstünlüğü, sürekli dinamizmdir. Ancak Mustafa Kemal gibi bir kimse inkılâpçılığı ilke olarak kabul etmiştir. Ötekiler hep kehanette bulunmuşlardır ve dondurmuşlardır. Mustafa Kemal inkılâpçılık diye bir ilke getiriyor. Ulusçuluk, çağdaş milliyetçilik, modernleşme; bunlar hep muhtevaları pragmatik ve ampirik yöntemlerle oluşturulan birer akımdır. Kemalist hareket bunların bütünüdür. Ve biz sosyal bilimciler olarak, siyasal bilimciler olarak bunu yapmak mecburiyetindeyiz. Benim kanım budur.

AYSAN — Efendim, siz bulmuşken şimdi o anayasa meselesini de çözelim. Kemalist ideolojinin bu yaklaşımı olduğu için, Atatürk anayasa konusunu da böyle ele almış. Başlangıçta herşeyi bir yerde toplamış. Anayasayı kendisinde toplamış. Bir bakıma buna mecburdu.

GİRİTLİ — 1921 Anayasası olmadı, İstiklal Mahkemeleri olmadı. İstiklal Mahkemelerini kim kuruyor? Meclis kuruyor.

AYSAN — Ancak Kemalist ideolojî sorunlara bir zaman süreci içinde aşamalı olarak çözüm getiriyor. Bir yere geldik, bir problem çıktı. Orada icrayı ayırıyor. Yani kuvvetler ayrılığı böyle geliştiriliyor. Bir yere geliyoruz. Orada yargıyı ayırmak gerekiyor. Şimdi biz bu yolda yürüyerek Atatürk'ün yokluğunda 1961 Anayasası'nın şartlarına geldik. 1961'de Anayasa yapıldı. İşte orada Atatürkçülükten ayrıldık. Atatürk'ün görüşü şöyleydi: Ortamı hazırlayacağız, toplum gelişecek, ondan sonra çok par-

tılı demokrasiye geçeceğiz. Yani bir hazırlıktan sonra gerekli adımı atacacağız. Biz bu yoldan 1961 Anayasası'nda ayrıldık. Parti mitinglerinin heyecanı içinde söylenmiş, «kıft meclis», «nispi temsil» gibi ne varsa hepsini Anayasaya koyduk. Atatürk'ün kendisi olsaydı, bu değişiklikleri evaluasyonel bir şekilde yapacaktı. Halbuki 1961'de yapılan iş radikaldir ve başarısızdır. Kim ne derse desin; bu, düşütüğümüz halden bellidir. Atatürk'ün konuya yaklaşımı böyle idi. Yani şartlar neyi gerektiriyorsa, onu yapıyordu.

1950'lerden sonra sanki Atatürk yokmuş gibi hareket ettik. Birisi çıktı ezanı Arapça'ya çevirdi. Öteki çıktı bir başka gereksiz iş yaptı. Atatürk düşüncesinden ayrılmaya başladık. 1961 Anayasası dönemine geldiğimiz zaman, iş bitmişti zaten. Atatürk'ü yalnız laf diye konuşuyordu millet. Uygulamada hiçbir şey kalmamıştı. O bakımdan ben diyorum ki, Anayasaya yaklaşımımız da değişti. Bütün diğer meselelerimizde olduğu gibi. Şimdi inşallah bir silkinip geriye döneceğiz ve yeniden Atatürkçü metoda geleceğiz. Yani bilimsel olarak meseleyi tetkik edeceksiniz, şartlar ne gerektiriyorsa, Anayasayı da o kadar değiştireceksiniz. Daha fazlasını yapmak Atatürk metodunun dışında kalır.

1961 anayasası ve ötesi

GİRİTLİ — Şimdi efendim, çok enteresan noktalara geliyoruz. Evvelâ 1961 Anayasası ile ilgili birkaç noktaya dokunayım. 1961 Anayasası esas itibariyle Kurucu Meclis'e egemen olan Halk Partisi'nin hazırladığı bir Anayasadır. Halk Partisi 1950 - 1960 arasındaki ana muhalefet döneminde vatandaşlara neyi vaat etmiş ise, Kurucu Meclis'te sağladığı net çoğunlukla onları aynen Anayasaya geçirmiştir. Kurucu Meclis Anayasa Ko-

misyonu'nu bile, daha evvel aldığı grup kararına uygun olarak seçmiştir. Meselâ ben, Tarık Zafer Tunaya ile birlikte Kurucu Meclis'e seçildim. Tarık Zafer Tunaya yerli olan Anayasa Komisyonu'na girmiştir. Beni ise. Seçim Komisyonu'na uygun görmüştür CHP. Bugüne kadar başkalarının parti kararlarına göre yer almadığım için, oradan istifa edip İç Tüzük Komisyonu Başkanı olmuşumdur.

Yalnız şunu söylemek istiyorum. Esas itibariyle 1961 Anayasası Kema-

list bir Anayasadır. Bir kere Atatürk devrimlerine bağlılık esası Anayasanın başlangıcında vardır. 153. madde devrim kanunlarını garanti altına almıştır. Sonra yöntem önemlidir. Biz ne diyoruz? Kemalizm akıl ve bilim verilerine göre değişen bir şeydir. 1920'lerden bu yana dünyada bir değişme oldu. Yalnız yürütme organının değil, bazan yasama organının da çoğunluklara dayanarak Anayasaya aykırı bir takım kanunlar çıkaracağı gerçeği ortaya çıktı. Ve onun için de, 1930'lardan sonra, bilhassa Hitler ve Mussolini uygulamasından sonra, kurulan modern anayasalarda; 1948 İtalyan ve Alman Anayasaları'nda Anayasa Mahkemeleri'ne yer verildi. Bu çağımızın siyasal bilimleri uygun bir gelişme idi. 1924 Anayasası hazırlandığı zaman, Anayasa Mahkemesi yoktu. 1961'de de olmaz, demek dogmatik bir yaklaşımdır. Dinamik bir yaklaşım, Kemalist bir yöntem, bir Anayasa Mahkemesi'ni gerektiriyor.

Yalnız bir mesele var. Biz Kemalizm'in ne olduğunu iyi anlayamadığımız için, anayasamız prensibi ve havası itibariyle Kemalist bile olsa, Kemalist bir uygulama sergileyemiyoruz. Neden? Kemalizm'in en önemli niteliklerinden birisi, sınırlılık dinamizmi getirmesidir. Kemalizm bir taraftan şeriatçılığa kapalıdır, diğer taraftan Faşizm'e kapalıdır, öbür taraftan da Komünizm'e kapalıdır. Çünkü Mustafa Kemal bir taraftan şeriatçılığın cenderesinden memleketi kurtarmıştır; öbür yandan Stalin, Mussolini ve Hitler uygulamalarını görmüştür. Onun için de ne Nasyonal Sosyalizm'e ne Faşizm'e ne de Marksizm ve Leninizm'e uymayarak ayrı bir yola gitmiştir. Kemalist uygulamasını Batılı yönde geliştirmiştir. 1961 Anayasası şeriatçılığa kapalıdır. 1961 Anayasasının 4. maddesi, egemenliklerin kullanılmasında ilgili olan madde; sınıf mücadelesine, işveren ve işçi sınıfının hegemonyası-

Okuyucularımıza ve Reklam Veren Kuruluşlara Duyuru

Artan maliyetler ve ağırlaşan piyasa koşulları nedeniyle; **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Ocak 1981 sayısından itibaren 50.— TL.'na satılacaktır. 12 sayı için :

Yıllık Abone : 600.— TL.
Öğrenci Abonesi : 300.— TL.

Aynı nedenlerle Dergi'nin reklam fiyatları, Ocak 1981 sayısından itibaren aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Arka kapak : 10.000.— TL.
Kapak içleri : 7.500.— TL.
Tam sayfa : 5.000.— TL.
Yarım sayfa : 2.500.— TL.
Çeyrek sayfa : 1.250.— TL.

Zorunlu olan bu fiyat artışlarını, abonelerimizin ve Dergi'ye reklam veren kuruluşların, anlayışla karşılayacaklarını sanıyoruz.

na kapalıdır. 141, 142 ve 163. maddeler bu anayasanın müeyyideleridir. Onun için biliyorsunuz Anayasa Mahkemesi dahi 141, 142 ve 163. maddelerin 1961 Anayasası'na uygunluğuna hamletmiştir ve bunlar aleyhine açılan davaları da reddetmiştir. Ama ne varki bu iyice kristalize olmadığı için, bilinçli bir hale getirilmediği için, Türkiye'de kurulan müesseseler, üniversiteler dahil bir takım aşırı sağın ve aşırı solun tasallutuna uğramıştır. Biz organik kanunlarımızda ve Anayasada Kemalist siyasal ideolojinin ne olduğunu ve gereklerini iyice vurgulamadığımız ve mecazen Kemalizm ilkesine bağlılıkla yetindiğimiz için; Danıştay'a da, Anayasa Mahkemesi'ne de, sendikalara da, üniversiteye de, Kemalist düşünceye muhalif olan bir takım dinci, aşırı dinci, aşırı sağcı, aşırı solcu elemanlar girmiştir. Ve 1961 Anayasası'nın uygulanması sekteye uğramıştır, işleyemez bir hale gelmiştir. İşte 12 Eylül hareketinin amacı buna işlerlik kazandırmaktır. Nasıl işlerlik kazandırılacak? Tabii ki bazı müesseseler Kemalist ideolojinin ışığı altında yeniden bedenimize uydurulacak, Kemalizm'in ne olduğu vurgulanacak. Meselâ siyasî partileri ele alalım. Şeriatı dayalı siyasî parti olmaz. Marksizm ve Leninizm'e dayalı siyasî parti olmaz. Faşizm'e dayalı siyasî parti olmaz. Ama uygulamaya baktığımız zaman, siyasî partilerde bu ideolojilerin çörelendiğini ve faal hale geldiğini görüyoruz.

AYSAN — Bunun nedenini sor-mak istiyorum. Belki 1924 Anayasası olsaydı, kuvvetler birliği olsaydı, kuvvetler birliği olsaydı, bu dejenerasyon olmayacaktı.

sorumluluk taşıyan evalüasyonel yaklaşım

GİRİTLİ — Şimdi efendim bir mesele var. 1961 Anayasası'nın çağı-

mızın siyasal gerçeklerine, partilere, yüksek mahkemelere, Anayasa Mahkemesi'ne, Danıştay'a yer vermesi gerekirdi. Ama bu müesseseleri oluştur-an kadroların Kemalist bir anayasa sorumluluğu ve bilinci içinde bulunmaları da gerekirdi. Biz şimdi üniversiteyiz. Aydın ve anayasal bir kuruluşuz. Düşünün, bu üniversite içinde ne akımlar temsil edildi ve ne akımlar lanse edildi. Birtakım öğretim üyeleri arasında, bir takım öğretim üye yardımcılarında ve öğrenciler arasında... Halbuki 1961 Anayasası'nın üniversite özerkliği ile ilgili maddeleri fevkalâde bilimsel ve iyi niyetlidir ve üniversite özerkliğine saygı gösterilerek yapılmıştır. Ama ne olmuştur? Üniversite sorumluluğunu idrak etmemiştir. Danıştay sorumluluğunu idrak etmemiştir. Anayasa Mahkemesi sorumluluğunu idrak etmemiştir ve hepsinden önemlisi siyasî partiler sorumluluklarını idrak etmemişlerdir. Binaenaleyh şimdi yapılması gereken, yeni bir anayasa reorganizasyonunda veya revizyonunda, bu acı tecrübelerin, bu başarısız deneyin ışığı altında boşlukları doldurmaktır. Ayrıca bu boşlukları doldurmakla yetinmeyerek, aynı zamanda Siyasî Partiler Kanunu'nda, Seçim Kanunu'nda ve anayasal kuruluşların organik kanunlarında, kuruluş kanunlarında Kemalist ideolojinin sadece gereklerini değil, anlayışını ve sorumluluğunu perçinlemektir. Açık seçik şekilde dercetmektir.

AYSAN — Şimdi bir soru var efendim. Sizinle bunu tartışmak istiyorum. 1921'de Atatürk ülkenin şartlarını düşünerek bütün kuvvetleri mecliste toplamayı uygun görmüş. Zaman içinde icrayı ayırmış, zaman içinde yargıyı ayırmış, böyle sınırlı bir evalüasyonel yaklaşım getirmiş. Ben eminim ki Atatürk bu işleri yaparken, meselâ kuvvetler ayrılığı ilkesini getirirken, temkinli davranmıştır. 1922'de Almanya'da uygulanan anayasayı biliyordu. Bizim 1961 Ana-

yasası'nın bütün zaafalarını ve kuvvetlerini ihtiva eden bir anayasadır. Benim geniş bilgim yok. Sizler söylüyorsunuz, bizler inanıyoruz. Yani çok demokratik ve kuvvetler ayrılığına istinad eden bir anayasa. Onu bile bile, 1924 Anayasası'nı yıllarca muhafaza etmiştir. Halbuki biz, 1961'de dünyada güzel bulduğumuz herşeyi içine koyarak bir anayasa yapmışız ve sonra da iş toparlanamamış. Yani Danıştay sorumluluğunu yerine getirmemiş, Anayasa Mahkemesi getirmemiş, siyasal partiler getirmemiş... Ama bunun bir sebebi var. Onları sorumlu tutacak mekanizma yokki. Âdeta böyle sınırsız bir özerklik içinde... Oraya gelince hiçbir sorumluluğu yok ve dilediğini yapıyor. Bir politikacı gidiyor ötekine tabanca çekiyor, hiçbir sorumluluğu yok. Halbuki Atatürk döneminde politikacının sorumluluğu vardı. Hatta Atatürk'e teklif ediyorlar. İstiklal Mahkemeleleri'nin hâkimlerden kuralım diye. Meclis içinden kurulmasını istiyor. Bunu diyebiliyor. Halbuki Menderes'in 1924 Anayasası'nın tamamen dışında hareket ettiği bir zamanda kurulan Tahkikat Komisyonu'nu hatırlayınız. Şiddetle tenkit edildi ve sonucunu biliyoruz. Şimdi yani şu 1961 Anayasası'na göre öyle bir Tahkikat Komisyonu'nu kursalar, belki hiç birşey yapamıyacağız. Nitekim Danıştay, hatta Anayasa Mahkemesi, bizim Atatürkçüleri havaya sıçratan kararlar verdi. Kimse hiçbir şey yapamadı. Demekki yargı çok açıldı. Öyleyse onu toparlıyacak bir güç lâzım. O güç 1961 Anayasası'nda ne hükümete ne de yasama organına verilmiş.

ALTUĞ — Efendim, benim şöyle bir görüşüm var. Yeni Anayasa ile yasama ve yürütme, yargının denetimine tabi tutuldu. Fakat burada ifrata varıldı. Yani yargının, Anayasa Mahkemesi dolayısıyla yasama üzerinde, Danıştay vasıtasıyla yürütme üzerine bir nevi tahakkümü oldu. Bel-

ki de bu kurumlar kendi görevlerini samimiyetle yaptıklarını sandılar. Sonuç olarak memlekette âdeta bir mahkemeler yönetimi kurdular. Bu çok hassas bir konudur, çünkü bir siyasi karar alınırken, yalnız hukuki icaplar değil, siyasi icaplar da göz önünde tutulmuş olabilir. Böyle bir durumda mahkemelerin sadece hukuki icapları ve gerekçeleri düşünerek hareket etmeleri gerekirken, o gözükmeyen siyasi icapları da dikkate alarak karar verdiler. Böylece bir bakıma ister istemez siyasete karıştılar. Bu davranışlar işleri çıkmaza soktu, yokuşa sürdü.

atatürkçülük birtakım değerler sistemidir

MERİH — Hocam müsaade eder mısınız? Şimdi siz şaşacaksınız. Bu insanlar anayasa ile teknik olarak alakalı, fakat bu konuda ısrar ediyorlar. Çünkü Atatürkçü uygulamanın güzel yönü anayasadır. Siz, 1961 Anayasası için, «Çok modern bir anayasaydı, çağdaş gelişmeye uygundu.» diyorsunuz. Kabul ediyoruz. Fakat benim kanımcı Atatürkçü bir anayasa değildi. Çünkü Atatürkçülük birtakım değerler sistemidir. Değerleriniz olmazsa konuları kavrayamazsınız. Bu değerlerin başında Atatürk'ün temel sloganı olan «Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir, Büyük Millet Meclisi tarafından icra edilir.» gelir. Atatürk'ün yaşantısı boyunca Büyük Millet Meclisi devrimin kutsal kurumudur. Onun üzerinde en ufak bir spekülasyona bile tahammül etmemiştir. İkinci bir slogan; «Köylü milletin efendisidir.» Yani Türkiye Büyük Millet Meclisi, köylünün efendiliğini yansıtan bir meclisti. Şimdi, benim kanımcı, bu ilkeleri 1961 Anayasası'na uygularsak, bu anayasanın ideolojisinin Atatürkçü olmadığını görürüz. Ya nedir? Entellektüeldir. Yani 1961

senesinin dünya görüşlerini yansıtan bir anayasadır. Ne yapıyor bu anayasa? Türk toplumunun iktidar yapısını değiştiriyor. Kayıtsız şartsız egemenliği taşıması gereken meclisin üzerine kontrol mekanizmaları getiriyor. Böylece egemenlik artık kayıtsız şartsız milletin ve meclisin oluyor. Kanımca bu, Atatürk'e karşı, bir karşı devrildir. Anayasa mükemmel olabilir. Fakat Atatürkçü şartları sağlamayan bir anayasadır ve sonuçlarını zaten yaşamışızdır. Siz de bunun altını çizdiniz.

GİRİTLİ — Evvelâ, 1961 Anayasası'nı birinci derecede savunma görevinin bana düşmediğini vurgulamak isterim. Ben İstanbul Anayasa Komisyonu'ndan rahmetli Sıddık Sami Onar hocamızın delâletiyle, Tarık Zafer Tunaya arkadaşımınla beraber çıkarıldım. Binaenaleyh İstanbul Komisyonu'ndaki çalışmamız çok noksan kaldı. Kurucu Meclis'te de, demin arzettiğim gibi, Anayasa Komisyonu'nun dışında kaldım. Fakat objektif bir bilim adamı olarak inandığım gerçekleri vurgulamakta fayda gördüğüm için, 1961 Anayasası'nın bütünü'nün kötülenmemesi gerektiği fikrini savunuyorum. 1971'de rahmetli Nihat Erim yönetimi esnasında 1961 Anayasası'nın değişikliği meselesi gündeme geldiği zaman, Tarabya'da yapılan bir toplantıda bu konuda bir tebliğ vermişim. Gerek bu tebliğde gerekse diğer yazılarımda 1961 Anayasası'nın birtakım boşlukları olduğunu ve bunların doldurulması gerektiğini ifade

etmişim, savunmuşum. Kurucu Meclis'teki bazı arkadaşlarımla serzenişlerine rağmen, bugün de aynı fikirdeyim. Bu tadilat bence isabetli olmuştur. Fakat 1961 Anayasası'nın 19 yıllık uygulaması esnasında, yine de değiştirilmesi gereken birçok maddeleri ve müesseseleri vardır. Bunun bilhassa altını çiziyorum.

tek sorumlu olan anayasa değildir

Yalnız söylemek istediğim şudur. Bu anayasa bugün sürüklendiğimiz durumun tek sorumlusu değildir. Zaten kabahati anayasada bulmak, beceriksiz politikacıların sık sık başvurdukları bir yöntemdir. Kendilerinde kabahat aramaz, anayasaya veyansın ederler. Türk milleti, Türk kamuoyu öteden beri Anayasalardan mucizeler beklemiştir. 1908'de anayasa tekrar tadil edilerek Meşrutiyet ilân edildiği zaman, buna «Hürriyetin İlanı» denilmiştir. Halbuki ondan sonra İttihat ve Terakki'nin yönetimi gelmiştir. 12 Eylül öncesi andıran bir kargaşalığa, anarşiye ve kanlı olaylara sürüklenilmiştir. Mustafa Kemal'in tek parti dönemi ile düzeltmek istediği şey, bilhassa bu siyasal itişmeler ve kâkışmalarıdır. Şimdi 1921'de Mustafa Kemal «Ulusal Egemenlik» prensibini ilân etmiştir. Bu, gerek 1924 Anayasası'nda gerekse 1961 Anayasası'nda en önemli bir prensiptir. Herşeyin üstündedir ve kayıtsız şartsız Türk milletine aittir. Yalnız bunun kullanılmasında, çağımızın sosyal, siyasal ve bilimsel gelişmelerinden de esinlenilmiştir. 1921'den 1961'e kadar çok büyük değişimler ve gelişmeler oldu. Bir takım yeni müesseseler gelişti. Binaenaleyh Kemalizm ile hareket ettiğimiz zaman, bunu görmemezlikten gelemeyiz.

1961 Anayasası Weimar Anayasası'nı değil, bir taraftan 1948 İtalyan Anayasası'nı, bir taraftan da 1949 Fe-

- ◆ *Bir millet savaş meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin yaşayacak neticeler vermesi ancak irfan ordusuyla kaimdir.*

Kemal Atatürk

deral Alman Anayasası'nı kendine örnek almıştır. Ekonomik kalkınma bakımından da Hindistan Anayasası örnek alınmıştır. İtalyan ve Alman Anayasalarını alırken, bilhassa şu noktadan hareket etmiştir. Bir kere bunlar çağdaş, modern anayasalardır. Özgürlükçü, siyasal ve ekonomik demokrasinin bütün müesseselerini getirmiştir. Aynı zamanda daha önce istibdatla ya da otoriter rejimle yönetilen memleketlerde uygulanmış ve kabul edilmiştir. Türkiye'de Mevâdî ve D.P. döneminin otoriter rejime doğru kayan bir dönem olduğu kabul edildiğinden; ya da Halk Partisi çoğunluğu bu teşhiste olduğundan; 1948 ve 1949, yani Nasyonel Sosyalizm ve Faşizm diktatörlüklerinin enkazı üzerinde kurulan yeni devletlerin bu anayasalarını kabul etmek; onlara o bakımdan da uygun gelmiştir.

AYSAN — Weimar da zamanının en modern anayasası idi.

GİRİTLİ — Ama zamanının, 1920'nin... Bu bakımdan 1961 Anayasası onu örnek almıyor. Oradaki acı tecrübelerden de ders alan 1948 İtalyan ve 1949 Federal Almanya Anayasalarını örnek alıyor.

ALTUĞ — Atatürk'ün 1919 Weimar Anayasası'nı örnek aldığını zannetmiyorum. Çünkü orada nispi temsil sistemi var. Çok fazla partili bir sistem. Halbuki Atatürk daha ziyade iktidarı toparlamak istemiştir.

**anayasa değişmeli,
ama nasıl?**

GİRİTLİ — Şimdi 1924 Anayasası'nda, Mustafa Kemal'in yürütme organına bir fesih hakkının tanınmasına taraftar olduğunu, fakat meslisin bu arzuya rağmen böyle bir yetkiyi vermediğini biliyoruz. Çünkü meclis, yürütme organının Meşrutî-

yet'teki suiistimallerini göz önünde tutmuş ve güvensizlik göstermiştir. Onun için Mustafa Kemal'in talebi dahi geri döndürülmüştür ve 1924 Anayasası'nda yürütme organına fesih hakkı tanınmamıştır. Meclisi feshetme yetkisi Cumhurbaşkanı'na tanınmamıştır. Yalnız Atatürk gibi emsalsiz bir lider, Kemalist hareketin başı, yine Kemalist bir kadro ile 1924 Anayasası'nın birçok eksikliklerini uygulamada doldurmuştur. Meselâ bu anayasada bir tek ekonomik hak yoktur. Bir tek sosyal hak yoktur. Siyasal olan İnsan Hakları Beyannamesi getirilmiştir. Fakat çok partili rejime geldiğimiz; bilhassa Kemalizm'i zaman zaman Türk siyasal hayatından, fikir hayatından sürmeye ve unutmaya başladığımız zaman; bu heyecan, bu sorumluluk duygusu azaldığı ve bilhassa liderlerde bu noksanlık kendisini gösterdiği zaman; bunun bedelini daha fazla ödemiştizdir. Şimdi 1961 Anayasası'nın, bana sorarsanız, en mühim eksikliklerinden birisi, yürütme organına fesih hakkının tanınmamış olmasıdır. Fakat bu, dediğimiz gibi, hep meclisin üstünlüğü telakkisinden kaynaklanmaktadır. Bunu paylaşmamak arzusundan ileri gelmektedir.

Diğer taraftan, Siyasi Partiler Kanunu ile meclislerde çoğunluğu ele geçiren ve hegemonya kuran siyasal partilerin liderleri, memleketle hakim olmuşlardır. Bu siyasal parti liderleri, gerçekten Kemalist ilkeleri güden ulusal birer lider olsalardı, memleketi selamete çıkarabilirdi. Bunlar dar parti çıkarları içinde kalınca ve tahterevalli oynayınca, 1961 Anayasası'nın kaçınılmaz sonucu hazırlanmıştır. Şunu söylemek istiyorum. Sadece anayasalara dayanmak, sadece anayasaların herşeyin sorumlusu veya bütün başarıların tek dayanağı olduğunu iddia etmek yöntemi, sağlam bir yöntem değildir. İngiltere'de bir anayasa yoktur; fakat parlamenter rejim işler. Bir süper güç alan Ame-

rıka Birleşik Devletleri, dünyanın ilk yazılı anayasası olan 1787 Anayasası'nı birtakım değişikliklerle uygular. Bugün Türkiye büyük bir ümitindedir. 1961 Anayasası'nı tabii ki değiştireceğiz. Gerekirse yeni bir anayasa hazırlayacağız. Fakat gerek o anayasa, gerekse o anayasada yer alan müesseselerin organik kanunları ile birlikte, Kemalist ideolojiyi ve sorumluluklarını da beraberinde getireceğiz. Tabii bu, o müesseseleri oluşturan kadrolar için de söz konusudur. Bunu getirmediğimiz takdirde, dünyanın en güzel anayasasını hazırlasak bile, Türkiye anayasa bunalımından kurtulamaz.

AYSAN — Aynı görüşteyim. Anayasa «Her şeyi yap.» demiyor. Benim belirtmek istediğim, 1961 Anayasası'nı Atatürk'ün yaklaşımı ile yapmadığımızdır. Biz O'nun metodunu bıraktık, yeniden anayasa yazdık. Halbuki zaman içinde 1924 Anayasası'nın bazı maddeleri değiştirilse veya yenileri eklenseydi, daha iyi olacaktı. Amerikalı da öyle yapıyor.

genel değerlendirme

ALTUĞ — Efendim, çok değerli görüşlerinizi almış bulunuyoruz. Hepimiz biliyoruz, Türkiye bugün gerçekten bir geçit dönemindedir. Atatürkçülüğe bir dönüş olduğu anlaşılıyor. Bunun tamamen bir aklî dönüş olması gerekir. Arkadaşlarımızın çok yerinde olarak belirttikleri üzere; Türkiye'de hayatın hemen her safhasında, her yerinde aklımızı kullanırken gerçekçi olmalıyız ve Atatürkçülüğün daha evvel bu konularda neler verdiğini göz önünde tutmalıyız. Atatürkçülüğün tecrübelerinden mutlaka yararlanmalıyız. Çünkü en beklemediğimiz alanda dahi Atatürkçülüğün bize vereceği örnekler çok bol olarak mevcuttur.

Hiç şüphesiz 12 Eylül ile yeni bir inşa dönemine girdik. Devleti yeni-

den inşa ediyoruz. Çünkü memleketimiz temellerine kadar sarsılmıştı. Biliyoruz ki, bu inşa işini üstlenenler, yani bilhassa askerî liderlerimiz, baştan sona kadar Atatürkçüdürler. Fakat bundan sonra gelecek diğer grupların, bu işi yüklenecik olanların, hatta toplumumuzun bütün kısımlarının; bu Atatürkçülük örneklerinden, deneylerinden istifade etmeleri gerekecektir. Bu bakımdan Atatürkçülük ilkeleri çok belirli olarak ortaya konulmalıdır. Yalnız şunu da hemen be-

Prof. Dr. Yılmaz Altuğ

lirtiyim. Gerçekçilik ve akılcılıkla beraber Atatürkçülüğün bence bir diğer niteliği de ileri görüşlülüktür. Atatürk'ün o muazzam ileri görüşlülüğü ve gayet ince hesabı olmasını da Atatürkçülük ilkelerinin yahut metodunun nitelikleri arasına katabiliriz.

Bugünkü açık oturuma katılan siz değerli arkadaşlarıma teşekkür ederim.

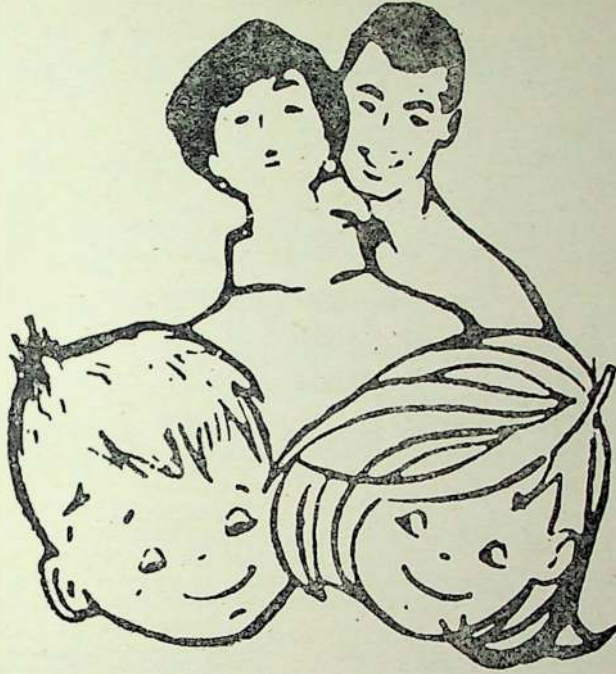
Derginin Notu: Yukarıda sunulan «Açık Oturum» 15 Ekim 1980 tarihinde yapılmıştır.

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTİM·İSKELE·KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima-TR

SİZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SİZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

Tasarruf sahipleri için yepyeni ve değer artışı çok yüksek bir yatırım alanı:

MYF

Meban Yatırım Fonu

MYF, Batıda 100 yılı aşkın süredir
başarıyla uygulanan yatırım fonlarının
ülkemizdeki ilk ve tek örneğidir.

Haziran 1979 da MYF/Birinci Dilim,
Aralık 1979 da da MYF/İkinci Dilim hizmete sunuldu.

- Tek başına verimli bir yatırım yapamayacak tasarruflar, MYF'de birleşmenin gücüyle ve sermaye piyasamızın önderi Meban'ın uzmanlığıyla büyük bir güç kazanıyor.
- Temel ilke olarak "o anda piyasada bulunan ve en fazla değer artışı göstermekte ya da gösterecek olduğu saptanan menkul ve gayrimenkul alanlarının tümüne birden yatırım yapma"yı benimsiyor MYF. Bu dinamizmi sayesinde de, her yatırım alanında bulunabilecek muhtemel rizikolar asgariye, değer artış olanakları ise azamiye yükseltilmiş oluyor.
- Gerek MYF/Birinci Dilim'in gerek MYF/İkinci Dilim'in aylık değer artışları, yılda % 50'yi aşan bir değer artışını ifade etmektedir.
- 10 bin, 25 bin, 100 bin liralık katılma olanakları sunan MYF iştirak belgeleri, tüm değer artışıyla birlikte, istendiği anda paraya çevrilebiliyor.

MYF, Meban uzmanlığının ve hizmet anlayışının kanıtlarından biridir.

MYF

"bilinçli tasarruf sahiplerinin yararlandığı olanak"

Para Piyasasında Fonların Arz ve Talebine Etkileri Açısından Muhasebe Bilgilerinin Rolü

NECDET DURAKBAŞA

I — GİRİŞ

MUHASEBEYİ işletme faaliyetleri ve sonuçları hakkında düzenli ve kendi dili (kuralları) içinde bilgi sağlayan bir disiplin olarak gözönüne alırsak, bu bilgilerin kredi veren kuruluşlar (Bankalar), bu kredilerin belirli amaçlara yönlendirilmesini isteyen ya da hiç değilse nerelere gitmekte olduğunu bilmeyi arzulayan Devlet, nihayet işletmenin durumunu, fon olanaklarının etkin bir şekilde kullanılması ve borçluluğu açısından değerlemek isteyen işletme sahipleri (ortaklar) ya da yöneticileri için taşıdığı önemi uzun boylu vurgulamaya gerek bulunmadığı görülecektir. Bu yorumumuzda daha çok işletmelere ilişkin Muhasebe bilgilerinin Bankalar açısından taşıdığı önem üzerinde durulacak; bu konuda Yurdumuzdaki tarihsel gelişmeler ile bugünkü durum gözden geçirilecek ve ilk bilgileri sağlama açısından Bankalar arası bir işbirliği önerisine yer verilecektir.

II — İşletmelere İlişkin Muhasebe Bilgilerinin Bankalar Açısından Taşıdığı Önem

İşletmelere ilişkin muhasebe bilgileri her çeşit finans kuruluşu ve bu

arada her çeşit banka için büyük önem taşımakla birlikte burada biz Ticaret Bankaları üzerinde durarak konu hakkındaki görüşlerimizi sunacağız.

Bankalar, başka faaliyetleri yanında, fon toplayan, sonra da bu fonları emin ve kârlı bir şekilde işletmelere yatıran bir çeşit emanetçi kuruluşlardır. Bankalardaki fonların büyük kısmı, binlerce şahsın tasarrufları ve işletmelerin bankalarda bulundurduğu likit olanaklarından oluşmaktadır.

Bankacılık artık Türkiyede bile öylesine halk kesimlerine girmiştir ki kentlerde yaşı küçük olanlar dışında Bankalarla herhangi bir şekilde ilişkisi olmayan kimse kalmamış gibidir. Bu yönü ile fonların güvenli yatırımı mudiler kadar Devleti de ön planda ilgilendirir olmuştur. Devlet ayrıca, ülkenin ekonomisine yön vermek için Bankalarda toplanan fonların kullanımını yönlendirme eğilimindedir.

Şu halde, fonların güvenli ve ekonomik gelişmeye yararlı yatırımı ile ilgilenmek kamunun bir görevidir.

Bankalar ellerinde biriken fonlardan serbestçe tasarruf etmek olanağına sahip oldukları kısmı (yani dispo­nibilite olarak elde tutulacak likit fonlarla mevduat karşılığı olarak T.C.

Merkez Bankasına yatırmak zorunda buldukları kısım hariç arda kalanını) kısa ve orta vadeli kredilerde, bir ölçüde de hisse senedi ve tahvil piyasasında kullanabileceklerdir.

İster kredi versin, ister bir işletmenin hisse senedi ya da tahvilini satın alsın her durumda Banka yatırım yapacağı işletmeyi değerlemek zorunluğunu duyacaktır. Güven bakımından olsun, yatırımına en yüksek verim sağlayabilmek için ilgili işletmenin hangi işlerini alabileceğini ve bununla birlikte piyasa koşullarına göre o işletmenin taşımaya hazır olduğu finansman maliyetini saptayabilmek için olsun bu gereksinmeyi duyacaktır.

Bunu nasıl yapsın? İşletmeler hakkında bilgi sahibi olmanın tek güvenilir yolu, kuşkusuz, o işletmeyi yaşadığı çevreden koparmadan, muhasebe bilgileri ile değerlendirmektir. Bize bu gün gayet doğal gelen bu görüş acaba Bankalarımızca öteden beri benimsenen, bilinen bir görüş mü idi? Bu konuda Bankacılığımızın geçirdiği deneyime eğilmekte yarar vardır.

III — İşletmelerin Değerlemesi Açısından Bankacılığımızın Geçirdiği Deneyim

1 — Tarihçe :

Öteden beri Bankalar Yurdumuzda hesap bilen, hesap tutan kuruluşlar olarak tanınır. Bu yönleri ile de topluma güven vermişlerdir. Gerçekten, banka işletmeciliğinin özellikleri, örneğin çok kişinin parasını alıp çok kişiye verme ve bunların hesaplarının tutulması zorunluğu Bankaları hiç değilse kendi içlerinde hesap tutmaya ve de muhasebe kurallarına uygun hesap tutmaya zorlamıştır. Bu yönleri ile Bankalar Yurdumuzda hesaba en çok yatkın kuruluşlar olarak bilinir. Bankaları, ekonomik hayat ve rekabet geliştikçe sinai kuruluşlar izlemiştir.

Ama, toplumun ve ekonominin az gelişmişliği nedeni ile yakın zamanlara kadar hesap bilmek, hesap tutmak, hesap vermek toplum olarak fazla iltifat ettiğimiz kavramlar olmaktan uzak kalmıştır. Sanırım toplumumuzun bir temel eksikliği budur ve bu eksikliğin giderilmesi, ekonominin bir belirli düzeye ulaşması iledir ki ancak şimdilerde bir nebze düşünülmektedir. Ama, hâlâ da, dert çözümlenmiş değildir. Bu konuda hem genel olarak toplumun çıkarı, hem de özel olarak Devlet Maliyesinin çıkarı; herkesin hesap bilmesi, iyi hesap tutması ve hesap vermesi olduğu halde, ne yazık ki, Devlet öncülük görevini hâlâ yerine getirmemektedir. Ve bu yüzden de iki yakamız bir türlü bir araya gelmemektedir.

Hesap tutmak, hesap vermek bizde öteden beri hoşça giden kavramlar olarak görülmemiştir. Gerçekten de, daha ailede aile bütçesinin bir önemli kesimini harcayan kadın, kocasının bilgi alma isteğini kendisine güvensizlik olarak yorumlayabilir. İşletmelerde ortaklar faaliyetler hakkında bilgi almak isterlerse, yönetimdeki ortaklar bunu güvensizlik olarak nitelenebilir. Nihayet, bir lokantaya sevgilisi ile giden genç aşık, garsonun getirdiği hesap pusulasına bakmamayı afili bir jest olarak düşünür ve işin kötüsü sevgilisi kız da aksi bir tutumu cimrilikle, ya da kendisine karşı yeterince saygılı davranmamakla eş tutabilir.

Kuşkusuz kurallarına, diline uygun hesap tutmak, doğal olarak, hesap verme olanağını hazırlar. Bu işe çoğu kez ilgisinin işine gelmez; çünkü, onu faaliyetlerinde kısıtlar.

Ancak bu görüş çok dar bir görüştür. Gerçekte hesap tutarak ve hesap vererek etkinliği artırmanın sağlayacağı fayda ev hanımına olsun, işletme yöneticisine olsun, gereksinimleri daha iyi ve kolaylıkla karşılama olanağı verir.

Muhasebeyi meslek olarak seçmiş değerli arkadaşlarıma, onun erdemlerini anlatmaya gerek olmadığını elbette biliyorum. Burada vurgulamak istediğim husus, bizlere çok doğal gelen bir kısım kavramların ve sorunlara bakış açısının, başkaları ve belki büyük bir kesim için yabancı, gereksiz değilse bile en azından soğuk, antipatik geldiğini belirtmektir. Ve bu nokta topluma hesabı sevdirmeyi ülkemizin ve mesleğimizin faydasını gören bizler için girişimlerimizde önemle gözönünde tutulması gereken bir noktadır.

Bankalarımız bile kendi içlerinde iyi hesap tutsalar da, işletmelere yatırım yaparken o işletmeler hakkında bilgi almayı uzun süre, muhasebe bilgileri yerine «dedim dediye» dayatarak yürütmüşler, kredilerin emniyeti bakımından bu yüzden doğan boşluğu ise gayrimenkul ve menkul güvenceler olarak gidermeğe çalışmışlardır. Bu eğilimde belki bir önemli ölçüde iş yaptıkları işletmelerin henüz iyi hesap tutar olmaları ve hesap vermeye de istekli bulunmaları etkili olmuştur.

Bankacılığımızın, kredi kararını, krediliyeceği işletmenin sahibi için dürüst adam, işini bilir adam, varlıklı adam bilgisinden öte, işletme faaliyetleri hakkında muhasebe bilgilerini değerlemeye dayatmasının geçmişi hiç de uzaklarda değildir.

Gerçekten bu konuda ilk girişim, Türkiye Bankalar Birliği'nin 1960 yılında yayınladığı (Yayın No: 6) «Bankalarda İstihbarat - İstihbaratla Tesbit Edilecek Hususlar, İstihbaratın Membarları ve Neticelerinin Tesbiti Şekli» adlı yayın ile başlamıştır.

Bu yayında istihbaratın kaynakları arasına işletmenin Muhasebe bilgileri dahil edildiği gibi istihbarat ile saptanacak hususlar arasına da «İşletmenin Mali Durumu» açıkça dahil edilmiştir. Ancak, bu yayından aşağıya çıkardığımız alıntılar Bankacılığımızın işletme hesaplarına eğilme baki-

mından o sıralarda hangi noktalarda olduğunu sanırım belirtmeğe yetecektir:

«Rasyolar Metodu :

Bilanço tetkik ve tahlillerinde «ratio» tabir edilen «tip nisbetler» kullanılır ve firmanın durumunun tip nisbetlere tevafuk derecesi tesbit edilir. Rasyolar; bir teşebbüsün bilanço, işletme ve kâr ve zarar hesaplarını tahlil etmek üzere muhtelif muhasebe fosilleri arasında kurulan nisbetlerdir. Rasyolardan faydalanılmak suretiyle herhangi bir iktisadi teşebbüsün öz bünyesinin faaliyet ve rantabilite durumlarının tetkik ve tahlil edilebilmesi bazı şartlarla mümkündür. Amerika'da bu şartlar tahakkuk ettirilmiş olup rasyolar metodundan geniş miktarda faydalanılmaktadır. Bazı Avrupa memleketlerinde de rasyolar metodu yavaş yavaş taammüm etmektedir. Memleketimizde henüz bu metoddan istifade cihetine gidilememiştir.»

.....
.....

«Bazı bankacılar bilanço tetkikinden ve ondan neticeler çıkarmaktan çekinerek kendi istihbaratlarına güvenirlirler.

«Fakat şurası muhakkaktır ki bilançolar, bunları okumasını bilenlere, tetkik ve tahlile tabi tutanlara birçok şeyler ifşa ederler.

«Bilhassa büyük firmalara, şirketlere açılacak büyük kredilerde bilanço tetkik, tahlil ve mukayesesi bir zurettir. Sadece sormak ve soruşturmakla istihbarat yapılamaz.

«Bizde de bilanço ve hesap vaziyetlerinin, Bankalar Kanununun bir emrini yerine getirmek için değil, fakat kredi küşadında, firmanın mali durumunu bütün cepheleriyle kavrayabilmek maksadıyla alındığı kanaati yerleşmeli ve bankalarımız bu kabil tetkik ve tahlilleri yapabilecek eksperler, analistler yetiştirmelidirler.»

Daha sonra, Türkiye Bankalar Birliğince 1963 yılında «Bankaların İstihbarat Yönetmeliklerinin İhtiva Edeceği Asgari Esaslar» Yayın No: 18 yayınlanmıştır. Yine 1963 yılında Ankara ve İstanbul'da «Bankaların Açacakları Krediler İçin Talep Sahiplerinden Alacakları Hesap Vaziyeti ve Tahlil Esasları» seminerleri düzenlenmiş; bu seminerlere verilen tebliğler ise Türkiye Bankalar Birliğinin 20 sayılı yayını oluşturmuştur (1).

Böylece, bu yayından 3 yıl önce, Türkiye Bankalar Birliğinin 10 sayılı yayınında belirtilen bir özlem, ras-yoların işletmelerin mali durumlarının incelenmesi yöntemi Bankacılığımıza girmiştir.

Türkiye Bankalar Birliği 18 ve 20 sayılı yayınlarında ayrıca İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü'nün işbirliği ile hazırlanan işletmelerden alınacak «yeni bir hesap vaziyeti» örneğini de getirmekte idi. Bu örnek, muhasebe kurallarına uygun bir tertip içinde hazırlanmıştır.

Görüldüğü gibi Türkiye Bankalar Birliği İşletmelerin mali bünyelerini ve hesap durumlarını tetkik etmek için bankacılara önemli bir alet vermiş; ancak bu konuda Bankalarımızda yeterli bilgi birikimi olmadığını dikkate alarak ayrıca seminerler düzenlemiştir.

Bu girişim hertürlü övgünün üstündedir ve Türkiye'de işletmeleri, muhasebe kurallarına göre hesap tutmaya zorlayan, alıştıran bir sonuç doğurmuştur. Bu konuda, o zaman Türkiye Bankalar Birliği Genel Sekreteri

olan Sayın Vecdi Ünayın çabalarına Bankacılığımız ve İşletmelerimiz çok şey borçludur.

Kuşkusuz, Türkiye Bankalar Birliğinin yukarıda sözü edilen girişiminden önce de Bankalarımız özellikle anonim şirket şeklinde büyük firmaların değerlemelerinde mali durum dikkate almıştır. Ama bu incelemeler yeterince bilimsel değildi ve üstelik bir yöntem olarak geliştirilmemişti.

Burada bir anımdan söz edeyim: 1955 yılında bir devlet bankasında Müfettiş idim. İstanbul'da bir büyük Şube teftişinde, gereği halinde bilânço kalemlerinin düzeltilmesine ilişkin bir görüş ileri sürdüğümde yılların tecrübesini taşıyan yüksek okul mezunu Şube Müdürü, «... efendim, nasıl olur firmaların hazırladıkları hesap vaziyetlerini nasıl değiştirebiliriz» demişti.

Elbette, firmaların hesap durumlarının muhasebe kurallarına uygun olarak hiçbir düzeltmeyi gerektirmeyecek ve gerçeği yansıtacak şekilde düzenlenmesi ençok arzulanan bir şeydir ve varılması gereken bir hedeftir. Ama, gerçekte, durum hiç de öyle değildi (2).

Ve Sayın Banka Yöneticisinin söylemek istediği de bu değildi. Onun henüz firmaların hesap durumlarından mali bünyelerinin incelenmesine nasıl gidilebileceği hakkında yeterli bir bilgiye sahip olmadığı anlaşılıyordu.

Firmaların muhasebe kurallarına uygun olarak hesap tutmaları ve hesap vermeleri Yurdumuzda ne yazık ki hâlâ bir özlemdir. Muhasebecilik mesleği toplumda lâyük olduğu yer bulmadan bu özlemin giderilmesi de olanak içinde görülmemektedir. Hesap

(1) Seminerde verilen tebliğler şöyledir: Dr. Mustafa A. Aysan, «Hesap Vaziyeti ve İnceleme Tablolarının Doldurulması»; Cevat Sarıkamış, «Mali Tahliller: Bilânço Tahlilleri»; Dr. Mustafa A. Aysan, «Mali Tahliller: Gelir Tablosu» ve Dr. Mustafa A. Aysan, Cevat Sarıkamış ve Alp Gürus tarafından sunulan 3 ayrı vaka etüdü.

(2) Bu konuda, 1969 Eylülünde Türkiye X. Muhasebe Kongresinde verdiğim «Türkiyede Kullanılan Bilançolar» tebliğinde Türkiye'de uygulamalarla ilişkin olarak yaptığım bir tetkikin sonuçları sunulmuştur. Bu tebliğ Banka Dergisi, Ekim 1969 sayısında yayınlanmıştır.

tutmayı, hesap vermediği sevdirmek zorundayız. Hesabı halka mal etmeliyiz. Kanımca tüm liselerin eğitim programları bu yönden gözden geçirilmelidir. Basın, TV bu konuda yardımcı olmalı, devlet öncülük etmeli; bu mesleğin hakkı verilmeli; yasal önlemler geciktirilmemelidir. Meslek kuruluşları (Ticaret ve Sanayi Odaları) pratik muhasebe kurslarını devamlı kılmalı; üniversitemiz fikri düzeyde katkıda bulunmalıdır. Bu arada kuşkusuz Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği'ne de büyük görevler düşmektedir.

*
**

1960 lardan bu yana sınıai, ticari hayatta gelişmeler, şirketleşme, özellikle sermaye şirketlerine yönelme olgusu, işletmelerimizde muhasebenin

önemini artırmış; böylece, Türkiye Bankalar Birliğinin girişimi de uygun bir zemin bulabilmiştir.

1970 lerin başında Ticaret Bankacılığımızın orta vadeli kredi uygulamasına geçmesi, firmaların değerlemelerinde bilanço kalemlerinin yıllar arası karşılaştırılması ve rasyo yöntemlerinden başka, fon akış tablosu ve nakit bütçesi tekniklerine eğilmelerini de zorunlu kılmıştır. Gerçekten orta ve uzun vadeli krediler verilirken ilgili işletmenin, eğer eski bir kuruluş ise, geçmişteki faaliyetlerinin değerlendirilmesi ile birlikte gelecek gelişmelerini tahmin etmek; ya da yeni bir kuruluş ise sadece projeye dayalı gelecek tahminlerini yapmak ve ona göre kredi riskini tayin ederek kredi kararını almak zorunlu olmuştur. Bu ise, proforma bilanço, kâr-zarar tahminleri yanında nakit bütçesi yapmayı da gerektirmiştir.

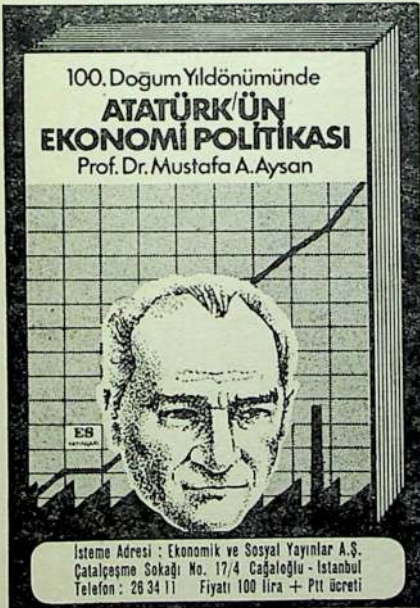
İleri tekniklere doğru kaydıkça elbet muhasebe bilgisi daha büyük önem kazanacaktır.

Öyle de olmuştur.

2 — Bankacılığımızda İşletmelerin Değerlemesi Açısından Bugünkü Durum :

Ticaret Bankacılığımız büyük kesimi ile artık kredilemeyi, teminat alıp para verme anlayışından çıkararak, Firma kredi değerliliğinin ve kredi gereksinmelerinin saptanması aşamasına varırmış görünmektedir. Teminat alma işlemleri firma kredi değerliliğinin saptanmasından sonra bir kredileme tekniği düzeyine getirilmiş ve böylece de gerçek yerini bulmuştur. Bununla birlikte, bu bir yetişkinlik sorunudur. Hâlâ ne kadar çok teminat olursa o kadar iyidir düşüncesinden sıyrılmayan bankacılarımız vardır ve belki de henüz azınlıkta değillerdir. Ama zaman hükmünü yürütecek ve ekonomik hayat gelişip Bankalar arası rekabet arttıka bu düşünüş tarzı da tarihe mal olacaktır.

Ekonomik hayatın gelişmesi ve

karmaşık hal alması, kuşkusuz firma değerlemelerini de güçleştirecek; o zaman hesaba dayalı bilgiler daha büyük önem taşıyacaktır. Çünkü, uç işletmelerin değerlemesine gittikçe daha ince teknikler zorunlu olacaktır.

Bankacılığımız açısından; Muhasebe bilgilerinin Firma değerlemelerindeki yerine ilişkin yukarıda verdiğimiz bilgiler ve gelişme süreci Bankalarımız bu konularda uzman eleman yetiştirmeye yöneltmiştir (3).

Halen hemen tüm bankalarımızda mesleki yüksek tahsil yapmış elemanlar firmaların hesap durumlarına

(3) Türkiye İş Bankası A.Ş. 1962 yılında İstanbul İstihbarat Müdürlüğünü kurup bu Müdürlüğe mesleki yüksek tahsil yapmış elemanlar olarak girişimde öncü olmuş; onu 1967 yılında T.C. Ziraat Bankası izlemiştir.

dayalı mali durum değerlemelerini yapmakta ve rapora bağlamaktadır.

Başlangıçta bu servislere karşı Banka Yöneticilerinden bir direnç görmüş ise de, daha sonra, bu hizmetin kendilerinin olsa olsa keyfi kararlarını kısıtladığı, yoksa, sağlanan laboratuvar bilgilerinin, insiyatifi kısmak şöyle dursun artırdığı anlaşılacak, bu direnç kırılmış ve hatta büyük çoğunluğunun yakın destek ve güvenini kazanmıştır. Bu hizmetin bugün Bankacılığımızın büyük kesiminde artık tartışma konusu olmaktan çıktığı söylenebilir.

IV — İstihbarat - Mali Tahlil İşlerinde Bankalararası İşbirliği İçin Bir Öneri

İstihbarat işlerinde ilk bilgiler Ticaret Sicili kayıtları ve protestolardır. Bu kayıtlar her Bankamızda izlen-

**OYAK
SİGORTA**

- yangın • nakliyat
- kaza
- makine • montaj
- hayat

sigortalarında hizmetinizde

Merkez

İstanbul Salıpaazarı Meclisi Mebusan Cad. 319 Oyak İş Hanı Kat 6-7

Telgraf: OYAKSİGOR - İSTANBUL

P.K. : 279 Karaköy

Telefon : 49 07 00 - 01 49 69 22

• OYAK SİGORTA A.Ş. Ordu Yardımlaşma Kurumunun (OYAK) bir kuruluşudur.

mekte; bu iş için personel, kırtasiye, makine ve yer masraflarına katlanılmaktadır. Oysa, bu bilgileri Türkiye'deki tüm firmalar için merkezileştirip masrafları azaltma ve üstelik hizmeti daha etkin ve daha nitelikli kılmak mümkündür.

Daha 1969 yılında, bu konuda Bankalar arasında yapılacak işbirliğinin yararına işaret etmiştim (4). O zamanki önerim bu iş için ayrı bir şirket kurulması; ya da Bankalar Birliği, değilse T.C. Merkez Bankasının bu işi üstlenmesi idi. Aradan geçen sürede ne yazık ki hiçbir gelişme olmamıştır. Oysa geçen süre, otomasyona yeni boyutlar kazandırmış ve bilgi depolama olanaklarını beklenmedik düzeylere ulaştırmıştır.

Yine o önerim, Amerika, İngiltere (5) ve Almanyada benzer kuruluşların varlığına değinmiştim.

Kaldı ki, örnek bulunmasa bile, yapılmasında yarar olacak bir girişime neden biz örnek olmayalım? Bugün önerim daha ileri bir düzeydedir. Kanımca, böyle bir şirket başlangıçta yalnız Ticaret Sicili kayıtları ve protestoların izlenmesi için kurulsa da, daha sonra, firmaların mali durum tablolarını da kapsamına alabilir ve kendi onayından geçireceği mali durum tablolarını (bilânço ve kâr-zarar tablolarını) Bankalara istekleri halinde verebilir.

Bankalar böyle bir şirketin ortağı ya da bir bedel karşılığı müşterisi

(4) «İstihbarat İşlerinde Bankalar Arasında Yapılabilecek İşbirliği ve Bir Teklif.» (Banka Dergisi, Haziran/1969 sayısı).

(5) Yazarın notu : Örneğin Londradaki firmalar için Seyd Company Ltd. tarafından her yıl yayınlanan ve bir bedel karşılığı yalnız Bankaların istifadesine sunulan London Commercial List diye bir istihbarat kitabının varlığını 1958 yılında Barclays Bank'da staj yaparken öğrenmiştim.

olabilirler. Tabii başka herhangi bir firma ya da müessese de bu şirketten bedeli karşılığında bilgi satın alabilir.

Burada sağlanacak bilgiler objektif bilgilerdir. Yoksa firmaların sübjektif değerlemeleri bu çalışmada yer almayacaktır. Bu kısım bankaların kendi istihbaratına dayanmaya devam edecektir.

Bankaların mali tahlil bölümleri kendi faaliyetlerini güvenilir hesap vaziyetlerine dayatacaklar; değerlemlerde zaman kazanacaklardır. Öteyandan firmalar da çeşitli bankaların bu konuda görevli elemanlarına ayrı ayrı bilgi verme yerine, tek bir kuruluşa muhatap olacaklardır. Ta ki hesap durumlarının yetkili muhasebecilerce onaylanması yöntemi yurdumuza gelene değin...

O zaman da, bu «Bilgi İşlem A. Ş.» hizmetlerini yetkili muhasebecilerce onaylanmış hesap durumlarına dayatarak ve dileyenlere bedeli karşılığı bu bilgileri sunarak sürdürecektir.

Firmalar kâr peşinde koşsalar da toplumun bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Bu yüzden toplumdan saklayacakları birşeyleri olamaz. Yani, firmaların mali durum bilgileri aynı zamanda toplumun malıdır ve gizlenecek bir yanları da yoktur; olmak gerekir.

Rekabet yeni buluşlarda, heran daha iyi hizmet sunabilmede aranmalıdır. Yoksa geçmiş, bilgilerin saklanmasında değil.

Ticaret Sicili bilgileri ve protestolar da aynı özelliktedir.

Bankalararası rekâbet de, aynı şekilde, işlemlerin gizliliğinde değil, aynı firmanın işlerini daha iyi ele almakta, ona daha iyi hizmet verebilmekte olmalıdır.

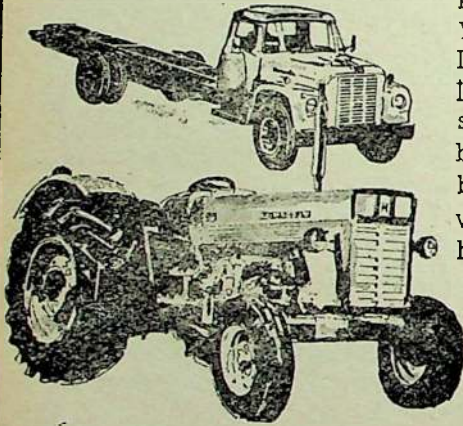
Önerimin birgün gerçekleşeceğini ummak istiyorum.

güçlü yatırım International

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir. INTERNATIONAL satış sonrasında da gülyüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOE ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü:

**MOTORLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levent Tel. 64 49 90-91-92
Telex: 26239 İSTANBUL

ekonomik göstergeler

	1978	1979	1980		
			Haziran	Temmuz	Ağustos
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	645.8	651.1	603.8	832.3	1008.7
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	113662	182877	202229	237750	245155
Merkez Bankası kredileri (milyon TL.)	241886	382136	486028	540823	541550
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	56639	91740	120700	147474	149161
BANKALAR (milyon TL.)					
Toplam Mevduat	322916	490017	540535	586054	612532
Ticari	87280	155976	175704	183667	200853
Tasarruf	160757	235871	259688	280858	294406
Vadesiz Tasarruf	105380	144493	161434	169259	173587
Vadeli Tasarruf	55377	91378	98254	111599	120819
Resmi	35348	50925	53471	68636	61331
Bankalar	39531	45916	49862	50921	54183
Diğer Mevduat	—	1329	1810	1982	1759
Toplam Krediler	297602	456601	576796	585778	596370
Tarım	61156	115946	138897	140049	139561
Kalkınma Bankaları	13415	23831	36614	39113	39239
Küçük Esnaf ve Sanatkâr	13707	28088	28387	29374	29994
İpotek Karşılığı	10807	13303	13862	14127	14222
Ticari, Sınai, sair	190352	271365	349424	355253	365569
İller Bankası	8165	9067	7612	7862	7795
PARA ARZI (milyon TL.)	290450	453635	520150	561718	607469
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak)					
Toplan Eşya Fiyatları	869.9	1577.8	2547.9	2552.4	2591.6
Gıda Maddeleri ve Yemler	813.9	1349.0	2144.3	2131.4	2197.2
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	963.1	1959.1	3210.6	3254.1	3248.9
İstanbul Geçinme İndeksi	1048.0	1907.5	2754.3	2812.9	2913.9
Ankara Geçinme İndeksi	873.7	1500.2	2423.9	2464.1	2524.7
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	4599.0	5064.5	2809.2	3194.2	3638.0
Dışsatım	2288.2	2261.2	1266.9	1411.9	1577.4
İşçi Dövizleri	983.0	1691.7	741.3	1020.7	1300.3

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibariyle birikmeli (kümülatif)'dir. Yalnız T.C. Merkez Bankasına ilişkin bilgilerle Para Arzı rakamı, Temmuz 1980 sonu itibariyle değil, 1 Ağustos 1980 tarihlidir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankası kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOÇ. DR. YILDIRIM KILKIŞ

1980 Ekim ayının büyük ekonomik hareketler içinde geçmediği görülmektedir. Bununla beraber, yeni İhracat Rejimi yayınlanmış, İş Kanunu'na tabi olarak çalışanların kıdem tazminatlarını yeniden düzenleyen yeni kanunlar bu dönemde yürürlüğe girmiştir.

Diğer taraftan vergi reformu ile ilgili çalışmaların hızla devam ettiği anlaşılmaktadır. Ülkemizin çok ve çeşitli ekonomik sorunları bulunduğu bilinmektedir. Ancak çalışanların yaşamlarını yakından ilgilendiren vergilerin yeniden düzenlenmesi ve ücretlilerin en çok vergi ödeyen kesim olmaktan çıkarılması konusuna öncelikle önem verildiği görülmektedir.

12 Eylül 1980 tarihinden sonra kurulan hükümet, ülkemizin ana ekonomik sorunlarına ve halkımızın yaşam sıkıntılarını hafifletmeye çalışmaktadır. Uzun süreden beri kısır politik çekişmeler içinde ülkemizin çözüm bekleyen sorunlarına hiç yaklaşılmamış olduğu unutulmamalıdır. Unutulmaması gereken diğer bir husus da, dünya ekonomisinin içine girmekte bulunduğu yeni durumlardır.

Petrol fiyatlarının devamlı yükseliş göstermesi, bazı gelişmiş ekonomilerin yükselen maliyetleri dolayısıyla girmekte oldukları darboğazdan kurtulmaya çalışmaları dikkat çekicidir. İhracatımızın hızla gelişerek döviz ihtiyaçlarımızı karşılaması, kısa dönemlerde mümkün değildir. Bütün bu ve buna benzer gelişmeler karşısında, ülke olarak çok çalışmaya, verimlilik kurallarına uymaya, dış pazarlara dünya rekabetinin gerektirdiği şekillerde yaklaşmaya mecbur olduğumuzu göz önünde tutmaya önem vermek zorundayız.

Diğer taraftan, ülkemizin ekonomik potansiyelinin tam ve randımanlı şekilde çalışması, özellikle savurganlığı önleyici davranışlara büyük önem verilmesi kesinlikle sağlanmalıdır.

Aşağıda, geçtiğimiz döneme ait başlıca ekonomik olaylar hakkında özet bilgiler verilmektedir.

İhracat Rejimi Kararı Yayınlandı

25 Ekim 1980 tarihli Resmi Gazete ile Bakanlar Kurulu'nca 14.10.1980 tarihinde yürürlüğe konması kabul edilmiş bulunan İhracat Rejimi Kararı yayınlanmıştır.

Yeni İhracat Rejimi, ihracatla ilgili koordinasyonun Ticaret Bakanlığı tarafından yapılacağını ve ilgili mevzuattaki ihracatı yavaşlatıcı bütün uygulamaları hızlandırma yetkisinin bu bakanlıkta olduğunu açıklamaktadır.

Kıdem Tazminatlarını Düzenleyen İki Kanun Yayınlandı

23 Ekim 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan iki kanun ile 854 sayılı Deniz İş Kanunu ve 1475 sayılı İş Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirilerek kıdem tazminatları yeni bir düzenlemeye sokulmuştur.

Her iki değişiklik kanunu, işçileri, işe başladıkları tarihten itibaren hizmet akdinin süresince geçen her tam yıl için işveren tarafından 30 günlük ücreti tutarında kıdem tazminatı ödenmesini öngörmektedir. Ayrıca kıdem tazminatının yıllık tutarınının 1475 sayılı İş Kanunu'na göre tespit edilmiş bulunan günlük asgari ücretin 7,5 katından fazla olamayacağı da hükme bağlanmıştır.

Her iki kanunun kıdem tazminatlarına yeni düzenleme getiren bölümleri 12 Eylül 1980 tarihinden geçerli olmak üzere yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Kıdem tazminatlarıyla ilgili bir fon kurulması hakkındaki çalışmalar ise devam etmektedir.

Yeni Kur Ayarlaması

4 Ağustos 1980 tarihinde yapılmış olan son kur ayarlamasından sonra, 13 Ekim 1980 ve 26 Ekim 1980 tarihlerinde yeniden iki ayarlama daha yapılmıştır. Ortalama olarak Türk Lirası'nın değerinde % 5 civarında bir değer düşmesi meydana gelmiştir.

Kur ayarlamasına tabi tutulan yabancı paraların alış fiyatlarıyla yeni ve eski kurları Türk Lirası olarak aşağıda gösterilmektedir.

Dövizin Cinsi	Eski Alım	4 Ekim 1980	26 Ekim 1980
ABD Doları	80.00	82.70	84.80
Avustralya Doları	91.76	91.46	99.15
Avusturya Şilini	6.29	6.47	6.40
Alman Markı	44.75	45.85	45.40
Belçika Fransı	2.79	2.71	2.83
Danimarka Kronu	14.44	14.86	14.76
Fransız Fransı	19.24	19.76	19.67
Hollanda Florini	40.97	42.15	41.90
İsveç Kronu	19.18	19.86	20.08
İsviçre Fransı	48.19	50.35	50.35
100 İtalyan Lireti	9.48	9.14	9.55
Kanada Doları	69.08	67.45	72.42
Norveç Kronu	15.34	16.17	17.19
Sterlin	186.40	198.36	206.50
Suudi Arabistan Riyali	24.20	23.65	25.51

Kok Kömürü ve Kok Tozları Fiyatları Arttırdı

7 Ekim 1980 tarihli Resmi Gazete'de kok kömürü ve kok tozları fiyatlarının artırılması ile ilgili bir Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanmıştır.

Bu karara göre, maliyet unsurlarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle Türkiye Kömür İşletmeleri Kömür Satış ve Tevzi Müessesesi tarafından tüketicilere satılmakta olan kok kömürü ve kok tozlarının üreticiden alış ve tüketiciye satış fiyatları şöyle tespit edilmiştir:

	Alış Fiyatı (TL./Ton)	Satış Fiyatı (TL./Ton)
Demir ve Çelik kokları	14.500	15.000
Gazhane kokları	11.500	12.000
Kok tozları	6.000	6.500
Kok tozu biriketi	—	6.500

Kâğıt Fiyatları Yeniden Tespit Edildi

SEKA Genel Müdürlüğü tarafından bütün kağıt cinslerine % 20 - 30 arasında zam yapılmıştır. Kağıt cinslerine yapılan zamlarla fiyatlar aşağıdaki gibi olmuştur (Ton/TL.).

Kağıt Cinsleri	Eski Fiyat	Yeni Fiyat
Gazete kağıdı (ebat)	45.000	55.250
Gazete kağıdı (bobin)	44.000	54.000
1. Hamur (bobin)	98.000	122.500
1. Hamur (ebat)	100.000	125.000
Sarı okul defteri kağıdı	65.000	81.250
Beyaz pelür	140.000	160.000
Renkli pelür	145.000	165.000

Yerfıstığı, Kolza ve Yağ Şalgamı Destekleme Fiyatları Açıklandı

17 Ekim 1980 tarihli Resmi Gazete'de çerezlik cinsi yerfıstığı ile kolza ve yağ şalgamının destekleme alım fiyatları yayınlanmıştır.

1980 - 1981 dönemi yağlık ve çerezlik cinsi yerfıstığının üreticiden satın alınmasıyla Mersin Yerfıstığı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Yerfiskobirlik) görevlendirilmiştir. Yerfiskobirliğin emrine 700 milyon TL. alım kredisi ile 105 milyon TL. işletme kredisi verilmiş bulunmaktadır.

Çerezlik yer fıstığının taban fiyatı 70 TL./kg. olarak tespit edilmiştir.

1980 yılı ürünü kolza ve yağ şalgamının alımı ile görevlendirilen kuruluş, Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'dir. (Trakyabirlik). Bu birlik emrine tahsis edilen alım kredisi 100 milyon TL., işletme kredisi ise 20 milyon TL.'dir.

Kolza ve yağ şalgamı için taban fiyatı 22 TL./kg. olarak tespit edilmiştir.

EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

Turyag

NEBATI YAĞ SANAYİNDE
YIKAMA MADDELERİNDE **ONCU**

TURYAĞ TÜRKİYE YAĞ VE MAMULATI A.Ş. Sair Esref Bulvarı No:48 Kat 4-5 Tuzcuoğlu İş Hanı / İzmir

YURT DIŞINA DÖVİZLE KONUT VE İŞYERİ SATIŞI

Özellikleri, Ekonomideki Yeri ve Potansiyeli

TURGUT ALEV

1 — GİRİŞ

TÜRKİYE'de özellikle son üç yılda döviz darboğazi, ekonominin en önemli sorunlarından biri haline gelmiştir.

Bir yandan sanayileşirken, diğer yandan bu sanayileşme ve kalkınma sürecinin yarattığı gittikçe artan döviz ihtiyacı, bugündek hep geleneksel tarım ürünleri ve dış borçlanma ile karşılanmaya çalışılmıştır. Oysa son yirmi yıl içinde sanayi ve altyapıda meydana gelen büyüme, petrol fiyatlarındaki astronomik artışlarla birleşince, döviz yetmezliği ekonomiyi tehdit eder ve günlük yaşamı dramatik ölçülerde etkiler boyutlara ulaşmıştır.

Öte yandan Türkiye'de barınmanın yanı sıra sosyal güvence niteliği taşıyan konut sektörü, ekonomideki genel durgunluktan en fazla etkilenen işkollarından biri olmuştur. Oysa konut, varlığı ya da yokluğu ile Türkiye'de sosyal patlamalara yol açacak ya da önleyecek bir niteliğe sahiptir. Ülkenin konut açığı her geçen yıl daha da artmaktadır.

Yurtdışında çalışan Türk vatandaşlarına dövizle taşınmaz satışı bu iki temel sorunu ortak bir çözümde birleştirebilme olanağı yaratacaktır.

2 — Ülkemizin Döviz Gereksinmesi ve Yurt Dışında Çalışan Türk İşçileri

1974 yılı sonundan başlamak sureti ile döviz rezervlerinde görülen sürekli azalma, son üç yılda ekonominin dış borçlanma ve geleneksel tarım ürünleri ile kapatamayacağı dış ticaret açıklarına yol açmıştır.

İthalatın, yani döviz ihtiyacının % 95'inden fazlasını yatırım maddeleri ve hammaddelerin teşkil ettiği nazara alındığında, Türkiye ekonomisinin işlemesi ve gelişmesinde döviz girişlerinin arttırılmasının önemi daha da açığa çıkmaktadır.

Ülkemizin en önemli döviz kaynaklarından birini yurtdışında çalışan Türk işçileri teşkil etmektedir. 1,4 milyar dolara varan bu kaynaktan sağlanan döviz girişi 1977 yılından sonra azalmış, alınan kısa vadeli önlemler, devlet sübvansiyonları ve teşvikler ile zaman zaman artışlar sağlanmış ise de, bunların etkileri geçici ve kısıtlı olmuştur.

1978 Mayıs ayında yapılan bir araştırmaya göre, sadece Almanya'da çalışan Türk işçilerinin Alman bankalarındaki tasarruflarının 11 milyar dolar civarında olduğu tahmin edilmektedir. İşçilerimizin 1970'de 812 DM olan ortalama aylık gelirleri 1978'de

1471 DM'a yükselmiştir. Ortalama tasarruf oranının % 45 seviyesinde olduğu nazara alındığında, yurt dışındaki Türk işçilerinin yıllık tasarruflarının 3 milyar 841 milyon dolar olduğu sonucuna varılmaktadır. Genellikle bir evde birden fazla kişinin çalışması ve istatistiklerde görülmeyen ikinci işler yapmaları nedeniyle, Türk işçilerinin tasarruf oranının % 45'i aştığı ve yıllık gerçek tasarruf potansiyelinin 4 milyar doların üzerinde olduğu tahmin edilmektedir (*).

Türkiye, yurtdışındaki Türk işçilerinin yarattığı bu döviz potansiyelini, kendi ekonomisine yönlendirebildiği takdirde, dış ticaret açığını tümü ile kapayarak, ekonomisini düze çıkarma fırsatını yakalayacaktır.

Ancak bunun için bu potansiyele sahip olan yurtdışında çalışan Türk işçilerine, dövizlerini yurtdışında tutarak devalüasyonlardan kazanmak tercihini alt edecek, yurtdışı yatırım ve servet transferi olanakları yaratmak gerekmektedir.

3 — Yurt Dışında Çalışan İşçi Neden Türkiye'ye Döviz Gönderir?

1970'lerden bu yana yurtdışındaki Türk işçilerinin Türkiye'ye döviz göndermesi iki temel nedene dayalı olmuştur:

— Yurtdışındaki yakınlarının geçimini temin etmek.

— Yurtdışında yatırım yapmak.

Yurtdışındaki yakınlarının geçimini temin amacı ile ülkeye gönderilen dövizlerin artması beklenemez. Çünkü:

• Yurt dışına işçi gönderilmesi aşağı yukarı beş yıldan beri durmuş olduğu için, yurtdışındaki işçilerimizin en yenisi bulunduğu ülkede beş yıldan beri çalışmaktadır. Başlangıçta eşini ve çocuklarını Türkiye'de bırakan

karak yurtdışına giden işçi, geçen bu zaman zarfında ailesini yanına almamıştır. Artık genellikle Türkiye'de ana, baba, kardeş gibi yakınlarına para gönderilmektedir. Bu ise hem önemli rakama ulaşmamakta hem de artma eğilimi göstermemektedir.

• Türkiye'de artan hayat pahalılığı ile, yurtdışındaki yakınlarının geçimini temin amaçlı döviz gönderilerinin artması da söz konusu değildir. Zira enflasyonu takip eden devalüasyonlar ile denge kendiliğinden kurulmaktadır.

• Türkiye'de banka ve bankerlerin aylık faiz uygulamaları ile, yurtdışında çalışan Türk işçilerinin bir kısmı, aylık resmi kanallarla döviz gönderme yerine, karaborsada bozdurulmuş döviz karşılığı toplu bir miktar parayı bu tür bir hesaba yatırarak, yurtdışındaki yakınlarının geçim sorunlarını çözmeyi tercih etmektedirler.

Bütün bu nedenlerden ötürü yurtdışındaki yakınlarının geçimini temin amacı ile gönderilen işçi dövizlerinde artma değil azalma beklenmelidir.

Yurtdışındaki Türk işçilerinin Türkiye'ye döviz göndermelerinin ikinci temel nedeni, Türkiye'de yatırım yapmak arzusudur. Yurt dışında çalışan Türklerden özellikle ekonomik potansiyeli elinde tutan birinci nesil, ne zaman olacağını bilmeseler bile, bugün birinde Türkiye'ye döneceklerini, hatta belki de dönmek zorunda kalacaklarını bilmektedirler. Son günlerin en güncel konusu vize, bu duyguyu daha da arttırmıştır. Kaldı ki 15 - 20 yıldır yurtdışında bulunmasına rağmen hâlâ içinde bulunduğu topluma yabancı olan bu kitle için sosyal güvenesi ve geçimini temin etmiş olarak yurda dönmek büyük bir özlemdir de..

Ancak binlerce km. uzaktan Türkiye gibi ekonomik istikrarı olmayan bir ortamda yatırım yapmak hiç de kolay iş değildir. Nitekim geçmişte büyük umut ve heveslerle başlatılan

(*) Türk işçileri ile ilgili rakamlar «1.4.1977» tarihli «Deutsche UNESCO Kommission, Köln» raporundan alınmıştır.

pek çok yatırım, işçilerin dövizlerini heba etmekten başka işe yaramamış, bunun zararını da ülke ile beraber yatırıma tasarrufunu yönelten Türk işçisi çekmiştir.

Artık yurtdışındaki Türk işçisini Türkiye'de yatırımlara yönlendirmek eskisi kadar kolay değildir. Buna rağmen işçi dövizlerinde artış sağlamak ve de yurtdışındaki Türk işçilerinin tasarrufunu ülkeye yönlendirmek için tek yol da budur.

4 — Yurt Dışındaki Türk İşçilerin Dövizle Konut ve İşyeri Satışı

Türkiye, yakın vadede ekonomik sorunlarına köklü ve etkin çözümler getirebilecek olan yurtdışındaki Türk işçilerinin yarattığı bu döviz potansiyelini, onların özelemleri ve isteklerini nazara alarak ülke ekonomisine aktarmak zorundadır. Primli kur uygulaması, dövizli otomobil satışları (vs.) bu amaca yönelmiş tedbirlerdir. Ancak etkileri kısıtlı ve geçici olmuştur. Yurtdışında çalışan Türklerin dövizlerini ülkeye yönlendirmek için en etkin araç hâlâ konut, ev, arsa gibi taşınmazlardır. Üstelik yurtiçinde döviz karşılığı taşınmaz satışında, ülkeye giren döviz karşılığında ülkeden herhangi bir ekonomik değer çıkmamakta, işlem sadece bir yurtiçi servet transferi niteliğinde olmaktadır.

Nitekim bu noktadan hareketle hükümet 25/Ocak/1980 tarihli kararname ile başlayan, yurtdışında dövizle konut satışını teşvik edici bir dizi tedbir almıştır.

Ancak bugüne kadar, özellikle taşınmazlar konusunda çok aldatılmış olan yurtdışında çalışan Türk işçilerinin güvene ve sağlam kuruluşların teminatına gereksinimi vardır. Ayrıca dövizle satışın yarattığı tüm olanakların da etkin bir şekilde kullanılabilmesi gerekmektedir.

En yenisi beş yıldan, çoğunluğu 10-15 yıldan beri yurtdışında çalışan Türk işçileri, genellikle bu süre zarfında Türkiye'de çeşitli taşınmazlar edinmiş durumdadırlar. Bu nedenle

«Bir an önce başımı sokacak bir evim olsun.» ya da «Üç karış toprağa da ben sahip olayım.» gibi saikler bu kitle için önemini yitirmiştir. Ayrıca tasarruflarını değerlendirmek için taşınmaz almaya yönelik bir müşteri kitlesi, barınmak ya da sosyal güvence nedenleri ile taşınmaz talebinde bulunan bir pazardan daha değişik motivasyonlara ve davranış şekline sahiptir. Özellikle, tasarrufu Türkiye'deki fiyat artışları ve enflasyondan pek etkilenmeyen yurtdışındaki Türk işçileri için artık «Bir an önce ve nasıl olursa olsun.» anlayışı yerini «İyi ve kelepirci olsun, deşsin.» düşüncesine bırakmıştır. Bu nedenle yurtdışındaki pazara mamul beğendirmek daha zor olduğu gibi, fiyatlarda da rayıçların altına inme gereği vardır.

Bugüne kadar çok aldatılmanın ve Türkiye'den binlerce kilometre uzakta olmanın yurtdışındaki Türk işçilerine verdiği güvensizlik, bu büyük pazar potansiyelini önemli ölçüde etkilemektedir. Yurtdışı pazarına girebilmek için bu engel muhakkak aşılmalıdır.

Ancak güven yaratmak, bu pazar potansiyelini harekete geçirmek için tek başına yeterli olmayacaktır. Güvenli projelerin aynı zamanda da cazip birer yatırım alternatifini teşkil etmesi de gerekmektedir.

Bütün bunlar gözönüne alındığında, ortaya değişik bir pazar kesiti ve müşteri profili çıkmaktadır. Bu pazara şimdiye kadar bütün yurt dışına taşınmaz pazarlamaya teşebbüs edenlerin yaptığı gibi, klasik taşınmaz pazarlama yöntemleri ile yönelmek başarılı olmayacaktır.

Ülkemizde gerek yasal gerekse ekonomik ve fiziki açıdan yurtdışı pazarının taşınmaz konusundaki istek ve özelemlerini karşılayacak olanaklar mevcuttur. Bu olanaklar böyle önemli dışsal ekonomiler yaratmaktadır ki; bir taşınmazı yurtdışında, yurtiçi fiyatlarının çok altında dövizle satmak, buna karşılık yurtiçindeki satı-

Ça kıyasla çok daha fazla kâr etmek mümkün olmaktadır.

Böylece bir yandan yurtdışında çalışan Türk işçisi tasarruflarını değerlendirmek için önemli bir imkân elde edecek, diğer yandan taşınmazlar sektörünün Şimdiye kadar görmediği bir potansiyel ortaya çıkacak ve ülkemize önemli miktarlarda döviz girişi söz konusu olacaktır.

5 — Yurt Dışındaki Türk İŞçilerine Konut ve İŞyeri Pazarlamasının Türkiye Ekonomisine ve Halkımıza Katkılan

Ülkemizde konutun gerek sosyal gerekse ekonomik açıdan son derece önemli bir rolü vardır. Konut ve iŐye-

ri barınmanın yanısıra bir tür sosyal güvence ve tasarrufları değerlendirmenin en iyi yolu olarak görülmektedir. Bunun yanısıra konut çok geniş bir sanayi kesimini harekete geçiren, ekonomik faaliyetlere canlılık getiren bir sektördür. Bu yaklaŐımdan hareketle yurtdışındaki Türk işçilerine dövizle konut ve işyeri satıŐının ülke ekonomisine ve halkımıza katkıları aşağıda özetlenmiŐtir.

a) Ülkemizdeki konut açığı ve Őehirclik sorunlarına katkıları:

Hızlı bir nüfus artışı ve kentlere büyük bir göç olgusunun içinde olan ülkemizde, bir yandan konut açığı hız-

Dünyanın her yerindeki muhabirleri
Yurdun dört köşesindeki Şubeleriyle
Dahili ve harici bütün bankacılık işlerinizde

la artmakta, diğer yandan konut açığının baskısı ile, şehirleşme sağlıksız denetimsiz bir süreç içinde gelişmekte, konut ihtiyacı büyük ölçüde gecekondularla yerleşmeleri ile karşılanmaktadır. Önümüzdeki beş yıl içinde Türkiye 1,7 milyon adet konut üretmek zorundadır.

Türkiye'de konut üretimi için gerekli teknoloji ve inşaat malzemesi üretilen olanakları mevcuttur ve daha da geliştirilebilir. Temel darboğaz finansman ve maliyetlerde yatmaktadır. Yurtdışına dövizle konut satışı, sektörün gereksindiği finansmanı yaratacak, konut üretimi ve özellikle kiralık konut ve işyeri arzını arttıracak, şehirleşme ve konut sorunlarına etkin çözümler getirebilecektir.

b) Türkiye ekonomisine katkıları:

Konut ekonomiyi süreklileşiren ve harekete geçirici bir sektördür. Son yıllarda genel ekonomik durgunluğa paralel olarak, zaten yapısı ve işleyişi açısından yetersiz olan konut üretimi büyük düşüş göstermiştir.

Yurtdışına dövizli konut, işyeri satışı ile konut üretiminin artırılması, beraberinde önemli bir ekonomik canlılık yaratacaktır.

Ayrıca, ülkemizin dövizle en çok ihtiyacı olduğu bu dönemde, yurt dışındaki işçilerimizin yılda 4 milyar dolara varan tasarruflarının yurda yönlendirilmesi, ekonomimizi içinde bulunduğu darboğazlardan kurtarabilecektir.

c) Türkiye'nin sosyal yapısına katkıları :

Ülkemizde barınma ihtiyacını karşılaması yanısıra, sosyal güvence niteliğini taşıyan konut, büyük sosyal patlamalara yol açabilecek derecede sosyo-ekonomik öneme sahiptir. Oysa gün geçtikçe konut, özellikle kiralık konut açığı artmakta, sabit gelirli büyük kitlelerin konut edinme ve kiralama olanakları kaybolmaktadır.

Yurtdışına dövizle konut, işyeri satışı bu olgunun önüne geçmenin ilk adımını teşkil edecek ve ülkede sosyal istikrarı sağlamanın yollarını açacaktır.

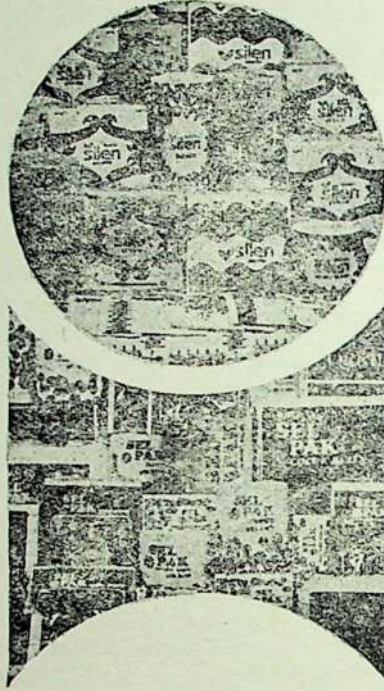
Yurtdışındaki Türk işçileri ise güvenli ve kazançlı bir yatırım imkânı bulmanın yanı sıra, dövizle ülke kalkınmasına katkıda bulunmanın huzur ve sevincini duyacaktır.

6 — SONUÇ

Yurtdışındaki Türk işçilerine dövizle konut satışı :

- i) Yarattığı çok önemli dışsal ekonomiler ile bir yandan yurtdışındaki Türk işçisine ülkedeki rayıçların çok altındaki fiyatlarla satış yapmak, diğer yandan yurtiçi satışlardan çok daha yüksek rantlar sağlamak imkânları sağlamaktadır.
- ii) Yıllık tasarrufları dört milyar doları aşan yurtdışındaki Türk işçilerinin bu potansiyelinin ülke ekonomisine yönlendirilecek, içinde bulunduğu darboğazları aşmakta önemli bir etken olacaktır.
- iii) Halen son derece durgun olan konut piyasasını ve ona bağlı olan sanayileri canlandıracak, özellikle kiralık konut arzını arttıracaktır.
- iv) Türkiye'deki konut açığı ve kötü şehirleşme sorunlarına çözümler getirecektir.
- v) Yurtdışındaki Türk işçilerine, mevcut ve potansiyel tasarruflarını en iyi değerlendirebilecekleri yatırım imkânları yaratacaktır.

Böylece bir yandan konut sektörü ve genel ekonomiye canlılık getirilirken, diğer yandan yurtdışında çalışan Türk işçisinin emeği ve tasarrufu kendisinin ve ülke ekonomisinin yararına kullanılmış olacaktır.

kâğıdın ipeği, temizliğin gereği...

Sağlıklı temizliği arıyorsanız,
evde, işte, yolda,
emici, yumuşak SELPAK
sizin içindir.

Titiz olmakta haklısınız.
Sağlıklı, pratik,
ekonomik temizlik için
üretiliyor SILEN mamülleri.

SEL
 PAK

her yerde her zaman

 silen

temizliğin simgesi...

IPEK KAĞIT SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

"kuruluslara güc, tasarruflara güven,,

SERMAYE PİYASASINDA EKSİKSİZ HİZMETİ YALNIZ Mentaş VERİR.

Kapıdan başlar Mentaş'ın eksiksiz hizmeti.
Güleriyle, içtenlikle karşılar sizi.

Dilerseniz elektronik cihazlarda yayınlanan
menkul değerlerin gerçek piyasa rayıçlerini izler.
Mentaş'la fikir alışverişi yaparsınız.

Dilerseniz hiç bekletmeden sorunlarınıza eğilir Mentaş

TASARRUF SAHİBİ İSENİZ

yatırımlara ilişkin sorularınızı cevaplar.
Ayrıntılı bilgiler verir. Öneriler getirir.

Sunduğu tahvillerin tümü üst düzeyde gelir sağlar
Ülkemizin en güçlü holdinglerinin güvencesini taşır
Ve Mentaş eksiksiz hizmetini
anapara ve gelirlerinizin taşıdığı güvenceyi pekiştiren
"Garanti Belgesi" ile tamamlar.

KURULUS TEMSİLCİSİ İSENİZ

ihraç edeceğiniz tahvillerle ilgili
tüm işlemleri planlar. Organize eder. Dilerseniz uygular.
Kuruluşunuz için en verimli sonuçları sağlar...

VE SİZ GÜVENLİ GELECEKLERE DOĞRU
SAĞLAM ADIMLARLA ÇIKARSINIZ MENTAŞ'TAN...
MENTAŞ YAŞAMINIZDAN ÇIKMAZ.

mentaş

menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü Cad. No: 72 K. 2 Taksim-İstanbul

Tel: 45 55 29-49 99 27-45 66 14-44 85 57-49 34 38

44 30 45 Teleks: 23 196 lame TR

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

PAY senedi pazarında Ekim ayında önemli bir canlanma kendini göstermiştir. Bu canlılık, ekonomik yönden durgun olan yaz aylarını geride bırakmış olmamızdan ve 12 Eylül yönetimiyle Türk toplumunda kendini gösteren ekonomik ve politik istikrar ve olumlu beklentilerden kaynaklanmaktadır.

25 Ocak 1980 tarihinden beri güdülen antiinflasyonist ekonomi politikası ülkede iç talebi daraltmış ve üretimi iç talebin bir fonksiyonu olan işletmelerimizin üretiminin düşmesine yol açmıştır. Fakat yeni gelen yönetimle grevlerin sona erip işçi-işveren kutuplaşmasının giderilerek olumlu bir baza oturtulacağı yolunda ümitlerin belirmesi, kapasite kullanımının yükseltilmeye başlanması ve ihracatı teşvik edecek olumlu kararların uygulanmaya konulması, üretimin artırılmasında etken olabilecek başlıca faktörlerdir. Bununla beraber işletmelerin çalışma sermayesine duydukları büyük gereksinim, banka kredi maliyetinin yüksekliği ve bazı sanayi sektörlerinde çekilen ithal girdisi sıkıntıları çözüme ulaştırılması gereken acil problemlerdir. Bu sorunlarda çözüme ulaşmada yardımcı olacak uygulamalar içine girilmesi, sanayinin üretim ve istihdam düzeyini arttıracaktır.

Ekim ayında portföyümüzdeki 10 pay senedinin fiyatı Eylül ayı düzeyini korurken, üç tanesi (Bursa Çimento 100 TL., Yapı Kredi Bankası 150 TL. ve Sarkuysan 400 TL.) fiyat düşüşleri göstermiştir. Geri kalan 32 pay senedi fiyat artışı göstermiş olup, ortalama fiyat artışı 531 TL'dir. Plastifay 600 TL., Anadolu Cam 1150 TL., Nuh Çimento 2000 TL., Aroma 3.000 TL., ve İş Bankası 5.000 TL. lık değer artışı göstermiştir.

Bu gelişmelerin sonucunda pazar indeksimiz 94.21 düzeyine yükselmiş olup, geçen aya oranla % 5.7'lik bir değer artışı olduğunu simgelemektedir.

Tahvil pazarındaki gelişmelere baktığımızda, Ekim başından bu ayın 17'sine kadar 473.5 milyon TL. lık tahvil ihrac edildiği saptanmıştır. Aylar itibarıyla tahvil ihracı şöyle bir durum göstermektedir :

Ağustos ayı ihracı	969.9 milyon TL.
Eylül » »	1.425.5 »
Ekim (17'sine kadar)	473.4 »

Tahvil ihracının Ekim ayında düşük kalma nedeni, Kurban Bayramı ile Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla uzun bir tatil dönemi yaşanmış olmasıdır.

Tahvil pazarındaki canlılığı gözler önüne sermek için 1979 ve 1980 kümülatif tahvil ihracatlarını karşılaştırsak; ortaya aşağıdaki durum çıkmaktadır :

1979 yılı Ocak - Ekim dönemi ihracı	3.491.510.000 TL.
1980 yılı Ocak - 17 Ekim dönemi ihracı	13.713.400.000 TL.

Rakamların sergilediği gibi 1980'de özel kesim tahvil ihracı % 392 bir artış göstermiştir. Faiz oranlarındaki yükseklik, bankerlerin cazip faiz ödeme plan-

ları ve pay senedi pazarındaki durgunluk, kişisel yatırımcıları tahvil almaya sevk etmektedir. İşletmeler ise kredi maliyetlerindeki yükseklik, banka kredisi teminindeki güçlük (antienflasyonist uygulamanın bir sonucu olarak), sermaye artırımında karşılaştıkları paydaş bulma zorlukları ve enflasyonun borçlanmayı elverişli kılması nedenlerine bağlı olarak tahvil ihraçlarına büyük bir rağbet göstermektedirler.

Yorum

Batı Ülkelerinde Ekonomik Tehlike Çanları Çalıyor

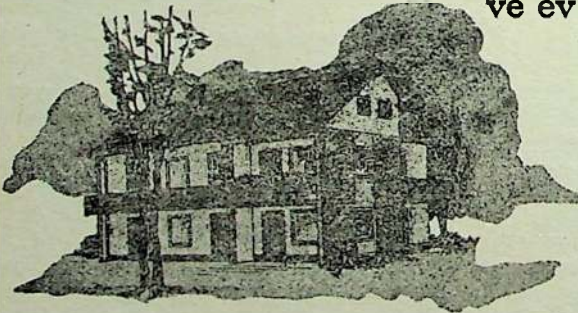
Avrupa Ekonomik Topluluğu'nda işsiz sayısı Temmuz 1980'de 6.7 milyon kişiye çıkmıştır. Bu, topluluğun 23 yıllık tarihindeki en yüksek işsizlik düzeyi olduğu gibi trend, işsizliğin aylar itibarıyla da artması şeklindedir. Geçen yıla oranla en büyük işsizlik % 29.5 artışla İngiltere, %18.3 ile Danimarka, % 17.6 ile Hollanda ve % 15.6 ile İrlanda'dadır. Almanya'daki işsizlik düzeyi ise Temmuz 1980'de sadece % 3.3 ve Lüksemburg'da % 0.6 olup en düşük rakamları oluştururlar.

İngiltere'de işsizlerin sayısı geçtiğimiz Temmuz ayında 2 milyonu aşmıştır. Ülkedeki enflasyona ayak uydurabilmesi için 1979 Haziran - 1980 Haziran döneminde ücretler % 21.5 oranında artmıştır. Bununla beraber reel gelişlerin sadece % 1.5 oranında artacağı beklenmektedir. Enflasyon hızının 1980 yılında ne olacağı hakkındaki projeksiyonlar farklı olmakla beraber, bu tahminler % 16.5 ile % 21 arasında değişmektedir. 1981 için yapılan çalışmalarda, enflasyonun biraz azalacağı, ama yine de % 12.5 - % 15.5 arasında seyredeceği beklenmektedir. Enflas-

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

66 tasarruflarınızın değerlendirilmesinde ve ev edinmenizde

DEVLET GÜVENCESİ.

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASI

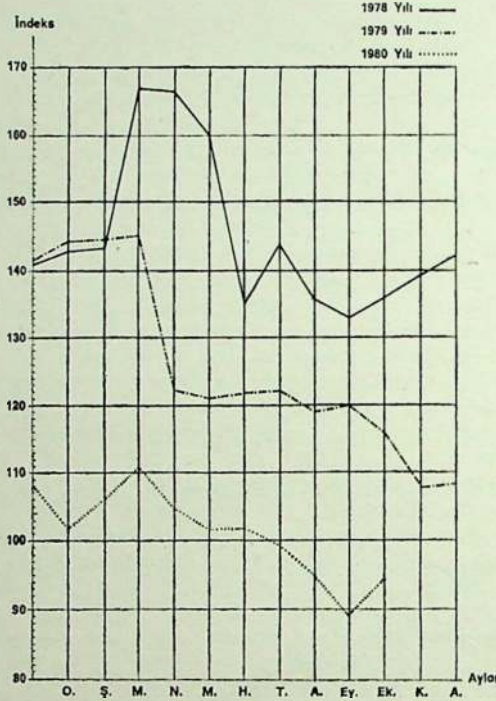
yonla mücadelede hükümet para arzını kısma, devletin yeni borçlanmalardan kaçınması, sendikaların ücret taleplerinin ekonominin gücüyle doğru orantılı olması ve yüksek faiz politikası gibi önlemleri uygulamaktadır. Bu politikaların ve rezesyona bir sonuc olarak endüstride üretim indeksi 1980'in ilk üç ayındaki seviyesi olan 110.3'den ikinci üç ayda 107.4 düzeyine inmiştir. 1980 yılı için yapılan bütün tahminler, brüt yurtiçi üretimin gerileyeceği şeklindedir. İngiltere'de 1981 yılı için stagstasyon beklenmekte ve orta yaşlı işsizlerin düzeyinin bugünkü 1.7 milyondan 2.2 milyona çıkacağı hesaplanmaktadır. 1979'dan beri ülkede izlenen durgunluğun, savaş sonrası yaşanan en ağır durgunluk olduğu ve özellikle otomobil, kimya, tekstil, kâğıt ve makine endüstrilerini önemli ölçüde etkilediği görülmektedir.

Almanya'da ise işsizlik diğer endüstri ülkelerine oranla daha düşük olmakla beraber (Ağustos ayında % 3.7), 1980 yılı içinde toplam 900 bin kişinin işsiz kalacağı tahmin edilmektedir. Gerek düşük konjunktur ve gerekse yaz aylarındaki tatil uygulamaları, işletmelerin yeni işçi almalarını engellemiştir. Almanya'da gelecek aylar için büyük bir rezesyona beklenmemekle beraber, konjunktürde bir düşüş ve talepte bir azalma beklenmektedir. Ayrıca uzun vadeli kredilere karşı azalan talep, endüstride yatırım faaliyetinin azalmakta olduğunu göstermektedir. Diğer bir neden de faiz oranı düşüşlerinin olacağı beklentileridir. Üretimde büyük bir düşüş olmamasına iki neden gösterilebilir; endüstrilerin stoklarını henüz tamamlamakta olmaları ve ayrıca ihracat olanaklarının hâlâ devam etmesidir. Dünya genelinde işletmelerin yatırım malları talepleri henüz karşılanamamıştır ve buna paralel Alman işletmelerinin bu husustaki arzları büyük bir rağbet görmektedir. Bu gelişmelerin ışığında, 1981 yılında ülkede işsizliğin bir milyon kişiyi aşacağı tahmin edilmektedir. Yapı sektöründen sonra otomobil (Ford ve Opel fabrikaları büyük sayıda işçi çıkarımlarında bulunmuşlardır) ve kimya sektörlerinde de durgunluk işaretleri başgöstermiştir. Reel milli hasıla 1980'in ilk üç ayında önemli bir artış gösterdikten sonra, konjunktürde Nisan ayından itibaren belli bir düşüş görülmektedir. Bunun sonucunda ikinci üç ay içinde reel milli hasıla % 1 gerilemiş olmakla beraber, 1979'un son çeyrek dönemindeki düzeyinden de yüksektir. 1980 sonu itibarıyla enflasyon hızının % 4 dolayında kalacağı beklenmektedir. 1981 yılı için yapılan tahminler, gayri safi milli hasılanın % 0-1 arasında bir artış göstereceği şeklindedir.

A.B.D.'de ise konjunktürün, bu yılın sonuna kadar bir düşüş göstereceği beklenmektedir. 1981 yılında ise bir düzelenimin olacağı ümit edilmektedir. Bu düzelmeye birçok etkenin sonucuna bağlıdır: Nüfustaki gelişmeler inşaat sektöründe bir canlılık yaratabilir, işletmeler rekabet olanağı yaratacak yatırımlara yönelebirlirler, fiyatlardaki azalış ve ücret ile maaşlardaki artışlar hane halkının gelirini arttırabilir. Ayrıca 1980'nin ilk yarısında yapılan faiz indirimleri ile bu canlılığı sağlamada ilk adım atılmış bulunmaktadır. 1980 Ağustosunda işsizlik oranı % 7.6 ve Temmuz 1980'de enflasyon oranı % 13.2 olan ülkede, 1981 için tahminler işsizliğin % 8.5 ve enflasyonun da % 9-10 dolayında olacağı şeklindedir. Yöneticilerin para politikası ise, gerek para arzında ve gerekse bütçe harcamalarında sınırlayıcı bir uygulama yönündedir. Son zamanlarda faiz oranları yükselme trendine girmiştir. Enflasyonla mücadelede belli başlı adımlar gerçekleştirildikçe vergi yükümlülükleri hafifletilecektir. Vergi yükü azaltmaları genellikle işletme ve hane halkını yatırıma yöneltecek şekilde gerçekleştirilecektir. A.B.D.'de otomobil, çelik ve inşaat sektörlerinde üretim azalışı büyük çaptadır (örneğin otomobil üretimi 1958'den beri en düşük düzeyindedir).

Dünya bilim çevreleri 1970'li yılları, büyük ekonomik krizden beri yaşanmış en hayal kırıcı yıllar olarak nitelendirmekte ve 1980'li yıllarda ekonomik istikrarı

sağlama görevinin daha çetin ve güçlüklerle dolu olacağı görüşünü savunmaktadır. Büyük endüstri ülkelerinin hemen hemen hepsinde - yukarıdaki analizde görüldüğü gibi - endüstriyel üretim azalmakta, işsizlik ve para arzı artmaktadır. Batı ülkelerinin mücadele etmeleri hususunda anlaşığı en önemli problem, ekonomik büyümenin en büyük düşmanı olan enflasyonun ortadan kaldırılmasıdır.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği
(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	101.90
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	98.19
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	95.18
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	89.12
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	94.21
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (000 TL.)	Ödenmiş Sermaye (000) TL.	Talebin Yılı Kâr (000) TL.			Dağılım Kar Payı (%)			Pirama Fiyatı (TL.)			
				1977	1978	1979	1977	1978	1979	Ekim 1979	Ağustos 1980	Eylül 1980	Ekim 1980
1	AKÇİMENTO	105.000	105.000	58.000	87.400	1.447	25,00	30,00	d	2.300	1.500	1.600	1.600*
2	ALTAŞ	30.000	30.000	21.900	12.500	b, d	20,00	20,00	35,00	1.100	1.100	900	1.200*
3	ANADOLU CAM	350.000	350.000	[80.000]	89.000	291.780	—	7 m ₁	30,00	1.400	1.100	1.500	1.150
4	AROMA	87.500	45.000	45.000	14.700	36.195	30,00	—	50,00	1.000	1.200	1.700	2.000*
5	ASLAN CİMENTO	476.600	206.600	10.100	[100.000]	z	4,87	z	—	600	400	400	400*
6	BAGFAŞ	400.000	400.000	50.800	43.000	b, d	30,00	25,00	20,00	1.150	1.100	1.500	1.600*
7	BAŞTAŞ	108.000	3.300	13.400	b, d	—	—	8,00	12,50	600	900	800	900
8	BATI ANADOLU ÇİM.	75.000	49.600	68.400	3.002	—	35,00	50,00	5,00	2.300	1.300	1.800	2.000
9	BURSA CİMENTO	91.500	54.500	81.800	41.631	—	43,75	56,25	37,50	2.300	1.100	1.900	1.800
10	CELİK HALAT	108.000	72.500	146.800	187.345	—	35,00	40,00	45,00	2.150	2.000	1.800	2.000
11	ÇİMSA	180.000	71.000	44.000	105.602	—	12,00	12,00	30,00	1.800	1.200	1.700	1.250
12	ÇUKUROVA ELEKTRİK	400.000	400.000	233.100	375.600	105.342	50,00	60,00	25,00	1.900	1.350	1.700	1.350
13	EGZARBAŞI YATIRIM H.	180.000	180.000	33.000	48.000	87.725	20,00	25,00	30,00	1.000	1.000	1.400	1.000
14	EGZARBAŞI	400.000	400.000	1.500	(19.900)	160.207	—	z	70,00	900	900	900	
15	EGE GÜBRE	200.000	38.700	63.600	295.101	—	16,25	23,75	30,00	1.550	1.000	1.050	1.050
16	GÜBRE FAB	81.600	21.000	64.300	b, d	—	30,00	40,00	40,00	1.400	1.350	1.000	1.250
17	GOOD YEAR	100.000	30.200	40.000	336.769	—	25,00	30,00	43,75	1.200	1.300	1.350	1.300*
18	HEKTAŞ	200.000	100.000	630.700	707.552	b, d	231,50	253,00	293,00	25.000	25.000	20.000	25.000
19	İZOCAM	33.700	31.600	30.100	50.620	—	140,00	100,00	240,00	5.000	2.500	2.500	3.000
20	KARTONSAN	309.000	224.000	83.400	348.200	186.000	40,00	50,00	50,00	3.200	1.600	1.600	1.850*
21	KAV	30.000	30.000	30.400	65.400	51.220	50,00	80,00	100,00	4.000	3.000	4.400	4.750
22	KOC HOLDİNG	400.000	412.000	412.000	566.900	b, d	25,00	20,00	35,00	1.600	1.600	1.200	1.600
23	KOC YATIRIM	400.000	126.300	190.800	228.698	—	30,00	22,50	30,00	850	850	850	800
24	KORDSA	376.000	262.300	79.600	145.100	309.213	30,00	35,00	50,00	2.000	1.600	1.650	1.800
25	KORUMA TARIM	315.000	157.500	39.000	105.600	171.501	35,80	40,00	10,00	1.600	1.000	1.300	1.400
26	LASSA	1.200.000	1.200.000	(24.000)	(30.000)	141.965	z	z	z	900	950	900	970
27	MAKİNA TAKİM	125.000	22.200	32.100	50.221	—	33,00	100,00	40,00	2.700	1.500	2.000	1.400
28	MENSUCAT SANTRAL	81.000	206.000	168.200	b, d	—	23,00	35,00	50,00	1.800	1.500	1.700	1.200
29	NASAŞ	195.000	124.300	186.100	225.944	—	25,00	30,00	40,00	2.000	1.300	1.000	1.000
30	NUH CİMENTO	71.500	118.000	176.800	b, d	—	62,50	96,25	82,50	5.500	8.500	7.000	9.000
31	OLMUK	150.000	69.300	58.600	114.000	—	30,00	30,00	40,00	2.500	1.300	1.100	1.700
32	ÖZTAN	270.000	212.000	145.600	111.404	—	130,00	96,25	40,00	3.500	1.700	2.000	1.400
33	PİMAŞ	100.000	40.000	48.100	75.195	—	20,00	30,00	63,50	1.100	1.700	1.200	1.300
34	PLASTİFAY	18.000	25.000	7.700	46.944	—	35,00	43,75	62,50	1.700	2.200	1.800	2.400
35	POLYLEN	150.000	123.750	70.400	b, d	—	35,00	33,00	50,00	2.100	1.400	1.500	1.800
36	RABAK	280.000	332.300	167.000	284.023	—	50,00	30,00	100,00	2.400	3.400	4.600	4.300
37	SARUKYSAN	150.000	135.800	103.600	104.818	—	z	75,00	55,00	2.700	1.800	1.300	1.150
38	SIEMENS	70.000	19.100	117.400	127.549	—	30,00	30,00	40,00	3.200	2.980	2.600	3.000
39	SİFAŞ	104.000	89.500	327.500	483.116	—	30,00	76,00	40,00	2.800	2.600	2.100	2.600
40	SUNTA	80.000	80.300	104.400	105.437	—	50,00	35,00	40,00	2.800	2.600	2.000	2.000
41	T. ŞİŞE VE CAM FAB.	200.000	178.800	248.000	447.216	—	15,00	24,00	64,18	2.500	2.100	1.300	1.500
42	TRANSURK HOLDİNG	300.000	46.000	85.500	142.874	—	—	—	—	2.500	2.100	1.300	1.500
43	T. DEMİR DÖKÜM FAB.	204.000	81.600	332.700	216.186	—	—	—	—	2.250	1.400	1.200	1.500*
44	UNİROYAL	150.000	34.600	94.700	11.297	—	15,00	40,00	17,50	5.800	3.200	3.200	3.350*
45	YAPİ VE İRREDİ BANKASI	600.000	310.600	327.600	58.600	—	20,00	15,00	d	—	—	—	—

Notlar: 1) Ödenmiş sermaye rakamları; Ağustos 1980 tarihli itibarıyla düzenlenmiştir.

2) Parantez içindeki rakamlar zarar göstermektedir.

3) z, m, b, d — belli değil; d = dağılmıyır.

4) * Kuponlu İyallerdir.

Kaynak: MENTAŞ ve MEBAN Sermaye Piyasası Bülteni.

vadeli mevduata
aylık faiz

*Tasarrufunuzu yatırın...
Bir ay sonra ilk maaşınızı alın...*

Maaslı Hesap

GARANTİ Bankası, gerçekçi bankacılık anlayışında bir adım daha atıyor...
Maaslı Hesap!

Garanti Bankası... vadeli mevduata her ay faiz veriyor, tıpkı maaş gibi. Hem de beklemeden... yıllar geçirmeden... hemen!

Garanti Bankası'ndan maaş bağlatmak kolay. Bir şubeye gidip "Maaslı Hesap" açtırın. Ve bir ay sonra gelip şubenizden ilk maaşınızı alın. Ve her aybaşı şubenizden maaşınızı tükür tükür alın!

Paranızı hesabınızda tuttuğukça maaşınız her ay cebinizde olacak. Üstelik faiz oranları yükseldikçe maaşınız da hemen artacak. Çünkü Garanti Bankası, Maaslı Hesap'ınıza yasalar çerçevesinde en yüksek faizi uygulamayı taahhüt ediyor.

Garanti Bankası'ndan ömür boyu maaş almaya ne dersiniz?

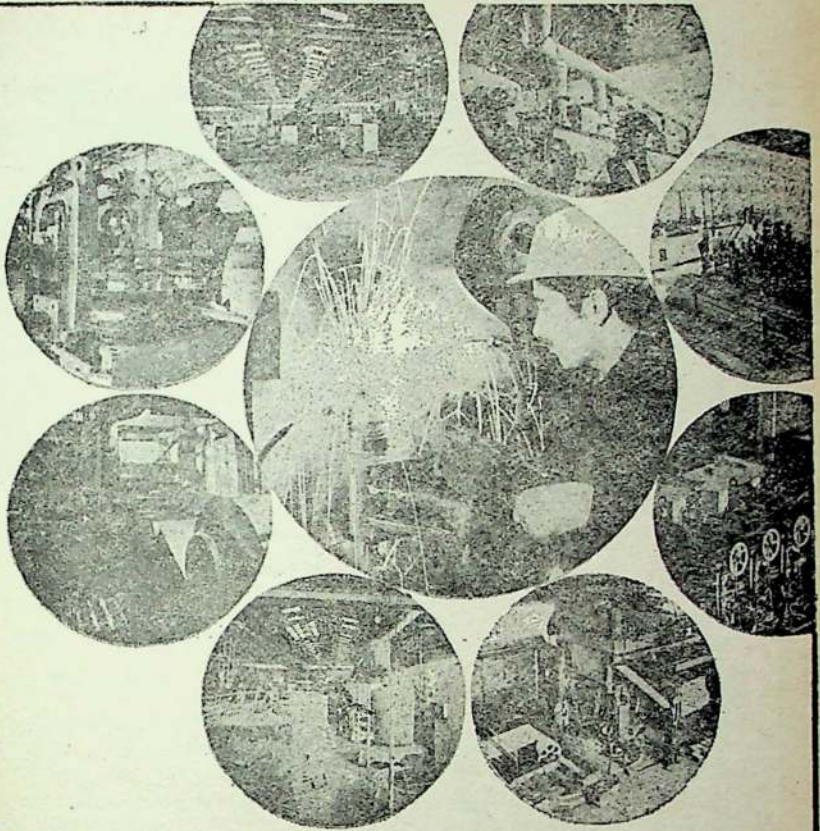
Gelin Garanti Bankası'na!...

*Garanti Bankası
bekletmekten hoşlanmaz*

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeşil yoncalı"

Endüstrimizin Temelinde Borusan

Borusan ürünleriyle, endüstrimizde Üretim temelidir. İleri teknolojilerle, ürünlerini sürekli geliştiren Borusan, su ve gaz boruları-alçak basınç kazan boruları-sanayi boruları-soğuk çekme borular-paslanmaz çelik borular elektrik boruları-kate ve dik-dörtgen borular-yapı profilleri-kapı kasası açık profiller-soğuk çekme bant-ambalaj çemberi-düz ve oluklu galvanizli sac-metal kaplı bant (nikel, pirinç, çinko, bakır) nikel kaplı perde rayı ve sac tıyeyon malzemeler

gibi üretim olanakları sunarak temel endüstrilerimizde de geliştirir.

Borusan, ürünleriyle endüstrimizde Üretim temelidir.

BORUSAN

gelen... geliştiren

Hizmette Sınır yoktur

Bir bankanın müşterisi
para değildir: İnsandır.

Kurulduğu günden beri,
Yapı Kredi, tasarrufunuzun
miktarından önce, size
önem veren banka olmuştur.

Artık, 37. yılınızı
yaşıyoruz.

Kıvancımız, sadece, Türk
bankacılık kesimindeki
hemen her yeniliğin
öncüsü bulunmamızdan
değildir.

Kıvancımız,
36 yıldır tükenmeyen
"hizmet" tutkumuzu,
şimdi, yeni bir solukla
sürdürmemizdir...

İnsanlar gibi
kuruluşların da başan
çizgisi düzdür.
İniş, çıkışlarla gelişir...

İnsanların ve kuruluşların
başansını sürekli kılan,
kendilerini yenilemeyi
bilmeleridir.

Şimdi, yeni atılımların
eşiğindeyiz.

Koklu bir geçmişten
yeni bir geleceğe doğru
yol alıyoruz.

Yapı Kredi'yi izleyin.
Yapı Kredi'den bekleyin.

**YAPI ve KREDİ
BANKASI**

ANADOLU ÖZEL SEKTÖR SANAYİNİN DURUMU

TURGUT ALBAYRAK

SON yıllarda büyük bir gelişme gösteren, Anadolu'nun gerice yöre ve çok ortaklı şirket yatırımları 2 yıldan beri gerilemiş, 1980 yılında ise çökme noktasına gelmiştir. Bu durumun nedenlerini incelerken özel sektör sanayinin gelişimini kısaca gözden geçirmekte yarar vardır.

A. 1923 - 1946 Yılları Arası

Kurtuluş Savaşından sonra sanayileşmeye yönelen hükümetler karma ekonomi modelini benimsemişlerdir. Özel sektör elinde yeteri kadar sermaye birikimi olmaması nedeniyle sınıal yatırımları daha ziyade Devlet eliyle yapılmıştır.

Bu dönemde özel sektörde İstanbul, İzmir, Adana'da kurulan küçük kapasiteli birkaç tekstil ve çimento fabrikası dışında yapılan yatırımlar imalâthane niteliğinde olmuş, un ve tuğla kiremit fabrikalarıyla, zeytinyağı ezim evlerinden oluşmuştur.

Devlet bir yandan sanayinin Anadolu'ya yayılmasını öngörmüş, çeşitli yörelerde şeker fabrikaları, pamuklu dokuma tesisleri, demiryolu bakım atölyeleri, askeri fabrikalar, demir çelik tesisleri kurmuş; öte yandan alt yapıyı geliştirmeye çalışmış, sanat okulları açmış, kurduğu fabrikalarda usta yetiştirmek için kurslar, seminerler düzenlemiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü yıllarda Devlet yatırımları durmuş, buna karşın piyasanın gereksinimlerini karşılamak üzere birtakım küçük atölyeler gelişmeye başlamıştır. Gerek sanat okulu mezunları, gerek devlet fabrikalarından yetişen ustalar müteşebbis durumuna geçmişlerdir. Bu dönemde şiddetli enflasyon özel sektör kesiminde sermaye birikimine neden olmuştur.

B. 1946 - 1960 Yılları Arası

1946 - 1950 yılları arası sosyal çalkantılar, savaştan döviz birikimi ile çıkmış olan Türkiye'nin sanayileşmesini gereği kadar süratlendirememiştir. Bu dönemde birkaç özel sektör bankası kurulmuştur. 1950 yılında iktidar değişmiş, liberal ekonomi modeli benimsenmiş, yatırımların daha ziyade özel sektör tarafından yapılması istenmiştir. Politikacılar halkı bu yönde bilinçlendirirken gerekli kurumların da tesisine yardımcı olmuşlardır. Bu yılda özel sektör sanayinin uzun süreli kredi gereksinimlerini karşılamak üzere Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kurulmuştur. Kendisi de özel sektör karakterinde olan bu banka Dünya Bankası'ndan temin ettiği kredilerle özel sektör yatırımlarının gelişmesine öncülük etmiştir.

Sermaye birikimleri daha ziyade İstanbul, İzmir, Adana gibi ticaret merkezlerinde olduğundan sınıal gelişme de bu yörelerde başlamıştır. Bu yörelerin alt yapı olanaklarının diğer yörelere göre daha gelişmiş olması da gelişmenin diğer bir nedeni olmuştur. 1953 yılını takip eden yıllarda döviz darboğazına girilmesi, sanayii daha ziyade ithal ikamesi, tüketim mali sanayii şeklinde geliştirmiştir.

Sanayileşmenin bölgelere getirdiği faydaları gören Anadolu halkı, politikacıların da devamlı telkinleriyle kendi yörelerinde fabrika kurulması arzusunu göstermişlerdir. İlk çok ortaklı sınıal kuruluşu girişimleri bu döneme raslamaktadır. Toplanan ser-

mayeler yeterli olmadığından genellikle bu kuruluşlara benzeri kamu kuruluşları ortak edilmiş, yatırım yürütülmesi görevi verilmiştir. Antalya, Aydın, Manisa, Eskişehir, Karaman, Adıyaman tekstil fabrikaları; Konya, Afyon, Niğde, Adana, Eskişehir çimento fabrikaları; Adapazarı, Kütahya, Kayseri, Konya şeker fabrikaları gibi kuruluşlar misal olarak gösterilebilir. İkame ve montaj sanayii şeklinde başlayan tekstil, tuğla, un fabrikası gibi sahalara yayılan gerçek müteşebbisli özel sektör fabrikaları 1953 - 1960 döneminde başarı kazanmış, gelişmeye öncülük etmiştir. Devletin öncülüğü ile kurulan, küçük sermayeli şirketler ise gerekli başarıyı gösterememiş; proje ve kuruluş safhaları çok uzamış, 1954 yılından sonra başgösteren döviz sıkıntısı ve enflasyon sonucu maliyetler artmış, zamanında gerekli sermayeler toplan-

mamıştır. Yatırımın tamamlanması için devlet bankalarından büyük kredi alınmış, 1960'larda bu krediler sermayeye dönüştürülerek, karma şirketlerin pek çoğu birer kamu kuruluşu olmuştur.

C. 1960 Yılından Sonraki Durum

1960'lardan sonra gerçek müteşebbisli özel sanayi gelişmesine devam ederken çok ortaklı yatırımlar kalmamıştır.

1966 yılından sonra Anadolu'da sinai yatırım yapma arzusu yeniden doğmaya başlamıştır. Bu arzuyu geliştiren nedenleri şöyle sıralayabiliriz :

a. Türkiye Sinai Kalkınma Bankası kârlı şirketlerinin hisse senetlerini küçük tasarruf sahiplerine satmaya girişmiş, sermaye piyasası oluşturulmasına öncülük etmiştir.

**"İşinizi
uzmanına
yaptırmalısınız"...**

Çagdas yöntemleri,
uzman personeli ile
her türlü bankacılık
işlemlerinizi için
farklı bir banka...

TÜRK DİŞ TİCARET BANKASI

"bankacılıkta uzmanlık"

b. Avrupa'ya işçi olarak giden kimseler sanayinin yararlarını görmüşler, kendi memleketlerinin ancak sanayi ile geliyeceği inancına varmışlardır. Çocuklarına ve yakınlarına iş imkânı açılması, dönüşlerinde çalışacak yer bulmak kaygısı ile işçi ve hemşeri şirketleri oluşturmuşlardır.

c. Devlet planlı bir döneme girmiş, memlekette gelişen sanayileşme arzusunu teşvik etmiştir.

d. Politikacılar oy toplamak kaygısı ile yurttan gelişen bu arzuyu desteklemişler, körüklemişlerdir.

Bu arzu iyi kanallara edilememiş, 1970'lere kadar gereği kadar yatırım yapılamamıştır.

Sanayinin yurt sathına dengeli dağılması birtakım sorunlara neden olmuştur. İstanbul ve Marmara bölgesi ülke nüfusunun 1/5'ini kapsar duruma gelmiş, düzensiz göçler şehirleri köyleştirmiş, sosyal problemlerin artmasına, belediyelerin fonksiyonlarını yapamaz duruma gelmelerine sebep olmuştur.

Bir yandan 1970'lerden sonra Devlet Planlama Teşkilatı yıllık programlara koyduğu kayıtlarla, diğer yandan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası aldığı kararlarla sanayinin yurt sathına dengeli dağılmasına gayret etmişlerdir. Ancak Devlet Planlama Teşkilatı modeli iyi çizmediğinden beklenen sonuç alınamamıştır. Metropolen sanayi bölgeleri oluşturacak yerde gerice yöre tesbiti cihetine gidilmiştir. Alt yapı olanaklarından yoksun gerice yörelere müteşebbisler rağbet etmemiş, bu yerlerde çok ortaklı halk veya işçi şirketleri faaliyet gösterme çabasına girmişlerdir. Ekonominin devamlı gelişme gösterdiği, enflasyon hızının az olduğu dönemlerde talebin devamlı artması sonucu bu kabil yatırımlar ayakta kalabilmişler, faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Ancak son 4 senenin ekonomik gidişi bu şirketlerin çökmesine neden olacak şekilde gelişmiştir.

D. Çok Ortaklı, Gerice Yöre Şirketlerinin Karşılaştıkları Güçlükler

Çok ortaklı gerice yöre şirketlerinin karşılaştıkları güçlükleri şöylece sıralamak mümkündür.

1. **Alt Yapı Noksanlığı** : Genellikle gerice yöreler adı üstünde alt yapıdan yoksundurlar. Yol, elektrik, telekomünikasyon bir sorun olmaktadır.

2. **Personel Temini Güçlükleri** : Alt yapı eksiklerine ilâveten kaliteli okul yokluğu, ikametgâh bulmadaki zorluk, büyük şehirlerle Anadolu şehirleri arasında yaşam farkları gibi nedenlerle tesislere üst kademe elemanı, kalifiye işçi bulmak bir sorun olmakta, bu gibi elemana gelişmiş bölgelerden daha fazla ücret ödenmektedir. Böylece gelişmiş yörelere nazaran işçilik ücretlerinden beklenen ucuzluk tersine dönmektedir.

3. **Pazara Uzaklığı** : Tarıhsel bir gelişim olarak genellikle pazar İstanbul olarak teşekkül etmiştir. Gerice yörede bir tesis kuran firma bile pazarlama teşkilatını İstanbul'da kurmak zorunluğunda kalmaktadır. Telekomünikasyon tesislerinin tam gelişmiş olmaması imalatla pazarlamanın denge içinde yapılmamasına, pazarlamanın daha güç ve daha pahalı gerçekleşmesine neden olmaktadır.

4. **Nakliye** : Gerice yörede tesis kuran şirketler nakliyede de güçlüklerle karşılaşmaktadırlar. Fabrikalar ana-yollar üzerinde olmadığından yalnızca o yörenin nakliyecileri ile karşı karşıya kalmakta, nakliye fiyatları diğer yörelere göre daha yüksek olmaktadır.

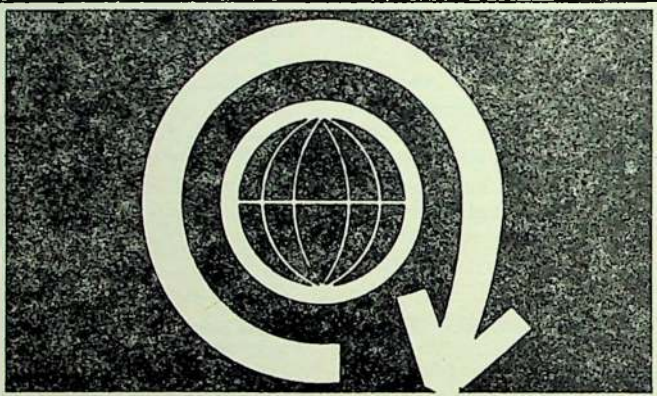
5. **İşletme Malzemesi ve Yedek Parça Temini Güçlüğü** : Gerice yöre fabrikaları da diğer bölge fabrikaları gibi işletme malzemelerini ya ithal etmek veya diğer işletmelerden almak zorundadırlar. Yedek parça ve işletme malzemesinin gelişmiş ülkelerden temin edilmesi hem nakliyenin pahalı olmasına, hem zaman kaybına neden

olmaktadır. Yedek parça ve tamiratlar için ayrıca bir tesis kurmak gerek-mekte, bu da yatırım maliyetlerini yükseltmektedir.

6. **Kredi Temni Güçlüğü**: Geri-ce yöre kuruluşları, mahalli banka şubelerinden gereği kadar yararlanamamaktadırlar. Banka şubelerinin plasman hudutlarının kısıtlı olması, elemanlarının dış ticaret işlemlerini yürütecek niteliğe sahip olmamaları, şirketlerin büyük şube bulunan yerlerde merkezleşmesine sebep olmaktadır. Çok ortaklı şirketlere ticaret

bankaları gerekli yakınlığı göstermediğinden, bu şirketler ipotek karşılığı kredi veren Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'ndan kredi alabilmektedirler. Bu ise döviz riskini taşımalarına, de-valüasyonlar nedeniyle borçlarının devamlı artmasına sebep olmaktadır.

7. **Sermaye Sorunu**: 1974 yılından bu yana kurulan çok ortaklı halk şirketleri ile gerice yöre şirketleri arttan enflasyon karşısında sermaye bulamaz olmuşlardır. İşletmeye alınan firmalar gerek borç ödemek, gerekse işletme sermayelerini karşılamak için

Türkiyede ve bütün dünyada

İhracat ve ithalât işlemleriniz,
döviz, mevduat ve kredi hesaplarınız
ve diğer bütün bankacılık işleriniz için
Akbank'ı tercih ediniz.

Akbank, bütün dünyadaki birinci sınıf muhabirleri
ile işbirliği yapmak suretiyle emrinizdedir.

AKBANK

sermaye artışına gittiklerinde; artan sermayeye mevcut ortaklar iştirak etmemekte, yeni ortak bulunamamaktadır. Kuruluş halindeki şirketlerde ise bu husus daha da güçlük arz etmektedir. Genellikle sermayenin 1/4'ü yatırılmış, kredi alınmış, makineler sipariş edilmiş, inşaata başlanmış olmasına rağmen ortaklar apelleri ödemedekte, yatırım ağırlaşmakta, gecikme dolayısıyla maliyetler yükselmekte, sermaye ihtiyacı artmakta, fasit dalreye düşülmektedir.

8. Kur Garantisi: Devlet kotalarından makine ithal eden firmalarla, döviz kredisi kullanan firmalar arasında denge sağlamak, adaletsizliği gidermek amacıyla 1976 yılında döviz kredilerine kur garantisi tanınmıştır. Gerice yöre şirketleri ile çok ortaklı şirketler Türkiye Sınai Kalkınma Bankası kredisi kullandıkları cihetle, bu karardan en fazla yararlanan kuruluşlar olmuştur. Ancak, 1978 Şubat'ında kur garantisi kaldırılmıştır. Hukuk kaidelerini de hiçe sayarak makabline uygulanan bu karardan en fazla etkilenen şirketler gerice yöre ve çok ortaklı şirketler olmuştur.

Kararın kaldırılmasını takip eden yıllarda eşine az raslanan devalüasyonlar yapılmış, 1977 yılında makine ithal eden firmaların borçları 5 misli artmıştır.

Yukarıda sıralanan nedenlerle gerice yörede kurulmakta olan birçok tesis kuruluşunu gerçekleştirememiş, gerçekleştirenler ise yüksek maliyet ile çalışmak zorunluluğu ile karşılaşmışlardır.

1978 - 1979 yıllarının yüksek enflasyon oranı, 1980 yılının istikrar tedbirleri, genel talebi büyük nisbette kıstırıştır. İştirak gücünün azalmış olmasından ilk etkilenen sanayi gerice yöre ve çok ortaklı şirketler olmuştur. Yukarıda açıklanan nedenler dolayısıyla gerice yöre sanayiinin maliyeti gelişmiş yöre sanayiine nazaran çok yüksektir. Gerice yörede kurulan fabrikalar marjinal durumdadırlar.

Üretimi artırıp ihracata yönelmeleri de gelişmiş yörelere göre imkânsızdır. Kotalardan tahsis almış, iç kredi bulunmuş kuruluşlara göre döviz borcu altında bulunan bir firmanın maliyetlerine giren faiz ve amortismanları 1977 yılından bu yana 6 misli artmıştır. Diğer faktörler bir yana bırakılsa bile sadece faiz ve amortisman artışı rekabet olanağını ortadan kaldırmaya yeterli olmaktadır. Döviz kredisi kullanan tekel durumundaki kuruluşlar için sorun olmayabilir. Ancak gerice yörede kurulan tesislerin hemen hepsinin gelişmiş bölgelerde bir veya birkaç benzeri vardır.

E. Gerice Yöre Sanayiinin Ayakta Kalabilmesi İçin Alınması Gerekli Tedbirler

Alınacak tedbirleri şöylece sıralayabiliriz :

1. Döviz kredisi kullanan gerice yöre kuruluşlarıyla çok ortaklı şirketlerce 1976 yılında uygulanan kur garantisinin, kredi aldıkları tarihteki kur esas alınmak üzere yeniden uygulanması;

2. İşletme sermayesi ihtiyacını gidermek üzere düşük faizli uzun vadeli kredi verilmesi;

3. İhracat yapımlarına imkân tanıyacak bir subsansiyona gidilmesi;

4. Bünyesinde kalifiye eleman bulunduracak bir ofis kurulması, bu ofis elemanlarınca, gerice yöre şirketlerine teknik yardım yapılması;

5. Yarım kalmış yatırımların tamamlanması için, yatırım bankaları nezdinde sermaye fonu oluşturulması;

6. Vergi kanunlarına hisse senedi piyasasını canlandırıcı hükümler eklenmesi, hisse senetlerinin aranır hale getirilmesi.

Tedbir alınmaması halinde birçok sınıt tesis kurulamayacak, gerice yöreler yine kendi haline terk edilerek ekonomiye ve devlete altından kalkılamayacak yeni yükler binecektir.

SELENA

HAZIR BANYO VE MUTFAKLARI

intema

İNŞAAT ve TESİSAT MALZEMELERİ
YATIRIM ve PAZARLAMA ANONİM ŞİRKETİ

Büyükdere cad. Tera hanı 15/A kat: 5 Şişli - İstanbul Tel. 47 98 98 - 47 98 94

**13. TÜRKİYE
MUHASEBE
KONGRESİ'NİN
ARDINDAN**

GÖKSEL YÜCEL

CAN ŞİNGA

TÜRKİYE Muhasebe Kongreleri'nin onüçüncüsü, geçtiğimiz ay içerisinde İstanbul'da yapılmıştır. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü ile Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği tarafından ortaklaşa düzenlenen, çok sayıda ulusal kuruluşun katkıları ile gerçekleştirilen Kongre'nin ana konusu «Muhasebe ve Ekonomik Kalkınma Politikası» olarak seçilmiştir. Kongre'nin temel amacı; «ekonomik kalkınma çabalarımızı kolaylaştırabilecek muhasebe hizmetinin toplum yararına iyileştirilmesi çalışmalarında devlet kuruluşlarına, üniversitelere ve muhasebe mesleği mensuplarına düşen görev ve sorumlulukların bilimsel biçimde saptanması» olarak belirlenmiştir. Bu amaca yönelik olarak konu, 8-10 Ekim 1980 tarihlerinde, üç gün süre ile yerli ve yabancı uzmanlar tarafından tartışılmıştır.

Kongre Başkanı Prof. Dr. Mustafa A. Aysan açış konuşmasında; ülkemizin son yıllarda karşılaştığı anarşinin temelinde, finansal denetim düzenindeki bozuklukların yarattığı namusluyu, edepli ve iyi niyetliyi cezalandıran, kaçakçılığı, sahtekârı ve kötü niyetliyi ödüllendiren bir toplum düzeninin olduğunu belirtmiştir. Kongre çalışmalarının son yıllardaki ekonomik kargaşanın bir daha hiç doğmamasını sağlayacak tedbirlerin alın-

masında yararlı olacağı umudunu taşıdığını söyleyen Prof. Aysan, bu amaçla son 40 yıldır ekonomik politikayı tayin edenlere yapılmış üç öneri üzerinde bir kez daha durarak, ekonomi için önemli olan bütün işletmelerin yılda en az bir kez bilanço ve kâr - zararlarının topluma açıklanmasını sağlayan açıklama kurallarının, açıklanan bilanço ve kâr-zarar bilgilerini onaylayacak «muhasebe uzmanları»nın yetişmesini ve çalışma ilkelerini saptayacak bir meslek kanununun ve ülkenin tek Menkul Kıymetler Borsası'nı yeniden düzenleyecek bir kanun değişikliğinin gerekli olduğunu belirtmiştir.

Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) temsilcisi Robert Maloney ise konuşmasında, muhasebenin tarihi gelişimle ve bu gelişim içerisinde, «muhasebe standartları»nın önemine değinerek IFAC'ın bu alandaki çalışmalarını özetlemiştir.

Kongre'nin «İşletme İlgililerinin Finansal Bilgi Elde Etme Hakkı» konulu ilk bildirisini sunan İ. Ü. Hukuk Fakültesi'nden Prof. Dr. Ünal Tekinalp; önce hukuki açıdan işletme kavramı ve işletme - ortaklık ayrılığı ile karşılıklı bağımlılıklar üzerinde durmuştur. Tekinalp, kamuyu aydınlatma ilkesi uyarınca ilgililerin bilgi etme hakkı ve ortakların bilgi alma haklarını mevcut yasalar açısından incelemiştir.

ve her iki hakkın da T. Ticaret Kanunu'nda yetersiz bir biçimde düzenlendiğini belirtmiştir. Tekinalp bildirisinin son bölümünde ise ortakların «bilgi alma hakkı»nın aşağıdaki esaslar çerçevesinde yeniden düzenlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu esaslar; bilgi alma hakkının amacı; bilgi alma hakkının bağımsız, devredilmez, bertaraf edilmez bir hak olduğu; bilgi alma hakkının konu itibarıyla sınıflandırılmaması; bilgi vermenin doğru, gerçeğe uygun ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre kabul edilebilir olması; bilgi alma hakkının genel kurulda kullanılması; bilgi vermenin reddedilmesi veya gereği gibi bilgi verilmemesi veya istenilen bilginin verilmemesi halinde mahkemeye başvurulabilmesi; başlıkları altında belirlenmiştir.

Yorumcu olarak konuşan İktisadi Kalkınma Vakfı'ndan Av. Dr. Halûk A. Kabaalioğlu, bildiri özelliği taşıyan yorumunda, konuyu Türk hukuku ve mukayeseli hukuk açısından oldukça ayrıntılı biçimde incelemiş ve yeni bir düzenleme hakkında bazı önemli sonuçlara varmıştır. Kabaalioğlu'nun görüşlerinin bir bölümü Tekinalp ile ortak özellikte iken, bazılarında farklılık olduğu gözlemlenmiştir.

İkinci yorumcu olan Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden Prof. Dr. Yaşar Karayalçın, Tekinalp ve Kabaalioğlu'nun görüşlerinden ayrılarak şöyle demiştir: «Bilgi alma hakkının yeniden düzenlenmemesi Türk ekonomi ve hukuk hayatını hiç etkilemez. Fakat Sermaye Piyasası Kanunu ile Muhasebe Uzmanları Kanunu çıkarılamazsa; Türkiye, ekonomi, muhasebe ve hukuk alanındaki bunalımdan kurtulamaz».

«Muhasebe ve Ekonomik Kalkınma Politikası» adlı ikinci bildiriye sunan Prof. Dr. Adolf J. H. Enthoven (University of Texas at Dallas) muhasebenin şimdiye kadar geçirdiği safhalar üzerinde durmuş ve bugünlerde

«devlet muhasebesi»ne ve «sorumluluk muhasebesi»ne doğru bir gidiş olduğunu belirtmiştir. Prof. Enthoven'in üzerinde önemle durduğu konulardan biri de, bir «muhasebe envanterinin (planının) yapılması, diğer bir deyişle, eldeki her türlü kaynağın ve ihtiyacın bilinmesi ve bu bilgilerin kalkınma planlarının hazırlanmasında kullanılmasıdır.

Prof. Enthoven önem verdiği konuları konuşmasının sonunda şöyle özetlemiştir: «Çok geniş olan 'Muhasebe ve Ekonomik Kalkınma Politikası' içinde bence üç ana konu özel dikkat gerektirmektedir: (1) Muhasebenin sosyo-ekonomik gelişme sürecinde daha etkin bir rol oynaması için muhasebenin daha geniş derin boyutlara sahip olması ve aynı zamanda muhasebenin ekonomik faaliyetler ile uyum içinde bulunması gereklidir. (2) Devlet kuruluşları, yasal kurumlar, planlama büroları, bankalar, istatistik enstitüleri (vb.) muhasebenin ekonomik analiz, politika ve karar vermedeki önemini ve rolünü iyi kavramalıdır. Bu kuruluşlar, muhasebeciler ve eğiticiler arasında yakın işbirliği, ekonomik büyüme ve kalkınma için şarttır. Yeterli hukuki düzenlemeler, muhasebe yasaları (vb.) hazırlanmalı ve uygulanmalıdır. (3) Yukarıdaki iki çalışma alanı iyi bir işletme muhasebesi olmadan etkili olamayacaktır. Gerekli olan muhasebecilerin yetiştirilmesi için muhasebenin kapsamı çok geniş olmalıdır. Kamu ve özel sektör düzeyinde iyi bir muhasebe eğitiminin, öğretiminin ve araştırmasının ekonominin her düzeyinde ve bölümündeki önemini anlaşılması gereklidir.»

Yorumcu olarak konuşan Devlet Planlama Teşkilâtı'ndan Necati Özfirat, Prof. Enthoven'in görüşlerinin çoğuna katılmış ve ülkemizdeki muhasebe uygulamasının milli gelir hesaplamaları için yetersiz olduğunu belirtmiştir. Özfirat ayrıca, sektörler arası farklılaşma ve bunlar arasında-

ki farklı faiz oranlarının sakinlerini üzerinde durmuş, muhasebenin ekonomik kalkınmaya en iyi biçimde yardımcı olabilmesi için, yapılan proje değerlemelerinin olabildiğince çabuk ve geçerli olması gerektiğini söylemiştir.

Kongre'nin «Türkiye'de Ekonomik Denetim Düzeni ve Sorunları» adlı üçüncü bildirisini sunan Sayıştay Denetçisi Sacit Yörüker, özellikle devletin ekonomik hayattaki rolünden söz etmiş; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmamızın plana bağlı olduğunu belirtmiştir. Bildirisinin birinci bölümünde Türkiye'deki denetim düzeninin sorunlarını vurgularken; özellikle KİT'lerin, kamu giderlerinin ve mallarının, vergilerin ve kamu yatırımlarının denetim sorunları üzerinde durmuştur. Bildirinin ikinci bölümünde Genel Muhasebe Kanunu'nu geliştirme çabalarına, program ve bütçe sisteminin ülkemizde uygulamaya konmasına ve devlet muhasebesini geliştirme projelerine değinilmiş ve çeşitli öneriler dile getirilmiştir. Önerilerden oluşan üçüncü bölümde; özellikle KİT'lerin denetiminin Sayıştay'a verilmesi, Sayıştay'ın gider denetiminde hukuka uygunluğun yanı sıra etkinlik denetimi de yapması, Vergi Usul Kanunu'nun işlerliğinin artırılması, devlet taşınmazlarının ve bunlara ilişkin işlemlerin Sayıştay'ın denetimine alınması ve mali mevzuatın çağdaşlaştırılması; dileklerine yer verilmiştir.

Bildirinin yorumunu yapan Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden Prof. Dr. Özcan Özal, genellikle Yörüker ile aynı görüşleri paylaşmış ve kamu kuruluşlarında uygunluk denetiminin yanı sıra verimlilik denetiminin yapılması üzerinde durmuştur. Özal ayrıca, devlet muhasebesini geliştirme projesini hızlandırmanın gerekliliğini de vurgulamıştır.

Kongre'de ikinci günün ilk konuşmasında Dr. Mehmet Civelek, Ege Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof.

Dr. Cengiz Pınar ile birlikte hazırladıkları «Milli Gelir Tahminleri ile Milli Gelir Dağılımını İyileştirmede Muhasebenin Rolü» isimli bildiriye sunmuştur. Bildirinin birinci bölümünde, ülke ekonomisinde yaygın biçimde kullanılan «finansal muhasebe sistemi»nin eksiksiz ve doğru veriler sağladığı oranda milli gelir hesaplarının iyileştirilebileceğine değinilmiş; ikinci bölümde ise, ülkedeki milli gelir dağılımını iyileştirmede «mikro ve makro düzeydeki kaynak kullanımı ile ilgili tüm planlama ve proje değerlendirmelerini içeren maliyet muhasebesi»nden yararlanılabileceği savunulmuştur.

Bildiriye yorumlayan Devlet İstatistik Enstitüsü İstanbul Bölge Müdürü Erdoğan S. Özütün konuşmasında, ülkemizdeki muhasebe uygulamasının milli gelir hesaplamalarında yararlı olabilecek veriler üretmediğini belirtmiş ve bu durum sürdükçe milli gelir hesaplarındaki aksaklıklar nedeniyle ülkenin kit kaynaklarının yanlış yerlerde kullanılmasının önüne geçilemeyeceğini ileri sürmüştür. Özütün milli gelir dağılımını iyileştirme konusunda ise, muhasebenin rolünün, yeterli verileri üretmekle ilgili dağılımındaki eşitsizlikleri kamuoyuna duyurmak ve böylelikle bu eşitsizliklerin giderilmesinde güçlü bir baskı grubu oluşturmak biçiminde olabileceğini savunmuştur.

İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi'nden Dr. Öztin Ökgüç'ün sunduğu «Kalkınmanın Finansmanında Muhasebe Uygulamalarının Rolü» isimli bildiriye, bir ekonomide kalkınmayı yaratan başlıca etmenlerden olan sermaye birikimi ve sermaye kullanımına muhasebe uygulamalarının katkısı incelenmiştir. Dr. Akgüç muhasebenin sermaye birikimi üzerindeki olumlu etkilerini sermaye piyasalarına akacak fonları arttırmak, halka açık anonim şirketlerin kurulmasına ve gelişmesine katkıda bulunmak, etkin bir vergi uygulamasına olanak vererek kamu tasarruflarını hızlandırmak, küçük işlet-

meleri geliştirmek ve dış kaynak girişlerini kolaylaştırmak biçiminde özetlemiştir. Bildiride daha sonra, gelişmekte olan ülkelerdeki muhasebe uygulamalarının gerek sermaye birikimi, gerekse sermaye kullanımı ve sermayenin gelir yaratma gücünü koruma açısından yetersiz olduğu ve bu nedenle muhasebenin ekonomik kalkınmanın finansmanındaki işlevini yerine getiremediği belirtilmiş ve bu alanda alınması gereken kurumsal, yasal, eğitim ve yetiştirmeye ilişkin önlemlere yer verilmiştir.

Bildiri, önce Has Holding Genel Koordinatörü Özer U. Çiller, daha sonra da Yapı ve Kredi Bankası Genel Müdür Muavini Necdet Durakbaşa tarafından yorumlanmıştır. Ö. U. Çiller yorumunda, ülkemizde etkin bir sermaye piyasası oluşturulabilmesi için muhasebe verilerinin olduğunca tek düzen altında ve belirli muhasebe standartlarına göre oluşturulmaları ve bağımsız denetimden geçmeleri gerektiğini vurgulamıştır. N. Durakbaşa ise yorumunda kredi ilişkilerinde işletmelere ilişkin muhasebe bilgilerinin bankalar açısından taşıdığı öneme değinmiş ve bu konuda bankalararası bir işbirliği önermiştir.

Kongre'de ikinci günün üçüncü bildirisini Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları Mali Koordinatörü Osman Nuri Torun sunmuştur. O. N. Torun «Türkiye'de Muhasebe Uygulamalarını İyileştirmek Açısından Özel Kesimde ve KİT'lerde Denetim Düzeni» başlıklı bildirisinde, işletmelerde «yönetim kontrolü» ve «muhasebe denetimi» kavramlarına değinmiş; ülkemizde muhasebe denetiminin ve muhasebe uzmanlığı mesleğinin bir düzene bağlanamamasının kamu yararını zedelediği gibi işletmelerde muhasebe ve raporlama sistemlerinin de gelişmesini engellediğini belirtmiştir. Bildiride ayrıca KİT'lerle ilgili olarak Yüksek Denetleme Kurulu çalışmalarının yeterince değerlendirilememesinin ve Kurul raporlarının kamuya zamanında

açıklanmamasının bu kuruluşun etkinliğini zayıflattığı ve sağlayabileceği faydaları sınırladığı belirtilmiştir.

Bildiri önce muhasebe ilkeleri ve yürürlükteki yasalarımız arasındaki ilişkilere değinilerek İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nden Prof. Dr. Salih Şanver tarafından yorumlanmış, ikinci yorumcu Masum Türker ise muhasebe uygulamalarını iyileştirmede mesleğin örgütlenilmesinin gereği üzerinde durmuştur. T. İş Bankası İstanbul İstihbarat Müdürü Orhan Yazıcıoğlu da yorumunda, muhasebe uygulamalarını iyileştirmede bankaların rolüne değinmiş ve bu konuda Bankalar Birliği kanalı ile gerçekleştirilebilecek bir merkezi istihbarat örgütünün etkili olabileceğini belirtmiştir.

«Vergi Yönetimi, Denetimi ve Uygulamalarında Muhasebenin Önemi» isimli bildirisini sunan Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı Mehmet Şafak, ülkemizdeki vergi yönetimi ve denetimini, uygulama sonuçlarını özetlemiş, vergi yükünün toplum kesimleri arasında adil biçimde dağıtılamadığını belirtmiştir. Bildiride muhasebe uygulamalarının aksayan yönleriyle vergiciliğimiz üzerinde olumsuz etkileri olduğu belirtilmiş, bu aksayan yönlerin giderilmesiyle vergi gelirlerinin arttırılabileceği ve ekonominin kaynaklarının arzulan alanlara kaydırılması amacıyla yönelik teşvik tedbirleri uygulamasının kolaylaşacağı görüşüne yer verilmiştir.

Bildiriyi alınması gerekli önlemler açısından yorumlayan Aydın Ahıska, bu önlemleri, genel muhasebe ilkelerinin vergicilik alanında uygulanış biçimine, vergi emniyetinin sağlanmasına ve muhasebenin gelişimine ilişkin önlemler başlıkları altında toplamış; Bağımsız Muhasebe Uzmanlığı Kanunu'nun çıkartılması gereğine bir kez daha değinmiştir.

10 Ekim günü «Gelişmiş Ülkelerden İthal Edilen Muhasebe Sistemine Dikkat» adlı bildirisini sunan Prof.

Dr. Lee J. Seidler (New York University), konuşmasının başında ABD'nde ki muhasebe kuruluşlarına değinmiş ve Amerikan muhasebe literatürünün tüm dünyayı etkisine aldığını belirtmiştir. Prof. Seidler'in görüşüne göre, gelişmiş ülkelerin muhasebe prensipleri ve uygulamaları Türkiye için uygun değildir. Çünkü bu prensip ve uygulamalar Türkiye'nin veya diğer gelişmekte olan ülkelerin amaçlarına uygun olarak hazırlanmamışlardır. Bu görüşünü desteklemek için Prof. Seidler, gelişmiş ülkelerin çabalarının daha çok sermaye piyasasına yönelik olduğunu ve tatile çıkan elemanların durumu, konsolidasyon muhasebesi gibi daha özel konular üzerinde durduklarını belirtmiştir. Bu durumun aksine Türkiye'nin en önemli sorunlarının enflasyon muhasebesi, kambiyo işlemlerinin muhasebeleştirilmesi, KİT'lerdeki muhasebe, kreditorler -gerek ulusal, gerekse uluslararası- için muhasebe ve devlet harcamalarının muhasebeleştirilmesi olduğunu savunmuştur. Konuşmacının belirttiği ilgi çekici noktalardan biri de, çeşitli iş-

lemlerinde kendi para birimlerinden çok Amerikan dolarını kullandıkları açısından Kanada ile Türkiye arasında benzerliktir. Seidler gelişmiş bir ülke olan Kanada'nın geliştireceği muhasebe kuralları ve uygulamalarının Türkiye'ye yardımcı olabileceği düşüncesindedir. Fransız modeline bağlı bulunduğunu söylediği Türkiye'deki muhasebe uygulamalarının kanunlara bağlı ve katı olduğunu savunan konuşmacı, uygulamanın daha esnekleştirilmesi ve bu esnekliği sağlamak için de bağımsız muhasebe uzmanlığı mesleğinin geliştirilmesi görüşündedir.

Bildirinin yorumunu «Türkiye'deki Muhasebe Uygulamalarının Özellikleri» adlı konuşmasıyla yapan Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nden Doç. Dr. Ömer Lalik genel olarak kalkınmakta olan ülkelerdeki muhasebe uygulamalarının özelliklerine değinmiş ve Türkiye'de muhasebe uygulamalarını etkileyen başlıca özelliğin kopyacılık ve benzetmecilik olduğunu söylemiştir. Finansal muhasebe uygulamalarını etkileyen faktörleri yapısal bozukluk, kuralsızlık ve belgesizlik olarak belirleyen Ö. Lalik belirlenen makro amaçlara ulaşmak için ekonomide önem taşıyan özel ve kamu kuruluşlarının kamuya bilgi vermeleri ve açıklanan bilgilerin biçimselliği ile içeriğinin hukuk kuralları ile desteklenmesi görüşünde olduğunu söylemiştir.

13. Türkiye Muhasebe Kongresi'nin son bildirisi ODTÜ İdari İlimler Fakültesinden Y. Prof. Dr. Erkut Gökten tarafından sunulmuştur. «Tekdüzen Muhasebe Çalışmalarında Uluslararası Deneyimler ve Türkiye'deki Uygulamalar» başlıklı bildiriye önce, tekdüzen muhasebe sistemlerinin tanımını, yarar ve sakıncaları ve ekonomik kalkınma ile ilişkisi üzerinde durulmuştur. Bildiride daha sonra, çeşitli ülkelerdeki tekdüzen muhasebe sistemleri uygulaması örneklerine ve Türkiye'de İktisadi Devlet Teşekküllerinde uygulanmakta olan tekdüzen

1955-1979
yılları
arasında
Türkiye'nin
temel
ekonomik
sorunları

Hatalı
tutum ve
politikalara
doğru
cevapların
bulunması.

Neden ve nasıl bu günlere geldik ?

İsteme adresi: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçöşme Sokak No. 17/4, Çarşoğlu - İstanbul
Telefon: 28 34 11

muhasebe sistemine yer verilmiştir. Göktan bildirisinin sonuç bölümünde, ülkemizde tekdüzen muhasebe uygulamasının yaygınlaştırılmasının muhasebe sorunlarının tümüyle çözümlenmesi anlamına gelmeyeceği, Muhasebe Uzmanlığı Yasası çıkarılmadıkça muhasebe meslek gruplarının ekonomik kalkınmaya önemli sayılabilecek ölçüde katkıda bulunmalarının beklenemeyeceği görüşünde olduğunu açıklamıştır. Bildirinin yorumunu Ege Üniversitesi İşletme Fakültesinden Prof. Dr. Nurettin Yelken yapmıştır.

13. Türkiye Muhasebe Kongresi Kongre Başkanı Prof. Dr. Mustafa A. Aysan'ın genel değerlemesi ile sona ermiştir. Aysan konuşmasında, Kongre'de üç gün boyunca sunulan bildirimler, yorumlar ve tartışmalar ışığında bazı temel politika ilkelerinin belirlendiğini söyleyerek, muhasebe hizmetlerini toplum yararına iyileştirme çabalarında çeşitli kuruluşlara düşen görevlere değinmiştir. İşletme ilgililerinin finansal bilgi elde etme hakkının anayasal bir hak olarak ele alınması gerektiğini söyleyen Aysan; devlete düşen en önemli görevlerin başında açıklama ve Muhasebe Uzmanlığı Meslek Kanunu'nun çıkartılması ve etkin bir vergi denetimini gerçekleştirecek önlemlerin alınmasının geldiğini ifade etmiştir. Meslek mensuplarının ve ilgili kurumların, muhasebe standartlarının belirlenmesi ve uygulanması, bankaların, hesap vaziyetleri uygulamasının iyileştirilmesi ve denetim konusunda devlete yardımcı olmaları; üniversitelere ise yapacakları araştırmalar ile devlete öneriler getirme ve muhasebe eğitimini etkinleştirme görevlerinin düştüğünü belirtmiştir. Aysan değerlemesinin sonunda AET'deki harmonizasyon çalışmalarının Türkiye açısından incelenmesi, tek düzen muhasebe sisteminin ülkemiz açısından gerekliliği, muhasebe ilkelerini ve standartlarını saptama, muhasebe eğitimini yaygınlaştırma ve mikro-makro bilgi sistemlerinin düzen-

lenmesi konularında araştırmalara yönelmek gereği üzerinde durmuştur.

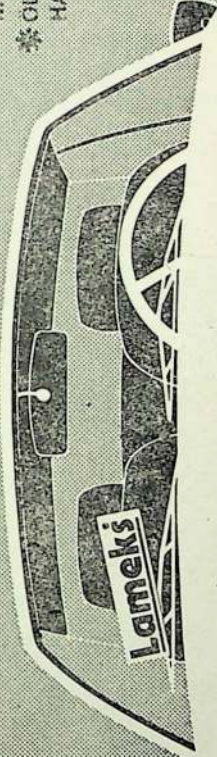
Kongre, 14. Türkiye Muhasebe Kongresi'nin Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği ve Ege Üniversitesi İşletme Fakültesi Muhasebe Bölümü'nün yönetiminde 1983 yılında İzmir'de düzenlenmesini karara bağlayarak dağılmıştır.

Ülkemizin ekonomik kalkınma çabalarında büyük önemi olan muhasebe uygulamalarının ve muhasebe hizmetlerini iyileştirme konusunda alınması gereken önlemlerin gündeme getirildiği 13. Türkiye Muhasebe Kongresi'nin kuşkusuz en büyük başarısı, çeşitli kurumlara bu alanda yapacakları çalışmalarında ışık tutmak ve bu çalışmaların başlatılmasında öncülük etmek olacaktır. Kongre'nin bunu gerçekleştirdiği inancındayız. Bundan sonra görev, ilgili tüm kurumlarımıza düşmektedir. Ekonomik kalkınma çabalarımızda başarıya ulaşabilmemizin, bu kurumların çalışmalarının etkinliğine bağlı olduğu bir gerçektir.

Lamex® oto camları yolda bırakmaz!

- * OPTİK KALİTE
- * YÜKSEK DERECE MUKAVEMETİ
- * GLCÜ VE KALIP HASSASİYETİ

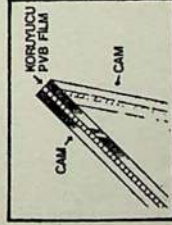
POLYVİNYL BUTYRAL (PVB)

CAMLA EN İYİ BİRLEŞEN BİR
PLASTİK BAĞLAYICI ELEMANDIR.
POLYVİNYL BUTYRAL YIRTIL
MAZ, KOPMAZ, ESNEKTİR.

KUVVETLİDİR. Lamex, EMNİ
YETİNİ BÜNYESİNDEKİ ULUS
LARARASI STANDART
KALINLIKTAKİ PVB FİLM'DEN
ALIR.

Lamex®

ARACINIZDA CAN GÜVENLİĞİ

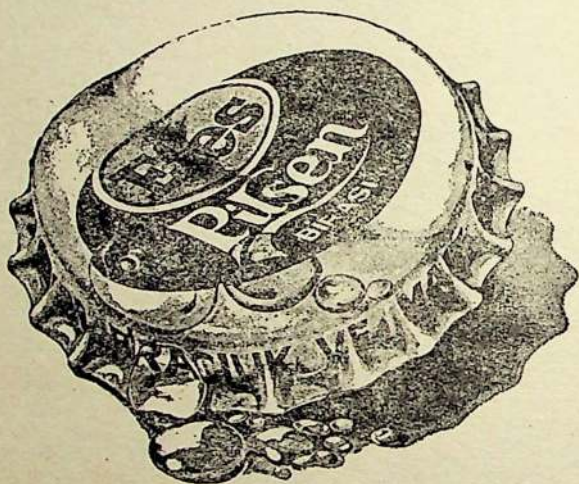
Sertleştirilmiş oto camları kırılınca bir anda önünüzü görmemez, güç durumda kalırsınız. Anında yumrukla kırıp durmak için uygun bir yer bulmanız gerekir... ve bu sanyeler içindeki kötü ihtimalleri her şüpheci çok iyi bilir. Bundan sonrası ise bir dramdır, hele uzun yoldaysanız. Çok katlı Lamex Oto Emniyet Camları fiktirdir. Değilmez. Önünüzü deşma göre bilirsiniz. Dağılımayı camlar arasındakı PVB koruyucu film tabakası önler. Güvenle sürebilirsiniz otonuzu Lamex sızı yolda bırakmaz. Çok katlı Lamex Oto Emniyet Camları farklıdır. Değilmez. Önünüzü deşma göre bilirsiniz.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Vakkaspaşı Cad. No. 73 Nişantaşı - İSTANBUL
Tel: 47 06 66 - 46 80 27

Cam Pazarlama A.Ş. bir Türkiye Şişe Cam Fabrikaları A.Ş. kuruluşudur.

**"BIRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

SUPERLIT

ASBESTLİ ÇİMENTO

YÜKSEK TAZYIKLI BORU' LARI
DÜZ ve OLUKLU LEVHA' LARI

ELYAFLI ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

MERKEZ:

Cumhuriyet Cad. 255
HARBIYE - İSTANBUL

ANKARA Bürosu :

Şehit Teğmen Kalmaz Cad.
İçel Apt. 26/4
ULUS - ANKARA

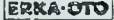

Tel: 48 41 70

Tel : 11 22 78

Kurtkaya Holding A.S.

Kendi sahalarında herbiri ayrı ayrı lider olan en güçlü sınai ve pazarlama firmalarını bünyesinde toplamış gerçek anlamda bir sermaye holdingidir

BAĞLI KURULUŞLAR

	<p>ERKA BALATA VE OTOMOTIV SANAYİİ A.Ş.</p> <p>1953 yılında kurulan ve bugün 27.000m²lik kapalı alanda 30 dan fazla mühendis nezaretinde 1000'e yakın işçinin çalıştığı Erka işletmelerinde: Fren, debriyaj ve endüstri balataları, balata perçinleri, Erkalit tenlik levhaları, mamulleri üretilmektedir.</p>	 <p>BAŞAK TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.</p> <p>Oto yedek parça ve aksesuarlarını başarıyla dağıtan güçlü ve sürekli gelişim içinde olan bir pazarlama kuruluşudur.</p>
	<p>KURTKAYA OTO SANAYİ VE TİCARET A.Ş.</p> <p>15 bin çeşit miamulu, 7 satış merkezindeki 200'ü aşan personeli ve Türkiye saatinde yaygın ve geniş dağıtım teşkilatı şirketimiz, yurdumuzun oto yan sanayiindeki en büyük pazarlama kuruluşudur.</p>	 <p>BAŞER MADENCİLİK LTD. ŞTİ.</p> <p>Yurtiçi kaynaklarımızı üretken açan holdingimize dahil bu kuruluş da ürettiğimiz mamuller ile yurt savunması için ürettiğimiz araç ve gereçlerin en önemli bileşenleri olan amiyant ihracat edilmektedir.</p>
	<p>İTO KİLİT VE YEDEK PARÇA SANAYİİ A.Ş.</p> <p>Kunut, iş yeri, otel, motel, hastahane, fabrika, çelik eşya ve otolar için 56 çeşit kilit yanında, 40'tan fazla oto yedek parçasını, 20 yıllık tecrubesi ile, Balkanların ve Ortadoğu'nun en modern tesis ve makine parkında üretmektedir.</p>	 <p>ERKA-OTO RADYATÖRLERİ SANAYİİ A.Ş.</p> <p>Türkiye'nin ilk Oto radyatör fabrikası olup, Yurdumuz Otomotiv montaj sanayinin tüm radyator ihtiyacının %70'ini karşılamakta yüzlerce çeşit komple Oto radyator ve petekleri üretmektedir.</p>
	<p>PANKURT SANAYİİ A.Ş.</p> <p>Ekonomik kalkınmamıza önemli katkıları olan bu kuruluşumuz sınai firmaları için başta redüktörler olmak üzere komple sızınman ve diferansiyeller, dişli çarklar ve kamalı miller, elastik ve ricit kaplinler ve varyatörler gibi çeşitli üretim mamulleri ve makine parçaları imâl etmektedir.</p>	<p>ERKATEKS ERKATEKS AMYANT TEKSTİL SANAYİİ A.Ş.</p> <p>Her tür amiyant ipliğini, amiyant dokumalarını, salmastra ve fitillerini sunan plastikten iplik, serit, levha, torba, halat, ağ üreten yurdumuzun bu konudaki tek kuruluşudur.</p>
	<p>BAŞKURT KABLO SANAYİİ LTD. ŞTİ.</p> <p>Oto tesisat, oto montaj, elektrikli ev aletleri radyo ve televizyon sanayininin ihtiyacı olan kalaylı ve kalaysız elektrik kablolarını ve oto kalorifer motorlarını, şarj armatürlerini, dinamo yastıklarını üretmektedir.</p>	 <p>ÇELİKYAY SANAYİİ ANONİM ŞİRKETİ</p> <p>1956 tarihinden bu yana her çeşit taşıt araçlarının çelik makaslarını, çulık dövmeye parçalarını, otomotiv montaj sanayinde kullanılan çeşitli aksam parçalarını üreten bir kuruluştur.</p>
	<p>ŞAHİN MOTOR YATAKLARI SANAYİ VE TİCARET A.Ş.</p> <p>GLACIER lisansı ile yurdumuzun tek motor yatakları üreticisi olan kuruluşumuz yurt ihtiyacımızın karşılanması yanında milyonlarca liralık döviz tasarrufu sağlamaktadır.</p>	 <p>ERKAFLEKS YER DÖŞEMELERİ SANAYİİ LTD. ŞTİ.</p> <p>Modern üretim teknolojisi ile PVC esaslı yer karosu ve yapıstırıcı üreten, günden güne güçlenen bir kuruluştur.</p>
<p>İŞTİRAKLERİMİZ</p>		
<p>CIHAN Batarya Sanayi ve Ticaret A.Ş.</p>	<p>SİMİTAŞ A.Ş.</p>	
<p>MİKAFOR Plastik Levha Sanayii ve Ticaret A.Ş.</p>	<p>BALIKESİR ÇİMENTO FABRİKASI A.Ş.</p>	
<p>CANAKKALE SERAMİK FABRİKALARI A.Ş.</p>	<p>ALTYİNEFORMİKALAR A.Ş.</p>	
<p>KALEBODUR Seramik Fabrikası A.Ş.</p>	<p>BOZUYUK Orman Ürünleri ve Sanayii A.Ş.</p>	

Kurtkaya Holding A.Ş. Sirketci, Nöbethane Cad. No. 25/2 İstanbul Tel.: 28 25 98